МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

На правах рукопису

УДК 94(477)“2000/2005”:[008:327(438)](043.3)

КОВАЛЕНКО Оксана Миколаївна

ОСВІТНІ, НАУКОВІ ТА КУЛЬТУРНІ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ЗВ'ЯЗКИ (2000–2005 рр.)

07.00.01 – історія України

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Науковий керівник:
Двірна Катерина Петрівна
кандидат історичних наук, доцент

Київ – 2014

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....3

ВСТУП.....5

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІОГРАФІЧНІ, ДЖЕРЕЛЬНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИДОСЛІДЖЕННЯ.....12

1.1. Історіографія проблеми.....12

1.2. Джерельна база.....46

1.3. Основи методологічного дослідження..... 56

РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ОСВІТНЬОГО, НАУКОВОГО, КУЛЬТУРНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ.....63

2.1. Основи законодавства взаємовідносин в галузі освіти, науки та культури (у 90-х.рр. ХХ ст.).....63

2.2. Нормативно-правові засади регулювання в гуманітарній сфері (2000-2005рр.)…….....72

РОЗДІЛ 3. ВЗАЄМОВІДНОСИНИ У СФЕРІ ОСВІТИ І НАУКИ.....90

3.1. Співробітництво академічних установ.....….90

3.2. Співпраця вищих навчальних закладів.....108

3.3. Просвітницька діяльність національних меншин.....127

РОЗДІЛ 4. ФОРМИ ТА НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....149

4.1. Особливості створення та становлення організацій.....149

4.2. Форми та напрямки культурно-мистецького обміну 158

4.3. Взаємодіяльність організацій по збереженню та поверненню культурно-релігійних цінностей.....173

ВИСНОВКИ.....187

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....196

ДОДАТКИ.....253

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АМОіН України – Архів Міністерства освіти і науки України

АМОНМіС України – Архів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

АПНАН України – Архів Президії Національної академії наук України

ВНЗ – вищі навчальні заклади

ВПШ – Вища педагогічна школа

ГДА МЗС України – Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України

ЄКПіУУ – Європейський колегіум польських і українських університетів

ЄС – Європейський Союз

ЗМІ – засоби масової інформації

ІА НАН України – Інститут археології НАН України

ІЛШ – Інститут літератури імені Т. Шевченка

ІНС України – Інститут суспільних наук України

ІЦСЄ – Інститут Центрально-Східної Європи

КіСУ – Київський інститут «Слов'янський уныверситет»

НАН України – Національна академія наук України

НАТО – Північно-атлантичний альянс

ПА МЗС України – Поточний архів Міністерства закордонних справ України

ПА МКМ України – Поточний архів Міністерства культури та мистецтв

ПА МОН України – Поточний архів Міністерства освіти і науки України

ПАН – Польська академія наук

ПА ПНАН України – Поточний архів Президії Національної академії наук України. Управління міжнародних зв'язків

ПАПЦ – Польська автокефальна православна церква

РП – Республіка Польща

СПУ – Спілка поляків України

СУП – Союз українців Польщі

УАКМ – Українська асоціація медицини

УСКТ – Українське суспільно-культурне товариство

ФОПУ – Федерація організацій польських України

ЦДАВО України – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України

ЦДАГО України – Центральний державний архів громадських об'єднань України

EPRA – Форум европейських рад у справах радіомовлення і телебачення

ВСТУП

Актуальність теми. Проблема українсько-польських освітніх, наукових та культурних зв'язків як найбільш результативної та масової форми спілкування завжди викликала інтерес дослідників. Саме через культурний та освітній діалог відбувається пізнання, національне усвідомлення, взаємозбагачення і взаємопроникнення культур. Це чи не найбільшою мірою стосується України та Польщі, на що вказує багатовікова спільна історія цих країн. Важливість дослідження випливає з процесів формування протягом 2000–2005 рр. нової європейської системи міжнародних відносин, суттєвим елементом якої є взаємини у галузі освіти, культури та науки.

Співробітництво України та Польщі в освітньо-наукових і культурних сферах за умов глобалізації сучасного світу – показник інтеграційного поступу української та польської спільнот, сповідування ними загальноєвропейських цінностей. Слов'янська спорідненість, переплетіння історичної долі українського та польського народів, близькість культур, національних традицій слугують підґрунтям і своєрідним каталізатором їх взаємного зацікавлення і співпраці. Саме через розмаїття культурного діалогу відбувається пізнання, взаємопроникнення та взаємозбагачення культур, посилюється усвідомлення кожним народом своєї національної ваги і гідності.

Розвиток українсько-польських відносин у галузі культури, освіти та науки на різних часових відтинках завжди знаходився у полі зору багатьох учених. Разом з тим, незважаючи на розширення та інтенсифікацію науково-пошукових зусиль, спрямованих на виявлення особливостей удосконалення українсько-польських відносин у галузі культури, освіти та науки, певні питання залишились не дослідженими. Такий стан вивчення проблеми зумовлений багатьма факторами, зокрема: незначною віддаленістю подій у часі, перманентністю процесу, масштабністю, багатогранністю проявів і наповненістю двосторонніх відносин. Таким чином, українсько-польські освітні, наукові та культурні зв'язки у 2000–2005рр. ще не знайшли належного всебічного висвітлення і не стали предметом

спеціального вивчення в українській історіографії. Це підтверджує дослідження окремих питань з цієї проблеми та необхідність підготовки комплексного вивчення заявленої автором теми.

Наукова актуальність досліджуваної теми зумовлена, теоретичною і практичною значущистю польського досвіду в галузі розвитку культурних та освітньо-наукових осередків наприкінці XX – на початку XXI ст. Аналіз українсько-польських культурно-освітніх відносин та наукового співробітництва є необхідним для визначення основних закономірностей у взаємозв'язках між двома народами і має сприяти усуненню перешкод на шляху обох держав до рівноправного членства в європейській співдружності. Освітній, науковий та культурний рівень нашої держави має відповідати вимогам Європейського співтовариства, що були висунуті в «Угоді про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС» (1999 р.).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова «Дослідження проблем гуманітарних наук» та згідно з проблематикою кафедри історії України Інституту історичної освіти «Актуальні проблеми історії України». Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (протокол № 6 від 30 січня 2014 р.).

Мета роботи полягає у дослідженні українсько-польських освітніх, наукових та культурних зв'язків: на основі всебічного комплексу аналізу напрямів, форм і методів вивчення досвіду співробітництва України та Польщі у 2000–2005 рр. та його практичного використання в культурно-освітніх системах України.

Відповідно до мети визначено такі **завдання** наукового дослідження**:**

– проаналізувати стан розроблення проблеми у вітчизняній та зарубіжній історіографії, встановити повноту її джерельного забезпечення;

– розглянути стан законодавчої бази українсько-польських відносин у сфері освіти, науки та культури у 90-ті роки XX ст. та виявити особливості правового

забезпечення цього стратегічного напряму співробітництва протягом 2000–2005 рр.;

– дати оцінку стратегічному партнерству як основі поглиблення освітніх, наукових та культурних зв'язків між двома державами, виявивши загальні тенденції та особливості співробітництва Польщі й України;

– вивчити основні принципи та напрями діяльності двох держав у сфері освіти та науки;

– висвітлити освітянську політику України та Польщі щодо національних меншин, виявивши специфіку її реалізації;

– дослідити особливості створення, діяльність та взаємообмін культурно-освітніх організацій України та Польщі протягом 2000–2005 рр.

Об'єктом дослідження є двосторонні українсько-польські культурно-освітні та наукові зв'язки.

Предмет дослідження – культурно-освітнє та наукове співробітництво України з Республікою Польща в контексті європейського інтеграційного процесу протягом 2000–2005 рр.

Хронологічні межі дослідження визначаються початком XXI ст., якому притаманні потужні імпульси українсько-польських взаємин. Актуальність вибору хронологічних меж обумовлено і тим, що в цей період утвердились особливі відносини між Польщею та Україною як стратегічних партнерів. Нижня межа, 2000 рік, пов'язана з періодом особливої динаміки у нормативно-правовій площині та практичній діяльності України й Польщі щодо міждержавної освітньої, наукової та культурної співпраці. Верхньою межею є 2005 рік, проголошений Роком України в Польщі та укладанням українсько-польських міжурядових угод, що визначали перспективи подальшого поглиблення міждержавних зв'язків у гуманітарній сфері обох держав. Водночас для кращого розуміння витоків і змісту проблеми у певних випадках дисертант свідомо виходить за хронологічні межі для більш глибокого розуміння сучасних закономірностей і тенденцій розвитку українсько-польських відносин.

Географічні межі роботи охоплюють територію України та Польщі у сучасних державних кордонах.

Методологічна основа дисертаційного дослідження ґрунтується на принципах об'єктивності, системності та історизму, що дає можливість вивчити суспільні явища у динаміці та тісному зв'язку з конкретно-історичними умовами їх розвитку.

У процесі дослідження використовувалися філософські, загальнонаукові та спеціальнонаукові **методи:** при визначенні структури, мети і завдань дослідження. У роботі також застосовувалися методи емпіричного аналізу, синтезу, факторного аналізу, систематизації, класифікації та аргументації для вивчення автентичних джерел, матеріалів теоретичних досліджень, офіційних документів Польщі й України з питань культурно-освітньої і наукової співпраці.

Серед загальнонаукових методів використовувалися такі як системно-структурний (при аналізі діяльності громадських українських та польських організацій), порівняння (виділення спільних та специфічних рис діяльності Польщі та України в галузях освіти, науки та культури), дедукції, індукції та узагальнення (при аналізі джерельної бази та формулюванні висновків). Спеціально-наукові методи: проблемно-хронологічний та періодизації – вплинули на визначення хронологічних меж дослідження, на структуру та послідовність викладення матеріалу, генетичний (сприяв послідовному розкриттю змін українсько-польських освітніх, наукових та культурних відносин), ретроспективний (дозволив простежити в динаміці еволюцію українсько-польських відносин).

Наукова новизна дисертації полягає у постановці та розробці актуальної проблеми, що не дістала у історичній науці всебічного й об'єктивно висвітлення. Проведена робота дає підстави сформувати положення та висновки, що містять наукову новизну й виносяться на захист.

Основні з них такі:

вперше:

– залучено до наукового обігу широке коло архівних матеріалів, зокрема,

поточних архівів міністерств та відомств України, архівних матеріалів Краківського та Варшавського університетів, вперше у вітчизняній історіографії українсько-польські відносини в культурно-освітній та науковій галузях у 2000–2005 рр. виділено у самостійний об'єкт наукового дослідження;

– здійснено всебічний історіографічний огляд проблеми співробітництва в галузі освіти та науки між Україною і Республікою Польща у 2000–2005 рр.;

– проведено науковий аналіз договірно-правової бази українсько-польських відносин у сфері культурно-освітнього, наукового співробітництва;

– обгрунтовано особливості здійснення освітнього, наукового та культурного співробітництва України та Польщі в контексті їх політичних та економічних зв'язків. Проаналізовано проблеми та сформульовано пропозиції щодо підвищення ефективності співпраці держав у галузі освіти, науки та культури.

Уточнено, що:

– розвиток освітнього співробітництва української та польської національних меншин у зв'язку із вступом України до Болонського процесу в 2004 р. набуває рис стабільності та закріпленості законодавчими актами Польщі та України;

– важливе освітньо-культурне значення має аналіз укладених договорів між українськими та польськими університетами у 2000–2005 рр.

Дістало подальшого розвитку:

– дослідження спільних освітніх та наукових програм України та Польщі;

– вивчення діяльності культурно-освітніх організацій Польщі та України у зазначений період.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що наукові узагальнення доведено до рівня конкретних висновків і рекомендацій. Це робить їх придатними до застосування в практиці вищої школи України. Основні результати дисертаційного дослідження можуть бути використані в навчальному процесі при підготовці курсів і спецкурсів вищих навчальних закладів з історії культурно-освітніх зв’язків України та Польщі, в узагальнюючих працях з історії України та Польщі. Результати дослідження також будуть використані в

практичній роботі громадських установ, діяльність яких пов'язана із розвитком відносин України в галузі культури, науки та освіти з іншими державами.

Сформульовані в дисертації положення, узагальнення, висновки, рекомендації та пропозиції обґрунтовано на підставі власних авторських досліджень у результаті опрацювання й аналізу наукових нормативних і статистичних джерел.

Апробація результатів дисертації. Основні результати отримані у ході дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри історії України Інституту історичної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Загальна наукова концепція дослідження знайшла своє відображення у повідомленнях на 17 міжнародних, всеукраїнських, регіональних наукових конференціях, наукових читаннях: Міжнародній науковій конференції «Другі міжнародні Драгоманівські читання» (Київ, 2006), IV Міжнародній науковій конференції «Польща та Україна на шляху демократичних перетворень: історія, сучасність, майбутнє» (Житомир, 2007), Всеукраїнській науковій конференції «Другі всеукраїнські Драгоманівські читання молодих істориків: актуальні проблеми вітчизняної та світової історії» (Київ, 2008), міжнародних наукових конференціях молодих учених «Дні науки історичного факультету» (Київ 2008, 2009), Міжнародній науково-теоретичній конференції «Доба гетьмана І.Мазепи в європейській історії: міфи і реалії» (Київ–Батурин, 2008), III Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології» (Тернопіль, 2009), Звітній науковій конференції Інституту вищої освіти АПН України «Вища освіта і наука: технології взаємодії» (Київ, 2010), V Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології» (Переяслав-Хмельницький, 2011), VI Міжнародній науково-практичній конференції «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2011), II Всеукраїнській Морозівських педагогічних читаннях «Інтернаціоналізація системи вищої освіти України» (Київ, 2012), VIII Міжнародній науковій конференції «Знаки питання в історії України: суспільство між традицією та модернізацією» (Ніжин, 2012),

Всеукраїнській науковій конференції «Українська політична нація: історія і сучасність» (Київ, 2013), Міжнародній науково-практичній конференції «Наука, техніка і вища освіта» (Канада, Вествуд, 2013), XXVI Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток єдиного європейського освітнього простору: поєднання зарубіжного досвіду з національними традиціями» (Україна, Ужгород; Словаччина, Кошице; Угорщина, Мішкольц, 2013), Міжнародній науково-практичній конференції «Педагог третього тисячоліття теоретико-методологічний дискурс» (Дрогобич, 2013), III Всеукраїнських Морозівських педагогічних читаннях «Магістратура в освітньому просторі університету» (Київ, 2014).

Публікації. Теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження опубліковано у 25 одноосібних наукових статтях, 11 з яких – у фахових виданнях України та чотири – у фахових іноземних виданнях.

Структура дисертації. Структура дисертації зумовлена змістом проблеми, метою і завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів (11 підрозділів), висновків, списку використаних джерел і літератури (525 позицій), додатків (9 найменувань). Загальний обсяг дисертації становить – 332 сторінка, із них 195 – основний текст.

РОЗДІЛ 1
ІСТОРІОГРАФІЧНІ, ДЖЕРЕЛЬНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Історіографія проблеми

Історія становлення і розвитку українсько-польських відносин займає помітне місце у вітчизняній та польській історіографії. Дослідники як українські, так і зарубіжні, вивчають складні процеси розвитку українсько-польських взаємин у різні історичні періоди. Здобуття політичної незалежності України і Польщі привело до кардинальних змін в українській та польській історіографії, до нового етапу в їх розвитку, що є, на нашу думку, закономірним явищем становлення й розвитку історичної науки. Велика кількість різноманітного, змістовного та доступного документального матеріалу дає змогу об'єктивно та глибоко вивчити сторінки історії України і Польщі в цілому, а також культурно-освітні та наукові зв'язки зокрема.

У 1991 р. Республіка Польща одна із перших визнала незалежність України. Започаткований у 1991 р. процес формування нової моделі відносин між Україною і Польщею – незалежними та демократичними державами -триває і донині. У процесі подальшого розвитку відносини видозмінюються, внаслідок чого первинні оцінки втрачають своє значення. Саме тому актуалізація та динаміка українсько-польських відносин кінця XX – початку XXI ст. потребує більш повного висвітлення та аналізу.

Наші відносини з польським народом мають тривалу і давню історію. Звичайно, не завжди вони були стабільними та плідними, але на початку 90-х рр. XX ст. Україна та Польща відкрили нову сторінку в міжнародній політиці. Ці держави стали партнерами не тільки в політичній, економічній, але й у культурній та соціальних сферах. Культурно-освітні та наукові відносини зайняли одне із головних місць у співпраці обох держав. Це підтверджується низкою договорів та угод, які були укладені в новітній період, наприклад, "Угода про добросусідські

відносини і співробітництво" від 18 травня 1992 р. [1], ряд міжурядових договорів та ін.

Початок XXI ст. характеризує українсько-польські відносини як стабільні та послідовні. У 2004 р. Польща стає членом Європейського Союзу, а в цьому ж самому році Україна приєднується до Болонського процесу. Це дуже важливі кроки в приєднанні до європейської спільноти та європейських стандартів для обох країн.

Українська історіографія. У кінці XX та на початку XXI ст. в Україні склалася потужна історіографічна школа з питань вивчення міжнародного та регіонального співробітництва з науковими осередками у Києві, Львові, Рівному, Тернополі, Ужгороді, Житомирі та інших містах України. Це насамперед Інститут історії НАН України (Київ), Київський національний університет імені Тараса Шевченка, НПУ імені М.П. Драгоманова, Інститут регіональних досліджень НАН України (Львів), Закарпатський державний університет (Ужгород) та ін. Українсько-польські відносини розглядаються тут як стратегічні в контексті євроінтеграційних процесів, враховуючи міжнародну ситуацію.

Наукові дослідження українських та польських авторів, що надруковані протягом 2000–2013 рр., можна умовно поділити на такі групи: а) монографії, колективні праці, наукові статті; б) фахові дослідження про співробітництво України та Республіки Польща; в) дисертаційні дослідження, які присвячені українсько-польському співробітництву. Аналіз наукових робіт, які виходять за рамки дисертаційного дослідження, однак є досить важливим у розкритті проблеми накопичення наукових знань з цієї проблематики, дає можливість автору виявити процес безперервного вивчення українсько-польського співробітництва та встановити особливості дослідження по цій проблемі протягом 2000–2013 рр.

Однією із перших спроб монографічного дослідження польсько-українських стосунків є видана в 1994 р. спільна праця В.Гілла та Н.Гілла "Відносини Польщі з Україною в 1989–1993 рр." [18]. Особливу увагу в цій роботі автори звертають на політичні взаємини Польщі та України цього періоду, питання національних

меншин, створення спільної законодавчої бази тощо. Слід зазначити, що гуманітарної сфери співробітництва автори торкаються поверхнево і більш загально, не висвітлюючи конкретні моменти спільного культурного життя обох країн першої половини 90-х рр.

Досить грунтовним є спільне дослідження українського політолога А.Камінського та колишнього посла Польщі в Україні Є.Козакевича "Польсько-українські відносини 1992–1996 рр. Доповідь" [19]. Саме в цій роботі зібрано та систематизовано фактологічний матеріал з історії польсько-українських відносин першої половини 90-х рр. XX ст. у гуманітарній сфері та досліджено їх особливість.

Проблема українсько-польських взаємин привертала увагу багатьох істориків, зокрема Л.Зашкільняка [227], Т.Зарецької [223], Ю.Макара [296], В.Колесника [273], Я. Ісаєвича [238], Л.Чекаленко [384], С.Стоєцького [343] та ін., але суттєвим недоліком їх дослідження було висвітлення лише політичних та економічних питань, тоді як гуманітарна сфери відносин наших країн залишається не вивченим.

Окремим тематичним напрямом, що дає можливість автору глибоко вивчити суть українсько-польських культурно-освітніх та наукових відносин є проблематика міжнародних відносин. В українській історіографії склалася традиція вивчення українсько-польських відносин на міжнародній арені, їх роль та вплив на євроінтеграційні процеси та політичні перетворення в Європі. Досліджуючи політичний діалог Варшави та Києва, українські науковці, такі як Д.Базів [375], С. Павленко [318], О.Соухомлинов [351], В. Тригобчук [355], С. Швидюк [386], І.Мельничук [299] та ін., аналізують основні тенденції розвитку двосторонніх відносин.

Детально проаналізовано особливості співпраці України та Польщі в період з 1989 по 1998 рр. у роботах К.Кіндрата та С.Трохімчука [264; 359]. Так, вагомим надбанням української історіогрфії є їх спільна монографія "Українсько-польські стосунки на зламі тисячоліть" [264]. Авторами визначено фактори єднання Польщі та України через освіту та виховання молодого покоління, подолання

стереотипів минулого і прагнення до спільного майбутнього в європейському та світовому просторі. Політичні аспекти питання автори подають у вигляді хроніки, починаючи з подій 1998 р. по 2001рр., які висвітлено лише оглядово. Викладений матеріал розкриває історичні події, але не має детального аналізу та постановки проблеми.

Історія українсько-польських відносин до 2000 р. виписана в дослідженнях І.Афанасьєва та О.Бабак. Так, І.Афанасьєв [152; 153] у своїх дослідженнях, аналізуючи архівні матеріли, не розкриває всіх аспектів співробітництва, крім того, верхньою хронологічною межею роботи І.Афанасьєва є 2000 р., а події подальших років українсько-польських відносин залишаються не дослідженими.

Надзвичайно важливим науковим доробком є монографія О.І. Бабака "Українсько-польські відносини (від 1980-х років до 2005 р.)" [158], в якій автор звертає особливу увагу на етнокультурні аспекти українсько-польських відносин, торкаючись при цьому спільної історії та історичних процесів розвитку української культури в Польщі та питань української меншини в Польщі. У роботі розкриті проблеми польської діаспори та її вплив на українсько-польські відносини.

В контексті нашого дослідження особливий інтерес становлять праці українських політологів Л.Гайдукова [183], С.Павленко [318], А.Пивоварова [306] та ін. Хоча гуманітарний аспет українсько-польських відносин не став темою дослідженя в роботах вище згаданих авторів, однак ті політичні процеси, які вони аналізують в своїх роботах, безумовно, впливали на розвиток українсько-польських культурно-освітніх та наукових відносин.

Особливості взаємовідносин між Україною та Польщею розкриває Л.Чекаленко у своїй роботі "Польща: нові тенденції і взаємини" [384]. Дослідник виокремлює питання української належності до європейської культури, формування національної ідеології та становлення громадянського суспільства.

Особливості розвитку двосторонніх відносин Польщі та України протягом 1991–2004 рр. розкриваються в праці В.Р.Гевко "Історичні передумови встановлення і поглиблення двосторонніх міждержавних відносин між Україною

та Польщею в нових геополітичних умовах" [185]. Науковець висвітлює історико-політичні проблеми, які передували новим геополітичним перетворенням, основні закономірності та тенденції політичних взаємин, процеси формування повноцінних двосторонніх відносин, їх трансформацію до рівня стратегічних партнерів. Анаплізуються військово-політичних взаємини у контексті розширення НАТО, показано спільну діяльність українсько-польських миротворчих військ у різних країнах світу.

Долучилися до вивчення українсько-польських відносин науковці української діаспори, серед яких слід виокремити роботи Б.Осадчука [478], М.Чеха [71], К.Кіндрата [264] та ін. Саме ці дослідники розкривають проблему транскордонного співробітництва на рівні Львівської області.

Окремим теоретичним напрямом є дослідження, що частково розкривають проблеми науково-освітніх та культурних українсько-польських відносин у контексті євроінтеграційних процесів. Найбільш комплексно новітні українсько-польські відносини в контексті розвитку європейської інтеграції презентовані у працях І.Афанасьєва [153], О.Васильєва [175], Л.Зашкільняка [226], Г.Зеленька [229], О.Знахоренко [232], В. Кирилич [262], В.Литвина [286], С.Стоєцького [347], М.Сівець [341], В.Трегобчука [355], М.Левицького [286] ін. У кандидатських дисертаціях В.Гевко [455], Д.Горуна [456], В.Лишко [463], В.Моцока [465], Н.Совінська [471] також розкривають різні аспекти українсько-польських взаємин, у тому числі і в гуманітарній сфері.

Особливості регіональної взаємодії Польщі на шляху до ЄС та НАТО, участь Варшави у формуванні східної політики цих інтеграційних утворень знайшли своє відображення у працях Ф.Рудич [337], І.Домбрянського [209], С.Вдовенко [178], Л.Грач [196], І.Жовква [216], А.Киридон [259] та ін. На особливу увагу заслуговують, наприклад, монографії "Українсько-польські стосунки на зламі тисячоліть" К.Кіндрата [264] , В.Литвина "Тисяча років сусідства і взаємодії"[286] та Є.Кіш "Центральна Європа в сучасній системі єврорегіональної інтеграції" [268]. Зокрема, В.Литвин слушно наголошує на значенні "центральноєвропейського лобі" в процесі поетапного наближення

України до Європейського Союзу, а Є.Кіш [268] переконана, що важливою складовою зовнішньої політики України в центральноєвропейському регіоні має стати активізація відносин на новому рівні, динамічна розбудова ефективної регіональної системи міжнародного співробітництва нашої країни з країнами Центральної Європи за нових геополітичних умов на континенті, що склалися після їх вступу до ЄС.

Вивчення історії розвитку європейської інтеграції загалом, досвіду реалізації євроінтеграційного курсу країнами Центрально-Східної Європи та ролі міжрегіонального співробітництва в контексті реалізації регіональної і східної політики Європейського Союзу розпочато з початку 2000-х р. У цьому контексті слід виділити розробки таких українських науковців, як І. Аліксієвич [141], В.Будкін [172], Н.Бокало [170], А.Вахніна [173], Т.Возник [180], А.Гайдукова [183], О.Горенко [191], В.Колесник [273], М.Левицький [285], Ю.Макар [296], Я.Матійчик [298], І.Мороз [305] та ін.

Взаємовідносини України та Польщі в процесах євроатлантичної та європейської інтеграції розглядаються С.В.Стоєцьким у праці "Україна в зовнішній політиці Республіки Польща: євроатлантичний та європейський інтеграційний вимір" [347]. Першочергова увага приділяється з'ясуванню концептуальних підходів, практичних можливостей та форм впливу Польщі щодо реалізації стратегічного курсу України на інтеграцію до НАТО і ЄС як провідних організацій євроатлантичного та європейського простору, на формування стратегії відносин між Україною та цими організаціями.

Питанням вивчення геополітичних змін на європейському континенті на межі XX–XXI ст., у тому числі в Центральній Європі, формуванню зовнішньої політики України та інших країн регіону присвячені роботи Л.Гайдукова [183], Н.Дмитренка [206], А.Зленка [228, 229], Є.Макаренка [297], Б.Парахонського [322], А.Пивовар [324], А.Філіпенка [381], Л.Чекаленко [384] та деяких інших вчених, завдяки яким, зокрема, в українській історіографії ствердилось розуміння складного геополітичного становища незалежної України на перехресті взаємовиключних інтересів провідних світових потуг, що зумовило потребу в

розвитку ефективних регіональних механізмів безпеки, співробітництва та добросусідських взаємин центральноєвропейських країн, таких, наприклад, як Вишеградська група, Центральноєвропейська ініціатива та ін.

Проблематику участі Польщі в регіональних структурах міждержавного співробітництва досліджують О.Брусиловська [171], М.Фалковський [378], Л.Нагорна [312]. Транскордонне співробітництво на польському прикордонні знайшло своє висвітлення у статті С.Давгєрт-Маліновської [8].

Напрями регіонального співробітництва Польщі визначено у праці Т.Возняка "Україна-Польща: спадщина століть" [180]. Крім того, автором проаналізовано підходи до розбудови східної політики ЄС та розширення НАТО, з'ясовано роль Польщі в структурах "нового регіоналізму". Автором проаналізовано двосторонні відносини Польщі з державами регіону, зокрема участь у врегулюванні воєнних конфліктів, особливості участі в демократичних процесах та зусилля польської дипломатії, спрямовані на подолання проблем історичного минулого, а також визначено етапи становлення та розвитку відносин стратегічного партнерства між Польщею та Україною.

Процес розвитку українсько-польського міжрегіонального співробітництва на межі XX–XXI ст. та його роль у реалізації євроінтеграційної стратегії Української держави розглядається в праці В.Будкіна, З.Петренко "Співробітництво прикордонних регіонів України та Польщі: сучасний стан та можливості ретроспективи" [172]. Авторами висвітлено основі етапи та проаналізовано зміст, характер, основні напрями, види, форми і механізми українсько-польської міжрегіональної взаємодії як специфічного рівня (підрівня) європейської інтеграції України та його місце в цілісній системі стратегічного партнерства України і Республіки Польща. На основі вивчення й узагальнення досвіду передінтеграційного (1999–2004 рр.) та постінтеграційного (2004–2008 рр.) розвитку міжрегіонального співробітництва України і Польщі визначено його проблемні питання, виявлено нові можливості та обґрунтовано принципи стратегічного підходу до українсько-польської взаємодії на регіональному рівні після розширення Європейського Союзу. Ці роботи безпосередньо не розкривають

проблеми культурно-освітніх та наукових зв'язків, але дають можливість зрозуміти особливості політико-правових відносин, які сприяли розвитку обох держав у духовно-культурній та науково-освітній сферах.

Проблема стратегічного партнерства в зовнішньополітичній діяльності України розглядається у дослідженні А.С.Пивоварова "Україна і Польща: виміри стратегічного партнерства" [324]. У цьому контексті особлива увага автора зосереджена на визначенні суті стратегічного партнерства і характеристиці відносин між Україною та її основними стратегічними партнерами (Російською Федерацією і Республікою Польща). У праці узагальнено і конкретизовано теоретичне визначення стратегічного партнерства, висвітлено відносини України з її задекларованими стратегічними партнерами. Автором проаналізовано різні аспекти українсько-російського та українсько-польського стратегічного партнерства, показано основні стратегічні інтереси країн-партнерів, а також зазначено проблеми, які заважають нормальному розвитку стосунків між ними. Науковець робить висновок, що відносини України з Російською Федерацією, відповідно до основних принципів і критеріїв стратегічного партнерства, не зовсім відповідають такому статусу, але мають тенденцію наближення до рівня реального стратегічного партнерства. Водночас відносини між Україною та Республікою Польща виглядають досить рівноправними й ефективними, а тому в цілому відповідають проголошеному статусу стратегічного партнерства [324].

Двосторонні відносини у державно-політичній, військовій, економічній та гуманітарній сферах розглянуто О.М.Знахоренком у праці "Налагодження українсько-польського стратегічного партнерства і позиція провідних держав Заходу" [232]. Автором простежено виникнення і розвиток ідеї українсько-польського стратегічного партнерства; проаналізовано основні чинники, які впливали на встановлення і динаміку стратегічного партнерства між Україною та Республікою Польща, та основні перешкоди на шляху його реалізації; доведено важливість партнерських відносин для реалізації національних інтересів обох держав. У роботі зроблено висновок про те, що розвиток українсько-польських

відносин постійно перебував під впливом західних держав, США та Росії, а також внутрішньополітичної ситуації в обох державах.

В українській науці новітнього періоду ґрунтовно розроблені різні аспекти етнонаціональних відносин, зокрема в галузі захисту прав меншин. Проблемі статусу цих груп присвячені праці українських дослідників О.Антонюка [148], О.Калакури [243], А.Киридон [259], О.Нахлік [313], О.Бабак [155] та ін.

Вивченням української меншини у Польщі в історичній ретроспективі на сучасному етапі займалися українські дослідники Ю.Макар [296], В.Кирилич [261], В.Лишко [291; 292]. Бачення процесів розвитку української меншини, так би мовити із середини, розкривають роботи українських дослідників з Польщі та інших країн: І.Дзюба [205], Л.Вахніна [176], О.Титар [353], О.Астаф'єв [421], О.Сухомлинов [351], В.Трощинський [356], Л.Токар [362].

Так, В.П.Кириличем у праці "Акцептація України й українця польським суспільством" [260] досліджено проблеми збереження етнонаціональної ідентичності української меншини в Польщі в контексті українсько-польських взаємин. Автором визначено внутрішні та зовнішні чинники збереження національної самобутності української спільноти в Польщі та розкрито діалектику їх взаємозв'язку, піддано аналізу державну етнополітику Республіки Польща та України, виявлено характер впливу української меншини в Польщі на формування українсько-польських взаємин.

Повноті розуміння процесів, що відбуваються в середовищі закордонного українства, сприяло ознайомлення з працями І.Винниченка [181], Т.Зарецької [223], А.Павлишина [321], Ю.Зернія [231], Ю.Лащук [284], Р.Траба [354], які досліджували різні аспекти українського діаспорознавства. Однак згадані автори зосереджували основну увагу на аналізі таких понять, як взаємовідносини національних меншин і політики та участь національних меншин у формуванні влади і лише побіжно розглянули причини та умови політизації діяльності національних меншин та їх впливу на розвиток міждержавних стосунків.

У процесі підготовки дисертаційного дослідження помітною підмогою послужили праці з проблем польського й світового українства знаних вітчизняних

учених Л.Васильєвої [175], І.Винниченка [181], Д.Горун [193], Т.Єременко [214], О.Калакури [241; 242; 243], Є.Помяновського [327], Ю.Присташ [328], В.Трегобчук [355] та ін. Різні аспекти життя українців в Польщі висвітлюють відомі україністи І.Дзюба [205], О.Знахаренко [232], Ю.Козлов [270], М.Левицький [285], Я.Мокляр [304], Н.Петрук [323], О.Сухомлинов [315] та ін. Чимало цінних відомостей із досліджуваної проблеми містять колективні праці українських учених "Українці в світі" (із серії "Україна крізь віки"), історико-етнографічні дослідження "Лемківщина", "Холмщина і Підляшшя", "Українці в зарубіжному світі" та ін [108].

Питання правового регулювання відносин між двома державами досліджуються А.М. Октисюк у праці "Правове регулювання двостороннього співробітництва України та Республіки Польща" [466]. Автором здійснено ретроспективний аналіз договірно-правової бази українсько-польських відносин у процесі становлення їх державності, проаналізовано найважливіші правові акти, що стосуються встановлення дипломатичних відносин між Україною і Республікою Польща і налагодження політичних контактів, торговельно-економічних відносин, співробітництва в гуманітарній, правовій і інших сферах суспільного життя. Розкрито сутність кодифікації норм договірного права, що регулює в комплексі відносини між двома державами.

Дослідженням проблем етнічних груп в Україні присвячено праці О.Рафальського [331], Ю.Присташ [328], Т.Єременко [214], Д.Павличка [321], С.Кульчицького [283]. Цінний фактичний матеріал з цієї проблеми містять також колективні праці українських дослідників Л.Васильєвої [175], І.Винниченка [181]. Різні аспекти життя поляків в Україні досліджували вітчизняні вчені М. Козловець [271], Д. Горун [192; 193; 194], М.Сівець [341], А.Гаврот [182] та ін. Окремо слід виділити статті вчених - співробітників Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України Я.Калакури [240; 241; 242], П.Кононенка [277], Ю.Лащук [284], О.Кузьменка [281], О.Кривицької [445] та інших, які стали в пригоді автору під час вивчення проблем сучасної етнополітики та розвитку польської національної меншини.

Серед інших наукових розвідок сучасності слід відзначити праці, що висвітлюють українсько-польську взаємодію щодо розвитку національних меншин, зокрема дослідження Я.С.Калакури [240; 241]. Проте за систематизації великої кількості фактичного матеріалу, високого ступеня інформативності цим працям бракує критичності у висвітленні подій.

У найбільш концентрованій формі результати досліджень теоретичних проблем міграції, зокрема питань трудової міграції, оприлюднені в працях М.Козловець [271], Д.Романець [335], А.Олійниченка [315], Є.Макаренка [297], С.Пирожкова [330], Т.Возник [180], М.Мокляк [304], С.Троян [434] та ін. Втім, комплексного аналізу міграційних проблем та визначення конкретних шляхів радикального поліпшення ситуації в західних прикордонних регіонах України, на східному кордоні Україна-Польща-ЄС, які враховували б інтереси суб'єктів взаємовідносин по обидва боки кордону, ще бракує.

На початку XXI ст. питання спільної українсько-польської історії у контексті сучасних євроінтеграційних процесів та демократичних перетворень в Україні досліджувалися у працях таких науковців, як Я.Д.Ісаєвич [237; 238], Л.Горенко [191], Ю.Щегельська [388], Л.О.Зашкільняк [225; 226; 227], С.Кульчицький [283], Є.Макаренко [297] та О.Семенюченко [340]. Проаналізований уїхніх роботах матеріал є цінним джерелом дослідження українсько-польських культурно-освітніх та наукових зв’язків.

Значним науковим внеском у дослідженні польських національних меншин в Україні стала монографія О.Рафальського "Національні меншини України в XX столітті" [331]. Автор акцентує увагу на ставленні влади до національних меншин, зокрема польської національної меншини, вивчає історію її проживання на території України, побут та культуру, соціальне життя, зосередженість в українських містах та вплив на культурне та соціальне життя українського суспільства. Дослідник не лише оглядово розкриває культуру та сутність етнічної польської групи населення в Україні, але й висловлює свою точку зору з приводу розв’язання різноманітних міжетнічних проблем. Зокрема, науковець грунтовно висвітлює проблему викладання польської мови в місцях, де проживає значна

кількість польського населення. На думку автора, всі проблемні питання слід вирішувати толерантними та виваженими способами в рамках єдиного демократичного суспільства.

Також важливим науковим доробком у питаннях етнічної польської групи є праця О.Бабак "Українці в країнах Центральної та Східної Європи: діалог культур" [160], у якій розкривається правовий статус польської національної меншини на території України, здійснюється класифікація їх прав і свобод. Висвітлюються форми самоорганізації національних меншин, механізм реалізації їх культурних, соціальних, економічних прав і свобод, організаційно-правові та нормативно-правові гарантії, проводиться порівняльно-правовий аналіз основних нормативно-правових актів зарубіжних країн щодо забезпечення та гарантування прав і свобод національних меншин, статусу українців, які проживають за межами нашої держави, обґрунтовується необхідність прийняття Закону України "Про правовий статус національних меншин в Україні".

Різні аспекти міграційних проблем у системі взаємодії України та Польщі досліджували відомі українські вчені Є.Памяновський [57], І.Сундюков [350], А.Подрач [58], І.Філіпенко [381]. У своїй праці "Регулювання процесів трудової міграції в Польщі: досвід для України" автор дійшов висновку, що хоч міграція українців в Польщу не є незвичним явищем та існувала протягом всієї історії держав, але тільки в останні роки набула рис глобального процесу, що потребує негайного вирішення на міждержавному рівні. У працях А.Павлишина [321], В.Павлів [317], Л.Вахніна [176] основну увагу приділено розвитку ЄС на схід, запровадженню візового режиму з країнами-сусідами, зміцненню прикордонного контролю, посиленню боротьби з нелегальною міграцією, що торкається інтересів мільйонів наших співвітчизників, зокрема в Республіці Польща. Оскільки левову частку потоку трудових ресурсів України на Захід становить нелегальна трудова міграція, це створює ряд проблем у стосунках України з країнами-членами ЄС, причому встановлення візового режиму між Україною та Польщею після вступу РП до ЄС у червні 2004 р. лише додало складнощів до вже існуючої проблеми.

Провідною установою в Україні, що займається проблемами національних меншин та етнополітики, є Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. Інститут працює з метою поглибленої і всебічної розробки проблем, що набули особливого значення з проголошенням незалежності України. Йдеться про сучасну динаміку політичних інститутів і процесів, співвідношення політики і етнонаціональних відносин, моделювання оптимальних варіантів етнополітики. Інститут є співзасновником українського наукового журналу "Політичний менеджмент", на сторінках якого друкуються статті з питань теорії і методології політологічних досліджень, етнонаціональної політики тощо, та засновником збірника "Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України", в якому публікуються, статті вчених – співробітників Інституту, зокрема Ю.Козлов [270], М.Козловець [271], Я.Кіт [265], О.Кривицької [85], О.Рафальського [331] та ін.

Вагомий внесок у вивчення проблеми двосторонніх українсько-польських культурно-освітніх та наукових відносин почочатку XXI ст. зробили такі українські дослідники, як О.Федоренко [380], Л.Зашкільняк [225; 226; 227], І.Цепенда [381], В.Колесник, М.Кучерепа [273] та ін.

Розгляду спірних питань спільної культурної спадщини України і Польщі присвячена праця О.Федоренко "Історична пам’ять як фактор розвитку українознавства" [380], в якій автор докладно аналізує міжнародні правові акти та нормативну базу України стосовно охорони та збереження історико-культурних пам'яток, а також конкретні заходи у справі захисту і збереження культурної спадщини.

Дослідник І.Цепенда у свої роботі "Ідея українсько-польського переселення: позиція "верхів" та сприйняття "низів"" [381] розкриває проблеми культурного обміну між Польщею та Україною, характеризує політику туризму, стан українсько-польського міграційного та туристичного партнерства. Акцентує увагу на важливості розвитку культурно-освітніх та наукових відносин для обох держав.

Науковець О.Знахаренко у праці "Нова східна політика Польщі та українсько-польське стратегічне партнерство" [233], розкриваючи сучасні аспекти українсько-польських культурних відносин, відзначає, що "саме в царині культурних зв'язків Україна та Польща мають найбільше конструктиву, тут найефективніше використовуються всі потенційні можливості" [233]. Автор переконує: "Використання у повному обсязі цього потенціалу виходить за межі суто культурницькі, що взаємодія двох культур має величезне значення в справі поглиблення політичних, соціальних, економічних зв'язків між Україною та Польщею, а наші спільні зусилля в цій сфері сприяють, зрештою, і важливій справі творення моделі нової Європи на засадах демократії, гуманізму, християнської моралі та етики" [233].

У 2002 р. в Україні вийшло з друку перше синтетичне видання з історії Польщі - книга Л.Зашкільняка і М.Крикуна "Історія Польщі: від найдавніших часів до наших днів" [226], в якій українські автори намагаються донести до читачів основні події і факти минулого поляків та їхньої державності як цілісного явища в контексті цивілізаційного розвитку польського етносу, що формувався у взаємодії та взаємовпливах з іншими народами, в тому числі українським. Водночас у цій та інших працях відомих львівських полоністів презентовано, по суті, комплексний і досить критичний аналіз сучасної історіографії польсько-українських відносин XX – початку XXI ст. Зокрема, вони справедливо наголошують на певній дихотомії в оцінці польсько-українського співробітництва: з одного боку, на початку 1990-х рр. спостерігалася відчайдушна міфологізація сучасних українсько-польських міжнародних, міждержавних та міжрегіональних відносин, які переважно мали декларативний характер, а з другого – наявною була різка критика (подекуди й сьогодні можна її помітити відлуння) польсько-українського співробітництва з акцепцією на псевдо-стратегічне партнерство та інші важкі й конфліктні питання взаємовідносин двох сусідніх народів у минулому, які виносяться на сучасний міждержавний рівень і не сприяють гармонізації та розвитку добросусідських відносин між нашими народами.

Особливості державного регулювання освіти в Польщі розкривають у своїй праці "З історії українсько-польських наукових взаємин" українські дослідники В.Колесник та М.Кучерепа [273]. Автори досліджують державно-громадського управління освітою та його організації. Уточнено поняття "державно-громадське управління освітою" та введено в науковий обіг термін "усуспільнення навчальних закладів". Проведено аналіз і оцінку державного управління освітою в Польщі, зокрема розкрито становлення державно-громадського управління та його структури в історичному розрізі, охарактеризовано управлінський та освітній досвід і традиції, проаналізовано особливості реформування польської системи освіти, розвиток державно-громадського управління освітою. Виявлено тенденції змін та удосконалення організаційної структури нової моделі управління освітою в Республіці Польща як цілісної та відкритої системи. Розроблено рекомендації щодо впровадження в практику України позитивних досягнень Польщі в реформуванні та управлінні освітою для зміцнення державно-громадської моделі управління освітою, задоволення освітніх потреб мешканців відповідних територій та регіонів.

Досліджуючи науково-освітній спектр українсько-польських відносин початку XXI ст., слід проаналізувати наукові розвідки, які присвячені висвітленню цього питання або якимось чином торкалися вказаної вище проблематики. Дослідження сучасного періоду в розвитку українсько-польських освітньо-культурних відносин істориками, культурологами, політологами розпочалося паралельно з процесом активізації політичного життя обох держав. Активний процес нагромадження інформації стосовно формування відносин сучасного періоду та підкреслення важливості повноцінного розвитку українсько-польської співпраці як важливого стабілізуючого чинника в Центрально-Східній Європі розпочався після 1991 р. Політологи, історики, політики, журналісти, громадські діячі намагаються висвітлити та проаналізувати процеси останнього десятиріччя XX ст. та визначити перспективи українсько-польського культурно-освітнього і наукового співробітництва у XXI ст. Про це свідчить проведення міжнародних наукових семінарів, симпозіумів, конференцій, круглих столів. Так, з

часу проголошення незалежності України українськими та польськими науковими центрами було організовано значну кількість наукових конференцій, які проводились почергово в Польщі та Україні. Серед багатьох варто виділити конференцію, що проходила у 2010 р. в містах Івано-Франківськ та Яремча "Українсько-польські відносини сьогодні: потреба «перезавантаження» чи «продовження»" [172]. У конференціях взяли участь науковці і політики Л.Грач [196], С.Швидюк [386]та ін., які порушували питання актуальних аспектів та перешкод в українсько-польській співпраці. Тут визначалось місце держав нашого регіону в новому європейському устрої. Опубліковано збірники матеріалів названих та інших наукових конференцій, в яких вміщено доповіді, статті, матеріали істориків і політологів України та Польщі. Серед яскравих виступів слід відмітити доповіді А.Кирилика [263], С.Трохімчука [359], Л.Токар [362] та ін. Їх роботи містять нові погляди на проблему, а також є вагомим внеском у вивчення питання відносин Польща-Україна та культурно-освітніх і наукових проблем. Здійснений обмін інформацією, поглядами та оцінками дав можливість окреслити сучасний стан досліджень та проблематику, узгодити спільні підходи, створити підстави для узгодження розбіжностей і протилежних версій інтерпретації подій й формулювання висновків, що привело до поступового вироблення спільних позицій обох сторін.

Серед досліджень проблеми наукових зв’язків України та Польщі слід відзначити працю Я.Ісаєвича"Українсько-польські відносини: спадщина історії і суспільна свідомість" [238], який у своїй статті зробив акцент на організації та проведенні наукових конференцій, розробках Польського українознавчого товариства, незначному поширенні об’єктивних наукових праць за кордоном, долі пам’яток мистецтва та історії, їх охороні та використанні. Заслуговує на особливу увагу та праця Л.Зашкільняка щодо діяльності Центру історичної полоністики у Львові [238], де розкрито діяльність організації протягом 2000-х р. та основні здобутки.

Можна виділити окрему групу українських науковців щодо українсько-польських зв’язків у галузі освіти. У цьому контексті важливе значення мають

праці: В.Кирилича “Рідна мова і шкільництво як важливий чинник збереження національної ідентичності українців в Польщі” [262], В.Лишко “Культурно-освітні та релігійні товариства як гарант добросусідства між Україною і Польщею” [291], А.Павлишина “Українська громада в Польщі” [321], Н.Петрука “Про деякі методичні засади українознавства” [323], В.Трощинський “Українці в світі” [356] та У. Флишко “Україномовні школи в Польщі” [382], в яких порушуються проблеми та перспективи навчання і відпочинку польської молоді в Україні та Польщі. Загалом подається інформація про кількісний склад учнів, які вивчають польську мову в Україні, та переказується зміст заходів, які проводилися в певний час. Цим роботам властивий певний стереотип, зокрема некритичний аналіз інформації та упущення відомостей щодо подій у Польщі.

Проблеми інтеграції приватної освіти України та Польщі розкриті у статті І.Добрянського [209] та В.Трегобчука [355]. Автори аналізують динаміку трансформації освітнього процесу, започатковану Болонською конвенцією, та узагальнюють перспективи співробітництва обох країн у створенні європейського освітнього простору в галузі приватної вищої освіти.

Історії та сучасному стану шкільної освіти в Польщі присвячене дослідження Д.Васильєв [175]. На широкому фактичному матеріалі автором проаналізовано реформи польської шкільної освіти ХХ ст.

Дослідження окремих аспектів українсько-польського наукового та освітнього співробітництва протягом 2000–2005 рр. має місце в монографіях, колективних працях, наукових статтях: Л.Гайдукова, В.Кременя, Л.Губерського [183], О.Митрофанова [303], Л.Зашкільняка [227], В.Моцока [310], а також польських учених В.Бонусяка [40], Я.Вандейталя [37], В.Міховича [63] та ін. Зазначені праці, на нашу думку, характеризуються: по-перше, загальним матеріалом по даній проблематиці, по-друге, відсутністю глибокого аналізу саме українсько-польських відносин у науковій та освітній галузях як окремого дослідження, однак вони розкривають загальні тенденції розвитку українсько-польських відносин в галузі освіти та науки.

Дисертаційні дослідження. Вивченню актуальних питань теоретичного та практичного характеру, пов'язаних із проблематикою цивільно-правового становища громадян України в Республіці Польща, присвячена праця М.О.Самойлова "Цивільно-правове становище громадян України в Республіці Польща" [470]. У роботі визначено і проаналізовано систему компонентів, що складають зміст цивільно-правового становища громадян України в Республіці Польща (права та обов'язки громадян України в Польщі в галузі цивільного, сімейного, спадкового, трудового та цивільно-процесуального права). У процесі дисертаційного дослідження піддаються аналізу існуючі колізії польського й українського законодавства щодо регулювання цивільно-правового становища громадян України. Результатом дослідження є ряд проектів норм, прийняття яких, на думку дисертанта, дало б змогу удосконалити цивільне законодавство України.

Дослідженню проблеми впливу гуманітарних чинників (українська національна меншина в Україні, польська національна меншина в Республіці Польща, міграція, туризм, транскордонне співробітництво) на українсько-польські міждержавні відносини присвячена дисертація О.Я.Калакура "Поляки в етнополітичних процесах на землях України XX ст." [432]. Автором окреслено громадсько-політичне та культурне життя українців у Польщі та поляків в Україні, розкрито основні проблеми меншин та запропоновано можливі шляхи їх розв'язання, виявлено характер впливу меншин на українсько-польські міждержавні відносини. У дисертаційному дослідженні аналізуються державна політика України та Республіки Польща в галузях міграції і туризму, стан українсько-польського міграційного та туристичного співробітництва, з'ясовується коло основних проблем та окреслюються шляхи їх можливого розв'язання. Виявлено, що гуманітарні відносини між Україною та Польщею мають важливе значення для обох держав і справляють активний вплив на розвиток політичного та економічного співробітництва.

Серед вітчизняних досліджень української спільноти в Польщі слід відзначити дисертаційне дослідження В.Кирилича "Українці в Польщі: проблема збереження етнонаціональної ідентичності як чинник українсько- польських

відносин" [460]. У дисертації та опублікованих за її темою працях автор ретельно проаналізував сучасне становище української національної меншини в Польщі, основні її проблеми та можливі шляхи їх розв'язання. Дослідження В.Кирилича допомагає глибше усвідомити процес саморозвитку польського українства як найважливішої умови збереження етнонаціональної ідентичності та його вплив на динаміку українсько-польських відносин.

Єдиною працею, в якій об'єктом дослідження є винятково культурна сфера українсько-польського співробітництва, є дисертаційне дослідження В.В.Лишко "Українсько-польські зв'язки в галузі культури 1991–1999 рр." [459], присвячене проблемі становлення та розвитку українсько-польських зв'язків у галузі культури в 1991–1999 рр. У роботі здійснено аналіз договірно-правової бази двосторонніх відносин, простежено основні напрями та форми культурної співпраці, тенденції подолання застарілих упереджень та стереотипів, роль національних меншин у розширенні міжнародних відносин, розглянуто діяльність культурно-освітніх та релігійних товариств, контакти в галузі кінематографу та театрального мистецтва, виставкову, фестивальну та гастрольну діяльність, українсько-польські контакти в галузі освіти, характер наукової взаємодії та діяльність спільних українсько-польських комісій.

Робота Д. Горун "Українсько-польські гуманітарні відносини"[456] одна з перших, в якій досліджений розвиток українсько-польських відносин. Автор розкриває політичні, економічні та культурні сфери двостороннього співробітництва. Дослідник особливо звертає увагу на політичні процеси в наших країнах, які гальмували розвиток двосторонніх відносин - це питання ядерної зброї та процес розширення НАТО. Досліджуючи динаміку українсько-польських відносин, Д.Горун аналізує процеси кінця XX ст. – початку XXI ст., переважно торкаючись лише політичних та економічних відносин, тоді як гуманітарна сфера не отримала детального вивчення.

Вагомим внеском у розвиток історичної наукової думки з проблеми українсько-польських відносин стала дисертація І.Афанасьєва [453], захищена в 2004 р. У ній на основі архівних матеріалів та літератури розглядається розвиток

польсько-українських політичних і економічних відносин на державному та регіональному рівнях протягом 1991–2000 рр. Автор аналізує політичні та економічні аспекти взаємин. Попри те, що в дисертації значна увага приділена розвитку відносин та контактів у сфері політики і зовнішнім чинникам впливу на формування двосторонніх стосунків, предметом дослідження дисертанта є взаємодія політичних та економічних компонентів польсько-українських відносин. Очевидно, тому більше уваги приділено розвитку відносин в економічній сфері і не розкрито всі аспекти політичного співробітництва, особливо це стосується військово-політичної співпраці як однієї з важливих складових розвитку політичних стосунків та розвитку відносин у контексті євроінтеграційного процесу. Крім того, верхньою хронологічною межею роботи І. Афанасьєва є 2000 р. Таким чином, події 2001–2004 рр. українсько-польських відносин у культурному та науковому аспекті залишаються недослідженими.

Значним внеском у вивчення українсько-польських відносин сучасного періоду в політичній сфері стала дисертація чернівецького політолога В. Моцока [465], у якій автор розглядає розвиток відносин під кутом зору загальних змін у системі міжнародних відносин. Значну увагу приділено питанням регіональної безпеки. Він намагається також прослідкувати вплив провідних західних держав та Росії на процес формування українсько-польського співробітництва. З огляду на зростаючу актуальність теми, особливо в контексті євроінтеграційного процесу, який останнім часом набуває все більшого значення, та динаміку українсько-польських відносин кінця XX ст. – початку XXI ст., особливо в політичній сфері, виникає необхідність більш повного висвітлення й аналізу, введення в науковий обіг архівних документів і матеріалів України та Польщі, чого бракує в праці В.Моцока. Очевидно через невикористання архівних документів автор не зміг повною мірою розкрити цей аспект українсько-польського співробітництва. Загалом В.Моцок у своєму дослідженні дійшов цінних висновків, серед яких важливими для нас є виважені оцінки потенціалу та досягнутого рівня стратегічного партнерства України та Польщі.

Цікавою є дисертаційна робота В.Р.Гевко "Україна і Польща: особливості двосторонніх відносин (1991-2004 рр.)" [455], яка висвітлює історико-політичні передумови і чинники налагодження українсько-польської співпраці в нових геополітичих умовах, основні закономірності й тенденції політичних взаємин, механізми формування і реалізації повноцінних двосторонніх відносин, їх трансформація на рівень стратегічног партнерства. Робота зосереджена на місці українсько-польських стосунків у структурі міжнародних відносин і їх ролі в забезпеченні стабільності в Центрально-Східній Європі. Досліджено специфіку формування і розвитку військово-політичних українсько-польських взаємин у контексті розширення НАТО, показано спільну діяльність українсько-польського миротворчого батальйону у різних країнах світу, проаналізовано вплив процесу розширення Євросоюзу на розвиток відносин.

Дисертація А.В.Васюка "Українсько-польські відносини у сфері культури (2001–2010 рр.) українознавчий аспект" [454] розкриває питання культурного співробітництва українських та польських фахівців, містять матеріали спільних конференцій тощо. У роботі здійснено аналіз форм культурного співробітництва, тенденції подолання застарілих стереотипів та упереджень, розглянута мистецька, фестивальна та гастрольна діяльність українських та польських колективів. Автор детально розглядає гастрольну діяльність польських театральних труп у Західній Україні, закрема Польського молодіжного театру. Робота присвячена дослідженню українсько-польського культурного обміну, дослідженню періодів піднесення та спадів.

Розглядаючи праці вітчизняних науковців у сфері міждержавних відносин Україна – Польща, не можна оминути увагою дисертаційне дослідження О.М.Знахоренка "Стратегічне партнерство в українсько- польських відносинах" [458], в якій автор намагався всебічно дослідити основні фактори і чинники становлення відносин стратегічного партнерства між нашими державами та визначити динаміку їх розвитку в усіх сферах життя.

Проведений детальний аналіз дисертаційних робіт ще раз доводить, що проблема культурно-освітнього та наукового співробітництва протягом останніх

десяти років не стала предметом дослідження і лише фрагментарно розглядається у вказаних вище дисертаціях. Відзначимо, що під час роботи над дисертаційною роботою автором не виявлено жодного польського дисертаційного дослідження, що стосується проблеми культурно-освітнього та наукового співробітництва Польщі та України.

Польська та зарубіжна історіографія. Протягом 2000–2013 рр. предметом вивчення польських та зарубіжних дослідників стали загальні питання радянсько-польських відносин, інтеграційні процеси обох держав, стан та розвиток національних меншин, а також вивчення культурно-освітніх та наукових напрямів як на території Польщі, так і в Україні. Одним із важливих наукових напрямів польської історіографії є переважно вивчення питань радянсько-польських відносин та інтеграційних процесів. У цих роботах розкриті об'єктивні процеси, що надалі суттєво впливали на гуманітарну сферу, в тому числі, на розвиток культури, освіти та науки.

Аналізуючи дослідження західних фахівців В.Балюка [67], К.Бахмана [30], Б.Бердиховської [397], З.Бжезинського [168], Я.Браткевича [418], С.Бурантань [426], Г.Громадського [420], А.Хойновської [445], З.Шмід [524] та ін, відзначимо, що українсько-польські відносини були їх об'єктом постійної уваги. В цих роботах питання зовнішньо-політичної діяльності є домінуючим, а культурно-освітні та наукові напрями розглядаються в контексті міжнародної політики України та Польщі.

Питання історії розвитку європейської інтеграції загалом, досвіду реалізації євроінтеграційного курсу країнами Центрально-Східної Європи та ролі міжрегіонального співробітництва в контексті реалізації регіональної і східної політики Європейського Союзу вивчаються західноєвропейськими, польськими та російськими вченими – П.Вандич [326], А.Інотаї [375], Джінтвел [15], М.Елмен [21], М.Мареско [39], П.Еберхардт [46], Т.Коморніцкі [76], Т.Лієвські [420], А.Маршалек [446], М.Ростішевські [443], А.Стасяк [28], Ю.Борко [36], О.Буторіна [58], Л.Вардомським [442], Н.Куліковою [282], В.Шемятенковим [418], Ю.Шишковим [425], О.Чубарьяном [400] та ін. Основне питання дослідження цієї

групи авторів є євроінтеграційні проблеми, культурно-освітні та науковий напрям співпраці України та Польщі розглядається як одна із складових євроінтеграції України.

На особливу увагу заслуговують польські дослідники, які наголошують на перспективності українсько-польських відносин, зокрема це стосується таких науковців, як А.Мадзіак-Мішеська [410], Є.Козакевич [404], Я.Пристрома [420], К.Скубішевський [43], З.Шмід [524], А.Хойновська [444], М.Цалка [422], Б.Сурмач [431], Т.Ольшанський [412], В.Гілл та Н.Гілл [187]. У своїх працях ці автори розглядають різноманітність напрямів українсько-польської співпраці, фактори, які стимулюють чи гальмують розвиток наших стосунків. Аспекти українсько-польського культурного та наукового співробітництва розглядають у своїх дослідженнях Є. Бар [162; 163; 164], В.Баранівський [165], Т.Герасимчук [186], Є.Козакевич [404] та ін.

Аналізуючи праці польських дослідників, хотілося б наголосити на важливості цих праць, оцінці сучасного стану співпраці, адже слід враховувати не лише думки українських, але й польських науковців при дослідженні даної теми. Відзначимо, що польська історіографія (вище вказаних авторів) акцентує особливу увагу на питаннях впливу українсько-польських відносин на європейські економічні та політичні перетворення.

Відзначимо що, на відміну від західних дослідників, російські фахівці досить скептично оцінюють перспективи взаємин України та Польщі. Аналізуючи українсько-польські стосунки, автори досить упереджено трактують ті чи інші політичні та історичні процеси. Цими питаннями займалися такі російські дослідники, як І.Кобринська [419], А.Мошеса [82], Ю.Пушкарьова [77] та ін.

Досить цікавою є робота американського науковця І.Прицеля "Національна ідентичність і зовнішня політика. Націоналізм – лідерство Польщі, Росії і України" [21]. Монографія присвячена зовнішній політиці трьох країн – Польщі, Росії та України. Автор аналізує політичні процеси в країнах, спільну історію та сучасні геополітичні цілі, наголошує на багатовіковій історії українсько-польських стосунків та важливості їх подальшого розвитку для економічних, політичних та

культурних перетворень у Польщі та Україні. Особливий акцент дослідник робить на важливості культурно-освітнього співробітництва між Україною та Польщею як інтеграційних процесів в європейському просторі.

У контексті нашого дослідження слід відзначити роботу американця С.Буранта [28], у якій автор аналізує проблеми національної ідентифікації поляків та українців, розкриває динаміку стосунків між Києвом та Варшавою, що підтверджується низкою договорів як в економічній, так і в культурних сферах країн протягом 2000–2010 рр.

Досліджуючи українсько-польські стосунки, слід згадати відомого представника західної політологічної думки З.Бжезинського. У своїх наукових розвідках політолог звертає увагу на дію гуманітарних чинників у розвитку міждержавного діалогу. У своїй відомій книзі "Велика шахівниця" З.Бжезинський [168] наголошує на особливій ролі Польщі у взаємовідносинах з Україною і в Європі в цілому. Автор переконує, що саме культурно-освітня та наукова співпраця України з європейськими країнами, в тому числі й Польщею, надзвичайно важливі в подальшому євроінтеграційному процесі України.

Відзначимо, що західні науковці сходяться на переконанні в тому, що українсько-польські стосунки мають базуватися на геоекономічних, євроінтеграційних та євроатлантичних відносинах, які, у свою чергу, будуть впливали на різні сфери співробітництва, в тому числі й культурно-освітні та наукові.

Польські дослідники, у свою чергу, наголошують на важливості вектора західноєвропейської політики для України, системи західноєвропейської та регіональної безпеки в цілому, і для поляків зокрема. Розширення кордонів НАТО, імовірне розміщення ядерної зброї на території країн Центрально-Східної Європи суттєво вплинули на динаміку політичних відносин між Україною та Польщею. На думку польських фахівців, стабільність та розвиток стратегічних відносин між нашими країнами є запорукою збереження та розвитку політичних, економічних та культурних надбань України та Польщі.

Натомість у наукових дослідженнях російських науковців зазначаються егоїстичні побоювання у зв'язку з розвитком двосторонніх відносин Україна-Польща, які становитимуть загрозу для інтересів Росії, і висловлюється негативне ставлення до прозахідної політики України. Серед таких науковців слід відмітити І.Алексієвець [141], М.Бухаріна [419], М.Ізвекова [501], І.Кобринську [417], В.Колосова [426], В.Кувалдіна [422], В.Орлова [445], А.Мошеса [67], В.Пастухова [508], О.Салміна [446], Д.Треніна [74].

Питання регіоналізму та геополітики, зокрема в контексті Центральної та Східної Європи, вивчаються у роботах таких учених, як С.Гантінгтон [84], В. Тисменяну [112], С. Андрущенко [85], В. Константинов [419], П. Вандич [448], О. Крейчі [447], А.Чарноцький [446], Т. Кішілєвський [570].

Досить всебічно вивчають проблеми транскордонного і міжрегіонального співробітництва також польські науковці, серед яких слід виокремити праці Ян.Венденталь [48], О.Гетьманчук [68], О.Клен [72] та особливо М.Сікорського [61], який, зокрема, плідно досліджує українсько-польську співпрацю на регіональному рівні порівняно з багатим історичним досвідом співробітництва регіонів Польщі з регіонами Європейського Союзу, тобто у західному вимірі. Так званий східний вимір, зокрема польсько-український, дослідник моделює у соціально-економічній конструкції співпраці регіонів, з йому лише притаманними функціями, просторовими ознаками і бар'єрами, взаємозв'язками та відмінностями, будучи переконаним, що «тісніший ступінь співпраці українських і польських регіонів буде реалізовано саме в рамках єврорегіонів» [61]. Автори у своїх працях наводять приклади співробітництва окремих міст України та Польщі, проведення спільних наукових зустрічей, конференцій, укладання договорів та угод. Наприклад, співробітництво українських міст Львова, Житомира, Ніжина з польськими містами Краковом, Познанню, Хелмом. Ці міста-партнери протягом 2000-2010 рр. щорічно проводили спільні конференції і укладали договори культурно-освітницького та наукового характеру.

Частина дослідників вивчає українсько-польські зв’язки через призму подолання застарілих стереотипів. До них належать, зокрема, М.Фігура [336],

Б.Бердиховська [349], Я.Куронь [367] та В.Мокрий [424, с.12,14]. Вони відокремили критерії міжкультурного обміну, винайшли шляхи подолання застарілих стереотипів та окреслили проблеми, що гальмують розвиток двосторонніх відносин.

До проблеми подолання стереотипів зверталися Б.Бердиховська [349], багаторічний керівник відділу національних меншин Міністерства культури і науки Республіки Польща та відомий політичний діяч Польщі Я.Куронь [367]. Позитивним в їх роботі "Холодне пограниччя" є розгляд трьох проблем, що гальмують розвиток двосторонніх відносин: небажання окремих людей з обох боків співпрацювати, спогади про конфліктні події та сформовані на їх основі стереотипи й недостатність діяльності одних лише президентів.

Польська історіографія в цей період торкається також питання національної меншини. Серед дослідників цього напряму слід відмітити А.Вирозумську [442], М.Сафіян [427], Х.Вуяк [438]. Автори відзначають проблеми української та польської національної меншин, розкривають питання освіти та культурних заходів, торкаються правового поля захисту національної меншини в Польщі та проблеми сприяння захисту польської меншини на території України.

Проблемі збереження пам'яток української культури в Польщі присвячена праця польського автора Є.Зінкевича "Пам'ятки та пам'ятники старовини української культури в Польщі" [429]. Використовуючи велику кількість зібраних даних про осередки культури православної церкви в Польщі, він створив детальний каталог цих пам'яток та мапи їх розміщення. Підставою для регіонального поділу стала специфіка розміщення об'єктів, пов'язаних з українською культурою, та особливо їх концентрація в Східній Польщі. Досить дискусійною виявилася проблема повернення культурних цінностей. У цьому сенсі слід відзначити збірник Національної комісії по реституції культурних цінностей: "Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи" [430], матеріали постійно діючого круглого столу "Польсько-українські студії" [430] та роботи О.Федорука і В.Врублевської [430]. Аналізуючи діяльність Державної служби по переміщенню культурних цінностей через

державний кордон, порушувалися питання щодо прецедентів передачі цінностей протягом історичного досвіду обох народів, виділили завдання та перспективи розв'язання спільних проблем із дотриманням вимог законодавства.

Дослідник Є.Завалень у своїх працях "Про охорону пам'яток церковної архітектури Перемищини після 1947 року", "Пам'ятники старовини і політика: розмова з Є. Туром" [112], розглядаючи процес охорони історичних пам'яток у Польщі, а саме - церковної архітектури на території Перемишльського воєводства, здійснення консерваторської програми та діяльність Бюро документації пам'яток щодо інвентаризації, дослідження та охорони історико-культурних цінностей, назвав причини уповільнення реставраційних робіт. Ю. Алексєєв [423], оцінюючи досвід у справі охорони історичних пам'яток у Польщі, запропонував шляхи покращення цієї ситуації.

Неупереджені дослідження етнонаціональної сфери у Польщі розпочалися після 1989 р. разом із визнанням розмаїтості польського суспільства у соціальному, культурному, релігійному та етнічному вимірах. Одними з перших за такі дослідження взялися польські соціологи Ж.Парадовська [416], М.Вайцеховська [440]. Велику цінність у контексті з'ясування сутності національної меншини та встановлення меж відмінностей між окремими типами етнічних груп склали праці польських етнополітологів – Х.Вуяк [438], О.Павлюк [415] та ін.

Польський автор Т.Олзанський у праці "Історія України в XX ст. " [412] проаналізував історико-географічне становище України та Польщі, систематизував дані про стан та роботу пропускних пунктів на спільному кордоні та прикордонні контакти, поділив українсько-польське "пограниччя" на південне та північне, що є доповненням до існуючого розподілу на західне та східне, як у роботі М.Мазуркевич "Пограниччя польсько-українське. Сучасна зустріч Сходу з Заходом" [409]. Він визначив українсько-польське прикордоння як "цивілізаційне пограниччя", де відбувається взаємовплив культур. Специфіка, за його словами, виникає із різних глибоких міжсуспільних та міжкультурних зіткнень. Позитивним моментом роботи є відокремлення трьох критеріїв міжкультурного

обміну: телебачення та преса, контакти мешканців прикордонних територій та національні меншини, завдяки яким відбувається проникнення однієї культури в іншу.

Особливу увагу в процесі виконання дисертаційного дослідження звернуто на наукові здобутки польських учених з українського питання з- поміж інших помітно вирізняються ґрунтовні роботи Г.Халупчака [400] та Г.Броварека [376]. Дослідники намагаються аргументувати думку про українську меншину в Польщі як важливий чинник розвитку відносин між Україною та Республікою Польща. Чималий фактичний матеріал з проблеми, що досліджується, містять роботи Ю.Ліщенко [420], А.Киридон [295], Н.Климець [406], Т.Іванченко [488], О.Гнатюка [477] та інших учених. Однак окремі їхні праці не позбавлені тенденційності в тлумаченні лемківської проблеми та діяльності УПА на східних теренах Польщі.

Директор Польського інституту в Києві П.Козакевич у праці "Сучасний стан українсько-польських культурних взаємин" [404] робить докладний аналіз заходів Польського інституту в Києві, відзначаючи важливість партнерських стосунків у справі культурного інформування.

Постійну увагу вивченню проблеми міждержавних відносин між Польщею і Україною приділяють вчені Інституту політичних досліджень Польської Академії Наук. Саме тут розробляється щорічник "Europa Srodkowo-Wschodnia" (Центрально-Східна Європа). Для розкриття теми дисертаційного дослідження найбільш цінними виявилися публікації одного з наукових співавторів часопису Т.Ольшанського [412], а також дослідника та М.Залєвського [490]. Аналіз документів польського походження дає підстави стверджувати, що польська наука приділяє чимало уваги українському питанню і загалом позитивно висвітлює процеси українсько- польського співробітництва. Зокрема, вище вказані дослідники позитивно охарактеризовують політичні, економічні та культурно-освітні процеси, які відбулися протягом 2000–2005 рр. саме в цей період відбулися позитивні зрушення в культурно-освітній та наукових сферах. Автор аналізує зустрічі президентів України та Польщі, укладені міжурядові та міжорганізаційні

домовленості в культурно-освітній та наукових галузях. Дослідник акцентує нашу увагу на подіях початку XXI ст., саме в цей період відбуваються найважливіші культурно-освітні та наукові процеси між Польщею та Україною. Між тим, існує частка науковців, які висловлюються у своїх працях з приводу України та українців виходячи з укорінених у польському суспільстві стереотипів часів Радянського Союзу.

Аналізуючи українську та польську сучасну історіографію, ми дійшли висновку, що автори відкинули застарілі непорозуміння і позитивно характеризують динаміку розвитку українсько-польського культурно-освітнього співробітництва. Вище вказані дослідники виокремили ряд спільних галузей співробітництва, які ще в попередні 90-ті роки XX ст. проходили спільний нормативно-договірний етап. На поч. XXI ст. ця співпраця характеризується стабільністю та укладанням низки нових домовленостей, які зміцнюють наші відносини в економічній, соціальній та культурній сферах.

Аналіз польських наукових робіт з проблем культурно-освітніх та наукових зв'язків переконує нас у тому, що як в українській, так і в польській історіографії є спільні тенденції вивчення проблеми. Ці питання частково висвітлюються в загальних розробках з питань міжнародних відносин, інтеграційних процесів, проблем національних меншин, а також у роботах, що безпосередньо розкривають тему дисертаційного дослідження.

Українських науковців цікавлять проблеми міграції українського населення до Польщі, удосконалення української освіти та адаптація її до європейських стандартів через призму польської освітньої системи, представлення України в різних міжнародних співтовариствах та можливість роботи в рамках цієї співпраці в наукових та освітніх форумах і конференціях як рівноправного члена та партнера. Польська історіографія переймається нестабільною політичною ситуацією в Україні, яка впливає на різні галузі співпраці, а також наголошує на політичних орієнтирах України в Європейському співтоваристві.

Аналіз робіт дає підстави зробити висновок, що важливим джерелом вивчення проблеми є періодичні видання як в Україні, так і в Польщі. Різноманітні

відомості стосовно українсько-польських культурно-освітніх відносин містять журнали, що видаються як українськими, так і польськими організаціями та установами: "Український культурологічний альманах" (виходить за підтримки депутатської групи Верховної Ради України "Спадщина" та Міжнародного товариства "Україна-Польща-Німеччина" 4 рази на рік). "Університетські діалоги" (виходить за підтримки Львівського національного університету ім. Івана Франка 2 рази на рік), "Київські полоністичні студії" (виходить за підтримки Київського національного університету ім. Тараса Шевченка 1 раз на рік), "Незалежний культурологічний часопис" (багатомовний електронний журнал в Україні, який виходить 1 раз у квартал), "Наукові студії сусіді партнерів" (Науково-методичний збірник Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України – 1 раз на рік), "Краківські українознавчі зошити" (виходить за підтримки Наукового товариства ім. Тараса Шевченка у Львові 1 раз на рік), "Перемишльські дзвони", "Між сусідами", також випуск "Українських діалогів" (видається за підтримки Польського інституту у Києві) та ін. На сторінках цих журналів широко висвітлюються питання взаємовідносин України та Польщі в гуманітарній сфері.

Проблеми українського шкільництва і нормативно-правову базу його функціонування відображено в журналі "Рідна мова", що видається Українським учительським товариством (Польща).

Важливими джерелами з теми дослідження є також збірники праць, в яких розкриваються різні аспекти українсько-польських відносин, зокрема й у галузі культури. Це такі праці, як: збірник праць Центру українсько- польських студій, Центру українознавства Київського національного університету ім. Тараса Шевченка "Україна і Польща – стратегічне партнерство на зламі тисячоліть. Історія. Сьогодення. Майбутня перспектива"; збірник наукових праць "Україна і Польща в XX столітті: проблеми і перспективи взаємовідносин" (Київ-Краків, 2002); збірник наукових праць "Україна і Польща в XX столітті: проблеми і перспективи взаємовідносин", виданий Національним педагогічним університетом ім. М.П.Драгоманова та Краківською педагогічною академією ім. Комісії Едукації Народової (Київ, 2002); збірник наукових праць "Українсько-

польські культурні відносини XIX-XX століття", підготовлений Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України, Інститутом мистецтв Польської АН та Державною академією керівних кадрів культури і мистецтв (Київ, 2003); збірник наукових праць «Українсько-польські літературні контексти», підготовлений Київським національним університетом ім. Тараса Шевченка, Інститутом літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України та Міжнародною школою україністики НАН України (Київ, 2003); збірник наукових праць "Українсько-польські культурні взаємини" Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України та Інституту мистецтв Польської АН (Київ, 2008); збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції "Багатокультурність Івано- Франківської області та Опольського воєводства", виданий Прикарпатським національним університетом ім. Василя Стефаника, Івано-Франківською обласною державною адміністрацією, Головним управлінням туризму і культури, Департаментом культури, туризму і спорту Опольського воєводства, Опольським воєводським відділенням Товариства співпраці «Польща-Схід» та Опольським університетом (Івано-Франківськ, 2008) та інші видання.

Зокрема, збірник "Київські полоністичні студії. Європейський вимір української полоністики" (виходить з 1999 р.), виданий Інститутом філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка за підтримки Польського інституту у Києві, містить наукові праці українських і зарубіжних учених, які займаються дослідженням актуальних проблем української полоністики. Тематика вміщених праць охоплює як літературознавчі, так і мовознавчі проблеми.

Збірник статей і матеріалів "Поляки в Ніжині" (Ніжин, 2007) Ніжинської культурно-просвітницької спілки громадян польського походження "Астер", надрукований за фінансової підтримки Державного комітету України у справах національностей і релігії, містить статті науковців, краєзнавців, членів культурно-просвітницької спілки і присвячене історії Ніжина, родоводам та особистостям,

нерозривно пов'язаним із Польщею, та культурно-просвітницьким українсько-польськими взаєминами минулого і сьогодення.

Джерелами з теми дослідження є також численні наукові та науково-практичні конференції і семінари, організовані громадськими організаціями, науковими та навчальними закладами на території України. Серед цих заходів важливими є такі:

- "Поляки на Хмельниччині: погляд крізь віки" (Хмельницький 1999 р.). Організатором цього заходу був Кам`янець-Подільський університет;
- "Українсько-польські відносини в XX ст.: державність, суспільство, культура" (Тернопіль, 1999 р.) організатором цього заходу став Тернопільський державний педагогічний університет ім.Н. І.Гнатюка;
- "Україна і Польща у Східно-Центральній Європі: спадок і майбуття" - конференція під патронатом прем'єр-міністрів України і Польщі, проведена інститутом Центрально-Східної Європи (Львів-Київ 2000 р.), Інститутом Центрально-Східної Європи (м. Люблін 2001 р.);
- "Центральна Україна – Польща в дослідженнях науковців та краєзнавців Кіровоградщини" - науково-практична конференція, присвячена Року Польщі в Україні і проведена Кіровоградським державним педагогічним університетом ім. Володимира Винниченка спільно з Об'єднанням поляків Кіровоградщини "Полонія" ім. Кароля Шимановського (Кіровоград, 2004 р.);
- "Польська діаспора у Харкові: історія та сучасність" - наукова конференція, проведена Генеральним консульством Республіки Польща в Харкові та "Польським Домом" у Харкові (Харків, 2004 р.);
- "Національно-культурний аспект вивчення україністики та полоністики" – Міжнародна студентська науково-практична конференція, проведена Кам'янець-Подільським державним університетом спільно з Вищою школою професійною м.Санок Республіки Польща (Кам'янець-Подільський, 2006 р.);

- "Проблеми освіти у Польщі та в Україні в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції" – Міжнародна науково-практична конференція під патронатом ЮНЕСКО, проведена АГІН України. Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих, Вищою педагогічною школою Польської спілки вчителів (м. Варшава, Республіка Польща) та Житомирським державним університетом ім. Івана Франка (Україна, Житомир, 2009 р.);
- "Шляхи становлення незалежності Польщі і України: минуле, сучасне, майбутнє" – V Міжнародна наукова конференція, проведена Польським науковим товариством у Житомирі спільно з Житомирським державним університетом ім. Івана Франка (Житомир, 2009 р.);
- "Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес" – Міжнародна науково-тематична конференція, проведена технічним університетом "Харківський політехнічний інститут" спільно і Бєлгородським державним університетом, Гуманітарно-природничим університетом ім. Я.Кохановського (Польща), Єрусалимським університетом (Ізраїль) та Національним технічним університетом України "Київський політехнічний інститут" (Харків, 2009 р.) та багато ін.

Отже, як свідчить здійснений історіографічний аналіз дослідження проблеми українсько-польських відносин у 2000–2005 рр., вектор вивчення перебуває в площині політологічних досліджень, а питання культурно-освітнього та наукового співробітництва залишаються поза увагою науковців. Разом з тим, хоч гуманітарний аспект українсько-польських відносин не був в означених працях предметом спеціального дослідження, їх наукова цінність полягає, передусім, у спробі концептуального осмислення цієї проблеми.

Проаналізувавши рівень вивченості досліджуваної теми в українській та зарубіжній історіографії, ми дійшли висновку, що література, використана нами під час дослідження проблеми українсько-польських культурно-освітніх відносин у нових геополітичних умовах, поділяється на дослідження українських, польських та російських учених, нормативно-правові та архівні матеріали.

Отже, здійснений аналіз доробку українських і зарубіжних учених дає підставу зробити висновок про досить об'єктивне та прагматичне дослідження українсько-польського співробітництва, яке вже не містить ідеалізації взаємовідносин чи так званого романтизму стосовно важливості подальшого партнерства. Вивчення реальної практики двосторонніх відносин сусідніх країн також свідчить, що на початку XXI ст. саме міжрегіональне українсько-польське співробітництво вийшло на прагматичний і якісно новий рівень. Позитивом більшості з новітніх публікацій є їх комплексність та міждисциплінарність, адже всебічна і об'єктивна характеристика сучасних українсько-польських взаємин на міжрегіональному рівні вимагає оцінки таких явищ і категорій як регіон, державний кордон, прикордонний регіон, регіональна політика, стратегічні інтереси, економічна ефективність, міжнародна система тощо. Втім, саме конкретно-історичний аналіз еволюції міжрегіонального українсько-польського співробітництва у контексті європейської інтеграції ще потребує подальшого комплексного вивчення.

Разом з тим слід відзначити, що до останнього часу концентрація уваги України переважно на економічних проблемах, невисокий рівень зацікавленості науково обґрунтованою політикою в питаннях забезпечення гуманітарного розвитку міждержавних взаємин призводить іноді до ситуативного розв'язання нагальних проблем у міждержавній співпраці. Недостатня увага до питань гуманітарної сфери подекуди ставала причиною виникнення проблем у відносинах України з іншими державами, особливо з найближчими сусідами, зокрема Республікою Польща.

Досліджувана проблема в різних її аспектах перебувала й сьогодні залишається в полі зору істориків і культурологів. Суттєвим недоліком ряду досліджень є те, що в них основна увага приділяється лише розвитку політичного та економічного українсько-польського співробітництва, майже не торкаючись освітньо-культурних відносин.

Українсько-польські зв’язки в культурно-освітній та науковій галузі 2000-2005 рр. ще не знайшли належного всебічного висвітлення і не стали предметом

спеціального вивчення в українській історіографії. Наявна література з теми, обраної для дисертаційного дослідження, не дає цілісної картини розвитку українсько-польських зв'язків у галузі культури та освіти в цей період. У зазначених вище працях були досліджені лише окремі питання українсько-польських зв'язків у галузі культури. Тому об'єктивний цілісний аналіз і критичне комплексне осмислення процесу здійснення двосторонніх контактів в освітньо-культурній та наукових сферах є актуальним і необхідним, що сприятиме подальшому розвитку українсько-польських відносин.

Отже, проаналізувавши ряд наукових та публіцистичних праць можна зробити висновок про відсутність всебічного наукового дослідження проблеми освітньо-наукового співробітництва України та Польщі в 2000-2005 роках. Автор дисертаційного дослідження вперше на основі польських та українських архівних матеріалів дослідила цілісний комплекс українсько-польських культурно-освітніх та наукових зв'язків протягом 2000-2005 років, що і обумовило вибір теми дослідження.

1.2. Джерельна база

У дисертаційному дослідженні використані джерела є писемного та електронного походження. Автором використані матерали Поточних архівів України та Республіки Польща, а також інтернет-джерела (офіційні сайти польських навчальних закладів, адміністративних структур і т.д.). Особливу увагу приділено дослідженню матеріалів Польського інституту в Києві, матеріалів польських інтернет-бібліотек (зокрема Великопольської цифрової бібліотеки).

Джерельна база досліджуваного періоду умовно ділиться на такі групи: а) законодавчі акти вищих органів державної влади Республіки Польща та України і відповідних міжнародних організацій, двосторонні законодавчі акти; б) архівні матеріали міністерств і громадських організацій; в) документи дипломатичних представництв - угоди, протокольні зустрічі дипломатів, матеріали участі урядових делегацій у переговорних процесах, інформаційно-аналітичні довідки; г) документи, щодо суспільно-політичного життя в Республіці Польща та в Україні,

статистичні матеріали, періодична преса, довідкові матеріали в енциклопедичних словниках і довідниках. Здійснений аналіз джерельної бази дає підстави зробити висновок про наявність значної кількості публікацій, нормативно-правових актів, архівних матеріалів з питань сучасного стану українсько-польських культурних, освітніх та наукових відносин як складової гуманітарної сфери.

На нашу думку, слід виокремити такі групи джерел: а) архівні матеріали України та Республіки Польща; б) міжнародно-правові акти; в) інформація з офіційних видань та сайтів законодавчої і виконавчої влади; г) матеріали Польського Інституту в Києві; д) заяви, виступи, повідомлення українських та польських політиків, громадських діячів і т.д.

Джерела українського походження. Залучені до дослідження неопубліковані джерела, зокрема архівні матеріали, вперше вводяться автором до наукового обігу. Їх використання дало змогу проаналізувати найважливіші методи, форми і напрями українсько-польського співробітництва в галузі культури, освіти та науки. Безперечну важливість мають документи Галузевого державного архіву Міністерства закордонних справ України (ГДА МЗС України), зокрема матеріали Фонду "Міжнародні договори України". Цікавими з огляду на тему даного дослідження є матеріали про співробітництво та взаємодопомогу з прикордонних питань і міжнародні білатеральні (двосторонні) договори України з Польщею стосовно розвитку міждержавного та міжрегіонального співробітництва. Аналітичні звіти Посольства України в РП про стан і перспективи розвитку двосторонніх прикордонних і міжрегіональних зв'язків, а також його листи, вербальні ноти, звіти про розвиток білатеральних українсько-польських зв'язків у ширшому міжрегіональному форматі країн Європейського Союзу.

У ГДА МЗС України зберігаються також звіти, аналітичні огляди Комітету у закордонних справах Верховної Ради України; загальнодержавна та регіональна українська і польська офіційна статистика, де відображено реальні соціально-економічні дані про розвиток як, власне, регіонів, так і українсько-польського співробітництва; матеріали громадських організацій, національно-культурних товариств (відповідно, поляків в Україні та Українців у Польщі).

Цінним джерелом для теми дослідження стали документи Поточного архіву Міністерства культури України. Це різноманітні звіти та інформаційно-аналітичні довідки, пропозиції та рекомендації, протоколи, як Protokoł o współpracy Międzynarodowej między Ministerstwem Kultury Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Kultury i Sztuki Ukrainy do końca 2001 i na 2002-2003 rok: (двостороння, міжвідомча, практична) (дод.Ж); Попередня угода. Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща з питань культурного і наукового співробітництва. Варшава, 18 травня 2002 р.: (двостороння, міжурядова) (дод.Ж); Протокол про тимчасове врегулювання питань взаємного визнання еквівалентності документів про закінчення середніх, середніх спеціальних і вищих навчальних закладів: (двостороння; міжвідомча; практична) (дод.Ж) та ін.

Автором використані матеріали, які зберігаються в Польському інституті в Києві. Ці документи дають можливість дослідити листи, доповіді офіційних зустрічей, матеріали про різноманітні українсько-польські домовленості, які розкривають інтеграційні культурно-освітні українсько-польські процеси.

Новий етап двосторонніх відносин у культурній сфері започатковано домовленістю щодо оголошення 2004 р. Роком Польщі в Україні, а 2005 р. роком України в Польщі, яка була зафіксована в Спільній Заяві Президентів України та Республіки Польща від 13 лютого 2003 р. [26]. Найбільш масштабними проектами реалізованими в рамках Року України в Польщі, стали: багатокультурний фестиваль Галичина (9–27 червня 2005 р.), 18-й фестиваль української культури у Сопоті (9–10 липня 2005 р.), 23-ій фестиваль лемківської культури "Лемківська ватра" у Гдині (22–24 2005 р.), фестиваль "Варшавська осінь" (жовтень-грудень 2005 р.). Треба зазначити, що оскільки Польща є одним із основних партнерів України, культурне співробітництво між нашими державами потребує сталих форм співпраці. Підписання Спільної заяви Голови Ради Міністрів Республіки Польща і Прем'єр-міністра України про створення Ради у справах співробітництва в галузі культури, освіти та національних меншин між Урядами Республіки Польща і України (в ході візиту Ю.І.Єханурова до РП 16–17 лютого 2006 р.) [45]

стало першим кроком до інституціоналізації стратегічного партнерства України та Польщі в галузі культури й освіти.

Важливе значення для теми дослідження мають документи та різноманітні архівні матеріали Культурно-інформаційного центру при Посольстві України в Республіці Польща, в яких відображена участь Посольства та українців Польщі в заходах, які були організовані на території Польщі. Помітними заходами за період з 2000 по 2005 р. були: творчий вечір Остапа Лапського (3 грудня 2000 р.), дні України в м. Скерневиці, Лодзинського воєводства (24 травня 2001 р.), дні України у м. Щецині (1-3 червня 2001 р.), дні слов'янської спадщини (вересень 2001 р., м. Варшава), дні українського театру (листопад 2002 р., м. Варшава), фестиваль "Україна - ВІВА" (щорічно, м. Вроцлав), творчий вечір Богдана Осадчука (березень 2003 р., м. Варшава), дні України у Ловічі (квітень 2003 р.,м. Ловіч Лодзинського воєводства), фестиваль "Українська весна" у Познані (щорічно, м. Познань), дні України в Кракові (квітень 2004 р.), фестиваль української традиції "З мальованої скрині" (квітень 2005 р., м. Ополє) тощо. Ці культурні заходи розкривали історичні сторінки співпраці Украни-Польщі в культурно-освітній та науковій сферах в 2000-2005 рр. Крім того, серед матеріалів архіву зберігаються документи - результати досліджень українців-стипендіатів, учасників різних програм з наукового і культурного обміну, таких як "Стипендії Уряду Республіки Польща для молодих учених", Вишеградська стипендіальна програма, програма "Gaude Polonia" та стипендіальна програма ім. Лейна Кіркланда.

Крім вище вказаних архівних документів в дисертаційному дослідженні використовуються матеріали Поточного архіву **"**Об'єднання українців у Польщі**"**. В архіві зберігаються звіти про діяльність цього Об'єднання, матеріали про зміст культурно-мистецьких заходів тощо. Зазначимо, що 21 березня 2005 р. "Об'єднанням українців у Польщі" передано документи на право власності до Українського народного дому в Перемишлі. В документах міститься інформація щодо спорудження в м. Хелм Люблінського воєводства пам'ятника першому

Президенту України М. Грушевському. Реалізація цього проекту планувалася до 145-річчя з дня народження видатного українського діяча.

Надзвичайно важливими для вивчення заявленої теми є матеріали, досліджені автором, в архівах Вершавському та Краківського університетів. Цікавими ці матеріали є тим, що містять інформацію про українсько-польські культурно-освітні та наукові відносини, які до сьогодні були недоступні для українських науковців та дослідників. Так, кафедра українознавства, що працює з 90-х рр. XX ст. у Варшавському університеті, не лише пропагує українську мову, літературу та культуру, але й займається перекладом польських книжок на українську мову, а українських книжок на польську. У 2000 р. викладачами кафедри був надрукований збірник праць І. Франка в 3-х томах польською мовою.

Слід виокремити матеріали та архівні джерела Інституту Адама Міцкевича, які розкривають поглиблення українсько-польських стосунків в усіх сферах, а зокрема в науковій. Особлива робота ведеться в цій установі над активізацією наукового співробітництва наших держав. Архіви містять матеріали міжнародних наукових конференцій, які відбувалися на теренах Республіки Польща та України, дані про роботу польських органзацій на території України і українських на території Польщі тощо.

Ще одним важливим виданням є збірник Головного статистичного управління під назвою "Релігійні віросповідання, національні та етнічні товариства у Польщі 2000–2002 рр. ". Тут зібрано інформацію про структуру і розміщення Греко-католицької та Польської автокефальної Православної церков (ПАПЦ), наведено дані щодо чисельності, схеми розміщення за регіонами та адреси українських організацій, а також вміщено інформацію про видання та основні заходи, що проводяться товариствами. Змістовним наповненням вирізняються історико-літературний нарис "Українська література в Польщі (Історія, видавнича діяльність та періодика, літературні дискусії, поезія) " (Луцьк, 2009 р.), науково-презентаційний альманах Форуму громадськості України "Державність" "Рік Республіки Польща в Україні" (Київ, 2006 р.), а також документальна розповідь про відносини України та Польщі протягом 1989–2004

рр. "По-сусідськи. Польський вектор: Документальна розповідь про динамічне п'ятнадцятиріччя 1989-2004 рр., про роль і наслідки використання національної ідеї в Україні та Польщі. Суспільно-економічні порівняння на тлі української нерішучості, непевності й невизначеності" (Київ, 2004 р.). Ці видання дали можливість збагатити дослідження відомостями про українсько-польські відносини.

Важливим джерелом вивчення проблеми є звіти про перебування українських делегацій у Польщі, матеріали проведення двосторонніх зустрічей, ювілеїв, нарад, довідки про діяльність товариств українсько-польської дружби та культурних зв'язків, які використовують автором дослідження.

Допоміжну роль при написанні дисертації відігравала поточна документація Польського інституту культури в Києві, Польського дому в Києві, Польського дому в Житомирі та Київського Центру українсько-польських студій, яка присвячена діяльності цих установ щодо проведення культурних заходів в Україні та Польщі.

Окремою складовою джерельної бази є вивчення питання державного регулювання співробітництва між Україною та Польщею. В дисертаційному дослідженні використовувалися нормативно-правові документи, які були прийняті ще в 90-ті роки XX ст. та стали фундаментом співробітництва в культурній та освітній сферах. Серед них слід відмітити такі, як: Закон РП "Про систему освіти"1995 р. (дод. Ж), Договір між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво 1998 р. (дод. Ж), Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про збереження місць пам'яті і поховання жертв війни і політичних репресій 2000 р. (дод. Ж). Угода про принципи співробітництва між Україною та Республікою Польща по забезпеченню прав національних меншин 2001 р. (дод Ж). У цих документах тією чи іншою мірою розкрито напрями та форми культурно-освітньої та наукової співпраці між двома країнами. Зокрема, Закон РП "Про систему освіти" гарантує національним меншинам право навчання рідною мовою або її вивчення» (дод. Ж).

Глибокому вивченню проблеми культурно-освітнього та наукового співробітництва в контексті європейської інтеграції сприяли документи, прийняті різними державними установами України та Польщі протягом 2000-2005 рр. Особливо важливими є міжнародні угоди про інноваційну співпрацю та співпрацю між міністерствами культури обох країн (2000 р.) (дод. Ж), Закон України "Про міжнародне науково-технічне співробітництво і обмін інноваціями" (2001 р.) (дод. Ж), постанова Кабінету Міністрів України "Деякі питання розвитку транскордонного співробітництва та єврорегіонів" (2002 р.) (дод. Ж) та зміни до неї (2003 р.) (дод. Ж), закони України "Про транскордонне співробітництво" (2004 р.) (дод. Ж), "Про стимулювання розвитку регіонів" (2005 р.) (дод. Ж), а також інші законодавчі, нормативні урядові та відомчі акти (дод. Ж).

Найважливіші нормативні документи опубліковані у збірниках матеріалів "Україна на міжнародній арені", "Офіційний вісник України", "Закони України", "Регіональна політика України", "Відомості Верховної Ради України", у періодичних виданнях Кабінету Міністрів та Верховної Ради України – газетах "Урядовий кур'єр" і "Голос України", електронній законодавчій базі "Ліга", довідкових та інформаційно-аналітичних виданнях. У польському вимірі – це "Газета Виборча", "Реч Посполіта", "Впрост".

Загалом, міжнародно-правова основа співробітництва України з Польщею на квітень 2004 р. налічувала 109 договорів, угод, протоколів та інших двосторонніх документів України та Польщі з ЄС, іншими країнами Центрально-Східної Європи. Станом на 2005 р. вже нараховувалося 127 двосторонніх домовленостей між річними регіонами України і Польщі, у тому числі понад 20 угод про співробітництво, зокрема між Волинською, Закарпатською, Львівською, Івано-Франківською, Кіровоградською, Миколаївською, Харківською і Черкаською областями України та Люблінським, Лодзьким, Мазовецьким, Ніжньосілезьким, Підкарпатським, Шльонським та Західнопоморським воєводствами Польщі (дод. Ж). Переважно це документи архівних фондів України, а також матеріали поточних, у тому числі електронних, архівів міністерств закордонних справ України та Республіки Польща, документи

поточних архівів обласних адміністрацій та обласних рад України. Наприклад, у Рамковій Угоді між урядом Західнопоморського воєводства та Миколаївською обласною державною адміністрацією від 19 вересня 2002 р. (дод. Ж) відзначається, що міжрегіональне співробітництво буде розвиватися, головним чином, шляхом прямих контактів між відповідними партнерами сторін і буде підтримуватися місцевими органами влади та поширюватися на такі галузі, як наука, техніка, освіта та охорона здоров'я, культура і мистецтво, розвиток туризму та спорту, екологія і раціональне використання природних ресурсів, місцеве самоврядування та ін. (дод. Ж)

Аналіз українсько-польських відносин має місце у виступах, статтях, інтерв'ю посадовців, дипломатів, політиків, зокрема А.Зленка, В.Огризка, Б.Тарасюка, Ю.Щербака [120], які наголошують на важливості стосунків між Україною та Польщею, на надзвичайній спорідненості мови та культури наших народів і перспективність подальшої співпраці. Ці матеріали використані автором як джерела з проблеми освіти, науки та культури в українсько-польських взаєминах.

Важливими для нашого дослідження є мемуари українських політиків, громадських діячів, які зробили вагомий внесок у розвиток українсько-польських освітніх та наукових відносин уродовж 2000–2005 рр. Серед них: Л.Кравчук [125], Л.Кучма [126], В.Ющенко [73], Б.Осадчук [129], В.Моцок [128], А. Кінах [124], Г.Герман [106] та ін. Ці та інші відомі політики, громадські діячі неодноразово підкреслювали важливість освітньої та наукової співпраці України та Польщі.

Мемуарні джерела розкривають процес вивчення відносин Україна-Польща та визначають позицію лідерів держав щодо "проблемних питань". Серед таких можна пригадати проблему з відкриттям польського військового меморіалу "Цвинтар орлят" на львівському Личаківському цвинтарі у 2002 р. (загиблих полків у 30-ті рр. XX ст.). З приводу цього питання у своїх мемуарах висловлюється Л. Кучма, А. Кваснєвський – безпосередні учасники подій. А.Кваснєвський так прокоментував цю подію: "Я зі смутком і розчаруванням сприйняв рішення української сторони в справі цвинтаря Львівських орлят. Відхід

від домовленостей, прийнятих у грудні минулого року владою Польщі та України, не служить духові єднання і партнерства між нашими країнами і народами" [140, с. 3]. Проте офіційна позиція більшості польських політиків на чолі з президентом не підтвердила цих прогнозів. Ще у вищезгаданій заяві А. Кваснєвський зазначив: "Особисто обіцяю, а також від імені польського керівництва, що ми не послабимо зусиль, скерованих на польсько-українське єднання" [140, с. 5]. Таку саму позицію одностайно задекларували й інші впливові польські керівники. Зокрема, прем'єр Л.Міллер на прес-конференції, присвяченій українсько-польському економічному форуму, сказав: "Ми хочемо інтенсифікувати торговий обмін, економічну та культурну співпрацю. Останніми днями атмосфера співробітництва зі східним сусідом дещо погіршилась. Маю на увазі рішення львівської влади. Однак треба йти далі і, незалежно від тих чи інших проблем, думати про майбутнє" [140, с. 5]. Звичайно президент України Л.Кучма приєднався у своїх висловлюваннях до своїх польських колег [126].

Позиція польських політиків А.Кваснєвського [138], Л.Качинського [134], Є.Гедройца [130] щодо українсько-польських відносин, зокрема культурно-освітніх та наукових, висвітлена в мемуарах та інтерв'ю. Ці політики досить толерантно ставляться до України та українців, у своїх висловлюваннях наголошують на необхідності стратегічного партнерства між Польщею та Україною. "Всі непорозуміння між нашими державами давно подолані, спорідненість наших народів та подібність наших мови та культури об'єднали наші країни вже досить давно" – в одному зі своїх інтерв'ю зауважив А. Кваснєвський.

Питання цвинтаря Львівських орлят активно коментувалося в польських засобах масової інформації. Зокрема, відомий польський журналіст П. Смоленський так оцінив на сторінках "Газети Виборчої" цей інцидент: "Для поляків несправедливе і образливе, а для України – політично самовбивче" [77, с. 5]. На думку автора, визначною подією в поглибленні українсько-польського культурно-освітнього взаєморозуміння стала практична реалізація положень Спільної заяви президентів України та Польщі "До порозуміння і єднання" [77],

проведення спільних заходів, приурочених до 60-ї річниці трагічних подій на Волині та вшанування пам'яті жертв цих подій. Президент України Л. Кучма підкреслив, що він дав розпорядження детально вивчити всі документи, пов'язані з трагічними подіями на Волині в період Другої світової війни. За його словами, нині історикам потрібно серйозно вивчити це питання з тим, щоб нарешті встановити історичну правду. При цьому наголосив, що, якою була б виявлена правда трагічних подій на Волині, вона не повинна зашкодити добросусідським стосункам, які склалися за останні роки між Україною та Польщею [77, с. 2].

У досліджуваний період вийшло кілька довідників, що стосуються окремих питань щодо українців у Республіці Польща та поляків в Україні, зокрема це такі видання, як: "Довідник з питань участі громадян у формуванні культурної політики європейських міст" (м. Київ, 2007 р.) Жорді Паскуаля-і-Руїса та Саньїна Драґоєвича, виданий та підтримки Фонду "Інтерартс" (м. Барселона), Асоціації "ЕКУМЕСТ" (м. Бухарест), Європейського культурного фонду (м. Амстердам) та Центру розвитку "Демократія через культуру" (м. Київ); "Довідник українсько-польської співпраці у сфері освіти для органів влади та громадських організацій України та Польщі" (Ужгород, 2009 р.), виданий у рамках проекту "Впровадження інноваційних методик формування та розвитку людських ресурсів у прикордонних регіонах" та Програми добросусідства "Польща – Білорусь – Україна" 2004–2006 рр.

Ґрунтовністю поданих рекомендацій вирізняється, зокрема, видання Фонду Стефана Баторія "Культурні цінності. Співпраця і проблеми претензій у польсько-українських відносинах" (Варшава, 2003 р.), в якому містяться пропозиції щодо організаційних, інституційних та законодавчих змін, спрямованих на підтримку співпраці архівів, бібліотек і музеїв Польщі та України. У рекомендаціях йдеться передусім про культурні цінності, що їх зараховують до так званої спільної спадщини, а також про об'єкти, які є предметом взаємних претензій обох держав [77, с. 2].Таким чином, здійснений аналіз джерельної бази дає підстави зробити висновок про наявність значної кількості публікацій з питань сучасного стану українсько-польських культурних відносин як складової гуманітарної сфери.

Під час розгляду українсько-польських культурних, освітніх та наукових відносин застосовувалися певні методологічні засади, теоретичні узагальнення і практичний досвід історичного дослідження. Ці дослідження мають свої теоретичні засади і відповідний понятійно-термінологічний апарат.

1.3. Основи методологічного дослідження

В системі основних компонентів методології дослідження українсько-польських культурних, освітніх та наукових відносин пріоритетними є методологічні принципи, які складають фундамент наукової праці. Таким чином, вибір того чи іншого методу залежить від поставленої мети дослідження, специфіки теми та обрання відповідного підходу та принципів. При історіографічному аналізі даної проблеми було використано наступні наукові підходи: принципи історизму, системності, об'єктивності, всебічності та наступності (спадкоємності).

Принцип історизму обумовив вивчення українсько-польських культурних, освітніх та наукових відносин в їх динаміці і зв'язку з тими факторами, що його обумовлювали, обґрунтував елементи наступності деяких наукових традицій, поглядів та напрямів на кожному періоді дослідження.

Всі архівні матеріали дослідження відносин України та Республіки Польща в галузі культури, освіти та науки, які стосувалися періоду 2000–2005 рр. виступають у ролі історіографічного джерела, тобто матеріального свідчення про розвиток українсько-польських відносин. Вони, зокрема, характеризують процес приростання знань з історії українсько-польських культурних, освітніх та наукових відносин спираючись на досліджуваних матеріалах. Виходячи з цього, у ході нашого дослідження були використані наступні методи: *історіографічного аналізу та синтезу, історико-порівняльного, біографічного, історичного (ретроспективного), хронологічного, періодизації, актуалізації, перспективності та статистичний.*

Використання загальнонаукових методів *аналізу та синтезу* пов'язане з дослідження історіографії українсько-польських культурних, освітніх та наукових

відносин. Аналізу підлягали умови створення, тематичне і фактологічне наповнення наукових праць, присвячених розвитку культурних, освітніх та наукових відносин України та Польщі в 2000–2005 рр. Відповідно, проводився синтез результатів і висновків, отриманих авторами, відбувалося встановлення повноти того чи іншого аспекту досліджуваної теми.

Серед використаних методів чільне місце посідає *біографічний* метод. Цей метод застерігає від механічного описування діяльності політичних діячів, орієнтуючи на з'ясування їх співвідношення з суспільними процесами, які відбувалися в Польщі та України в даний період. Виявлення найхарактерніших рис політичної діяльності президенті України та Польщі (А.Квасьневський, Л.Кучма, В.Ющенко, Л.Качинський), яка мала вплив на культурні, освітні та наукові відносини в 2000–2005 рр. Тому, застосування саме цього методу дозволило простежити вплив політичних діячі, дипломатів, істориків та інших осіб на розвиток українсько-польських культурних, освітніх та наукових відносин.

Історичний (ретроспективний) метод надав змогу використати сучасні знання для вивчення розвитку питання в минулому. Історіографічні дослідження українсько-польських культурних, освітніх та наукових відносин 2000-2005 рр., стали надбанням сучасного етапу розвитку відносин України та Польщі. Виявлення окремих аспектів гуманітарного співробітництва Польщі та України в 2000–2005 рр., дало можливість використати набутий досвід в подальшій співпраці між країнами.

Історико-порівняльний метод дав можливість визначити рівень впливу конкретно-історичної ситуації на різні ланки історіографічного процесу, виділити причини, характерні для нашої проблематики історіографічних явищ. Застосування цього методу дозволило порівняти підходи різних науковців, співвіднести праці 90-х та поч. 2000-х рр.., особливості тлумачення та відображення теми на кожному етапі дослідження. Крім того, він сприяє прогнозуванню майбутньої історичної науки, надає змогу оцінити в порівнянні декілька історико-культурних процесів, створити концепцію поступового розвитку в дослідженні нашої проблеми.

Застосування *хронологічного* методу полягає у тому, щоб події та явища історичного процесу у всій їх конкретності та різноманітності викладалися чітко у часовій (хронологічній) послідовності. Він використовувався при аналізі українсько-польських культурних, освітніх та наукових відносин і дозволив відтворити процес дослідження подальшого співробітництва України та Республіки Польща.

Наступний метод, який ми використали, – це метод *періодизації***.** Поділ на етапи і періоди проведено нами для того, щоб знайти основний напрям розвитку українсько-польських культурних, освітніх та наукових відносин, виявити їх особливості та закономірності.

В дослідженні застосований метод *актуалізації***,** що означає визначення цінності наукових знань для нинішнього, а також майбутнього часу. Метод актуалізації дозволяє створити науковий прогноз майбутнього розвитку співробітництва України та Республіки Польща на основі дослідження поглядів вітчизняних та зарубіжних науковців, з'ясування того, як вони по різному розглядають певні культурні, освітні та наукові події, що відбувалися в Польщі та Україні протягом 2000–2005 рр.

Принцип системності полягав у врахуванні досліджень не лише вітчизняних радянських і пострадянських вчених, а й представників української діаспори, зарубіжних фахівців, які цікавляться українською історією, для комплексного відображення історіографії розвитку українсько-польської культурної, освітньої та наукової співпраці. Уявлення про історіографічні ситуації, як про певні системні утворення допомагало ширше з'ясувати їх ознаки, визначити їх просторово-хронологічні та проблемні межі, взаємодію об'єктивних та суб'єктивних чинників, як наслідок — визначати їх впливи на історіографічні студії розвитку українсько-польських гуманітарних відносин в 2000–2005 рр.

Принцип об'єктивності орієнтував дисертанта на рівновіддалене ставлення до опублікованих праць та дотримання максимальної виваженості в оцінках культурних явищ, співставлення різних точок зору, об'єктивного відбору та

аналізу історіографічних джерел, дозволив зробити висновки, що переважно базуються на відсутності упередженості та політичної заангажованості.

Важливе значення в дослідженні має *принцип всебічності***,** який пов'язаний з двома попередніми принципами. В дисертаційній роботі цей принцип використаний при виявлені та дослідженні всього комплексу історіографічних джерел, що містять відомості про розвиток культурних, освітніх та наукових відносин України та Польщі в період 2000–2005 рр.. Простежували всі наукові напрями та течії, персоніфікували внесок кожного історика та науковця в розвиток українсько-польських гуманітарних відносин.

Принцип наступності (спадкоємності) застосовуваний в дослідженні, дозволив розглянути українсько-польські культурні, освітні та наукові відносини в 2000–2005 рр. цілісно. Оскільки кожен період розвитку українсько-польських відносин спирається на досягнення попередніх періодів, на критичне їх переосмислення, виступає логічним продовженням, поглибленням вивчення як окремих проблем, так і відносин в цілому, що автор намагався прослідкувати в дисертаційному дослідженні. Одночасно він надає можливість розробити практичні рекомендації для подальшого дослідження даного питання.

Також ми скористались прийомом *перспективності.* Поза сумнівом, можливість заглянути в майбутнє українсько-польських гуманітарних відносин пов'язана з умінням робити об'єктивні висновки з попереднього і сучасного розвитку, розпізнавати закони руху науки, які дають перспективу наукового прогнозування подальшого співробітництва України та Республіки Польща. Визначення перспективних напрямів, тем та проблем безпосередньо витікає з рівня дослідження, досягнутого на попередніх етапах наукової роботи.

Також в зв'язку з комплексним історіографічним підходом, в дослідженні застосований також *статистичний* метод при використанні матеріалів журнальної та іншої періодики. В процесі роботи використані новітні інформаційні технології: електронні бази даних бібліотечних, архівних, науково-дослідних установ, пошукові Інтернет-ресурси, що дало можливість знайти і

залучити додаткові джерела історіографічної інформації по темі, інтенсифікувати дослідницьку роботу.

Методологічні засади дослідження базуються на основоположних принципах історичної науки – історизму, системності, об'єктивності, всебічності та наступності (спадкоємності). В роботі комплексно використано методи історіографічного аналізу, синтезу, біографічного, історичного (ретроспективного), історико-порівняльного, хронологічного, періодизації, актуалізації, перспективності та статистичний. Це дало можливість виявити, опрацювати і проаналізувати весь комплекс доступних історіографічних джерел, що стало важливим фактором об'єктивності дослідження.

Таким чином, доробок українських і зарубіжних учених початку XXI ст. свідчить про досить об'єктивне та прагматичне дослідження українсько-польського співробітництва, яке вже не містить ідеалізації взаємовідносин чи так званого романтизму стосовно важливості подальшого партнерства. Вивчення реальної практики двосторонніх відносин сусідніх країн також свідчить, що на початку XXI ст. саме міжрегіональне українсько-польське співробітництво вийшло на прагматичний і якісно новий рівень. Позитивом більшості з новітніх публікацій є їх комплексність і міждисциплінарність. Разом з тим до останнього часу концентрація уваги України переважно на економічних проблемах, невисокий рівень зацікавленості науково обґрунтованою політикою в питаннях забезпечення культурно-освітнього та наукового розвитку міждержавних взаємин призводить іноді до ситуативного розв'язання нагальних проблем у міждержавній співпраці. Недостатня увага до питань культурно-освітньої та наукової сфери подекуди ставала причиною виникнення проблем у відносинах України з іншими державами, особливо з найближчими сусідами, зокрема Республікою Польща.

У більшості наукових досліджень проблеми політично-економічної співпраці розглядають ширше, ніж культурно-освітній та науковий спектр питань українсько-польських відносин. Автори дисертаційних досліджень у роботах розкривають тенденції культурного розвитку українсько-польської співпраці, і тільки оглядово питання освіти та науки. Аналіз наукових розробок новітнього

періоду переконує в тому, що загально політичні процеси держав України та Польщі суттєво впливають на культурні, освітні та наукові відносини. Позиції українських та західних дослідників відрізняються від оцінки суспільно-політичних та культурних перетворень у висловлюваннях російських авторів. Якщо польські та українські науковці вбачають послідовними та перспективними наші культурно-освітні та наукові відносини, то представники російської історіографії дуже песимістично ставляться до таких подій і передбачають погіршення у відносинах України з Росією в разі подальшої співпраці України та Польщі.

Слід також зауважити, що тематичні напрями дослідження українсько-польської культурно-освітньої і наукової співпраці польських і українських авторів також відрізняються. Українські дослідники у своїх роботах більше уваги приділяють співпраці наших держав, особливо регіональній. Їх цікавлять проблеми співробітництва окремих регіонів, залучення української освіти до європейських стандартів та набуття певних знань з цих питань у польських колег. Натомість польські дослідники вбачають можливість вступу України до Європейської спільноти і тому пропонують українцям укласти ряд угод державного рівня для удосконалення освітньо-наукової та культурної систем в Україні. Польські державні діячі та науковці неодноразово наголошували на європейському виборі України. Труднощі розвитку різних сфер життя України, в тому числі і культурної, вони вбачають саме в неоднозначності рішеннях українських політиків. Складність питання в тому, що українські та польські науковці майже завжди знаходять порозуміння у своїх домовленостях, але це регіональні та локальні домовленості, натомість державні діячі України та Польщі не завжди швидко і правильно приймають рішення. Наприклад, з питанням Меморіалу польських поховань у Львові, яке затягнулося на роки, а мало вирішитися протягом одного року. Але оптимістичність і доброзичливість поляків вбачається не тільки у висловлюваннях державних діячів та науковців, але й у звичайних поляків, тому, досліджуючи історіографічні дані, можна з упевненістю сказати, що початок XXI ст. став останнім кроком до подоланнях всіх

непорозумінь і складнощів для подальшої українсько-польської політичної, економічної і, звичайно, культурно-освітньої та наукової співпраці.

Джерельна база містит: архівні фонди України та Польщі; законодавчі акти вищих органів державної влади Польщі та України і відповідних міжнародних організацій, архівні матеріали міністерств та громадських організацій; документи дипломатичних представництв – угоди, протоколи зустрічей дипломатів які раніше не були опубліковані. Цікавими та змістовними для дослідження українсько-польських освітніх, наукових та культурних відносин стали матеріали участі урядових делегацій у переговорних процесах; заяви, виступи, повідомлення українських та польських політиків, громадських діячів; періодична преса; статистичні матеріали; довідкові матеріали (енциклопедії та словники), електронні архіви різних установ та громадських організацій.

Культурно-освітня та наукова сфера співробітництва між державами є одним з головних напрямів сучасної системи міжнародних відносин, спрямованих на сприяння розвиткові здібностей людей усіх країн, регіонів і континентів, відіграючи важливу роль у розбудові дружніх, партнерських взаємин між державами. Гуманітарні відносини між Україною та Польщею мають важливе значення для обох держав і справляють активний вплив на розвиток політичного та економічного співробітництва.

РОЗДІЛ 2
НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ОСВІТНЬОГО, НАУКОВОГО, КУЛЬТУРНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

2.1. Основи законодавства взаємовідносин в галузі освіти, науки та культури (у 90-х.рр. XX ст.)

Перший досвід існування незалежної України як повноправного суб'єкта міжнародних відносин свідчить, що особливого значення протягом цього часу надавалося її відносинами з Республікою Польща. Це закономірно, оскільки зовнішня політика України і передусім її стосунки в гуманітарній сфері із найближчими сусідами були відразу визнані вагомим чинником процесу державотворення. Головним завданням вітчизняної дипломатії в цей час стало створення сприятливого міжнародного середовища для становлення освітньо-наукової законодавчої бази України.

Польща, після виходу з табору соціалістичних країн, повинна була розв'язувати такі ж самі проблеми. Подібність історичних доль, спільних інтересів та новообраних геополітичних орієнтирів стали запорукою динамічності й ефективності українсько-польських культурно-освітніх і наукових стосунків у 2000–2005рр. Водночас слід зазначити, що такого високого рівня вони могли досягнути тільки завдяки збереженню та примноженню багатих традицій двосторонньої співпраці, закладених у радянські часи. А вже на основі їх переосмислення в дусі демократії й гуманізму було започатковано оновлення засадничих принципів та освітньої законодавчо-правової бази взаємин між незалежною Україною і Республікою Польща [298].

Насиченість і ефективність цих стосунків у 2000–2005 рр. як з точки зору формування нової культурно-освітньої та наукової договірно-правової бази, так і використання її на практиці для реалізації широкомасштабних планів і програм співробітництва дала українським ученим підстави для виділення певних віх у їх розвитку. При цьому слід зазначити, що питання періодизації українсько-польських освітніх міждержавних відносин фактично не входить до сфери наукових інтересів поляків. Вони визнають еволюційний характер зв'язків між двома країнами, однак поки що відмовляються структурувати їх у рамках умовної періодизації [298].

Таку ситуацію частково прояснює вітчизняна дослідниця Я.Матійчик [298, с. 302-305], вказуючи на дві основні причини такого ставлення. По-перше, польські історики, політологи й правознавці вважають, що за роки незалежності й суверенітету встигли проявитися далеко не всі тенденції демократичної співпраці з Україною і тому ще рано робити масштабні теоретичні узагальнення результатів цієї взаємодії. По-друге, польська сторона прагне будувати своє партнерство з Україною в контексті свого вступу до ЄС у 2004 р. Тому періодизація українсько-польських культурно-освітніх стосунків, вірогідно, буде проводитись вченими сусідньої країни за іншими критеріями, залежними від польських геополітичних орієнтирів [298, с. 124].

У польській, як і в українській історіографії панує думка, що розробка сучасного бачення освітньо-наукових відносин між сусідніми державами зазнала впливу загальних політичних змін у Європі. Визнається також її зв'язок із станом українсько-російських та польсько-російських стосунків [298, с. 107]. Тобто утверджується переконання, що тільки розумне поєднання альтернативних векторів зовнішньої політики гарантує повноправність участі кожної країни у спілкуванні між народами світу і об'єктивність наукового аналізу цього процесу.

І дійсно, докладне вивчення цих документів показує, що вони спрямовувались, насамперед, на утвердження нашої держави як рівноправного суб'єкта міжнародного права, на забезпечення її територіальної цілісності, недоторканності кордонів, урахування іншими народами національних інтересів

українців, поширення образу України як надійного партнера для міждержавної, зокрема освітньої співпраці. Їх здійснення мало грунтуватися на дотриманні загальновизнаних норм і принципів міжнародного права – добровільності, взаємоповаги, рівноправності, невтручанні в чужі внутрішні справи.

Погоджуючись із такими твердженням, українські дослідники Л.Чекаленко та О.Васильєв, автори одного з варіантів періодизації українсько-польських відносин, вказують, що політичне становлення України відбувалося в умовах її значної міжнародної ізоляції. Тож показово, підкреслюють вони, що Польща відразу обрала виважену та далекоглядну позицію толерантності до свого східного сусіда [384, с. 13].

Названі вище дослідники простежили такі етапи розвитку українсько-польських освітньо-наукових стосунків у 90-х рр. XX ст. та початку XXI ст.: 1) від проголошення незалежності України і встановлення з Польщею дипломатичних відносин (кінець 1991 р. – початок 1993 р.) до середини 1993р. Даний етап ознаменувався, на їх думку, активізацією двосторонніх відносин, пошуками шляхів оптимального розвитку взаємовигідного всебічного двостороннього співробітництва як на державному, так і на громадському рівнях; 2) від 1993 р. до 1995 р. – цей період відзначився певним гальмуванням двосторонніх відносин та співробітництва; 3) від 1996 р. до 2005 р., коли спостерігається пожвавлення українсько-польських взаємин і їх вихід на рівень стратегічного партнерства, яке, у свою чергу, поширюється на низку проблем міжнародного життя і відтворює значно вищий порівняно з попереднім етапом динамізм законотворчого процесу, що закріплює ці зв'язки [175, с. 14]. Хоч дослідники й не виділяють окремо "підготовчого" періоду в стосунках між двома країнами, вони все ж наголошують на важливості для їх розбудови подій 1989–1991 рр. У цьому зв'язку не можна не погодитись із їх твердженням про те, що передумовами становлення нової системи українсько-польської співпраці стали розпад РЕВ, ОВД, СРСР та одночасний прихід до влади в Польщі демократичних сил на чолі з "Солідарністю". Освітньо-наукова взаємодія України та Польщі здійснювалася за трьома напрямами: міждержавним, міжрегіональним та міжособистісним. Ці три

напрями співробітництва функціонували ніби кожен окремо і потребували поєднання зусиль на шляху до налагодження конструктивного взаємозв'язку між двома народами. Співрбітництво України та Польщі протягом останніх 20-ти років має глибоке підгрунтя – правові основи, що врегулювали економічні, політичні та культурні процеси. Відзначимо, що і в 90-ті рр., і в останнє десятиріччя утверджувались, формувались та розвивались українсько-польські відносини в правовому полі. З другої половини 90-х рр. демократичні перебудовні процеси внесли суттєві зміни в зовнішньополітичний курс Польщі та України. Новий етап наступив із офіційним здобуттям Україною незалежності та визнанням її 2 грудня 1991 р. Польщею. У цей час були встановлені повноцінні дипломатичні відносини і підписано міждержавну угоду "Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво між Україною та Республікою Польща" [95], укладено низку договорів, які утвердили повноцінну договірно-правову базу українсько-польських взаємин.

Двостороння угода про співробітництво між Міністерством освіти та науки України і Міністерством національної освіти Республіки Польща була підписана 2 липня 1991 р. (міжвідомча; практична). Відповідно до цієї угоди Міністерство освіти і науки України та Міністерство національної освіти Республіки Польща співпрацюватимуть звертаючи особливу увагу на такі питання: обмін досвідом із найважливіших напрямів розвитку і управління в галузі освіти, включаючи вищу; проведення спільних наукових досліджень, що становлять взаємний інтерес Сторін у галузі науки, і, особливо, що стосується спільного історичного минулого обох народів; навчання і підвищення кваліфікації кадрів із спеціальностей, що становлять взаємний інтерес Сторін, у формі повної або часткової вищої освіти, семестральних студій, аспірантури, докторантури, наукових і мовних стажувань, підвищення кваліфікації та інших видів обміну; розвиток і вдосконалення вивчення рідної мови представниками польської національної меншини в навчальних закладах України та української національної меншини в навчальних закладах Республіки Польща; розвиток добросусідських відносин і прямого співробітництва між дошкільними

закладами, школами, професійно-технічними училищами, педагогічними училищами та інститутами, інститутами підвищення кваліфікації вчителів, вищими навчальними закладами, науково-дослідними установами Республіки Польща та України тощо [97].

В угоді передбачалось, що країни здійснюватимуть обмін студентами і аспірантами на повний або частковий курс навчання у вищих навчальних закладах, а також науковими працівниками для проходження докторантських та наукових стажувань (квоти обмінів узгоджуватимуться щорічно). Сприятимуть відрядженню польської молоді українського походження на навчання до вищих навчальних закладів України і української молоді польського походження на навчання до вищих навчальних закладів Республіки Польща. Особи, які розпочали навчання згідно з Угодою про співробітництво між Міністерством національної освіти Республіки Польща і Міністерством освіти України на 1991 – 1995 рр. продовжуватимуть його відповідно до фінансових умов, визначених вказаною Угодою. Польська Сторона за бажанням української Сторони готова надати допомогу при реформуванні професійної освіти, особливо в галузі пристосування її до умов і потреб ринкової економіки. Сторони, в період дії цієї Угоди, розпочнуть роботу над вирішенням питань взаємного визнання та еквівалентності документів про освіту, вчені ступені і звання: опрацюванням державних нормативів порівняльним аналізом змісту навчання [98].

До підписання між Урядами обох держав Угоди про взаємне визнання та еквівалентність документів про середню, професійно-технічну та вищу освіту у взаєминах між країнами повинно використовуватись Положення Конвенції про взаємне визнання та еквівалентність документів про середню, професійно-технічну та вищу освіту, а також документів про вчені ступені і звання, підписане в Празі 7 червня 1972 р.

Для задоволення потреб громадян-представників польської національної меншини в Україні та української національної меншини в Республіці Польща Сторони сприятимуть можливості вивчення рідної мови, історії та географії у

освітніх закладах усіх рівнів навчання (дошкільне виховання, початкова і середня освіта, вища освіта), а також допомагатимуть одна одній у забезпеченні підручниками, методичною літературою, навчальними засобами, надаватимуть допомогу навчальним закладам, в яких вивчається польська мова в Україні та українська мова в Республіці Польща [97].

Передбачалося, що польська Сторона направить, а українська Сторона прийме: викладачів польської мови і літератури для роботи у вищих навчальних закладах України терміном 2–3 роки (відповідно до потреб української Сторони), студентів української філології на частковий та семестровий курс навчання. За цією домовленістю українська Сторона направить, а польська Сторона прийме: викладачів і вчителів української мови і літератури для роботи у вищих навчальних закладах Республіки Польща терміном 2–3 роки (відповідно до потреб польської Сторони), студентів польської філології на частковий і семестровий курс навчання. Відповідно до потреб навчальних закладів, щорічно здійснюватимуть обмін педагогами для підвищення кваліфікації, зокрема вчителями польської мови та інших предметів, які викладаються цією мовою в школах України і української мови та інших предметів, які викладаються українською мовою в школах Республіки Польща.

Заплановане сприяння організації підвищення кваліфікації на території України вчителів польської мови та інших предметів, які викладаються цією мовою в Україні за участю викладачів із Республіки Польща, а також на території Республіки Польща вчителів української мови і інших предметів, які викладаються цією мовою в Республіці Польща за участю викладачів з України (відповідно до потреб місцевих органів освіти). Передбачалося, що сторони здійснюватимуть обмін науковими працівниками та викладачами для підвищення кваліфікації (квота мала встановлюватись щорічно), направлятимуть студентів та викладачів на літні мовні курси. Залучені заходи мали, сприяти активізації участі вчених у наукових семінарах, конференціях, читанні лекцій та інших формах співробітництва в галузі гуманітарних наук, зокрема історії, польської мови та літератури, української мови і літератури.

Згідно даними домовленостями поляки та українці прагнутимуть удосконалювати навчальні програми з української мови в освітніх закладах Республіки Польща і польської мови в освітніх закладах України, створюючи з цією метою консультаційні комісії, сприятимуть підготовці спільних видань навчально-методичної та довідкової літератури з різних предметів польською та українською мовами, а також польсько-українського і українсько-польського словників. Сторони сприятимуть співпраці видавництв з питань публікації підручників і методичних посібників, особливо авторських колективів з підготовки підручників польської та української мов, а також польської та української літератури. Було заплановане створення в 2003 р. Спільної комісії експертів з питань удосконалення змісту шкільних підручників з історії та географії.

З метою здійснення співробітництва між Міністерством освіти України та Міністерством національної освіти Республіки Польща укладалися угоди про співробітництво строком на три роки, перша з яких була підписана 12 січня 1992 р. [97 с. 21]. Відповідно до цих угод, сторони протягом одного-двох місяців з дня їх підписання (або початку року) уточнювали робочу програму співробітництва на поточний рік. Співпраця включала в себе розвиток зв'язків між дитячими дошкільними установами, школами, професійно-технічними училищами, вищими навчальними закладами. Передбачено також обмін досвідом з питань розвитку та планування в галузі освіти, проведення спільних наукових досліджень у галузі гуманітарних, педагогічних наук, що становлять взаємний інтерес, і, особливо, що стосується спільного історичного минулого.

Потужний договірно-правовий блок складають нормативні акти, що регулюють культурно-мистецькі взаємини. Довгий час Польща була єдиним каналом, через який до України надходили відголоси демократичних ідей Заходу. Тому показово, що першим документом міжнародного характеру, підписаним у незалежній Україні, став Протокол про співпрацю між Міністерством культури України і Міністерством культури Республіки Польща на 1991-1993 рр. (Київ, 7 вересня 1990 р.) [97, с. 120]. У його преамбулі наголошено, зокрема, на

спадкоємності позитивних традицій українсько-польських культурних, освітніх та наукових зв'язків.

Головними формами українсько-польського культурного співробітництва в Протоколі визнано: гастрольну діяльність артистичних колективів та окремих діячів культури, проведення виставок, організацію спільних культурних імпрез-фестивалів, конкурсів, днів культури; збереження, взаємне використання та реституцію історико-культурної спадщини; розвиток регіональної співпраці між воєводствами, містами та локальними культурними осередками; задоволення культурних потреб національних меншин [97, с. 68-77].

Наголошувалося і на існуванні певних труднощів. По-перше, це обопільні фінансові проблеми та структурні зміни в міністерствах культури. Як можливий спосіб розв'язання проблеми запропоновано заохочувати приватну ініціативу, що передбачає участь в організації значного числа об'єднань та приватних фірм, які забезпечуватимуть фінансування культурних заходів і програм.

Важливим джерелом інформації для нашого дослідження є щорічні звіти працівників центрального апарату міністерств і відомств про хід виконання домовленостей, зафіксованих у вищеназваних угодах.

У наступні роки спільна українсько-польська нормативно-правова база примножувалася та удосконалювалася в усіх сферах життя, в тому числі й культурно-освітній та науковій.

Починаючи з 1995 р. Польща виступає з низкою ініціатив стосовно захисту інтересів України в питанні входження її до Ради Європи. В середині 90-х рр. обидві держави сформували свої політичні орієнтири та напрями щодо вступу до ЄС та НАТО, що визначило новий етап українсько-польських відносин.

Протягом 2000–2005 рр. з'явилися нові тенденції, напрями та принципи формування українсько-польського партнерства. У цей час були прийняті такі нормативно-правові акти українсько-польських культурних відносин: Указ Президента України "Про Національну Раду з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу", від 30 серпня 2000 р. № 1033, Указ Президента України "Про Програму інтеграції України до Європейського

Союзу" від 14 вересня 2000 р. № 1072/2000, Програма розвитку єврорегіонів від 29 квітня 2002 р. (багатостороння; установчого характеру) [109]. Ключовим елементом успішної освітньої євроінтеграції України є досягнення певного рівня узгодженості українського законодавства із правовими нормами ЄС. Зближення законодавства України із сучасною європейською системою права забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави в рамках Євросоюзу і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, приведенню його до рівня, що склався в державах-членах ЄС, а також створить необхідні передумови для отримання Україною статусу асоційованого члена ЄС, що є її головним зовнішньополітичним пріоритетом у середньостроковому вимірі. Так, як ми вже попередньо згадували, оскільки Польща з 2004 р. є членом ЄС, то, звичайно, для України є дуже важливим адаптація українського законодавства до законодавства країн ЄС, зокрема тих нормативно-правових документів, які стосуються освіти.

Таким чином, джерельна база, використана для дослідження українсько-польських освітньо-наукових договірних відносин упродовж кінця XX ст. – початку XXIст., є обширною й інформативно насиченою. Її різноманітність дала нам змогу документально підкріпити аналітичні висновки щодо характеру правових відносин між двома державами, які від початку 90-х рр. XX ст. почали будуватися на принципово новій правовій основі, що відрізнялася від правовідносин попередні десятиліття і століття.

Завдяки кодифікації і типологізації джерел вдалося встановити, що офіційна концепція розвитку українсько-польських стосунків в усіх сферах культурно-освітнього життя має дві частини. Перша, теоретична, являє собою процес формування договірно-правової бази міждержавних відносин. Друга, практична, полягає в безпосередній реалізації змісту підписаних угод. Взаємозв'язок цих частин багато в чому здійснюється шляхом їх осмислення й узагальнення в науковій літературі історичного і правознавчого характеру.

2.2. Нормативно-правові засади регулювання в гуманітарній сфері (2000-2005 рр.)

За більш ніж тисячолітню історію стосунки України і Польщі охопили практично усі сфери суспільного життя двох народів. Як свідчить викладений у попередньому розділі матеріал, обсяг та інтенсивність цих зв'язків мали періоди піднесення і спаду залежно від конкретних історичних умов, міжнародної ситуації в цілому, і двосторонніх стосунків зокрема. В основному ж, протягом усього часу контакти в гуманітарній сфері мали тенденцію до поглиблення і розширення, йшли по висхідній лінії, розвивалися динамічно. Тобто загалом цей процес можна кваліфікувати як еволюційний.

Разом з тим поява нових видів та форм взаємин у гуманітарній сфері логічно спонукала обидві сторони до їх організаційно-правового оформлення. У цьому сенсі показовим є початок XXI ст., коли в обох країнах були створенні й почали функціонувати державні механізми та громадські структури, призначені безпосередньо керувати культурними, науковими, молодіжними, туристично-спортивними зв'язками, обміном досвіду у галузі охорони здоров'я тощо.

В умовах незалежної України та демократичної Польщі нарешті склалися сприятливі умови для розв'язання всіх назрілих проблем, остаточної систематизації, законодавчого унормування і виведення співпраці в гуманітарній сфері на міждержавний рівень. Історичні ж традиції українсько-польських зв'язків у цій сфері створили конструктивні передумови для їх продовження на сучасних цивілізованих засадах.

До особливостей становлення і розвитку міждержавних українсько-польських стосунків у гуманітарній сфері ми відносимо: утвердження України та Польщі як рівноправних учасників міждержавних взаємин; поступову еволюцію зовнішньополітичних векторів та акцентів у внутрішній політиці правлячих кіл

України та Польщі на зближення і взаємовигідне ділове партнерство; проведення радикальних економічних реформ, спрямованих на формування нової (ринкової) моделі господарювання, від якої безпосередньо залежала ситуація в гуманітарному секторі життя обох держав[243].

Варто підкреслити, що всі перераховані фактори виступають складниками єдиного процесу комплексної трансформації суспільства. Тому спрямованість політико-економічних і соціально-культурних змін у житті українців та поляків має загалом виразний гуманістичний характер. Ця теза часто констатується у вітчизняній і зарубіжній історіографії. Однак під час здійснення наукового аналізу українсько-польських міждержавних стосунків увага дослідників зосереджується переважно на питаннях розвитку економіки, багатопартійної системи та євроінтеграційних прагненнях кожної з країн [243].

При цьому аналітики визнають, що зміна політичних реалій веде до змін у системі цінностей і способів життя громадян. Відтак, на нашу думку, переосмислюються роль, місце та функції гуманітарного сектору суспільного життя, посилюється його значення в державній політиці. Таким чином, особливості українсько-польських зв'язків у гуманітарній сфері на початку XXI ст. слід розглядати в контексті становлення і систематизації відносин між двома постсоціалістичними державами, які приєдналися до європейського освітнього простору [243].

Українсько-польські стосунки на початку XXI ст. формувалися під впливом загальних змін, що відбувалися в Європі протягом 2000–2005рр. Сюди слід віднести - демократичні революції (Трояндова революція в Грузії 2003 р., Помаранчева революція в Україні 2004 р.) та вихід на політичну арену нових суверенних держав, що й сприяло створенню нової концепції безпеки світового співробітництва. Відносини між Україною та Республікою Польща набули важливого значення в реалізації на практиці західного вектора зовнішньої політики України, що, безумовно, впливає на всі сфери суспільно-політичного та культурно-освітнього життя України.

За період 2000–2005 рр. взаємовідносини між Україною та Республікою Польща пройшли певний еволюційний шлях щодо врахування інтересів обох країн як у Центральній Європі, так і у внутрішньому розвитку української та польської держав.

Головною сферою зовнішньополітичної діяльності України став розвиток міждержавних двосторонніх відносин із державами Центрально-Східної Європи, а особливо з державами-сусідами, що зумовлено геополітичними факторами, історичними традиціями та досвідом політичних, економічних і культурних зв'язків. Усі ці чинники та необхідність проведення докорінних змін у всіх сферах суспільного життя сприяли створенню передумов для укладання двосторонніх угод між Україною та Республікою Польща в різних галузях співпраці в зазначений період.

Переломним етапом у відносинах між нашими державами стали президентські вибори 2004 р., коли тисячі польських громад їхали в Україну, днями і тижнями стояли на київському Майдані, аби підтримати український народ та його демократичний вибір. У цей час тисячі поляків проводили акції солідарності в самій Польщі. Практично в кожному польському місті проходили масові акції на підтримку Помаранчевої революції. Постійні репортажі на всіх польських каналах з України; топ-новини у провідних мас-медіа про Україну; концерти, демонстрації на підтримку «помаранчевої України» - все це створило атмосферу солідарної відплвідальності за спільне майбутнє. Цікавим було й те, що в польському політикумі не існувало, та й зараз не існує розбіжностей щодо необхідного подальшого розвитку добросусідських відносин з Україною та підтримки її європейських та євроатлантичних цілей [64].

Згідно із статистичними даними, за результатами опитування проведеного Інститутом суспільних справ Польщі восени 2005 р., негативне ставлення до українців серед польського суспільства зменшилось із 65 до 34%, рівень підтримки думки про довготривале поєднання між обома народами зріс з 61 до 82%, а кількість респондентів, які хотіли б бачити Україну членом НАТО та ЄС, досягла майже 80% [64, с. 32].

Можна стверджувати, що зміни, які відбулися в польському суспільстві після Помаранчевої революції стали ще одним кроком до розвитку добросусідських відносин між нашими державами та народами.

Під час приїзду в 2004 р. А. Кваснєвського до України він заявив, що "...оскільки Польща стала членом Європейського Союзу і вже давно є членом НАТО, польський уряд буде всіляко підтримувати в Європарламенті прагнення України приєднатися до Євроатлантичного альянсу та Європейського Союзу. Україна є європейською державою, яка прагне стати однією з країн ЄС і ми віримо, що це відбудеться в найближчі роки. А зовнішня політика Польщі і надалі буде спрямована на зміцнення не тільки політичних, економічних, але й культурних та освітньо-наукових зв'язків наших держав" [140, с.13].

Україна та Польща зобов'язалися розвивати в нових політичних умовах відносини у дусі дружби, співробітництва, взаємоповаги, взаєморозуміння, довіри та добросусідства на основі міжнародного права. Держави також погодилися сприяти політичній, економічній, екологічній, науковій, гуманітарній та правовій співпраці для зміцнення та подальшого співробітництва в Європі. Сторони підтримали розвиток безпосередніх зв'язків та співробітництво між регіонами, адміністративно-територіальними одиницями та містами України і Республіки Польща.

Обидві країни висловили бажання сприяти співробітництву в галузі культури, науки та освіти. Вони погодилися розширювати культурний обмін, співробітництво між культурними установами та організаціями, підтримувати безпосередні контакти між митцями, сприяти обміну науковими працівниками, викладачами, студентами, аспірантами і стипендіатами та здійснювати спільні науково-дослідні роботи. Україна й Польща домовилися про створення умов для взаємного вільного поширення інформації про всі сфери громадського та культурного життя обох народів.

Договір про добросусідство, дружні взаємини та співробітництво є основним міждержавним документом, на основі якого здійснюватиметься подальший розвиток взаєморозуміння та співробітництва між двома державами в усіх сферах

суспільного життя. Досить важливою є ст. 11 цього Договору, яка визначає право членів польської меншини в Україні та української в Польщі на збереження, вираження та розвиток своєї етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності. Увага з боку держави до цього питання є надзвичайно важливою [27].

Зв'язки з українцями за кордоном, а саме в Польщі, здійснювалися відповідно до державної програми "Українська діаспора на період до 2000р.", якою було передбачено сприяння правовому захисту українців, які проживають за межами України, розв'язання проблем їх національно-культурного відродження та залучення їх до процесів державотворення в Україні. Для цього необхідним стало зміцнення двосторонніх міждержавних відносин, де паритетними є умови етнокультурного розвитку національних меншин як в Україні, так і в Польщі [12].

Важливою сферою розвитку двосторонніх контактів у гуманітарній сфері є соціальна робота (у Польщі частіше вживається термін "волонтерство"), до якої залучена більшість молодіжних НУО. Їх члени займаються виховною, соціальною, представницькою, правовою, національно-патріотичною, культурно-мистецькою, лікувально-оздоровчою, екологічною та громадсько-політичною діяльністю. Законодавчою підставою для такої діяльності в Україні служать закони "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні" та "Про затвердження Національної програми підтримки молоді" [17, с.207].

Важливим кроком на шляху зміцнення двосторонніх відносин став державний візит до Республіки Польща Президента України Л.Д.Кучми в червні 2000 р., підсумком якого стала двостороння констатація поступового, планомірного виходу українсько-польських відносин на рівень стратегічного партнерства. Президенти обох держав підкреслили, що важливим фактором українсько-польського зближення є розширення міжлюдських контактів та наголосили, що існування незалежної України сприяє утвердженню незалежної Польщі, так само як існування незалежної Польщі сприяє утвердженню незалежної України.

Основним результатом візиту Президента Республіки Польща А.Кваснєвського в Україну в травні 2000 р. стало закріплення принципу стратегічного партнерства між двома державами та підписання Спільної заяви "До порозуміння і єднання". У цій заяві обидва президенти висловили спільне прагнення до остаточного "подолання складної спадщини" [140, с.13], підкреслили, що шлях до дружби і єднання полягає через правду та взаєморозуміння, тому необхідно, пам'ятаючи про минуле, думати про майбутнє.

Глави обох держав всіляко сприяли знаходженню компромісу в дискусійних питаннях. Відвідання президентами могил польських воїнів та січових стрільців у Львові демонструвало обопільне прагнення до примирення і порозуміння, завершення тривалого та напруженого діалогу. Велике значення надавалося створенню належних умов для впорядкування поховань жертв воєн та політичних репресій. У червні 2000 р. Президент України Л.Кучма був присутній на церемонії відкриття пам'ятника полеглим воїнам Української Народної Республіки на Вольському цвинтарі у Варшаві. Президент Республіки Польща А.Квасьнєвський під час робочого візиту у вересні 1999 р. взяв участь у покладанні квітів у Лісопарковій зоні м.Харкова, де здійснювалися роботи із спорудження пам'ятника українським та польським жертвам репресій [140, с.15].

На початку вересня 2000 р. в м. Кракові (Польща) було урочисто відкрито пам'ятник воїнам УНР на Раковицькому цвинтарі. На честь воїнів поставлено гранітну стелу висотою два метри з хрестом. На пам'ятнику розміщено дві гранітні плити з написами українською та польськими мовами: "Пам'яті спочиваючих тут українців – вояків, офіцерів і цивільних осіб, які померли в 1919-1921 роках у таборі №1 для полонених та інтернованих у Кракові – Домб'ю. Померли, щоб постала вільна Україна. Краків'яни, 2000 рік"[75].

У церемонії взяли участь прем'єр-міністри обох держав, представники міської влади та української громади Кракова, а також православної, католицької та греко-католицької церков, які відправили панахиду. Усе це є свідченням про прагнення сторін до подальшого поглиблення співробітництва. Хоч це остаточно не розв'язало проблему, оскільки таких кладовищ на території Польщі

нараховується близько двадцяти, все ж проведення відповідних заходів слугувало прикладом та стимулом до наступних дій у цьому напрямі.

У 2000–2001 рр. було підписано чотири документи, що стосуються освітньо-наукової співпраці, зокрема, Угоду між Урядом України та Урядом Республіки Польща про науково-технічне співробітництво (2000 р.), Угоду між Урядом України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі культури, науки і освіти (20 травня 2000 р.), Угоду про співробітництво між Міністерством освіти і науки України і Міністерством національної освіти Республіки Польща (2 липня 2001 р.) [98].

У цих домовленостях пріоритети двостороннього партнерства у галузі освіти і науки було конкретизовано. Аналіз цих документів дає змогу виділити основні форми співпраці, які практикували на початку XXI ст. науковці та освітяни двох країн, а саме:

- обмін науковою інформацією та науковою продукцією;
- навчально-наукове співробітництво, у тому числі розробка методичних рекомендацій, проведення занять зі студентами, прийом заліків та екзаменів у ВНЗ країни-партнера;
- проведення спільних досліджень у різних галузях науки, спільних конференцій, симпозіумів, семінарів;
- організація практик і стажувань іноземних викладачів, учителів, студентів та учнів загальноосвітніх шкіл;
- публікації статей зарубіжних колег у відповідних фахових виданнях, видання перекладних монографій та наукових збірників;
- сприяння освіті національних меншин: польської в Україні та української в Польщі.

Для реалізації на практиці культурного співробітництва між регіонами, адміністративно-територіальними одиницями та містами України і Республіки Польща було підписано Угоди про співпрацю Києва та Кракова як споріднених міст та про дружбу і співробітництво між Києвом та Варшавою (2001 р.).

Україна та Республіка Польща проводили роботу з вирішення питань взаємного визнання та еквівалентності документів про освіту, вчені ступені і наукові звання, виконували порівняльний аналіз змісту навчання, опрацьовували критерії щодо здійснення контролю за шкільними нормами. У травні 2002 р. у Варшаві був підписаний Протокол про тимчасове врегулювання питання взаємного визначення еквівалентності документів про закінчення середніх, середніх спеціальних і вищих навчальних закладів, а також документів про присвоєння вченого ступеня і наукового звання [98, с. 32]. Це стало досить позитивним кроком, особливо для молоді, яка отримала шанс здобувати освіту там, де вважає за потрібне, не наштовхуючись при цьому на будь-які перешкоди з боку державних органів.

Вбачаючи важливість ролі молодого покоління та його формування, Україна та Польща уклали міжурядову Угоду про співробітництво молоді і молодіжні обміни. Вони підтримали взаємне вивчення культурної, наукової і економічної спадщини обох держав, організацію спільних заходів, які популяризували і поліпшували знання молоді про країну-партнера; вільний розвиток молодіжних товариств і організацій національних меншин, українців у Польщі та поляків в Україні, та сприяли їх зв'язкам із країною-партнером [98].

З січня 2002 р., згідно з Указом Президента України "Про забезпечення діяльності та розвитку НАН України", вона стала вищою науковою установою держави із статусом самоврядної організації. Новий статут організації, затверджений загальними зборами, відкрив можливість самостійно вирішувати питання зв'язків із усіма партнерами, в тому числі зарубіжними, що становлять інтерес для наукової діяльності академії. Вже на початку XXI ст. НАН України встановила тісні контакти з понад 50 міжнародними урядовими та неурядовими організаціями, фондами, а з 2003 р. включилася у виконання найпотужнішої з програм науково-освітнього партнерства, в рамках якої до кінця 2005 р. здійснено 96 проектів за участю 178 зарубіжних університетів, у тому числі кілька десятків польських [98, с. 32].

Для збереження усталених і розвитку нових творчих зв'язків українські і польські вчені стали учасниками Угоди про Федерацію інститутів Центрально-Східної Європи – мережі неурядових інституцій, що виникли в пострадянських державах з метою вивчення проблем історії та сучасності регіону, підписаної 20 жовтня 2002 р. у м. Любліні. Там же розташований Секретаріат Федерації, де головує професор Є.Клочовський. Український інститут Центрально-Східної Європи (у Львові та Києві) очолює академік Я.Ісаєвич, директор інституту українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України [238].

Маючи намір розвивати співробітництво в галузі телебачення, Україна та Польща домовилися обмінюватися телевізійними та радіопрограмами й іншими матеріалами різних жанрів на комерційній та некомерційній основі. Для цього в 2002 р. було підписано Договір про співробітництво в галузі телебачення між Польським телебаченням та Національною телерадіокомпанією України та Договір про співпрацю між польським та українським радіо. Телевізійні організації погодилися здійснювати спільне виробництво телевізійних програм на основі окремих договорів, обмін журналістами, технічним персоналом та іншими працівниками відповідно до встановлених норм [70]. Трансляція програм для польської та української національних меншин здійснювалася згідно з Угодою про співробітництво між радіо Жешова та радіо Львова з 6 листопада 2002 р. На постійній основі транслювалися програми: в м. Кошаліні (Польща) "Український журнал" (два рази на місяць), в м. Щецині (Польща) "Публіцистичний журнал" (раз на місяць), в м. Ольштині "Журнал" українською мовою (раз на місяць), в м. Бялистоку – "Українська думка" (щотижня).

Одним із перших вагомих результатів об'єднаних зусиль учених-істориків, політологів, правознавців двох сусідніх держав стало проведення міжнародної наукової конференції "Польща-Україна: історична спадщина і суспільна свідомість" 22 листопада 2003 р. Виданий на її основі однойменний збірник праць був також переломною подією, оскільки вперше включав дослідження українською і польською мовами, написані вченими обох країн. Відзначимо, що

таких двотомних збірників, які б охоплювали всі головні етапи польсько-українських взаємин, раніше не було.

Значну роботу з організації українсько-польських міждержавних зв'язків у галузі науки та технологій здійснюють міжурядові комісії, створені згідно з Типовим положенням, затвердженим 11 лютого 2003 р. постановою Кабінету Міністрів України. Вони є постійно діючим органом, що представляє Уряд України в його відносинах з урядами інших країн; забезпечує виконання зобов'язань Уряду, які випливають із чинних міжнародних угод. Домовленості про утворення відповідної українсько-польської комісії було досягнуто 30 листопада – 2 грудня 2004 р., у ході візиту до Польщі делегації українських парламентарів [217, с. 8].

У березні 2004 р. УАКМ підписала Угоду про співробітництво з Польським Товариством медичної інформатики. Відповідно до документа, бажаними формами співробітництва визнано: аналіз і обмін досвідом стосовно використання новітніх комп'ютерних технологій у медицині; відповідну підготовку та перепідготовку спеціалістів; створення спільних підприємств для розробки нових діагностичних і експертних медичних систем із допомогою комп'ютерної мережі; доведення нових українських і польських розробок (експериментальних зразків) у галузі медичних комп'ютерних технологій до світового рівня та створення за їх зразком готового комерційного продукту; спільну видавничу діяльність (наукових книг, підручників, журналу "Медіаінформатика і комп'ютеризація охорони здоров'я"); маркетингові дослідження та послуги; дистриб'юторська і ремаркетингова діяльність на ринку обох країн; проведення тематичних симпозіумів, форумів, виставок і конкурсів [127, с. 38].

Представники тринадцяти політичних та громадських молодіжних організацій з Польщі та України 13 вересня 2005 р. у Сопоті (Польща) підписали Декларацію про утворення Україно-Польського Форуму молодіжної співпраці. Головним завданням Форуму стало сприяння втіленню науково-дослідних проектів молодих людей, які мають на меті поглиблення українсько-польських відносин, та покриття частини видатків, пов'язаних з обміном організованими

групами молоді з України та Польщі. Тому, згідно з правовими нормами України і Польщі Форум гарантував вплив відповідних державних органів на осіб, які відповідали за координацію та виділення коштів з державного бюджету.

За перший рік існування Форум організував чотири конференції: дві у 2004 р. – у Гданську та Києві, та дві в 2005 р. – у Казімежі Дольному та Гданську. Було отримано фінансування на проведення ще трьох зустрічей у Любліні та Гданську. З метою зміцнення організаційної структури Форуму організатори польсько-української зустрічі молодих політиків у Гданську вийшли з пропозицією утворення Україно-польської ради молоді, завданням якої стала координація поточної діяльності цілої організації а саме – контактів з державними органами, пошуку джерел фінансування та проведення зустрічей молоді. Діяльність такого роду організацій, із залученням активної молоді до розширення співробітництва та побудови нових політичних відносин між країнами виводить міждержавні стосунки на якісно новий рівень.

З 2000 по 2005 р. на договірну основу перевели контакти з українськими інститутами та університетами Вища інженерна школа м. Кошалін, Опольський університет, Вроцлавська політехніка, Ченстоховська вища педагогічна школа, Білостоцька політехніка, Люблінський університет ім. М.Кюрі-Склодовської, Вища школа управління в Жешуві, Ягелонський університет в Кракові, Педагогічний інститут ім. Яна Кохановського в Кельце, Академія національної оборони у Варшаві та багато інших польських ВНЗ [282, с. 32].

Для розвитку співробітництва неурядових організацій у червні 2005 р. було створено громадське об’єднання Україно-Польський (Польсько-Український) Форум. Це організація політиків, інтелектуалів та бізнесменів, діяльність якої спрямована на виконання теоретичних та практичних функцій. До її складу увійшли чотири комісії: політична, економічна, комісія з гуманітарних програм та комісія з регіонального співробітництва. Форум включав у себе дві окремі організації з українського та польського боку, які не мають загального керівного органу, а тільки регулярно проводили свої зустрічі та обговорювали певні питання [282, с. 283].

Створення Консультаційного комітету президентів України та Польщі стало безпрецедентним кроком на шляху до співробітництва між двома країнами [47]. До завдань комітету входять підготовка аналізу та пропозицій щодо питань у стосунках між Польщею та Україною, проблем Центральної і Східної Європи та міжнародної політики. Відповідно до цього сторони обмінювалися поглядами та інформацією щодо засобів розвитку добросусідської співпраці та підготовки відповідних пропозицій для президентів двох держав. Свої засідання комітет проводив два рази на рік переважно в Києві, Варшаві, Львові та Одесі.

Комітет сприяв реалізації досягнутих між главами держав домовленостей з поглиблення дружніх стосунків між країнами, інформував президентів про реалізацію українсько-польських домовленостей, здійснював консультації в галузі багатосторонніх і регіональних контактів та окреслював напрями співпраці на міжнародній арені. Одним з основних питань у діяльності комітету було стимулювання розвитку політичної, економічної, наукової, культурної, освітньої співпраці, організованих під егідою президентів конференцій, зустрічей, покликаних сприяти зближенню наших культур.

Однією з найделікатніших тем у двосторонніх відносинах є справа вшанування пам'яті жертв польсько-українського конфлікту. Польща вважає своїм правом та обов'язком щодо загиблих поляків добиватися, щоб їхні цвинтарі і могили на території України були пошановані та підтримувалися в належному стані. Таке саме право мають українці щодо своїх цвинтарів та могил у Польщі. Щодо цього питання досить довго точилася дискусія, українська і польська сторона протягом багатьох років не могли знайти спільного консенсусу. Але обидві сторони розуміли, що вшанування місць пам'яті і шанобливе ставлення до могил своїх сусідів є свідченням переосмислення спільної історії, яка мала й трагічні сторінки. Сьогодні можна з упевненістю говорити про кардинальні зрушення у свідомості обох суспільств щодо шанобливого ставлення до місць поховань. У 2007 р. було завершено спільне будівництво у Львові меморіалу польським військовим на Личаківському цвинтарі, завершена підготовка до відкриття українського меморіалу в с. Павлокома Підкарпатського воєводства,

тобто проблеми, які не могли знайти вирішення роками, нині розблоковано [127, с. 12].

Сторони погодилися надавати необхідну інформацію щодо вимог відповідних законодавчих та нормативно-правових актів своєї держави, інформувати про виникнення труднощів у реалізації Угоди та проводити спільні робочі наради, на яких підбиватимуться підсумки співпраці за минулий рік та уточнюватиметься план подальшої роботи.

Питання військових поховань у Західній Україні є складною темою. Багато суперечок точилося навколо військових поховань у Львові, де на Личаківському цвинтарі у польському військовому меморіалі поховані учасники боїв українсько-польської війни 1918–1919 рр. та польсько-радянської війни 1920 р. [127].

Координацію міжнародних науково-освітніх зв'язків України здійснюють кілька державних установ та відомств. До їх числа входять, насамперед, Міносвіти та МЗС, які налагодили взаємний обмін інформацію такого роду. З 2001 р. вони узгоджують свою діяльність і з Національною Академією Наук України (НАН України), яка раніше працювала автономно. До такої інформаційної діяльності залучені також Міністерство культури і мистецтв України. Усе це надає українсько-польським відносинам у гуманітарній сфері цілісності, системності, сталої періодичності, юридично-правової забезпеченості [127, с. 15].

У цьому контексті варто розглянути правовий статус НАН України в міжнародному науковому обміні та співробітництві 2000–2005 рр. Основу безпосередніх зв'язків між українською і польською академіями було закладено у 1991 р. 25 лютого 1991 р., під час візиту української делегації на чолі з президентом АН УРСР академіком Б.Є.Патоном до Польщі, було підписано Угоду про співробітництво між АН УРСР та Польською АН (ПАН) [159].

Поява цієї інституції стала правовим прецедентом для формування низки спільних комісій і, зокрема, Українсько-польського / Польсько-українського Форуму, у рамках якого забезпечується діалог між науковими і культурно-освітніми елітами, представниками неурядових організацій як носіями ідей модернізації суспільства на загальноєвропейських засадах. Форум, серед іншого,

висунув ідею створення Українсько-польського університету. У цьому контексті варто назвати й Українсько-Польську Комісію експертів з удосконалення змісту підручників з історії та географії, завданням якої є дбати про історичну правду та правильне тлумачення реалій держави-партнера шляхом добору відповідних фактів, вилучення шкідливих думок і стереотипів. Комісія формулює рекомендації для міністерств освіти обох країн щодо змісту шкільних підручників [56]. Діяльність таких інституцій слід розглядати, насамперед, як ще одну спробу звести місток взаємоповаги та порозуміння між двома сусідніми народами.

Таким чином, українсько-польська наукова співпраця у 2000–2005 рр. розвивалася як невід'ємна частина на закріплення культурних відносин Польщі та України, організаційного і правового поля, в рамках якого забезпечувалась дієвість і традиційних, і нових форм співробітництва. Це стало можливим, як показано вище, завдяки запровадженню широкомасштабної договірної практики, а також максимальному полегшенню процедури встановлення зв'язків між окремими науково-дослідними установами та організаціями двох країн, заохоченню особистої ініціативи вчених при координації і підтримці (фінансовій) їхніх зусиль з боку держави [127, с. 18].

На цих самих принципах будувалися українсько-польські взаємини у площині освіти, яка, по суті, є базовим елементом науки і сферою практичної реалізації її досягнень. Так, підбиття перших підсумків наукового обміну стало можливим, на нашу думку, лише з початком в обох країнах глибоких реформ освіти, спрямованих, насамперед, на загальноосвітню школу. У Польщі їх стали запроваджувати у 1999 р., в Україні – у 2000 р.

Ці, як і багато інших фактів, свідчать, що в цілому розвиток українсько-польських взаємин у сфері культури в 2000–2005 рр. тривав у контексті розбудови нової системи двосторонніх міждержавних відносин. Така система створює необхідні правові умови для гармонійного поєднання національних інтересів кожної країни зі світовими цінностями.

У цьому аспекті символічного вигляду набувають зусилля обох сторін, спрямовані на розробку правових норм, які мають забезпечити функціонування

дієвих методів співробітництва між учасниками культурних зв'язків усіх рівнів – від урядового до міжособистісного. Базовим елементом цього процесу стало законотворення та проведення кожною з країн внутрішніх реформ у сфері культури, що й забезпечило її функціонування як цілісного механізму в системі українсько-польських міждержавних відносин.

Активно співпрацювала протягом 2000–2005 рр. із польськими колегами Українська асоціація медицини (УАКМ), утворена в Харкові в серпні 1992 р. Ця організація об'єднала 75 науково-дослідних інститутів, університетів, наукових товариств, лікувальних закладів та підприємств. Більше 950 фахівців є індивідуальними членами УАКМ, серед них – польські експерти в галузі медичної інформатики та радіоелектроніки [182].

У 2000–2005 рр. розвиваляся співробітництво між засобами масової інформації (ЗМІ). Польща має розгалужену мережу електронних ЗМІ: 4 загальнопольські (з них – 2 супутникові) та 12 регіональних програм державного телебачення, 4 центральні й 17 регіональних радіостанцій. Ведуть мовлення 126 комерційних телеканалів і 5000 радіостанцій, зареєстровано близько 750 операторів кабельного телебачення. Створено потужну сучасну газетну індустрію [182]. Як бачимо, перспективність такого напрямку співпраці, особливо для України, багатообіцяюча і приваблива.

Міжнародними зв'язками з польського боку найактивніше займається Національна рада з радіомовлення і телебачення (Krajowa Rada Radiofonii I Telewizji – KRR i T). Вона є одним із засновників форуму європейських рад у справах радіомовлення і телебачення (EPRA) – об'єднання, у рамках якого відбувається обмін досвідом та розв'язання спільних проблем. У діяльності цієї організації бере участь і Національна рада з питань телебачення і радіомовлення України, створена за зразком KRR i T [182, с. 22].

Серед багатьох позитивних моментів, на жаль, доводиться констатувати наявність певних негативних сторін польсько-українських взаємин. Зокрема, однією з перешкод на шляху до примирення і єднання двох народів є наявність негативних стереотипів та упередженості, інколи і ворожих настроїв,

сформованих на основі конфліктів і драматичних подій у їх спільній історії. Створення нового образу українця не взмозі перекрити вже установлений.

Однією з гарантій рівноправного конструктивного двостороннього діалогу є створення умов для співробітництва між Україною та Польщею, співпраця і партнерські стосунки на основі позитивних традицій співіснування двох народів, де особлива увага має приділятися розвитку добросусідських відносин серед пересічних громадян двох країн [182].

Поглиблений аналіз культурно-освітніх відносин України та Польщі, правової бази і форм співробітництва в гуманітарній сфері свідчить, що протягом 2000–2005 рр. склалися необхідні умови для розширення діалогу, спрямованого на розбудову громадянського суспільства в обох державах. Однак зростання кількості та інтенсивності освітньо-наукових зв'язків не повинно розглядатися як самоціль. Розвиток даного виду співпраці – невід'ємний елемент концепції українсько-польського стратегічного партнерства. Його основною метою є закріплення присутності обох держав у Європі, а відтак – у європейському освітньо-інформаційному просторі, де вони виступають рекламними промоутерами одна для одної [182].

Таким чином, органи державної влади України та Польщі покликані виконувати роль координаторів та організаторів взаємин у науково-освітній сфері між своїми народами. Практична ж реалізація двосторонніх зв'язків має здійснюватись за підтримки уряду, силами зацікавлених установ, організацій, окремих громадян. При цьому нарощування темпів економічних реформ дасть змогу створити міцний фундамент співробітництва і уникнути фінансових проблем під час організації різноманітних культурно-освітніх заходів, фестивалів, наукових форумів, турпоїздок та інших видів співпраці.

Запорукою ефективності українсько-польских контактів у майбутньому є також подолання навзаєм негативних етнічних стереотипів. У випадку українців йдеться про формування самоповаги і позбавлення від комплексу меншовартості, щодо поляків – про відмову від зверхності у ставленні до східних сусідів. Досягнути цього можна, зокрема, у ході регулярних двосторонніх консультацій,

намічених численними попередніми домовленостями (договорами, угодами, планами та ін.), і спрямованих на розв'язання різних аспектів даної проблеми [182].

Щодо конкретних напрямів наукової, освітньої та культурної співпраці, розвиток яких є перспективним для України та Польщі, то до них, на нашу думку, належать: завершення формування необхідної договірно-правової бази міждержавних культурних взаємин; підвищення уваги до можливостей розширення регіонального співробітництва на рівнях область-воєводство, район-повіт, сільська рада-гміна і т.д; відродження та посилення контактів між містами–побратимами; перетворення української та польської діаспори на повноправного суб'єкта міжнародної культурної дипломатії; співпраця з представниками зарубіжних інформаційних агенцій та працівниками дипломатичного корпусу з приводу обміну новинами про події в Україні та Польщі; систематизація взаємовигідної, у тому числі й на бізнес-основі, гастрольної, фестивальної, виставкової діяльності українських і польських митців; сприяння регулярному обміну досвідом між ученими в рамках дво- та багатосторонніх наукових конференцій, симпозіумів, дослідницьких проектів; налагодження систематичних поїздок молоді до України та Польщі з метою навчання, підвищення кваліфікації, участі в туристичних програмах на спортивних змаганнях, оздоровчій роботі.

Про досяжність такої перспективи свідчить постійно демонстроване сторонами взаємне прагнення до порозуміння і співробітництва, а конкретним проявом цього є поступове розширення договірно-правової бази і приведення її у відповідність з європейськими і кращими світовими зразками.

Отже, за період з 2000 по 2005 р. у цілому сформувалася нормативно-правова база для сприятливого освітнього, наукового та культурного співробітництва між Україною та Польщею. Українсько-польські зв'язки в галузі культури розвивалися в руслі політичних відносин між двома країнами, що склалися на сучасному етапі. Результатом цих відносин стало перетворення Польщі в стратегічного партнера України. Однак це стало можливим переважно завдяки постійній та наполегливій політиці зближення двох президентів – Л.Кучми та А.Кваснєвського. На знак

визнання великої роботи, яка здійснювалася для розширення українсько-польських взаємозв'язків та інтеграції в європейські й трансатлантичні структури, на підтвердження бажання розширювати співпрацю своїх країн у всіх напрямах діяльності глави держав обмінялися вищими нагородами – орденом Ярослава Мудрого та Орденом Білого Орла.

Хоча політика обох країн сприяла розширенню та поглибленню культурних відносин, цілком зрозумілим є той факт, що міждержавні відносини не можуть триматися лише на добрих політичних стосунках. Для поглиблення співробітництва між Україною та Польщею необхідна більш активна участь представників різних закладів, установ, організацій, творчих спілок, громадських об'єднань та груп населення двох держав у розвитку двосторонніх контактів, особливо в галузі культури.

РОЗДІЛ 3
ВЗАЄМОВІДНОСИНИ У СФЕРІ ОСВІТИ І НАУКИ

3.1. Співробітництво академічних установ

З 2000 р., крім державних, розробляються регіональніт програм, які є важливим здобутком для освітньо-наукового співробітництва України та Польщі.

З метою розширення та розвитку взаємовигідного співробітництва між науковими установами і фахівцями Польщі та України та сприяння науковому прогресу було підписано ряд нормативно-правових актів, які ми про аналізували в попередніх розділах.

Укладені угоди сприяли розв'язанню фундаментальних наукових проблем у галузі природничих, технічних та гуманітарних наук. Співробітництво проходило шляхом дискусій з метою розробки спільних дослідницьких проектів, обміну інформацією, молодими науковцями, аспірантами та вченими для забезпечення дослідної роботи та вибору нової наукової методики.

Для подальшого розвитку та укріплення наукового співробітництва НАН України та ПАН у 2000 р. був підписаний Протокол щодо заснування Представництва ПАН при НАН України в Києві та Представництва НАН України при ПАН у Варшаві. Основною метою діяльності цих представництв стала реалізація рішень і завдань, визначених угодами та іншими довгостроковими документами. Інакше кажучи, вони підтримували та популяризували польську науку в Україні та українську в Польщі й надавали допомогу в установленні зв’язків між інститутами, дослідними колективами, окремими вченими [36, с. 34].

Інститути НАН та ПАН протягом 2000–2005 рр., розглядали на конференціях такі теми, як “Україна та Польща в загальноєвропейському процесі інтеграції”,

“Проблема українсько-польських прикордонних зв’язків”, “Польсько-українське мовне порубіжжя”, “Історія національно-визвольної боротьби XX ст.”, “Польсько-українські літературні взаємини: основні риси, нові інтерпретації”, “Аграрно-економічні, демографічні, екологічні проблеми та проблеми транспорту і зв’язку, розвитку прикордонних територій України та Польщі”, “Соціальні та релігійні відносини на східній території Польщі в XVI-XVIII ст.”, “Вузлові проблеми функціонування та розвитку української та польської економік в період трансформації”, “Багатофункціональний розвиток села в Польщі та в Україні в період системної трансформації”, “Енциклопедичний словник українських письменників» [114].

Спільний проект на тему “Польсько-українські літературні та наукові зв’язки в XIX та XX ст. (архівні дослідження, інвентаризація документів, обмін копіями першоджерел)” може слугувати прикладом колективної роботи великої кількості учасників, якими є Інститут літературних досліджень ПАН, Інститут славістики ПАН, Архів ПАН та Інститут літератури НАНУ, Інститут українознавства НАНУ, Національна бібліотека ім. В.Вернадського НАНУ, Львівська національна бібліотека ім.В. Стефаника та Архів НАНУ.

Основу співробітництва становили прямі зв’язки між установами НАН України та інститутами ПАН. Співпраця здійснювалася в галузі політології, економіки, природничих та гуманітарних наук у сфері бібліотечної справи, де основну роль відігравали Національна бібліотека ім. В.Вернадського НАН України та Львівська національна бібліотека ім. В.Стефаника.

Так, одним із напрямів діяльності Національної бібліотеки ім. В.Вернадського НАН України стала популяризація та виведення у світовий науковий обіг фондів бібліотеки шляхом спільних наукових досліджень, її колекцій та спільних науково-бібліографічних видань. Найбільш плідною в цьому відношенні стала співпраця в рамках довгострокової наукової угоди між Національною бібліотекою ім. В.Вернадського НАН України та Національною бібліотекою у м. Варшаві, у результаті якої було підготовлене до друку видання

“Полоніка” з колекції “Релігія”, над яким науковці працювали протягом чотирьох років [232].

Однією з тем, розробленою спільно з польськими науковцями та бібліотекарями, була тема “Польська книжка на території України”. У 2000 р. Національна бібліотека ім. В.Вернадського НАН України провела роботу з підготовки до видання першого Каталогу бібліотеки польського короля Ст. Августа Понятовського” [235, с. 52]. Загалом бібліотекою було реалізовано 6 двосторонніх угод про співробітництво в галузі архівознавства, бібліотекознавства, рукописної справи та бібліографії.

На постійній основі продовжувало здійснюватися співробітництво в галузі міжнародного книгообміну між Національною бібліотекою ім. В.Вернадського НАН України та 176 установами Польщі, яке охопило майже всі галузі науки, культури та суспільно-політичного життя. При цьому слід зазначити, що внаслідок економічних та політичних змін обсяги книгообміну порівняно з попередніми роками збільшились вдвічі.

Львівська національна бібліотека ім. В.Стефаника співпрацювала з Інститутом мистецтв ПАН у Варшаві. Метою цих досліджень було вивчення історії культури і мистецтва українського та польського народів, їх взаємовпливу та взаємозбагачення. У результаті проведеної роботи було виявлено рукописні матеріали польсько-українських мистецьких зв’язків і створено науковий каталог рисунків та акварелей з колекції відділу мистецтва та каталог графіки в автоматизованому режимі”. Продовженням співробітництва стало надання в 2002 р. Інститутом мистецтв (м. Варшава) двох комп’ютерів, двох апаратів мікрофільмування та двох апаратів для читання мікрофільмів з метою виконання спільної наукової програми” [235, с. 42].

Перспективною стала співпраця Львівської національної бібліотеки ім. В.Стефаника з Національною бібліотекою у Варшаві, Південно-Східним інститутом у Перемишлі та Бібліотекою Національного інституту ім. Оссолінських ПАН. У рамках цього співробітництва було передбачено створення комп’ютерної бази даних фондів бібліотек, надання певного доступу до своїх

збірок, обмін власними виданнями, передплата періодичних видань, обмін професійним досвідом та науковими досягненнями в усіх галузях"[235].

Як показує аналіз, поширеним результатом співпраці в галузі бібліотечної справи стало планування наукового дослідження книжкових колекцій, спільне видання каталогів, передплата періодичних видань, надання певного доступу до своїх збірок, налагодження обміну професійним досвідом та науковими досягненнями, науково-технічною інформацією щодо проблем, які цікавили обидві сторони.

Було також проведено ряд спільних наукових форумів. Так, у червні 2000 р. в Києві відбувся українсько-польський симпозіум "Інтелектуали, культура, політика: досвід Польщі та України"; у грудні 2001 р. в м. Казімежі Дольному (Польща) було проведено Міжнародну наукову конференцію "Історіографія Польщі та України після перелому 1989 року". Це далеко не повний огляд заходів щодо співробітництва науковців двох держав у цій сфері.

Результатом тісної співпраці наукових установ українського та польського народів стало спільне створення різноманітних проектів. Зокрема, у 2001 р. разом з Інститутом слов'янознавства ПАН, академічними установами Росії, Югославії та Чехословаччини співробітники Інституту розробляли тему "Загальнокарпатський діалектичний атлас" (ЗКДА) та "Загальнослов'янський лінгвістичний атлас" (ЗЛА) разом із Міжнародним комітетом славістів" [161, с. 27]. Основою для створення ЗКДА стало опрацювання діалектичного матеріалу Карпатського регіону, зібраного за спеціальною програмою міжнародним колективом, методом картографування [161, с. 18]. На підставі матеріалів, що були зібрані за спеціальним питальником ЗЛА у 793 населених пунктах, укладалися лінгвістичні карти та редагувалися карти й допоміжні матеріали до випусків атласу [161, с. 18].

Співробітництво між академічними установами України та Польщі відбувалося в різноманітних напрямах. Досить плідною була співпраця в галузі археології. Показовим щодо цього стала робота Інституту археології НАН України. У 2002 р. цей інститут підписав договір щодо обміну фахівцями з Варшавським університетом " [170, с. 6], згідно з яким щорічно відбувалися

безвалютні обміни по одному фахівцю в галузі кам'яного віку з української та польської сторін. Також у межах цієї угоди українська делегація дослідників брала участь у міжнародній конференції "Розвиток привласненого господарства Балтійського регіону".

Наукова робота Інституту археології НАН України з іншими академічними установами здійснювалася за чотирма напрямами. Пріоритетним серед них стало друкування історичних джерел та пам'яток. У 2001 р. було завершено підготовку першого фундаментального довідкового видання - повного корпусу реєстрів українських актів коронної канцелярії за 1569–1673 рр., так званої "Волинської" чи "Руської метрики", за участю ПАН та Головного архіву давніх актів у м. Варшаві [131].

Проведення таких зустрічей науковців завжди супроводжується виробленням рекомендацій для подальшого вдосконалення двосторонніх стосунків. Так, за результатами наукової конференції "Україна і Польща у Східно-Центральній Європі: спадок і майбуття", що відбулася в Києві 25–27 червня 2001 р., серед головних завдань на майбутнє були визначені пропозиції щодо збільшення кількості кафедр полоністики в Україні й кафедр україніки в Польщі із створенням для них належних умов діяльності, підтримка видавництва серії двомовних словників у галузях економіки, права, фінансів та публікація двомовних класичних текстів мовами двох народів. З метою поліпшення обміну між культурними, освітніми та науково-дослідними закладами, зокрема для студентів та аспірантів, було запропоновано створити спеціальний польсько-український фонд науково-культурного співробітництва. У рекомендаційних положеннях було виголошено пропозицію щодо створення ефективної системи інформування про ініціативи в культурній та науковій галузях у формі загальнодоступної бази даних у друкованому та електронному вигляді [363, с. 5].

Для реалізації польового або пошукового напряму українські архівісти брали участь в упорядкуванні, описі та каталогізації українських архівів в інших країнах, у тому числі й Польщі. Ще одним напрямом співпраці (камеральним або довідково-інформаційним) був центральний проект, для виконання якого

об'єднувалися зусилля бібліографів-україністів на території України та за її межами. Ним була передбачена, наприклад, підготовка серійного багатотомного видання на основі комп'ютерного банку даних під назвою "Зарубіжна україністика" [262].

Останній (дослідницький напрям) здійснювався через переклад найбільш важливих та актуальних праць сучасної історії, виданих відповідно в діаспорі та в Україні, і шляхом розробки правил передачі текстів документів і пам'яток. Наприклад, саме так були розроблені правила публікації українських та іншомовних документів, які були створені на Україні в XIV - XVIII ст. латинською та польськими мовами" [262, с. 62].

Плідну наукову міжнародну діяльність проводив Інститут археології НАН України, зусилля якого були направлені на дослідження проблем історії культури, суспільно-політичного життя та національно-визвольних рухів на західноукраїнських землях відповідно до європейських та світових історичних процесів.

Інститут археології НАН України також виконував двосторонні угоди з Університетом ім. А.Міцкевича та Інститутом археології Ягеллонського університету. Відповідно до останньої, крім обміну фахівцями, читання лекцій для студентів, були передбачені спільні археологічні дослідження античного поселення с. Кошари, де на кінець 1999р. відбулося вже дві спільні експедиції [273].

Однією з форм співробітництва були відрядження вчених до інших країн з метою обміну професійним досвідом та науковими досягненнями в різних галузях. Так, у 2003 р. науковими установами НАН України було прийнято 253 польських учених, а до Польщі, у свою чергу, виїздило 176 українських учених та спеціалістів. У 2004 р. кількість польських спеціалістів, які були прийняті в Україні, збільшилася в 2,8 раза (853), кількість фахівців з України, що виїжджали до Польщі, збільшилась у 2 рази (60). Тому в 2002 р. з України до Республіки Польща виїздило на симпозіуми та семінари 150 осіб, а в 2005 р. вже 367 . Активну участь у роботі міжнародних наукових форумів брали співробітники

Інституту історії НАН України, близько 100 з яких у 2003 р. взяли участь у роботі 45-ти міжнародних наукових форумів [273, с. 15].

Зокрема, слід відмітити проведення 17-18 вересня 2003 р. ІІ Міжнародного наукового Конгресу українських істориків "Українська історична наука на сучасному етапі розвитку" в Кам'янець-Подільському державному університеті, що стало визначною подією української та польської історичної науки. У роботі Конгресу взяло участь понад 500 учених і дослідників із 16-ти країн світу, в тому числі з України, США, Канади, Російської Федерації, Великобританії, Франції, Німеччини, Австрії, Республіки Польща та ін. Конгрес був присвячений актуальним проблемам новітньої історії, питанням національного відродження України XIX – початку XX ст., а також висвітлення теми сучасного міждержавного співробітництва, зокрема між Україною та Польщею [275, с. 7].

Протягом 2002–2005 рр. здійснювався інтенсивний обмін науковцями. Так, протягом 2002 р. до Польщі виїжджали 32 українських науковці, 2003 р. – 48, а в 2005 р. – 72. В Україні було прийнято відповідно в 2002 р. 30 польських науковців, 2003 р. – 39, а в 2005 р. – 60 [268, с. 6, 9].

Як показує аналіз, до Польщі виїжджали та приймали польських колег вдома переважно представники Інституту історії України, Інституту східноєвропейських досліджень, Державного природознавчого музею (м.Львів), Львівської наукової бібліотеки ім. В.Стефаника.

Важливу роль у міжнародному науковому співробітництві відігравали та відіграють міжнародні наукові фонди. Вони надають фінансову допомогу українським ученим для роботи в архівах та бібліотеках своєї держави. До таких фондів належать Фонд Ст. Баторія (Каса Ю.Мяновського), Фонд братів Снядецьких. У 2003 р. 6 співробітників Інституту історії НАН України скористалися допомогою таких фондів [268].

На належному рівні здійснювалося міжнародне співробітництво інститутів НАН України з їх польськими колегами. До найбільш активних учасників цієї співпраці можна віднести Інститут історії НАН України, співробітники якого доклали значних зусиль, вишукуючи кошти для відновлення старих та

налагодження нових наукових контактів з ученими зарубіжжя, серед яких найбільш продуктивними були контакти Інституту з науковими установами Польщі. Зокрема, у 2002 р. Інститут відвідали 9 науковців та 2 делегації, серед них президент ПАН проф. О.Гейшор, доктор В.Гребецки. У липні 2003 р. перебувала представницька делегація Президії Польської академії наук на чолі з її віце-президентом академіком М. Моссаковським для обговорення шляхів подальшого співробітництва між академіями [524, с. 17].

У 2003 р. для спільного вивчення малодосліджених проблем історії українського і польського народів була створена Українсько-польська історична комісія. Діяв семінар істориків, у роботі якого брали участь учені Інституту історії України НАН України та Інституту історії ПАН. До результатів його роботи можна віднести 4 томи матеріалів "Українсько-польські відносини під час Другої світової війни", також готується до видання багатотомний збірник документів та матеріалів "Поляки в Україні (1991 - 2000 роки)" [324].

Виконавча українсько-польська програма співробітництва в галузі науки і технологій на кінець 2003 р. включала 54 спільні проекти, в яких велика увага приділялася прикордонному співробітництву в галузі науки та технологій, яке здійснювали наукові організації прикордонних областей: Львівський університет, Національний університет "Львівська політехніка", Інститут геохімії НАНУ, НВО "Карат", Фізико-механічний інститут ім. Карпенка НАНУ, Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАНУ та Чернівецький державний університет [324].

Інститут історії НАН України в 2004 р. виступив ініціатором створення Українського національного комітету з вивчення країн Південно-Східної Європи. До бюро комітету увійшли директор інституту В.А.Смолій (президент), завідуючий відділом Інституту Н.В.Терентьєва (віце-президент), старший науковий співробітник В.С.Чишко, інші науковці інституту стали його членами [353].

Співробітники інститутів брали активну участь у таких формах міжнародного співробітництва, як членство у міжнародних комітетах і спілках та

участь у міжнародних дослідженнях, виконували спільні проекти. Вчені приїздять на стажування до сусідньої країни, викладають у ВНЗ та є членами міжнародних комітетів. Так, співробітник Інституту літератури ім.Т. Шевченка НАН України І.Бетко викладав у Польщі у Вищій педагогічній школі в м. Зелена Гура, Н.Лисенко викладала українську мову в Ягеллонському університеті в Кракові, а Г.Вервес був головою Українського комітету Міжнародної асоціації вивчення слов'янських культур та членом редколегії "Бюлетеня МАІРСК" і "Східного огляду". Провідний науковий співробітник Інституту східноєвропейських досліджень НАН України Н.Яковенко є членом Ради директорів Міжнародної федерації Інститутів Центрально- Східної Європи зі штаб-квартирою в Любліні [380, с. 22].

Співробітник інституту соціології НАН України А.Горбчик був керівником українсько-польського дослідницького колективу, що працював над темою "Політична культура суспільства в умовах радикальних змін: порівняльний аналіз Польщі та України". Сім працівників Інституту мистецтвознавства, фольклористики, етнології ім. М.Рильського були членами фольклорної комісії Міжнародного комітету славістів [126], що сприяв розвитку світової науки, пошуку шляхів спільного розв'язання складних соціально-економічних проблем сучасності, прискоренню темпів науково-технічного прогресу та зміцнення взаєморозуміння між ними. Міжнародні з'їзди славістів відбуваються кожні п'ять років та збирають учених із різних країн світу.

Показовим є той факт, що наукові співробітники українських академічних установ отримували за свою роботу міжнародні премії та нагороди. Такі премії одержали наукові співробітники Інституту східноєвропейських досліджень НАН України М.В.Кірсенко від Фундації "Польська культура" за сприяння українсько-польському та інтелектуальному зближенню і Н.Яковенко та Я.Грицак – від часопису "Східний Огляд" ("Przegląd Wschodni") за монографії "Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст." та "Нарис історії України. Формування сучасного українського народу XIX -XX ст." [127, с. 11].

Наукове співробітництво здійснювалося на підставі укладених установами-партнерами договорів, протоколів, спільних українсько-польських дослідницьких проектів, меморандумів про безпосередню співпрацю, що визначали завдання, мету та взаємні зобов'язання сторін, виконавців та строки виконання робіт. У період з 2000 по 2004 р. - виконувався 91 спільний проект, з 2004 по 2005 рр. – 40, з 2005 по 2008 рр. – заплановано було 54 проекти [128, с. 12, 22].

Для підвищення рівня наукових досліджень у серпні 2003 р. професор Л.Моравецький з групою студентів з м. Жешува, професор М.Мільчарек з університету м. Торуня та археологи з Ягеллонського університету м. Кракова відвідали Інститут археології, археологічний музей та місця археологічних розкопкок в Ольвії й Березані [133]. Брак фінансування в умовах бюджетного дефіциту стримував розвиток контактів, які є досить важливими для підтримання зацікавленості іноземних учених у спільних розробках та підвищення рівня наукових досліджень у галузі археології на Україні.

Також плідно працювали спільна українсько-польська (С.Скорий, Я.Хохоровський) та спільна польсько-українсько-російська археологічні експедиції, якими відповідно було здійснено дослідження останця Великого Рижанівського кургану й розкопки ще двох курганів доби бронзи та скіфського часу і проведено роботи на території Білостоцького воєводства в Польщі [283, с. 42].

Одеський археологічний музей підтримував зв'язки з науковцями з Польщі у сфері обміну літературою та інформацією. Це покращувало представлення музею як однієї з установ археології Півдня України, колекції якого мають європейський рівень. Двостороння угода про співпрацю музею з університетом з м. Торунь включала вивчення пам'яток Північно-Західного Причорномор'я, зокрема античних поселень Нижнього Подністров'я. Базою цих досліджень було обрано городище біля с. Роксолани (Ніконій). Проведення експедицій частково фінансувалися польською стороною [283, с. 44].

Відбувся цілий ряд археологічних виставок, в яких активну участь брали як українські, так і польські науковці. У 2004 р. 6 осіб з Польщі працювали разом з

українськими археологами та брали участь у роботі спільної українсько-польської виставки “Тутанхамон українських степів” (м. Краків). Українські спеціалісти читали лекції в університеті ім. Коперника з історії Одеського археологічного музею [283, с. 45].

Відділ археології Інституту суспільних наук (ІСН) НАН України та заклад археології Малопольщі ПАН у Кракові в плані співпраці брали участь у роботі розвідувальних експедицій на території Польщі та Прикарпаття. Були проведені наукові обговорення, взаємні консультації з питань археологічного обстеження та виступи за результатами польових досліджень [283, с. 46].

Працівники Інституту українознавства ім. І.Крип’якевича продовжували комплексне вивчення пам’яток первісної та середньовічної археології на українсько-польському пограниччі у верхів’ях р. Дністра та р. Сяну. Співробітники інституту брали участь у роботі археологічної експедиції на території Прикарпатського воєводства Польщі. Була також організована спільна україно-польська археологічна експедиція з комплексного вивчення поселень римської доби та княжого періоду поблизу с. Майнич Самбірського району Львівської області. До цих робіт були залучені й працівники Львівського національного університету ім. І.Франка, Ягеллонського університету м. Кракова та Інституту географії ПАН [295].

Продуктивною була співпраця Інституту народознавства НАН України з науковцями Інституту археології та етнології ПАН, разом з якими проводилися лабораторно-камеральні дослідження матеріалів з археологічних комплексів у Білостоцькому воєводстві. Проводилися також спеціальні консультації щодо методики польових досліджень. У рамках співробітництва дослідники-стажисти Верхньо-дністрянської археологічної експедиції пройшли стажування в Інституті археології та етнології ПАН, а працівники Музею етнографії і художнього промислу (Музей ЕХП) Інституту взяли участь в організації виставки у м. Радом (Польща) “Епоха пана Тадеуша” та організували в м. Венгожові виставку з фондів Музею ЕХП “Українська народна іграшка”[295].

Інститут народознавства НАН України підтримував контакти з Польським народознавчим товариством, на запрошення якого співробітники інституту взяли участь у міжнародній науковій конференції у Мшані Дольній та в роботі наукової секції "Роль мазовецької шляхти у становленні польського культурного середовища". Польські колеги брали участь у комплексній історико-етнографічній експедиції на території радіоактивно забруднених зон Полісся (Олевський район Житомирщини). У рамках цієї співпраці була також надана допомога групі польських учених, під керівництвом проф. Е.Петрашка, які проводили моніторинг змін у культурі та побуті населення бойківсько-гуцульського пограниччя з часу обстеження цієї території польськими дослідниками XX ст. [307, с. 15].

Наступною сферою перетину спільних інтересів українських та польських учених стала література. Літературознавчі зв'язки представлені Інститутом українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, що співпрацював з Інститутом слов'янознавства ПАН за темою "Дослідження лексикографії слов'янських мов" та Інститутом літератури ім. Т.Шевченка НАН України (ІЛШ), який підтримував тісні наукові контакти з Інститутом літературознавчих досліджень ПАН.

Львівське відділення Інституту літератури ім. Т.Шевченка в рамках угоди направляло на наукове стажування до Інституту літературознавчих досліджень (м. Варшава) своїх співробітників для опрацювання спільних тем, написання монографій та участі в міжнародних наукових конференціях. Плідно працювала українсько-польсько-білоруська перекладацька міжнародна сесія на базі гуманістичної школи Варшавського університету з метою опрацювання тематики перекладання та українсько-польських зв'язків [310, с. 12].

На базі ІНС АН України було розгорнуто дослідження в галузі полоністики і вивчення суспільно-політичних та культурних процесів у контексті історії народів Австро-Угорщини, проводилися роботи, пов'язані з створенням відповідних наукових центрів у Львові та Варшаві [310, с. 14].

У 2003 р. ІСН АН України відповідно до постанови Президії АН України було реорганізовано в Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича АН України. За ініціативою цього інституту на правах громадської організації було створено

Інститут Центрально-Східної Європи (ІЦСЄ) у Львові, який, у свою чергу, став одним із членів-засновників міжнародної федерації інститутів Центрально-Східної Європи, що сформувалася 15 лютого 2003 р. та об'єднала сім позадержавних наукових інституцій аналогічного спрямування з Білорусі, Польщі, Словаччини, Угорщини та Чехії. Федерацію очолив професор Єжи Клочовський - директор Інституту Східної та Центрально-Східної Європи в Любліні. Цей заклад і став центральною садибою Федерації [325]. До її компетенції увійшла організація міжнародних конференцій, симпозіумів та семінарів, публікація свого бюлетеня й матеріалів щодо видань у країнах Східної і Центральної Європи та організація щорічних з'їздів Ради директорів.

Статус громадської організації давав змогу ІЦСЄ оперативніше вирішувати ряд питань співпраці з міжнародними структурами і фондами, орієнтованими на співробітництво з недержавними установами. У дослідницькій темі "Процеси державотворення і перспективи української державності на тлі суспільно-політичних та загальнокультурних взаємин з країнами Східної та Центрально-Східної Європи" складовою частиною стали підрозділ про контент-аналіз і прогнозування взаємин України політичного й загальнокультурного змісту з Росією і Польщею та про форми культури і розумового спілкування українського народу із сусідніми народами Східної та Центрально-Східної Європи в минулому [155].

Важливим у подоланні застарілих упереджень стало створення Товариства дослідників Центрально-Східної Європи, сформоване на початку 2004 р. та зареєстроване в липні 2005 р., що являє собою колектив учених однодумців, які дотримуються однакових поглядів на стратегію трансформації української гуманітарної науки. Це незалежна позадержавна асоціація вчених, в якій нараховується 15 осіб, у тому числі 6 докторів наук. Головною метою Товариства стало подолання стереотипів наукового мислення минулих часів і піднесення важливості принципів толерантності та демократичних цінностей. Ця організація є членом Міжнародної федерації інститутів Центрально-Східної Європи.

За роки свого існування Товариство здійснило ряд заходів, які сприяли розвитку наукової думки в європейських країнах. Так, зокрема, разом з Колегією ім. патріарха Мстислава у Харкові були проведені Другі міждисциплінарні читання пам'яті Дмитра Чижевського "Діалог культур". Для молодих учених та аспірантів проводяться щотижневі семінари з проблем історії та культури України, що збирають до 20 учасників.

Разом з Міжнародним центром перспективних досліджень у 2005 р. проводилася робота над проектом "Визнання пріоритетів та шляхів трансформації науки й освіти в контексті європейської інтеграції України". Спільно з Інститутом української літератури НАН України Товариством було реалізовано зондажний проект з підготовки до видання вибраних текстів староукраїнських проповідей, який планується продовжити з метою видання повного багатотомного корпусу староукраїнської проповідницької спадщини XVII - XVIII ст. Проекти фінансувалися в рамках державних програм Міністерства у справах науки і технологій.

Основним джерелом фінансування Товариства були гранти на виконання конкретних програм. За фінансової підтримки Міжнародного фонду "Відродження" започатковано видання рецензійного періодичного органу "Український гуманітарний огляд" (УГО), який виходить раз на півроку, на сторінках якого ведеться рівноправний обмін думками вчених та публічне обговорення фахівцями праць з історії, філософії, літературознавства та етнології, що виходять в Україні та за її межами "[166, с. 32]. До редакційної ради УГО увійшли представники Волинського, Дніпропетровського, Запорізького та Львівського університетів, Богословської академії та Національного університету "Києво-Могилянська Академія".

Досить цікавою та плідною була співпраця Інституту Центрально-Східної Європи з Інститутом українознавства АН України у вивченні історичного минулого, сучасного політичного становища і перспектив країн Центрально-Східної Європи, метою яких стало виявлення загальних закономірностей і специфічних особливостей розвитку суспільства і держав. Інститут розробив

концепцію Центру полоністики. При установі було створено сектор українсько-польських взаємин, завдання якого полягало у проведенні досліджень з проблем історії та культури Польщі, українсько-польських взаємин та координації таких досліджень з польськими установами. У 2005 р. Інститут завершив розробку науково-дослідної теми "Проблеми історії українсько-польських відносин XVI – XX ст.", де вивчалися основні тенденції цих відносин та місце в них українства Галичини на різних історичних етапах [166, с. 72].

Проведення міжнародних семінарів, конгресів та конференцій виводило наукові установи України на високий міжнародний рівень наукових досліджень. Так, Інститут українознавства НАН України став базовою організацією для проведення Другого міжнародного конгресу українців, з цією метою була проведена велика робота щодо розробки концепції конгресу, формування тематичних засідань і залучення до його роботи українських та іноземних учених.

Необхідно відмітити спільні дії Інституту українознавства ім. І.Крип'якевича та Варшавського університету в організації Міжнародної після-дипломної школи гуманітарних наук Центрально-Східної Європи для молодих науковців. Вона проходила у двох серіях у 2000 р. та 2004 р. відповідно, по два місяці у Львові та три – Варшаві. В роботі цієї школи брали участь 30 слухачів з України, Польщі, Білорусі, Росії, Молдови і Болгарії. Разом з Варшавським університетом проводилася Міжнародна школа гуманітарних наук Центрально-Східної Європи для молодих науковців, спочатку в Кракові (з 5 по 15 вересня), а потім у Варшаві – з 1 жовтня по 30 листопада 2004 р. [171, с. 37].

Досить плідною була наукова робота музеїв. Так, Державний природничий музей НАН України (м. Львів) з 2004 по 2005 р. тісно співробітничав з Окружним музеєм ім. Я.Мальчевського (м. Родом, Польща) щодо організації виставки "Клейноди колекції ординації Дідушинських зі Львова". Результатом цієї праці стало розширення знань частини польського суспільства про природничі здобутки музею та про природу України [213, с. 34]. У 2005 р. спільними зусиллями Державного природничого музею НАН України та Окружного музею м. Радома було організовано й проведено виставки в трьох містах Польщі.

Широкою була співпраця з дослідження флори, фауни та грунтів українсько-польсько-словацького Міжнародного біосферного резервату "Східні Карпати", в якому взяли участь Державний природничий музей НАН України, Інститут екології Карпат НАН України та Бещадський національний парк (Польща). У природному заповіднику "Єланецький степ" за участю вчених Державного природничого музею НАН України та спонсорської підтримки ПАН проведено українсько-польську експедицію [213].

Інститут екології Карпат НАН України став співзасновником Міжнародного екологічного центру ПАН (Варшава), а академік НАН України М.Голубець та старший науковий співробітник І. Козак - членами наукової ради цього центру, сферою діяльності якого стало дослідження гірських екосистем під впливом антропогенного навантаження [219].

Досить інтенсивним було співробітництво українських та польських науковців поза рамками Угоди між академіями. Інститут економіки НАН України налагодив контакти з Інститутом географії та територіальної організації ПАН (м. Варшава). Обидва Інститути співпрацювали в галузі регіональної політики в період суспільно-господарських перетворень. Проведені дослідження сприяли написанню наукових праць, пропозиції авторів яких про шляхи виходу України з економічної кризи є важливими для урядових кіл. Також були здійснені спільні порівняльні оцінки напрямів, темпів та тенденцій соціально-економічних перетворень в Україні та Польщі й визначені чинники та механізми позитивних зрушень в економіках країн. Ці результати використовуються у практиці реформування економіки України та Польщі [238, с. 13].

Необхідно відзначити активність польських учених у Днях PASA в Україні, які пройшли в березні 2005 р. в Києві . Польську делегацію представляло 8 осіб на чолі із заступником голови Польського комітету по співробітництву з PASA академіком Р. Куліковським [242, с. 43]. Інститут PASA - неурядова організація, що концентрує зусилля на аналізі світових тенденцій в економіці, енергетиці, сільському господарстві, народонаселенні та навколишньому середовищі. Дослідження проводяться на основі баз даних, що надходять із різних регіонів

світу, з використанням системних підходів до моделювання. Наприклад, економічний проект PASA пов'язаний із вивченням процесів перехідних економік у країнах колишнього соціалістичного табору, що викликає зацікавленість у вітчизняних спеціалістів [283, с. 14].

Учені з України та Польщі брали участь у міжнародному проекті INTAS, за яким у 2005 р. проводилася міжнародна експедиція з вивчення палеонтологічних пам'яток поблизу с. Єзупіль Тисьменицького району Івано-Франківської області та у с. Молодове Сопирянського району Чернівецької області, участь у якій брали вчені не лише з України, а й з Франції, Бельгії та Люблінського університету ім. М.Кюрі-Склодовської [374].

До позитивних змін у законодавстві можна віднести постанову Кабінету Міністрів України "Про порядок організації та проведення наукових і науково-технічних нарад, конференцій, з'їздів, симпозіумів, семінарів", відповідно до якої було спрощено надання науковим установам права на самостійну організацію подібних заходів та їх фінансування [473, с. 63]. У зв'язку з цим кількість різноманітних семінарів та конференцій, що проводилися за участю польських учених, як у Польщі, так і в Україні збільшилася. Так, у лютому 2004 р. відбулася наукова конференція "Україна – Польща: проблеми і перспективи". У червні 2005 р. пройшла наукова конференція "Польща - Україна: історична спадщина і суспільна свідомість". Досить численними були конференції, присвячені видатним постатям минулого, зокрема Б.Лепкому, К.Шимоновському, М.Грушевському, А.Міцкевичу, Ю.Словацькому, Я.Івашкевичу. Останні відбулися в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка, за результатами яких вийшли у світ три книги, присвячені цим особистостям.

Важливим етапом у налагодженні порозуміння стала конференція "Україна – Польща: Минуле – Теперішнє – Майбутнє", проведена в Любліні 22-24 червня 2005 р., яка зібрала понад 80 учасників - представників Польщі та України, вчених та політиків. На зустрічі були присутні й представники науково-дослідних центрів та політичних кіл, що працюють за взаємними контрактами між двома країнами. Метою конференції стало прискорення розширення сфери українсько-польських

відносин. Значне місце в обговоренні займали питання культури й молодіжних програм обміну, стереотипів й їх впливу на форми взаємних відносин поляків і українців; політичні та економічні зв'язки, роль європейської інтеграції та побудова зони загальної безпеки; політична, академічна і регіональна кооперація.

Польські вчені беруть участь у щорічних Славістичних наукових читаннях. Дослідження українських істориків, що займаються проблемами історії Польщі, друкуються у щорічнику Львівського університету "Вісник історичного факультету", "Віснику Київського інституту "Слов'янський університет". Волинський університет ім. Л. Українки у Луцьку та Військовий інститут історії у Варшаві започаткували постійний польсько-український семінар, присвячений проблемам польсько-українських стосунків у 40-х рр. XX ст.

Таким чином, наукові контакти між Україною та Польщею були корисними для обох сторін у плані подолання стереотипів оцінки історичного розвитку обох народів. Співробітництво українських та польських науковців відбувалося шляхом взаємного обміну публікаціями та науковою інформацією про нові дослідження, організації спільних наукових заходів, рецензування підготовлених до друку праць, виступів опонентів на захисті кандидатських дисертацій, відряджень з метою читання лекцій, підвищення кваліфікації, збирання матеріалів. На нашу думку, слід ширше впроваджувати в практику конкурси на кращі науково-дослідні праці, статті, нариси з проблем українсько-польського співробітництва.

На чітко визначеній правовій основі здійснювалося активне наукове співробітництво. У процесі роботи були сформовані напрями наукового співробітництва та групи фахівців, які безпосередньо працюють над виконанням підписаних угод та договорів. Вивчення дослідницьких методик своїх колег та виконання науковцями академічних установ обох країн спільних проектів дають можливість об'єктивно висвітлювати історію формування української та польської нації, складні процеси еволюції національної самосвідомості обох народів на різних етапах їх історичного розвитку.

Постійний діалог українських та польських учених у формі проведення міжнародних наукових конференцій, присвячених обговоренню або широкого

кола проблем, або вузько окреслених тем сприяє послідовному встановленню об'єктивності та виявленню достовірних фактів в історії розвитку обох народів. Саме завдяки спільним діям науковців України та Польщі щодо детального перегляду складних подій минулого і створюються необхідні умови для взаємного зближення, налагодження дружніх відносин і співробітництва.

3.2. Співпраця вищих навчальних закладів

Співробітництво вищих навчальних закладів Польщі та України є надзвичайно важливою темою дослідження культурно-освітніх зв'язків. 2000 р. став початком офіційного міжнародного співробітництва вищих навчальних закладів України, Польщі та інших зарубіжних країн. Одним з найважливіших етапів у цьому співробітництві стало створення і функціонування Європейського колегіуму польських і українських університетів (ЄКПіУУ). Цей колегіум розташувався в м. Люблін, що є одним з найбільших академічних центрів Польщі і освітнім потенціалом на східному кордоні Європейського Союзу. Це символічне місце в історичному значенні для українців та поляків.

В 2000 р. було підписано "Декларацію щодо утворення Європейського Колегімуу польських і українських університетів". Найвищий орган Колегіуму – Конвент ЄКПіУУ – очолив проф. Єжи Клочовський, директор Інституту Центрально-Східної Європи, а першим Канцлером Колегіуму стала Єва Рибальт.

До Європейського колегіуму увійшло три українських університети: Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Національний університет "Києво-Могилянська академія", Львівський національний університет ім. Івана Франка та два з польської сторони – Університет Марії Кюрі-Склодовської та Люблінський католицький університет. Головна мета ЄКПіУУ – це формування польської та української еліти, яка б сприяла поглибленню українсько-польських відносин.

Восени 2001 р. на першій іннагурації ЄКПіУУ були присутні майже сто молодих учених і дослідників з Польщі та України. Врочистих вітаннях

президентів Польщі та України А.Кваснєвського та Л.Кучми, наголошувалася на надзвичайному значенні даного Колегіуму в стратегічних зносинах Польщі та України.

У Колегіумі навчаються аспіранти з Польщі, України, Білорусії, Казакстану, Литви, Росії та Словаччини. Навчання триває 4 роки і слухачі є аспірантами одночасно двох навчальних закладів Польщі – Університету Марії Кюрі-Склодовської та Люблінського католицького університету. Під керівництвом професорів цих навчальних закладів вони працюють над своїми дисертаціями. Проблематика дослідженнь включає цілий спектр гуманітарних наук, у тому числі історію, філософію, педагогіку, теологію, психологію, соціологію, політологію, мистецтво, культурологію, філологію, міжнародні відносини, юридичні та економічні науки. Викладання лекцій проводиться трьома мовами: польською, українською та англійською. Навчальні програми розробляються відповідно до європейських стандартів вищої освіти. Тільки протягом 2000–2001 рр. у Колегіумі було захищено близько 40 дисертацій, автори яких отримали дипломи європейського зразка.

Аспіранти мають змогу працювати в бібліотеках Польщі та України, друкуватися в міжнародних виданнях та в "Щорічнику ЄКПіУУ". Аспіранти Колегіуму отримують стипендії, які фінансуються польською стороною. Для розширення інформованості і створення Польсько-Українського університету було залучено до роботи Колегіуму Варшавський, Ягелонький, Вроцлавський університети.

З 2010 р. тривають переговори про створення Українсько-Польського університету і підписання Міжнародної угоди про статут даного навчального закладу.

Університетська співпраця регулюється низкою угод та договорів, укладених між українськими та польськими ВНЗ. Серед цих договорів слід відмітити договори та угоди, які були укладені в галузі освіти, а також окремі угоди між університетами Польщі та України. Двосторонні домовленості стосуються безпосередньої роботи двох або більше ВНЗ Польщі та України. Ця

інтенсивна робота з подальшого вдосконалення міжнародної співпраці має свої результати. Вона здійснювалась насамперед відповідно до Закону України "Про Вищу освіту", вимог Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, наказів Міністерства освіти і науки України та ректора університету. Згідно з цією правовою базою міжнародна співпраця університетів мала різноплановий, багатовекторний характер і зосереджувалась на таких пріоритетних напрямах, як використання зарубіжного досвіду в поглибленні змісту та якості навчально-виховного процесу, особливо в галузі реалізації вимог Болонського процесу; участь у міжнародних проектах, співпраця з іноземними партнерами в рамках чинних угод, мобільність науково-педагогічних працівників та студентів університету, прийом іноземних делегацій і фахівців. Значний обсяг роботи було проведено в контексті державних програм "Популяризація європейського вибору України" та "Поглиблення співпраці із зарубіжним українством" (Варшава і Кам ´янець-Подільський). Більш чіткими і виваженими були кроки організаційно-правового характеру. Насамперед зверталася увага на те, щоб міжнародна співпраця була в полі зору деканатів, кафедр, наукових структур університетів. Для інтенсифікації цієї роботи її показники включені до переліку рейтингових оцінок структурних підрозділів. Посилилась увага до цього питання з боку вчених рад окремих факультетів та засідань кафедр, на яких обов'язковими стали звіти науково-педагогічних працівників про результати міжнародних відряджень [475].

Тривалий час Кам'янець-Подільський державний університет співпрацює з польськими вищими навчальними закладами, зокрема з Варшавським та Краківським університетами. Кам'янець-Подільський державний університет прийнятий у квітні 2007 р. в Євразійську асоціацію університетів. Крім того, університет отримав пропозицію від Варшавського університету стати в числі інших вишів засновником Консорціуму університетів Західної України та Варшавського університету. Підготовлено документи до вступу в Інтернаціональну асоціацію європейських університетів з центром у Парижі. Це дало змогу відпрацювати схему організації міжнародної співраці, основою якої є проведення спільних наукових і науково-технічних досліджень; міжнародних

наукових та науково-технічних конференцій, симпозіумів, конгресів, семінарів, круглих столів тощо. Університет активніше бере участь у міжнародних освітніх і наукових програмах, програмах двостороннього та багатостороннього обміну студентами, аспірантами, науково-педагогічними і науковими працівниками. Крім того, здійснювались відрядження за кордон науково-педагогічних кадрів для викладацької та наукової роботи на основі прямих договорів університету із зарубіжними вищими навчальними закладами та отриманих грантів. Міжнародні зв'язки стали органічною частиною навчально-виховного процессу [475, с. 32].

У контексті Болонського процесу в університеті продовжував діяти міжнародний лекторій із вивчення зарубіжного досвіду у сфері освіти і виховання. У 2000 р. відбулися зустрічі, де перед викладачами університету виступили колишній директор інституту «Полонікум» доктор Піотр Гарнцарек (Варшавський університет, Республіка Польща), колишній посол Республіки Польща в Україні доктор Єжи Козакевич (Варшавський університет), доктор Казімєж Вуйціцкі (Варшавський університет); проректор зі співпраці із закордоном Варшавського університету Войцех Тегельський, директор Центру Східної Європи цього самого університету Ян Маліцкі; професори-природознавці з Республіки Польща Войцех Новаковський (Підляська академія), Уршула Вісконська (Польська академія наук), Павло Ящук (Вєйська господарська школа), Радослав Коріх (Гданський університет); французькі працівники освіти з округу Леон Патрісія Бержірон, Жізель Мустафа, Анн Шану, Елен Дешарм, Бернадет і Мішель Роше. Перед студентами університету виступали іспанські студенти, учасники волонтерського руху. Університет тісно співпрацює з однією з міжнародних інституцій в Україні – програмою TESOL. Стабільними стали зв'язки університету з іноземними організаціями в Україні (Гете-Інститут, Німецька академічна служба (ДААД), програма ім. Фулбрайта, Британська Рада) [475, с. 12]. У 2001 р. значне місце в діяльності університету посідала робота з інформування громадськості щодо Європейської інтеграції України. Відповідно до наказу ректора це питання знайшло відображення в 41 навчальному курсі. У науковій бібліотеці університету, бібліотеках історичного, педагогічного, природничого,

економічного факультетів, факультету корекційної та соціальної педагогіки і психології відкриті інформаційні виставки літератури.

В університетській газеті "Студентський меридіан" у 2001 р. опубліковано 7 тематичних сторінок під рубрикою "Університет і світ: європейський вибір України". Важливою в діяльності колективу університету стала розбудова наукового співробітництва. Основою його стали насамперед міжнародні наукові конференції, які у 2001 р. відбулися з різноманітних питань і проблем. Так, з 16–18 травня в університеті проходила ІІ Міжнародна студентська науково-практична конференція "Національно-культурний аспект вивчення україністики і полоністики", на яку було заявлено 91 доповідь, у тому числі з зарубіжних навчальних закладів: Варшавського університету – 4, Люблінського університету Марії Кюрі-Складовської – 8, Торуньського університету ім. Миколая Коперніка – 2, Вищої державної професійної школи ім. Яна Гродка у м. Санок – 10, Вищої державної східноєвропейської школи у м. Перемишль – 11, Санкт-Петербурзького державного університету – 2, Тираспольського університету – 4 [475, с. 21, 24]. З 14 по 17 травня 2004 р. відбулась міжнародна науково-практична конференція "Інформатизація освіти України: європейський вимір", у якій брали участь представники з Європи та України. Зміцненню наукових зв’язків університету сприяла проведена у травні 2004 р. спільно з Українським історичним товариством ім. М.Грушевського (США), яким керує знаний історик професор Любомир Винар, міжнародна науково-практична конференція "Михайло Грушевський і Поділля (до 140-річчя видатного вченого)". Два роки поспіль в університеті проходила студентська науково-практична конференція "Національно-культурний аспект вивчення полоністики і україністики". У травні 2004р. в її роботі взяли участь студенти-україністи з міст Тирасполя (Молдова, Придністров’я), Санока, Перемишля, Любліна, Варшави (Польща). За результатами цієї конференції започатковано щорічник студентських наукових праць. Участь в організації співпраці з зарубіжним українством введена до розділу перспективного плану міжнародної співпраці університету та рейтингових оцінок факультетів. З 4 по 5 червня 2004 р. в Кам’янець-Подільському державному

університеті за сприяння представництва НАТО в Україні відбулася міжнародна конференція "Застосування фітотехнологій для очищення забруднень індустрії, сільськогосподарських і водних ресурсів" за участю 41 науковця, в тому числі 24 – із зарубіжних країн: Італії, США, Чехії, Канади, Польщі, Ізраїлю, Узбекистану, Казахстану, Молдови, Болгарії, Білорусі, Словаччини, Румунії. Найчисельнішими були делегації США і Білорусі. Учасники конференції представляли найбільш відомі центри, які займаються проблемою захисту навколишнього середовища, зокрема Інститут органічної хімії і біохімії (Республіка Чехія), Університет Парми (Італія), лабораторія екології річок і саванни університету Південної Каліфорнії (США), Центральний дослідницький інститут для комплексного використання водних ресурсів Міністерства природних ресурсів і захисту навколишнього середовища (Білорусь), Інститут рослинної біології і біотехнології (Казахстан), геолабораторія інституту геології і сейсмології (Молдова), Національний інститут дослідження, розвитку і захисту навколишнього середовища (Румунія), Інститут рослинної біології і біотехнології (Казахстан), Фундація фітотехнологііі (Словаччина) тощо. З 1 по 7 липня 2004 р. в університеті відбулася "VI Міжнародна Алгебраїчна конференція в Україні". Її ініціатором виступила кафедра алгебри і математичного аналізу фізико-математичного факультету Кам'янець-Подільського державного університету. Співорганізаторами цього міжнародного заходу виступили також Інститут математики НАН України та Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. В конференції взяли участь понад 200 вчених, із них 46 докторів, 28 кандидатів фізико-математичних наук, академіки Академії наук Молдови (2), Угорщини (1), НАН України (2). 30 зарубіжних учасників представляли 19 країн світу: Австралію, Англію, Білорусь, Бразилію, Іспанію, Іран, Індію, Італію, Кувейт, Канаду, Латвію, Литву, Молдову, Німеччину, Португалію, Польщу, Росію, США, Угорщину, Чехію. У числі вишів, учасників конференції, були університет Колібрі (Португалія), університет Нью-Кастла (Великобританія), університет Сан-Пауло (Бразилія), університет Мірча (Іспанія), університет Будапешту, Національний університет Лос-Анжелеса (США) тощо. Підсумком конференції став збірник наукових праць обсягом 6

друкованих аркушів. У цілому конференція пройшла організовано, що сприяло гарячим дискусіям і обміну думками. На цій обставині наголошували на підсумковому засіданні як зарубіжні, так і іногородні учасники [475, с. 42].

З 27 по 29 вересня 2004 р. відбулась міжнародна конференція "Україна і Велике Князівство Литовське: політика, економіка, міжнаціональні і соціокультурні відносини в загальноєвропейському вимірі" за участю науковців з Росії (В.Назаров, Д.Малов), Франції (А.Берілович), Великої Британії (М.Перрі), Литви (Л.Степановичене) та України. З 28 по 29 вересня 2005р. в університеті проведено ІІ міжнародну науково-практичну конференцію "Актуальні питання корекційної педагогіки і психології", у якій взяли участь понад 160 науковців і педагогів-практиків з 16 областей України, Автономної Республіки Крим, а також фахівців з Білорусії, Словаччини, Канади. За результатами конференції було видано збірник наукових праць, який входить до переліку видань, зареєстрованих ВАК України як фаховий. Усього опубліковано понад 140 наукових праць загальним обсягом 52,5 друкованих аркуша. У збірнику були надруковані праці фахівців з Польщі, Словаччини, Білорусії, Російської Федерації, Молдови, Румунії та України. 9 жовтня 2005 р. відбувся міжнародний семінар "Законодавчі документи з охорони біорізноманіття та лісових екосистем", у роботі якого брали участь науковці з Росії, а 9–10 жовтня 2005 р. – "Влада і престиж в уявленнях і повсякденних практиках у середньовічній і ранньомодерній Європі" за участю науковців із Польщі (М.Бартицький, З.Кога, Р.Щигель, П.Юсяк). 25–26 жовтня 2005р. – ІІ Міжнародна науково-практична конференція "Мова, культура і соціум у гуманітарній парадигмі" [475, с. 5].

З 1 жовтня по 1 листопада 2005 р. в університеті тривала міжнародна інтернет-конференція "Дидактика фізики і підручники фізики в умовах формування європейського простору вищої освіти", в якій взяли участь викладачі класичних та педагогічних університетів, педагогічних інститутів та інших навчальних закладів України, науковці інститутів НАН України, РАО Росії, Болгарії, Словаччини. Прийнято ухвалу видати збірник наукових праць за результатами роботи конференції.

Подією наукового життя студентства університету стала проведена 9–10 листопада 2005 р. VI міжнародна студентська конференція "Молодь і виклики XXI ст.", у якій взяли участь 64 учасники, в тому числі представники Німеччини, Польщі, Росії, Молдови. 15–16 листопада 2005 р. відбулась міжнародна науково-практична конференція "Досвід співпраці державних, недержавних та муніципальних організацій у вирішенні питань захисту дітей", в якій взяло участь 90 учасників, з них 45 гостей із 9 регіонів України, 5 – з інших країн (Польщі, Росії, Литви, США, Білорусі) [446, с. 13]. За результатами конференції видано збірник праць. 18 грудня 2005 р. успішно проведено міжнародний семінар "Охорона біорізноманіття в недержавних лісах Кам'янецького Придністров'я" за участю науковців з Нідерландів. Надзвичайно емоційно й змістовно було організовано в університеті відзначення Дня Європи з 14 по 19 травня 2005 р. За цей час було проведено близько двох десятків різноманітних заходів, які сприяли популяризації європейської культури серед студентської молоді та громадськості міста. У 2005 р. значна увага в галузі міжнародної співпраці університету надавалася організації зв'язків із зарубіжним українством. Так, більш ніж 30 студентів з українського відділення Вищої державної східноєвропейської школи м. Перемишль та Вищої державної професійної школи м. Санок (Республіка Польща) побували в університеті на мовному стажуванні. Протягом 10 днів вони відвідували лекції, практичні заняття, музеї, зустрічалися зі студентською молоддю. У свою чергу, близько 30 студентів Кам'янець-Подільського університету пройшли мовну практику у містах Варшава, Перемишль, Санок (Республіка Польща). Упродовж року серед студентів університету пройшла акція "Подаруй українську книжку", за результатами якої вищим школам у містах Саноку та Перемишлі для поповнення бібліотек було передано близько 300 українських книг [442, с. 22].

Найактивніше розвивалися зарубіжні контакти у сфері науки. Збільшилась кількість викладачів, які відряджались за кордон з метою наукової роботи з 20 у 2004 р. до 25 у 2006 р.; з 24 до 45, які виступали на зарубіжних наукових конференціях, симпозіумах, семінарах. У 2006 р. за кордоном вченими

університету було опубліковано 7 монографій та навчальних посібників [395, с. 34]. Про плідність наукової співпраці засвідчує те, що в цілому за кордоном науковцями університету здійснено 88 публікацій: 57 на конференціях і в збірниках і 31 у зарубіжних фахових виданнях. Тісна співпраця учених-фізиків університету налагодилася з колегами АН Молдови. Досить інтенсивно здійснювалися контакти у сфері природоохоронної діяльності. Досягнуто попередніх домовленостей з Академією Підляською в Шедельце, Гданським університетом, Варшавською Академією Рольничою (Республіка Польща). У цьому контексті організовано було спільні наукові пошуки із Швейцарським товариством натуралістів, Італійською асоціацією національних парків. Продовжилася співпраця з посольством Нідерландів у проекті "Охорона біорізноманіття в недержавних лісах Хмельницького Придністров'я". У рамках цього проекту науковцями М.Д.Матвєєвим, Л.Г.Люблінською, Т.О.Тарасенком, В.А. Колодій проведено інвентаризацію недержавних лісів, обстежено стан лісостанів, вивчено особливості поширення типових рідкісних видів флори і фауни. Видано буклет, методичну розробку-путівник, календар. У рамках виконання спільного канадсько-українського проекту за підтримки посольства Канади в Україні проведено ряд досліджень на тему "Психологічні основи реалізації ґендерного підходу у процесі управління вищими навчальними закладами", за результатами яких розроблено навчальний посібник. Ученими-психологами налагоджено ділові зв'язки із факультетом психології Московського державного університету, з кафедрою психології Академії педагогічної м. Кракова, Міжнародним товариством "Кататимного переживання образів імагінативних методів психотерапії і психології" (організатор Я.Л.Обухов, м. Москва) [369, с. 5]. У цілому університетські науковці у 2006 р. взяли участь у роботі 30 міжнародних організацій, програм, фондів, проти 21 у 2005 р. з природоохоронного напряму – 4, біології – 4, філології – 7, мистецтва – 2, історії – 1 та ін. У цьому контексті ректоратом, деканатами спрямовувались зусилля на розширення наукових та інших контактів студентської молоді.

У 2005 р. 369 студентів взяли участь у міжнародних студентських конференціях, симпозіумах, творчих конкурсах, спортивних змаганнях. Ними здобуто 17 міжнародних дипломів, 24 медалі. Варто зазначити, що продовжувалась співпраця у сфері студентського обміну. Сталими були обміни між студентами Кам'янець-Подільського університету та Краківської Педагогічної Академії, Інституту мистецтв ім. Матейка в організації художніх пленерів. За їх результатами у картинній галереї м. Кам'янця-Подільського в листопаді 2005 р. була проведена виставка кращих художніх робіт. Більше 30 студентів, наприклад, побувало на мовному стажуванні: літні школи, короткотермінові курси та педпрактики. У 2008 р. проведено спеціальні практики за кордоном для студентів таких факультетів: природничого, історичного, корекційної та соціальної педагогіки і психології. У цілому кількість викладачів, студентів, науковців, які побували за кордоном 2005 р., збільшилася порівняно з 2004 р. з 128 до 168 осіб. Якщо у 2004 р. вони побували у 15 країнах, то у 2005 р. – в 25. Інтенсивно вівся прийом іноземних фахівців в університеті. Вони брали участь у наукових конференціях, спільних дослідженнях, вели лекційні курси, виступали в лекторіях. За 2005 р. в університеті побувало 204 іноземних представники з 29 країн світу. Найбільше з Республіки Польща та Російської Федерації (дод. 5). Наслідки міжнародної співпраці у 2005 р. засвідчують, що зарубіжні контакти університету виступають вагомим чинником удосконалення процесу навчання і виховання, популяризації європейського вибору України та зростання іміджу України як надійної держави в очах іноземної громадськості [369, с. 74].

Упродовж свого існування Міжнародним економіко-гуманітарним університетом імені академіка Степана Дем'янчука налагоджена співпраця з 29 зарубіжними ВНЗ, укладено угоди про партнерство та співробітництво із 16 ВНЗ із країн Європи та світу. Деталізуючи вищезазначене, необхідно відмітити результати плідної співпраці з Академією ім. А.Ф. Моджевського у Кракові (Польща), договір про партнерство та співробітництво з якою був укладений у грудні 2000 р. Спільно з цим ВНЗ університетом проведено 5 міжнародних

науково-практичних конференцій, за результатами яких видано збірники наукових праць професорсько-викладацького складу обох університетів. Упродовж 9-ти років здійснювалося проходження навчально-виробничої практики на базі обох ВНЗ, а також підприємств України та Польщі. Видаються спільний науково-публіцистичний журнал ”Еврика”, студентський журнал наукових праць ”Молода наука”. Про результати цієї роботи ректорат університету звітував на урочистому зібранні з нагоди Дня науки, яке проходило за участю Президента Республіки Польща А.Квасьнєвського 15 жовтня 2004 р., а вже 21 лютого 2004 р. була підписана угода про співпрацю з Вищою школою гуманістичною ім. Алєксандра Гієштора (м. Пултуцьк, Польща). У рамках дії угоди науковці та студенти університету проходять стажування на базі польського ВНЗ, видано спільний збірник наукових праць з проблем становлення громадянського суспільства на теренах європейського простору [351, с. 87].

Низка домовленостей упродовж 2000–2005 рр. існувала між Київським політехнічним університетом України та Варшавським політехнічним університетом. Зокрема, з метою сприяння розвитку співробітництва науково-освітніх сфер двох технічних університетів були укладені в 2000 р. домовленості, які включають широкий спектр питань: науково-технічну діяльність, співпрацю за проблематикою сталого розвитку; взаємодію бібліотек, обмін електронними інтелектуальними ресурсами; проведення виставок, міжнародних заходів у сфері освіти, науки, культури і спорту; розширення студентських обмінів, мобільності, включно навчання; посилення співпраці між профспілковими організаціями університетів двох країн; залучення професорсько-викладацького складу Київського політехнічного університету для співпраці в рамках програми співробітництва закладів освіти України та Республіки Польща.

У квітні 2001 р. директор Українсько-польського центру Київського політехнічного університету, проректор з міжнародних зв'язків С.І.Сидоренко здійснив ряд візитів до польських науково-освітніх інституцій.

У м. Катовіце він побував у Науково-технологічному парку "Euro-Centrum", з яким у вересні 2001 р. Науковим парком "Київська політехніка" підписала угоду

про співпрацю. Відбулися переговори з президентом центру Р.Тжаскаліком та віце-президентом М.Бобжинським за участю президента Польської освітянської фундації Perspektywy В.Сівінського [351].

З 6 по 8 квітня 2002 р. у Київському політехнічному університеті пройшов Українсько-польський семінар "NTUU "KPI"-WUT. New horizons in research cooperation". Учасники семінару обговорили низку питань порядку денного і виступили зі спільною заявою про подальшу наукову співпрацю.

Тернопільской національной економічной університет, співпрацюючи з ВНЗ Польщі, у 2000 р. уклав програму фінансів і страхування – це міжнародна програма, яка є невід'ємною складовою факультету фінансів Тернопільського національного економічного університету і співпрацює з провідними вищими навчальними закладами Республіки Польща на підставі договорів про навчальне та науково-дослідне співробітництво [318, с. 54].

Метою діяльності програми є перш за все підготовка фахівців у галузі державних фінансів, фінансів суб'єктів господарювання та страхового бізнесу, а також розширення партнерських, наукових та методичних зв'язків із надання послуг вищої освіти з вищими навчальними закладами Республіки Польща. Навчаючись за Українсько-польською програмою фінансів і страхування, студенти можуть здобувати освітньо-кваліфікаційні рівні "бакалавр" за напрямом підготовки "Фінанси і кредит", "спеціаліст" та "магістр" за спеціальністю "Фінанси". Щороку студенти програми мають змогу навчатися у Літній школі польської мови і культури, яка з 2000 р. функціонує в Жешівському університеті, пропонуючи іноземцям цікаві лекції з історії та культури Польщі (польською та англійською мовами), практичні заняття з польської мови, пізнавальні екскурсії, перегляд фільмів і вистав. Перебування в "мовному" середовищі дає змогу спілкуватися із ровесниками з інших країн, почути живу мову від безпосередніх її носіїв, навести контакти за кордоном.

Безсумнівною перевагою навчання за програмою є обмін студентами (короткотермінове навчання на період одного або двох семестрів у одному із провідних вищих навчальних закладів Республіки Польща), де студенти мають

змогу вибрати англомовну або польськомовну програми для поглиблення сформованої бази знань предметів економічного профілю, загального та економічного курсів польської мови, прослухати лекції, відвідувати практичні заняття та написати підсумкову наукову роботу. Після закінчення навчання студенти отримують сертифікати [318, с. 32].

Для досягнення цілей міжнародної наукової співпраці університетом укладено договори про навчальне і науково-дослідне співробітництво із такими вищими навчальними закладами Республіки Польща: Ґданський університет (м. Гданськ); Жешівський університет (м.Жешів); Краківський економічний університет (м. Краків); Вроцлавський економічний університет (м. Вроцлав); Лодзький університет (м. Лодзь); Куявсько-Поморська вища школа (м. Бидґощ); Познанська економічна академія (м. Познань); Полонійна академія (м. Ченстохова).

Крім цього, для реалізації співробітництва сторони застосовують такі форми: спільне проведення наукових і методичних конференцій (семінарів); підготовка спільних наукових публікацій на теми досліджень; надання можливостей публікації наукових статей у наукових збірниках, що видаються ТНЕУ та ВНЗ Польщі, з якими співробітничає Українсько-польська програма фінансів і страхування; консультації з питань наукових досліджень і вдосконалення форм та методів навчального процесу на підставі безвалютного обміну; стажування українських студентів у польських фінансових інституціях.

Навчання за Українсько-польською програмою цікаве, неординарне. Вибравши Українсько-польську програму, студенти мають можливість навчатися за кордоном, ділитися досвідом, науковими напрацюваннями, закладати теоретичні підвалини практичної реалізації та впровадження новітніх технологій у систему освіти і навчального процесу, формувати і розвивати наукову думку, визначати нові підходи до розвитку всіх галузей економіки, культури та соціальної галузі, моделювати сьогодення і будувати перспективи на майбутнє за вибраним фахом на найвищому європейському рівні.

Між польськими та українськими університетами в 2000 р. укладено спільну угоду про проведення спортивного форуму під назвою "Українсько-Польський футбольний турнір університетських команд", який проходить на території України та Польщі. Нагадаємо, що цей турнір був організований з ініціативи Українсько-польського центру НТУУ "КПІ", студентських організацій Варшавської та Київської політехнік і Польської освітянської фундації "PERSPECTYWY" на виконання меморандуму, підписаного 26 червня 2000 р.

Серед команд-учасниць з українського боку в турнірі брали участь команди Харківського національного університету ім. Каразіна, Харківської державної зооветеринарної академії, Донецького державного університету управління, Донецького юридичного інституту, Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О.Дідоренка, Національного технічного університету України "КПІ", Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, Львівського національного аграрного університету та Львівської Академії сухопутних військ ім. Петра Сагайдачного. Польщу представляли Університет Марії Кюрі-Склодовської (Люблін), Університет ім. Адама Міцкевича (Познань), Ягеллонський університет (Краків), Вроцлавський університет, Варшавський політехнічний університет, Університет Шлонськи (Катовіце), Варшавський університет, Познанський політехнічний університет, Гданський політехнічний університет, Гданський університет, Лодзинський політехнічний університет, Варшавська академія фізичного виховання [318, с. 4].

Тривалою та плідною є співпраця Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова та Університету Марії Кюрі-Склодовської (Люблін), Університету ім. Адама Міцкевича (Познань), Ягеллонського університету (Краків), Вроцлавський університету, Варшавський політехнічний університету, Університету Шлонськи (Катовіце), Варшавського університету, Познанського політехнічного університету. Упродовж 2000–2005 рр. з вищевказаними ВНЗ НПУ ім. М.П. Драгоманова укладені договори та угоди, які регулюють: координацію діяльності університету в реалізації міжнародних грантових програм (Європейської Комісії та інших фондів); розвиток

співробітництва університету з вищими навчальними закладами Польщі в галузі обміну досвідом роботи, підготовки педагогічних кадрів та здійснення спільних наукових і освітніх проектів; візова підтримка делегацій університету; організація і проведення міжнародних наукових заходів; організація та супровід процесу укладання угод з міжнародного співробітництва, виконання робочих планів; організація академічних стажувань між викладачами, аспірантами, студентами у ВНЗ – партнерах НПУ ім. М.П.Драгоманова, залучення вчених університету до міжнародних наукових заходів, які проводять іноземні партнери. В університеті навчається понад 400 іноземних студентів з 26 країн світу. Гордістю драгоманівців є створена у 2004 р. Філія НПУ ім. М.П.Драгоманова у м. Прага (Чехія). Анологічну планувалося створити в м. Варшава. [310, с. 62].

Успіх міжнародної діяльності університету значною мірою залежить від особистих контактів професорів, наукові праці яких є авторитетними для вчених багатьох країн світу. Відділ міжнародного співробітництва та європейської інтеграції веде роботу з організації академічної мобільності студентів, для реалізації якої співробітники відділу постійно контактують з представництвами зарубіжних наукових фондів та навчальних структур: Польським інститутом, Ґете-Інститутом, Французьким культурним центром, Німецькою службою академічних обмінів (DAAD), Шведським інститутом, офісом програми академічних обмінів ім. Фулбрайта та ін.

Викладачі й студенти університету підтримують основні цілі й завдання Болонської декларації, оскільки саме освіта європейського рівня надасть можливість випускникам НПУ ім. М.П.Драгоманова продовжити навчання за кордоном. Для прискорення процесу інтеграції України до європейської та світової спільноти університет виступає співзасновником ряду міжнародних та вітчизняних освітніх організацій: Академічної Мережі Центральної та Східної Європи, Спілки ректорів державних вищих навчальних закладів, в яких ректора університету, академіка В.П. Андрущенка, свого часу обрано віце-президентом.

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка уклав цілу низку угод з польськими ВНЗ ще з 80-х рр. XX ст. 2000 р. відкрив його нову сторінку у

стосунках з польськими вишами. Серед таких угод можна відмітити угоду про обмін викладачами та студентами, укладену в 2000 р. із Університетом Марії Кюрі-Склодовської (Люблін), Університетом ім. Адама Міцкевича (Познань), Ягеллонським університетом (Краків), Вроцлавським університетом, Варшавським політехнічним університетом та ін. Згідно з цією угодою вищевказані університети планували проводити спільні семінари, конференції. Викладачі читали курси лекцій для студентів, студенти та аспіранти мали змогу проходити практику в зарубіжних навчальних закладах. Упродовж 2002–2004 рр. відбулося 14 спільних українсько-польських зустрічей. У 2002 р. проведено круглий стіл "Українсько-польські наукові зв'язки", у якому взяло участь 12 польських фахівців з різних навчальних закладів.

Львівський національний університет ім. І. Франка має давні традиції співпраці з польськими університетами. 4 листопада 1817 р. імператор Австрії Франц I підписав рішення про створення першої у Львівському університеті полоністичної кафедри – історії польської мови та літератури, яка почала функціонувати 1826 р., після призначення її завідувачем українця з походження М. Михалевича. Упродовж другої половини XIX – початку XX ст. в університеті активно діяла одна, а згодом дві полоністичні кафедри, які в окремі періоди очолювали відомі вчені-полоністи А.Малецький, Р.Пілат, Ю.Кляйнер, В.Брухнальський та ін. Поступальний розвиток львівської полоністики перервали події Другої світової війни та виїзд зі Львова в повоєнний період відомих науковців. Після війни полоністика у Львівському університеті розвивалася в рамках діяльності кафедри слов'янської філології. Розвиток польської філології у Львівському університеті значно інтенсифікувався в 2004 р. після створення окремої кафедри польської філології. Сьогодні кафедра польської філології Львівського національного університету ім. Івана Франка провадить активну наукову та дидактичну співпрацю з університетами Польщі. Налагоджено тісні зв'язки з полоністичними осередками Сілезького, Варшавського, Вроцлавського, Познанського, Ягеллонського, Люблінського ім. Марі Кюрі-Склодовської, Жешівського університетів. Зокрема, з 2000–2004 рр. на кафедрі працювала

лектор Моніка Русін, магістр Сілезького університету в Катовіцах. У співпраці зі Школою польської мови і культури Сілезького університету у 2005 р. на кафедрі організовано трисеместровий цикл післядипломного навчання зі спеціальності "польська мова як іноземна і польська культура" для слухачів з України, після закінчення якого понад півсотні осіб, що представляють різні регіони нашої держави, отримали дипломи про вищу освіту Сілезького університету і здобули право навчати польської мови як іноземної і в Україні, і за її межами. Спільно зі згаданою Школою польської мови і культури видано збірник праць про стан і перспективи розвитку полоністики в Україні. За участю викладачів Сілезького та Вроцлавського університетів у травні 2005 р. проведено у Львові конференцію з проблем сертифікації мови як іноземної за європейськими стандартами [297, с. 42].

У рамках міжнародної співпраці вчені з польських університетів беруть участь у роботі наукового та методичного семінарів кафедри. Львівські полоністи під час стажувань в університетах Польщі читають лекції з методики викладання польської мови та літератури як іноземної для студентів спеціалізації "польська мова як іноземна" польських вищих навчальних закладів, зокрема Сілезького та Вроцлавського університетів.

У міжнародній українсько-польській співпраці беруть участь і студенти Львівського університету. Щороку найкращі вихованці львівської полоністики навчаються в літніх школах польської мови, літератури й культури в Цєшині, Любліні, Кракові, Вроцлаві. Від 2005 навчального року по кілька студентів львівської полоністики мають змогу навчатися протягом семестру у Варшавському університеті. Уже чимало років існує обмін студентськими групами з Вроцлавським університетом: у рамках угоди між Львівським і Вроцлавським університетами відбувається щорічне двотижневе навчання студентів-полоністів третього курсу польської філології у Вроцлавському університеті і, відповідно, навчання студентів-україністів Вроцлавського університету у Львові. Поїздка до Вроцлава, знайомство з польськими ровесниками, враження від університетського життя й загалом атмосфера цього

міста для львівських полоністів є одним із найяскравіших спогадів із студентського життя. У перспективі роботи кафедри польської філології – продовження співпраці з польськими університетами, налагодження нових контактів, обмін науковим і навчально-методичним досвідом, спільне видання поконференційних матеріалів, словників, посібників і підручників [297, с. 91].

Наукові контакти ВНЗ України з провідним польським мають свою історію і набутки. У 2005 р. був створений Консорціум українських університетів та Варшавського університету, і його представники періодично на своїх засіданнях обговорювали засади співпраці. Шоста така зустріч відбулася в 2010 р. в стінах Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича. І особливого торжества їй, попри ділові проблеми, надало почуття гордості за те, що перлину архітектури Буковини, в якій відбувався прийом поважних гостей, нещодавно прийнято до світової культурної спадщини ЮНЕСКО. Про що не проминув нагадати присутнім ректор ЧНУ Степан Мельничук, і з цієї нагоди приймав вітання присутнього на зібранні посла Республіки Польщі в Україні Генрика Літвіна [297, с. 45].

Одним із ініціаторів такої співпраці був польський науковець, директор Студій Східної Європи, які діють при Варшавському університеті, Ян Маліцький. Власне його активна діяльність і рекомендації сприяли створенню в 2007 р. при Чернівецькому національному університеті ім. Юрія Федьковича спільно з обласним Товариством польської культури ім. Адама Міцкевича Центру “Східна школа польських студій ім. Антона Кохановського”. Ініціатором заснування цього центру був факультет історії, політології та міжнародних відносин. На чолі Центру стали доцент кафедри міжнародних відносин Владислав Струтинський та викладач, на той час, кафедри міжнародної інформації, кандидат політолітичних наук Сергій Швидюк. Діяльність Центру сприяла підписанню угод про співпрацю між Чернівецьким університетом та Східноєвропейською Вищою Державною Школою у Перемишлі і Лодзьким університетом, поглибленню обмінів між студентськими групами двох країн тощо [283, с. 4].

Доповнить реалізацію налагоджених, тривалих польсько-українських контактів створений на базі філологічного факультету ЧНУ Центр славістичних студій. На це буде спрямована підписана угода між Центром, який очолив доцент Ярослав Редьква, і Східними студіями. У ній, зокрема, передбачатиметься організація стажування та мовної практики науковців і студентів, обмін науковою інформацією, літературою, розробка спільних тем, підготовка до друку наукових праць, матеріалів конференцій, завдання українсько-польського щорічника тощо [283, с. 6].

Цікавим було спілкування з колегами для науковців не тільки згаданих ВНЗ, а й Волинського національного університету ім. Лесі Українки, Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, Житомирського державного університету ім. І. Франка, Острозької та Києво-Могилянської академій. Загалом до Консорціуму входить 11 українських університетів [283, с. 7].

У 2000–2005 рр. у Польщі спостерігається зацікавленість україністикою. Так, у Варшавському, Люблінському, Краківському, Ягеллонському університетах діють кафедри українських мови та історії. Вищі навчальні заклади в Щецині, Пееремишлі, Катовіцах, Сяноку, Гданську, Варшаві та Познані заявили про свої наміри обміну викладачами та студентами ВНЗ України. На сьогодні численні начальні заклади України уклали договори з навчальними закладами Польщі про створення спільних освітніх програм, які будуть відповідати стандартам Болонського процесу і стосуватимуться тематики історії, мови та культури, а також розробку програм з технічних дисциплін.

Відповідно до угод між педагогічними закладами для проведення практичних занять, наукових досліджень та читання лекцій у 2000 р. було направлено та прийнято 38 спеціалістів та 238 студентів. А в 2005 р. 59 вищими навчальними закладами України було направлено до Польщі для наукової роботи, стажування, читання лекцій та участі у конференціях 789 фахівців та студентів. У свою чергу, польська сторона направила 412 фахівців та студентів до України [273, с. 6].

Польські ВНЗ визнали Україну пріоритетним напрямом співпраці. Українці та поляки дуже зацікавлені в академічних контактах, а також у розвитку студентської мобільності та програм обміну. У 2004 р. в Києві проводили Польсько-український академічний форум. Організовано Дні польських університетів у трьох містах – Харкові, Донецьку і Дніпропетровську. Заходи проводилися там, оскільки рівень класичних і технічних університетів у цих містах дуже високий. "Study in Poland" – освітня програма, яка існує вже кілька років. Освітній фонд "Перспективи" реалізує її спільно з Конференцією ректорів польських ВНЗ (KRASP) у багатьох країнах. Зокрема, в Україні фонд тісно співпрацює з Клубом мерів, бере участь у міжнародних виставках, спільно з КПІ відкрили українсько-польський центр у Києві. Здійснювали кілька освітніх проектів у західних областях [273, с. 8].

Найголовнішим питанням є поліпшення якості освіти в наших країнах і надбання загального досвіду в цій сфері. Адже хороша кооперація виходить саме у тих людей, які добре знайомі, знають країну сусіда, вільно в ній почуваються і люблять своїх колег і друзів. Українські студенти, які вчилися у Польщі, стають послами в Україні. І навпаки – кожен поляк, який вчився в Україні, стає нашим послом у Польщі. Спільне завдання – щоб таких послів було якомога більше.

3.3. Просвітницька діяльність національних меншин

Важливим чинником в українсько-польських освітянських відносинах є наявність української меншини в Республіці Польща і відповідно польської в Україні. Правові засади національних меншин в Україні закріплені в нормативно-правових документах (Про концепцію державної етнонаціональної політики України від 1 листопада 1991 р.) та в Конституції України.

На думку дослідника О.Я.Калакури польська національна меншина є однією з найчисельніших серед інших меншин, які проживають на території України. Поняття польської національної меншини запропоноване О.Я.Калакурою у його дослідженнях польської діаспори на Україні, під ним розуміє частину польського етносу-нації, яка сформувалася у процесі тривалого проживання на

українських землях, є одним із компонентів етнонаціональної структури України, зберігає свої національні й етнічно-культурні особливості, підтримує форми організованої спільноти, прагне зберегти етнічну та духовну самобутність [241, с. 62].

На сьогодні поляки проживають на всій території України, але найбільші польські громади мешкають у Житомирській, Львівській, Хмельницькій та Тернопільській областях. Серед опитуваних поляків, що проживають на території України, 71% визнали своєю мовою українську. Соціологічні опитування свідчать про те, що польське населення України підтримує незалежність, соборність, європейську та євроатлантичну інтеграцію, членство в НАТО та Європейському Союзі.

На території України існує близько 100 польських організацій і товариств, які зареєстровані при посольствах і консульствах Києва, Харкова, Одеси, Львова. Слід зазначити, що це є ще не найбільша кількість іноземних організацій на території України серед інших національних меншин, що тут проживають. Фінансує ці організації польський Сенат, організація "Спільнота польська" та фундація "Поміч полякам на Сході" в Польщі; на Україні – Державний комітет України з питань національних меншин і міграції. Найбільшими організаціями є "Союз поляків в Україні" та "Федерація польських організацій у Львові". Ці організації беруть активну участь в освітянський та науковій політиці України. Зокрема, сприяють виданню підручників з історії українсько-польських відносин, проводять міжнародні наукові конференції тощо. Союз поляків, заснований у 1992 р. уже на 2000 р. нараховував 73 філії по всій території України з близько 13 тис. членів. У Києві до складу Союзу входить Польська культурна Асоціація "Злагода" та Асоціація ім. Адама Міцкеича, найбільші її відділення розташовані в Житомирі, Хмельницькому, Кам'янець-Подільському, Бердичеві та Одесі [148, с. 62].

Союз поляків є співорганізатором професійних спеціалізованих об'єднань: Товариства польських учених, Польського медичного товариства, Асоціації польських фермерів, Товариства польських інженерів, Польської католицької асоціації та Альма-матер в Україні, Асоціації Польських викладчів [273].

Головні завдання польських організацій затверджені в їх статутах: по-перше, це збереження національної ідентичності, мови та культури; по-друге, представлення інтересів польської громади владним структурам України і Польщі, проведення всебічного співробітництва з ними; по-третє, сприяння всебічному зближенню поляків та українців, поєднання двох культур, сприяння розвитку історичної науки, поглиблення вивчення польських та українських традицій і звичайно турбота про добре ім'я Польщі та польського народу в Україні [273, с. 41].

В Україні діє дві найбільші структури, які опікуються польськими культурними й освітніми організаціями, це Союз товариства дружби та Товариство польської культури, яке має головне відділення у Львові та 22 відділення в області – в тих районах, де найбільше проживають поляки. Це товариство, після запровадження візового режиму, сприяє у спрощеному отриманні віз науковцям, освітянами, які прямують до Польщі на конференції або у відрядження.

Звичайно найбільша кількість товариств зареєстрована на Західній Україні. Це спричинено і географічним розташуванням цієї області, і звичайно історичними подіями, які відбувалися на цій території. Не рідко на вулицях Львова можна почути польську мову. Львів'яни досить часто розмовляють вільно як українською так на польських мовах, а у львівських та івано-франківських школах однією з іноземних мов є польська. І також для багатьох поляків українська земля стала другою домівкою, вони вивчають українську мову, традиції, культуру [282, с. 74].

У Волинській області зареєстровані такі польські організації, як Товариство польської культури на Волині ім. Єви Фелінської; Товариство польської культури ім. Т.Костюшка; Товариство польської культури ім. Ю.Словдського тощо. На Рівненщині діють Товариство польської культури ім. В.С.Реймонта; Товариство польської культури ім. Г.Сенкевича; Товариство польської каультури Острозької Землі та ін. Вінничина також стала осередком полонії, тут активно діє організація "Дім польський" - освітньо-просвітницька спілка поляків, Барське районне

товариство поляків, Жмеринське відділення Союзу поляків України «Єдність», Хмельницька міська спілка поляків ім. Владислава Реймонта. У Київській області зареєстровано 24 польські організації, в Одеській нараховується 16 польських організацій, в Харківській – 27 обласних, районних, місцевих польських організацій [282, с. 75].

В Україні друкується польською мовою преса. На жаль, Українська держава фінансує тільки видання ”Dziennik Kijowski”, який є додатком до офіційного видання ”Голос України”. Видавництво ”Світ”, друкує підручники польською мовою. В Житомирі існує кілька польських видавництв, серед яких ”Nowy zawod”. На території України друкуються журнали польською мовою, в Харкові за редакцією Польської Культури - ”Polonia Charkowa” та ”Поляки Донбасу” польською і українською мовами. Також двома мовами друкуються журнали ”Джерело”, ”Від Вісли до Ворскли”, бюлетень ”Новини Полонії”, ”Краків’янка” асоціацією поляків у Полтаві. На теренах Польщі друкується український тижневик ”Наше слово” [293, с. 8].

В Україні проходять щорічні конференції в таких містах, як Львів, Житомир, Київ, Луцьк, Тернопіль та Харків. Ці конференції присвячені вивченню історії, культури, розв’язанням спірних питань наших народів, дослідженням історії національної польської меншини в Україні [293, с. 9].

Значно меншою є національна українська меншина в Польщі. Після операції ”Вісла” українці були виселені із своїх родинних земель у південно-східній Польщі на північні і західні терени країни. Невелика кількість українців повернулися, інші залишились на завжди. Саме ці люди та їх нащадки становлять українську громаду в Польщі. Українська національна меншина мала своїх представників в органах державної влади Республіки Польща.

Найбільшою українською організацією в Польщі є Об’єднання українців у Польщі, під керівництвом Петра Тими, з 2000 р., яка займається проблемами української громади в Польщі, зокрема видавництвом підручників з історії України польською мовою. Представник громади Ганрик Колодій став почесним консулом України у Щецині [291, с. 63].

Співпраця в галузі освіти між Україною та Республікою Польща здійснювалася відповідно до створеної договірно-правової бази. Питання шкільництва національних меншин обговорювалися під час проведення пленарних сесій Консультаційного комітету президентів України та Республіки Польща.

В Україні діють 4 польські школи у Львові, 5 шкіл з українською та польською мовами навчання в Житомирській області. В Києві викладаються курси польської мови при Польському Інституті, викладають польську мову при костелах, парафіях і католицьких школах тощо. В 15-ти університетах України вивчають польську мову, серед них львівські, київські, донецькі, дніпропетровські і т.д. Зросла значна зацікавленість у вивченні польської мови серед української молоді у зв'язку з можливістю поїздки до Польщі, де вони зможуть взяти участь у наукових конференціях, круглих столах, форумах, проходити стажування тощо.

Згідно із статистичними даними з 2000 р. спостерігається збільшення кількості українських шкіл у Польщі, викладання українською мовою здійснюється в 113 школах. У польських університетах навчається 3 тис. студентів українців. У Білому Борі на Помор'ї, в Кракові, Варшаві діють 4 ліцеї, де вивчають українську мову та культуру, а також православ'я.

В Україні здійснювалися заходи щодо забезпечення потреб громадян польської національності у вивченні рідної мови та культури. Працюють 4 школи у Львові (289 учнів) та був відкритий польськомовний клас у Мостиській середній школі № 2 Львівської області. У цих школах діти вивчали розширений курс історії та географії Польщі, більше годин було відведено на вивчення класичної та сучасної польської літератури. Поширювалася факультативна форма вивчення мови. Протягом 2000–2002 рр. було створено 32 факультативні групи (590 учнів) при загальноосвітніх школах у Вінницькій, Івано-Франківській, Львівській та Хмельницькій областях [291, с. 67].

Для активізації діяльності щодо збільшення кількості польських шкіл на території України польська сторона запропонувала ввести підготовку вчительських кадрів-спеціалістів з дошкільного виховання та навчання молодших

школярів, для чого нею було розширено форми діяльності, пов'язаної з підготовкою та підвищенням кваліфікації педагогічних працівників. Передбачалося постійне співробітництво шкільних видавництв, особливо спільна діяльність редакційних колективів з підготовки підручників, методичних посібників для вивчення польської мови.

Пропозиції польської сторони обумовлювали ведення співпраці за трьома принципами: еквівалентність, усуспільнення та децентралізація. Вони стали підвалинами подальшого двостороннього співробітництва: тобто відповідність вивчення рідної мови національними меншинами, використання суспільної діяльності культурно-освітніх товариств та розвиток безпосереднього співробітництва навчальних закладів.

Тісна співпраця здійснювалася між шкільними, позашкільними, середніми та середніми спеціальними навчальними закладами обох країн. Зокрема, в 2000 р. 31 середня школа України співробітничала з польськими колегами, серед яких – 7 шкіл Києва та 16 шкіл Львова та 4 середні школи Львівської області, 2 в м. Одесі та по одній у Білій Церкві та Кам'янці-Подільському; Київське педагогічне училище – з Краківським училищем Семпоновської та 5 СПТУ. Серед 53 учасників співпраці були також 2 середніх загальноосвітніх інтернати спортивного профілю в м. Києві та Львові, 4 палаци культури, 4 будинки культури (3 в Києві). Усього в 2000 р. 5918 учнів та 1935 вчителів із 116 закладів та установ узяли участь у двосторонньому обміні [291, с. 84].

У Львові в двох повних школах з польською мовою навчання (10 років) № 10 і № 24 ім. М. Конопницької всі предмети почали викладатися польською мовою. Кількість таких шкіл була не досить великою і не задовольняла потребам польського населення, тому допомогу у вирішенні цього питання почали надавати культурно-освітні та релігійні товариства, що мають однією зі своїх функцій освітню діяльність [291, с. 85].

У 2000–2001 навчальному році за даними Міністерства освіти України, в 88 школах в 239 групах факультативно навчалося 3047 учнів. Польська мова як предмет вивчалася 1241 учнем, при цьому в 4 мішаних школах – 280 і в 3 школах з

польською мовою навчання – 681 учень [245, с. 8]. У наступному навчальному році значно зростала кількість тих, хто вивчав польську мову як предмет, що є свідченням поважного ставлення до польської мови як до обов'язкового предмета.

Спостерігалася досить велика зацікавленість польською мовою в м. Бердичів Так, в гімназії № 48 польську мову викладали з 1 по 11 клас для 472 учнів. Близько 200 учнів опановували польську мову в школі № 33, з яких 20 вивчали мову факультативно (5-7 класи) а інші – як обов'язковий предмет з 1 по 5 клас [248, с. 223].

Польську мову в Дрогобичі в 2001 р. з 2 по 11 клас вивчали близько 183 учнів. Одеська середня школа № 121 навчала 310 учнів, польська мова є обов'язковою та викладалася з 1 по 2 клас та факультативною з 4 класу [245, с. 72].

У київській школі № 135 польська мова як предмет вивчалася з 7 по 9 клас і охоплювала навчанням близько179 школярів. Польську мову в школі № 101 як обов'язковий предмет викладали для 25 учнів 8-го класу та ще кількох учнів 6-го класу, які знайомилися з мовою на факультативних заняттях. Факультативні лекції польської мови провадилися в школі № 271 [245, с. 82].

Для роботи в дитячих садках та школах приїздили по 70 учителів польської та української мови та інших предметів, що викладаються цими мовами. Вони проходили щорічні мовні курси для підвищення кваліфікації. Студенти польської філології виїжджали на курси вдосконалення мови під час літніх канікул. Такі заходи значно поліпшують стан сучасного навчально-виховного процесу в обох країнах.

За даними на 2005 р., для задоволення освітніх потреб громадян України польської національності на території України функціонувало 10 шкіл (730 учнів) з навчанням польською мовою, 2 школи (640 учнів) з вивченням польської мови як навчального предмета, 4 школи змішані (310 учнів), в яких вивчалася польська мова та факультативно вивчали польську мову 5200 учнів [244, с. 5]. Функціонувало 10 недільних шкіл, в яких навчалося близько 2 тис. учнів.

Перейдемо до питання освітянської політики в Польщі. Шкільництво української національної меншини в Республіці Польща займало третє місце з точки зору кількості учнів, після шкільництва німецької та білоруської національних меншин, а також друге місце, після німецьких, з точки зору кількості шкіл та вчителів. Зростала кількість учнів. У Республіці Польща на 2000 р. існувало 38 шкіл з українською мовою чи додатковим її вивченням, з яких викладання українською мовою в Легніце – ліцей, Білий Бір, Мазурські Бані – початкові школи [244, с. 7].

За даними воєводських кураторів освіти у 2003–2004 навчальному році в 50 початкових і середніх школах навчалося 1643 учні української національності. А за даними Головного статистичного управління, в 2004 р. кількість учнів зросла до 1939, а кількість шкіл – до 59. У 2005 р. було зареєстровано 86 навчальних осередків, у яких, за даними Міністерства національної освіти, налічувалося 2491 учень та 105 учителів [250, с. 82].

Школи та навчальні осередки, в яких викладалася українська мова, діяли в 10 воєводствах Польщі: Слупському, Кошалінському, Ельбльонгському, Ольштинському, Сувалкському, Кросненському, Новосондецькому, Перемишльському, Лігницькому та Зеленогурському.

Навчанню польської молоді з України в польських ВНЗ сприяла Постанова польського уряду про вищу освіту від 12 вересня 2000 р., якою було передбачено стипендії для молоді. Комплекти професійно підготовлених і опрацьованих тестів були розроблені Бюро закордонного навчання Міністерства народної освіти Польщі, що здійснює прийом на навчання осіб з-за кордону. Усі бажаючі проходили співбесіду, складали письмовий та усний іспити. Головним мотивом вибору навчання в Польщі називалися давні стосунки між двома країнами і бажання побудови конструктивної економічної, політичної та культурної співпраці між ними. При загальній кількості зарахованих із держав колишнього СРСР 266 осіб у 2003 р. з території України іспит на навчання в Польщі склали 200 осіб. У 2004 р. у вищих навчальних закладах Республіки Польща, в тому числі й педагогічних ВНЗ, здобували освіту 80 осіб українського походження [292,

с.53]. З 2005 р. почали працювати курси польської мови при Посольстві Польщі в Україні, уже протягом 2005 -2006 рр. тут навчалося 500 осіб, різного віку.

Державні школи та дитячі садки у Польщі, в яких викладалися всі або вибіркові предмети українською мовою, та ті, де навчання відбувалося українською мовою, керувалися розпорядженням Міністерства національної освіти від 24 березня 2002 р. у справі організації навчання, яке робило можливим підтримання почуття національної, етнічної та мовної тотожності учнів, які належали до національних меншин [292, с. 54].

У Польщі українська молодь у 2003–2004 навчальному році вивчала рідну мову в 54 навчальних закладах, у тому числі них в 4 початкових школах та в 3 загальноосвітніх ліцеях з рідною мовою навчання. Решту закладів становили початкові школи з факультативним вивченням рідної мови (37) та міжшкільні колективи учнів початкових шкіл (10). У цих 54 навчальних закладах навчалося 1919 учнів та працювало 82 вчителі [273, с. 98]. Осібно діяли близько 87 пунктів вивчення української мови з загальною кількістю 1765 осіб, з яких майже половина (44 пункти з 859 учнями) утримувалися за державний рахунок, а 44 пункти (906 учнів) утримувалися на громадські кошти й були розміщені в приміщеннях ОУП та прицерковних аудиторіях [293].

Міністерство національної освіти Республіки Польща, розширюючи можливості для навчання переважно у сільській місцевості, зменшило ліміт учнів як вимогу для організації навчальних пунктів та вписало в обов'язки шкіл організацію навчання дітей національних меншин.

Крім навчання української мови, проводилися заняття з історії та географії України на основі авторських програм, затверджених Міністерством національної освіти. Питання забезпечення підручниками та посібниками українського шкільництва в Польщі перебувало в полі зору Міністерства освіти України. Управління освіти Волинської, Житомирської, Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської та Хмельницької облдержадміністрацій надавали допомогу українським школам у Польщі, передаючи їм навчальні плани та програми, посібники та підручники, бібліотечки художньої літератури.

Школи з українською мовою навчання брали участь у презентації культурного доробку національних меншин у Польщі на фестивалях української культури, які там відбувалися. Міністерство національної освіти Польщі частково фінансувало табори відпочинку для учнів українського походження.

Цим розпорядженням передбачено, що у школах з рідною мовою навчання, крім польської мови, літератури та історії, навчання відбувається мовою даної національної меншини. У Польщі також існувала можливість створення двомовних шкіл, в яких навчання відбувалося двома рівноправними мовами: польською та мовою даної національної меншини. Іншою можливістю є збільшення обсягів навчання рідної мови або міжшкільні осередки навчання рідної мови. Такий міжшкільний центр діяв уже в 2003–2004 навчальному році [245, с. 54].

У 2005–2006 навчальному році навчання українською мовою як рідною відбувалося в 1 дитячому садку, в 1 двомовному дитячому садку; у 8 дошкільних осередках при початкових школах; у 69 початкових школах [245, с. 55]. За даними Головної ради об'єднання українців у Польщі (ОУП), у 2005 р. у Республіці Польща налічувалося 3 тис. дітей української громади, з яких 900 навчалися у 7 стаціонарних школах та більше 2000 – у недільних.

У Польщі існувала можливість періодичного запрошення на роботу вчителів з країни, мова якої є рідною для національної меншини. Цією можливістю користувалися директори шкіл, які брали на роботу вчителів, в основному музики та хореографії, з України, що спостерігалося в Білому Борі, Гурово Ілавецькому, Легниці.

На громадських засадах проходили заняття в Польському Домі, де діти та дорослі, крім мови, пізнавали традиції польського народу. У Київському оптико-механічному технікумі функціонував осередок з вивчення польської мови. У музичній школі № 5 навчалися діти – учасники колективу "Пролісок", що виконували твори, пов'язані з польською історією та культурою [245, с. 57].

У Київському палаці дітей та юнацтва в трьох групах безкоштовно польську мову вивчали близько 100 дітей середньої та старшої школи з різних районів

столиці. На Перших державних курсах іноземних мов викладалася польська мова, література та історія для слухачів різного віку. На цих курсах можна було підготуватися до олімпіади з польської літератури та мови або до вступних іспитів на студії в Польщі [245, с. 58].

Зокрема, в 2004 р. в одній з таких олімпіад брала участь польська молодь з Хмельницького, Кам'янця-Подільського, Києва та Львова. До фіналу в Варшаві дійшло 7 осіб. По завершенні конкурсу одна з учасниць стала студенткою Варшавського університету, ще дві отримали запрошення на нульовий курс, а решта – здобули дипломи лауреатів, які позбавляють їх необхідності складання тестів з польської мови під час вступу до польських ВНЗ [296, с. 73]. Такі заходи дають змогу проявити творчі можливості та активність їх учасників.

Зрозуміло, що така допомога з боку польської сторони для цієї молоді є привабливою пропозицією та важливою допомогою у здобутті освіти та поглибленого вивчення мови й культури своїх прадідів.

У співробітництві в галузі освіти головним завданням стало виконання умов двосторонніх угод між міністерствами країн-партнерів. Так, здійснюючи відповідну роботу, в 2005 р. Україна та Польща направили на навчання по 500 студентів до вищих навчальних закладів та 40 осіб до аспірантури та докторантури країни-партнера. Обидві держави за свій рахунок прийняли близько 1 тис. представників української та польської національних меншин на повний курс навчання до вищих навчальних закладів та по 20 осіб для навчання в аспірантурі [296, с. 74].

Навчання іноземців в Україні відбувалося за певних умов. Зокрема, в 2004–2005 навчальному році в Україні на умовах державного фінансування здобували освіту 260 громадян Республіки Польща, а на умовах контрактів на компенсаційній основі – 391 громадянин цієї країни [296, с. 75].

12–15 червня 2005 р. в Києві була підписана Угода про співпрацю між куратором освіти Варшави та головним управлінням освіти Київської держадміністрації, зміст якої зводиться до запропонування учням, об'єднаним у групи за спільними інтересами, та викладачам обох столиць розробити певний

проект, який опрацьовується, готується та реалізується одночасно в українських та польських школах. А потім робота завершується спільною конференцією чи семінаром, присвяченим виконаній роботі [296, с. 76]. Важливе значення при цьому мали обміни навчальними програмами, розширення обсягу вправ та дидактичного матеріалу. Ще один крок до співпраці – існування Польсько-українського колегіуму в Любліні для навчання аспірантів, магістрів з подальшою перспективою його розвитку як звичайного навчального закладу. На шляху опанування польською мовою виникали методичні та кадрові труднощі. Тому навчання і виховання вчителів польської мови на Україні стало важливим завданням для ВНЗ. Підготовка педагогічних кадрів для шкіл та класів з польською мовою навчання відбувалася в Львівському, Київському, Прикарпатському, Запорізькому державних університетах, Дрогобицькому і Житомирському пединститутах, Львівському та Самбірському педучилищах. Разом з методистами з Польщі щорічно проводився семінар учителів польської мови. Державними коштами видавалися підручники, навчально-методичні посібники, художня література, кількість яких за два роки сягала близько 50 назв. У Львові працювала також редакція з випуску навчально-методичної літератури та матеріалів польською мовою, що готувало Міністерство освіти України спільно з Львівським обласним інститутом удосконалення вчителів. За 2000–2005 рр. у видавництві "Світ" вийшло у перекладі з української мови 23 підручники для середніх та старших класів [296, с.77].

У вищих навчальних закладах Києва польська мова вивчається в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка, в Київському інституті "Слов'янський університет", у Національному університеті "Києво-Могилянська Академія" та в Національному педагогічному університеті ім. М.П.Драгоманова. Зокрема, в Київському інституті "Слов'янський університет" (КіСУ) перший випуск нараховував шість викладачів польської мови. У 2000 р. у закладі навчалося близько 150 студентів, які вивчали мову, літературу, фольклор сусіднього народу, спілкувалися зі студентами, перебували на практиці в різних містах Польщі та брали участь у спільних міжнародних наукових студентських

конференціях. Так, студентами КіСУ та Східного інституту Університету ім. А.Міцкевича в Познані (Республіка Польща) була проведена конференція "Україна-Польща в XX ст.", перша частина якої відбулася в листопаді 1999 р. в Польщі, а друга - в травні 2000 р. в Україні. У відкритті конференції взяли участь ректор Київського інституту "Слов'янський Університет" проф. Ю.М.Алексєєв, Генеральний Консул Республіки Польща в Києві К.Хиц, перший секретар Посольства Республіки Польща Б. Вожняк та заступник директора Східного інституту доктор М. Фігура [293, с. 85].

Студентами порушувалися питання польсько-більшовицьку війну, про будівництво незалежності України в 1917–1920 рр. Обговорювалася ситуація польської меншини в Україні та української в Польщі та зміна стереотипів щодо роману Г.Сенкевича "Вогнем і мечем" після показу однойменного фільму Є.Гоффмана в Україні. Українські студенти оприлюднили повідомлення "Тарас Шевченко і Польща" та "Юліуш Словацький і Україна". Завдяки допомозі Польського інституту в Києві був показаний фільм "Трудне братерство" про спільні дії Ю.Пілсудського та С.Петлюри. Результатом конференції стала домовленість про проведення й надалі таких спільних заходів, які дають змогу висловити свою думку та знайти спільне вирішення спірних питань, що так необхідно в наш час для молоді, яка по-новому підходить до вивчення проблем та будує нові відносини незалежної України. В Україні займалися викладацькою діяльністю й учителі з Польщі. Зокрема, в 2000 р. налічувалося 20 таких учителів., а в 2003–2004 навчальному році у загальноосвітніх та недільних школах України працювало 67 учителів польської мови з Республіки Польща [293, с. 87].

Українська сторона розпочала організацію методичних курсів для викладачів польської мови. Тривала праця над новими підручниками. У цьому контексті слід підкреслити заслугу Люблінської фундації допомоги польським школам на Сході ім. Т.Гоневича, яка готувала, видавала підручники для вивчення польської мови та надсилала їх до кількох польських осередків на Сході. Люблінський методичний центр проводив у Польщі курси підвищення кваліфікації, на які щорічно виїздили

з України до 40 вчителів польської мови та інших предметів, що викладалися польською мовою [293].

Важливим елементом співробітництва стало відвідання країни-партнера високою посадовою особою, що надавало двостороннім контактам більш вагомого значення та розширювало межі співпраці. Так, у березні 2005 р. у Республіці Польща перебувала делегація з України на чолі з Міністром освіти України С.Ніколаєнком та Міністром у справах сім'ї та молоді Ю. Павленком, яка була прийнята Міністром національної освіти Республіки Польща М. Савіцькі [507, с. 8].

Українська сторона була поінформована про стан освіти в Польщі, навчального процесу в цілому та про діяльність Комісії з питань освіти, науки та технічного прогресу в Сеймі, що займається розв'язанням актуальних проблем. Хоча навчання українською мовою здійснюється в 7 ВНЗ Польщі, а найбільшою проблемою є, за словами Міністра національної освіти Республіки Польща М.Савіцькі, "розпорошеність української національної меншини, недостатня кількість підручників та вчителів" [507, с. 9], що ускладнює процес відкриття нових шкіл.

Проведення різноманітних конференцій, симпозіумів та зустрічей з різних питань допомагає їх швидкому врегулюванню. Наприклад, створенню системи навчання польської мови сприяла діяльність Союзу вчителів - полоністів, який у 2004 р. провів свій І Конгрес у Хмельницькому, а в 2005 р. по затвердженні статуту був остаточно сформований та об'єднав 236 вчителів, що викладали польською мовою [292, с. 23].

Метою цієї організації стало створення системи навчання польської мови з метою переходу від факультативних занять до організації двомовних класів, які функціонували б у школі автономно, дотримуючись своїх традицій та звичаїв. Також передбачалося визнання Союзу як партнера Міністерства освіти України у створенні Концепції польської школи в Україні та методичне забезпечення шкіл із польськими класами навчання. У процесі вирішення цих питань стикалися інтереси двох сторін: загальнодержавної, представленої Міністерством освіти

України як гарантом забезпечення освітніх інтересів та потреб національних меншин відповідно до Конституції України, а з другого – інтерес польської меншини. Погодження спірних питань та спрямування їх у відповідне русло зробить далекосяжними перспективи співпраці в цій галузі [292, с. 33].

Було запропоновано створити методологічний центр як державну організацію, яка б забезпечувала швидкий розвиток методик навчання польської мови, спільне проведення курсів, семінарів, факультативів, польських та українських програм і підручників. Усі запропоновані заходи сприяють інтеграційності політики в галузі освіти.

Форум польських учителів в Україні, що проходив під патронатом Міністерства освіти України та Міністерства освіти Польщі, був організований Федерацією організацій польських в Україні, товариством "Спільнота Польська", Польським культурно-освітнім товариством у Хмельницькому. У першому форумі, що відбувся в грудні 2005 р. в Хмельницькому під гаслом "Потреби і можливості розвитку польського шкільництва на Україні", взяли участь 80 делегатів із 14 міст та областей України. Учасники виступали з доповідями, що стосувалося навчання польської мови, ділилися методами і досвідом роботи [292, с. 34].

На засіданні порушувалися питання щодо методів роботи, стиації з підручниками та приміщеннями. У зв'язку з останнім спеціальна комісія від "Спільноти Польської" запропонувала побудувати дві школи. Було вирішено створити центр методичної та дидактичної допомоги для шкіл з польською мовою навчання; опрацювати єдину програму навчання польської мови для всіх українських шкіл; узгодити навчальні програми польської та української мови. Для цього ухвалили звернутися до Міністерства національної освіти Республіки Польща з проханням більше уваги приділяти польській меншини на Україні; організувати різного роду курси для вчителів та викладачів польської мови на території України; надати допомогу в забезпеченні підручниками старших класів та просити Міністерство освіти України про те саме [507, с. 10].

У жовтні 2001 р. в Києві пройшла спільна конференція вчителів польської мови – громадян України та Польщі, спонсором якої виступило Консульство Республіки Польща в Києві. Наприкінці червня 2001 р. в Хмельницькому відповідна конференція зібрала понад 85 делегатів з різних регіонів України. Результатом роботи стала домовленість про остаточне створення системи вдосконалення кваліфікації вчителів польської мови та налагодження організації діяльності регіональних методичних осередків [507, с. 11].

У 2000–2005 р. відбулися семінари, конференції, засідання, на яких розглядалися проблеми, що постали перед учителями польської мови чи предметів, що нею викладаються. Зокрема, в квітні 2000 р. в Польському Домі в Києві в присутності Генерального консула Республіки Польща в Києві відбулася зустріч правління Об'єднання польських учителів в Україні з працівниками Міністерства освіти України, на якій у гострій дискусії обговорювалися питання освіти польської національної меншини. Проведення таких заходів необхідне для розвитку дружніх відносин та створення сприятливих умов для задоволення потреб національних меншин в обох держав. На засіданнях відбувалися зустрічі з колегами, обговорювалися та розв'язувалися проблеми, створювалися плани на майбутнє.

Слід окремо відмітити діяльність товариства "Спільнота Польська", яке співпрацювало з поляками, що мешкають за межами Польщі, в галузі освіти, науки, культури, релігії, туризму та спорту. З 2005 р. товариство проводило роботу із створення патронажних шкіл, програми яких мають на меті співробітництво місцевих освітніх центрів із польськими школами. Ідея створення таких шкіл була схвалена на зустрічі з директорами освітніх закладів у Польщі, що зацікавилися такою формою роботи та уклали понад 30 договорів про співпрацю. Польські освітні організації забезпечувалися матеріалами для вивчення польської мови, підручниками з історії та географії Польщі, польською класичною літературою, дитячими книжками та літературою для молоді, літературною критикою, словниками, енциклопедіями, альбомами, книгами про польську культуру та мистецтво, мапами, атласами та шкільним приладдям. Бюро надіслало також

відеокасети з польськими фільмами для допомоги у вивченні шкільних предметів. Викладачі польської мови отримували методичні порадники [293, с. 22].

Товариство організувало виїзди науковців до польських осередків і створило Літню Східну Школу для надання допомоги молодим ученим із Центральної та Східної Європи, зацікавленим у пізнанні стану науки, а також, щоб вони могли зорієнтуватися та підготуватися до самостійної роботи в польських архівах, бібліотеках. Для учасників школи читали лекції провідні історики, політологи, економісти, філологи з Польщі. В Україні після ліквідації фінансування факультативного вивчення польської мови, лише завдяки допомозі товариства, консульства та батьків 8 тис. дітей мали змогу вивчати мову. Відділи товариства "Спільнота Польська" займалися переважно культурно-освітньою діяльністю. Деякі відділи співпрацювали лише з якимось одним регіоном України. Наприклад, Хелмський відділ з початку свого існування був пов'язаний з Волинню. З його ініціативи в 2004 р. у Волинському університеті відкрився студентський клуб, а в 2005 р. була підписана угода про співпрацю між початковими школами у Влодаві та Луцьку [293, с. 24].

Для студентів, що навчалися в Польщі, було виділено одноразово квоти на закупівлю підручників та наукової допомоги. Організовувалися не лише різноманітні курси з окремих фахових дисциплін, а й проводилися практичні та методичні заняття. Зокрема, Люблінський відділ провів літні студії з методики польської мови, курси польської мови та культури. Справа в тому, що значна кількість учителів польської мови походить із польських родин в Україні, які знають польську мову з дитинства, хоча багато й таких, які закінчили річні вищі студії або навчалися заочно. У такому випадку вони мають певні недоліки у вимові, стилістиці або навіть граматиці. Тому їм необхідно відвідувати методичні курси для вдосконалення мови.

Позашкільному навчанню польської мови ставав на заваді брак приміщень, через що часто проводилися спільні заняття різних за віком осіб, що ускладнювало процес та зменшувало ефективність. Заняття з окремими групами вчителі проводили у своїх помешканнях. Важко було знайти книги з

історії, географії Польщі, з літератури, енциклопедії, довідники. Для розв'язання цієї проблеми Консульство придбало мапи фізичні та мапи адміністративного поділу Польщі, касети із записами дитячих та патріотичних пісень.Прикладом зацікавлення вивченням польської мови була петиція до начальника обласного відділу освіти в Житомирі, підписана 132 поляками міста, про запровадження вивчення історії польської літератури, географії, історії як додаткових предметів. Також від польських товариств Житомира та Вінниці надійшли звернення про необхідність ремонту приміщень, відведених під школи, мотивоване збільшенням потреб у вивченні польської мови. У 2005-2006 навчальному році навчання польської мови розпочалося в Кіровограді, Миколаєві, Кам'яному Броді, Мар'янівці та Ємельчиному на Житомирщині, в Ніжині, Білій Церкві, при костьолі в Чернігові, Ірпені, Фастові та деяких школах Києва [292, с. 25].

Велика кількість учителів української мови з Польщі брала участь у вчительських семінарах, що проходили в українських містах, де вирішувалися наболілі питання. Також досить важливим етапом у двосторонніх контактах у галузі освіти стало створення Спільної консультаційної комісії щодо навчальних програм для польської національної меншини в Україні та української – в Республіці Польща. Перше засідання її відбулося на початку 2005 р. в м. Києві, на якому були присутні по 5 представників з обох країн [245, с. 7].

За плідну роботу з навчання молодого покоління рідної мови та культури польською стороною було відмічено цілий ряд викладачів із України. Так, Срібним Хрестом за заслуги було нагороджено вчительку середньої школи № 10 м. Львів Марію Станіславівну Іванову, яка є автором низки підручників з польської мови та шкільних програм з польської мови та літератури, яку ще раніше було нагороджено медалями "За доблесну працю", "Ветеран праці" та медаллю "Комісії Єдукації Народової" [245, с. 8].

Срібним знаком Республіки Польща за заслуги у справі поширення культури та польської мови було нагороджено вчительку польської мови з м. Бара Вінницької області Ванду Владиславівну Водзянську, яка поза тим відповідала за

організацію просвітницької роботи серед дітей та дорослих у Барській культурно-просвітницький спілці поляків [245, с. 9].

Польща високо оцінила діяльність педагогів вищої школи. Так, Генеральний консул Казимир Хиць вручив у київському політехнічному виші золоті ознаки Почесного голови технічної організації трьом відомим професорам за підготовку кадрів-інженерів для Польщі: Я.Лукачу, В.Нємцову та А.Розен – Рлентеру [293].

Як ще один крок до співпраці в галузі освіти було створено спільну українсько-польську комісію експертів з питань удосконалення змісту підручників з історії та географії, перше засідання якої відбулося у 2003 р. До роботи в комісії було залучено провідних українських та польських фахівців у цій галузі. З української сторони Р.Арцишевського, Л.Васильєву, Я.Ісаєвича, С.Кульчицького та ін. З польського боку у Комісії активно спавпрацювали Д.Вісьневська, Г.Дилонгова, В.Сєрчик, А.Юзвенко та ін. Експерти обох країн дійшли висновку про необхідність акцентування уваги в підручниках саме на позитивному досвіді співпраці між народами та взаємозбагаченні двох культур. Друга нарада проходила в листопаді 2003 р., на якій польськими колегами було порушено питання щодо трактування в українських підручниках з історії статусу польської адміністрації та військових формувань на українських землях, які у 20–30-х рр. XX ст. перебували у складі Польщі. При цьому було наголошено, що вони були санкціоновані відповідними тогочасними міжнародними угодами, в тому числі й домовленостями між УРСР та Польщею. У свою чергу, українська сторона порушила питання про відображення в польських підручниках історії Київської Русі, доби УНР, ЗУНР, таких історичних постатей, як Б.Хмельницький, та інших економічних і географічних аспектів, пов’язаних з Україною [293].

Слід зауважити, що вирішенню спірних питань, толерантному, коректному та аргументованому підходу сприяє відсутність у підручниках пропагандистських гасел, висвітлення відносин двох народів з погляду на міжнародну ситуацію в певний історичний період та взяття до уваги точок зору й аргументів педагогів та науковців обох країн.

Так, на п’ятій нараді, що відбулася в червні 2005 р. у Варшаві, польськими експертами Комісії було високо оцінено відображення історії Польщі в українських підручниках та посібниках: “Оповідання з історії України” для 5-го класу В.Мисана й “Історія України” - підручника для 10-го класу С.Кульчицького, М.Коваля, Ю.Лебедєвої. Хоча було висловлено й певні зауваження з обох сторін. Польська сторона наголосила на не досить точній термінології та на неналежному відображенні ролі поляків у спільних військових діях [293]. Українською стороною, у свою чергу, було звернуто особливу увагу на висвітлення історії українського народу, особливо Галичини, та проблеми взаємин ОУН – УПА з польським населенням Східної Галичини.

На засіданні порушувалося й питання щодо відображення спільних екологічних запитів та узгодження правопису географічних назв і статистичних даних. Усі рекомендації членів Комісії були взяті до уваги та занесені до підсумкового протоколу, який підписали представники обох сторін._Діяльність Комісії досить важлива, оскільки всі відомості про здобутки та втрати народів, збережені історією, передаються наступним поколінням саме через шкільні підручники, зміст яких не повинен призводити до поява нових конфліктів, а навпаки – допомагати їх подоланню, для чого необхідно продовжувати таку співпрацю на користь обом державам.

Таким чином, українська та польська сторони в цілому дотримувалися своїх зобов’язань у питанні гарантування польській та українській національним меншинам права на розвиток національних культурних традицій та навчання рідною мовою в державних закладах або в національних культурних товариствах. Через мережу державних та недержавних навчальних закладів здійснювалася підготовка національних кадрів для роботи в педагогічній та культурно-просвітницькій сфері.

Поступово розширювалася мережа навчальних закладів у місцях компактного проживання української та польської меншин, створювалися недільні школи, в яких викладалися рідна мова, література та історія. Україна та Польща

надавали підтримку в підготовці підручників та навчальних матеріалів з мови, літератури, історії та географії сусідньої країни.

Здійснювалося співробітництво між загальноосвітніми школами, професійно-технічними училищами, вищими навчальними закладами, обмін досвідом щодо педагогічної діяльності, обмін учнями, вчителями, студентами, викладачами, виконувалися спільні науково-дослідні роботи, що становлять взаємний інтерес. Вбачається за необхідне здійснення таких заходів Міністерством освіти і науки України та Міністерством народної освіти Республіки Польща: утворення дієвого механізму щодо підтримки польського шкільництва в Україні та українського в Польщі, забезпечення навчально-методичною та художньою літературою, особливо в сільській місцевості; поширення об'єктивних, виважених досліджень науковців двох країн про спільне минуле в навчальних закладах України та Польщі. Однак досягнення рівня повного забезпечення цих питань вимагало великих зусиль з боку обох сторін, оскільки кількість шкіл у місцях компактного проживання представників тих чи інших національних меншин у сільській місцевості є незадовільною. Такий стан справ повинен змінюватися як найшвидше.

Таким чином, освітні та наукові контакти між Україною та Польщею були корисними для обох сторін у плані подолання стереотипів оцінки історичного розвитку обох народів. Співробітництво українських та польських науковців відбувалося шляхом взаємного обміну публікаціями та науковою інформацією про нові дослідження, організації спільних наукових заходів, рецензування підготовлених до друку праць, виступів опонентів на захисті кандидатських дисертацій, відряджень з метою читання лекцій, підвищення кваліфікації, збирання матеріалів. На нашу думку, слід ширше впроваджувати в практику конкурси на кращі науково-дослідні праці, статті, нариси з проблем українсько-польського співробітництва.

На чітко визначеній правовій основі здійснювалося активне наукове співробітництво. В процесі роботи були сформовані напрями наукового співробітництва та групи фахівців, які безпосередньо працюють над виконанням підписаних угод та договорів. Вивчення дослідницьких методик своїх колег та

виконання науковцями академічних установ обох країн спільних проектів дають можливість об'єктивно висвітлювати історію формування української та польської націй, складні процеси еволюції національної самосвідомості обох народів на різних етапах їх історичного розвитку.

Постійний діалог українських та польських учених у формі проведення міжнародних наукових конференцій, присвячених обговоренню або широкого кола проблем, або вузькоокреслених тем сприяє послідовному встановленню об'єктивності та виявленню достовірних фактів в історії розвитку обох народів. Саме завдяки спільним діям науковців України та Польщі щодо детального перегляду складних подій минулого і створюються необхідні умови для взаємного зближення, налагодження дружніх відносин та співробітництва. Співробітництво університетів України та Польщі впродовж 2000–2005 рр. грунтувалося на таких засадах: координації діяльності університетів у реалізації міжнародних грантових програм (Європейської Комісії, різних фондів); розвиток співробітництва з вищими навчальними закладами Польщі у галузі обміну досвідом роботи, підготовки педагогічних кадрів та здійснення спільних наукових і освітніх проектів; візова підтримка делегацій університетів; організація і проведення міжнародних наукових заходів; організація та супровід процесу укладання угод з міжнародного співробітництва, виконання робочих планів; організація академічних стажувань між викладачами, аспірантами, студентами у ВНЗ залучення вчених університетів до міжнародних наукових заходів, які проводять іноземні партнери [293].

Українська та польська сторони в цілому дотримувалися своїх зобов'язань у питанні гарантування польській та українській національним меншинам права на розвиток національних культурних традицій та навчання рідною мовою в державних закладах або в національних культурних товариствах. Через мережу державних та недержавних навчальних закладів здійснювалася підготовка національних кадрів для роботи в педагогічній та культурно-просвітницькій сфері. Поступово розширювалася мережа навчальних закладів у місцях компактного проживання української та польської меншин, створювалися недільні школи, в яких викладалися рідна мова, література та історія. Україна та Польща надавали

підтримку в підготовці підручників та навчальних матеріалів з мови, літератури, історії та географії сусідньої країни. Здійснювалося співробітництво між загальноосвітніми школами, професійно-технічними училищами, вищими навчальними закладами, обмін досвідом педагогічної діяльності, обмін учнями, вчителями, студентами, викладачами, виконувалися спільні науково-дослідні роботи, що становлять взаємний інтерес.

РОЗДІЛ 4
ФОРМИ ТА НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЇ

4.1. Особливості створення та становлення організацій

Україна та Республіка Польща намагалися забезпечити сприятливі умови для реалізації права членів національних меншин на "збереження, вираження та розвиток своєї етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності без будь-якої дискримінації і в умовах повної рівності перед законом" [262]. Одним із заходів такої політики стало заснування і підтримання освітніх, культурних і релігійних організацій та товариств української і польської національної меншин, що створювалися на території обох держав.

В Україні зареєстровано понад 100 громадських об'єднань, що представляли інтереси поляків. Переважна їх більшість діяла в Івано-Франківській, Житомирській, Львівській, Тернопільській, Хмельницькій областях та м. Києві. Першою офіційною організацією поляків після Другої світової війни був Клуб шанувальників польської літератури та культури "Варшава", що був створений у Луганську в 1976 р. Через дванадцять років, на грунті змін у тодішньому СРСР, у липні 1988 р. при Фонді української культури було утворене Товариство польської культури Львівщини. Ця організація своєю появою ознаменувала початок національного відродження поляків на Україні [262, с. 8].

У 2000 р. з'явилася Спілка поляків України (СПУ), очолювана спочатку С.Шалацьким, а потім С. Костецьким, яка мала відділення в 12 областях та Києві.

Одночасно почали з'являтися й інші організації, які часто-густо не знаходили порозуміння між собою, причиною чого став, на нашу думку, економічний фактор у сучасному суспільстві. Про наявність розбіжностей свідчив той факт, що на II з'їзді вчених-поляків на Україні, що проходив у грудні 2001 р. в Києві, доктор історичних наук професор Г.Стронський підкреслив існування не тільки поділу, а й війни між різними польськими організаціями в Україні та закликав науковців сприяти подоланню суперечливих моментів. Кожна з організацій хотіла мати щось виключне тільки для себе й тому їм важко було домовитися. До причин, які заважали спільній роботі, Посол Сейму Республіки Польща П.Міщук відносив проблему керівництва й те, що кожен хотів реалізувати свою окрему програму [262, с. 9].

В Україні діяло близько 30 організацій, які відстоювали інтереси поляків, з яких багато мали територіальні відділення. До найбільших з них належала Спілка поляків України (СПУ), що нараховувала близько 5 тис. осіб, з відділеннями в Києві, Житомирській, Хмельницькій, Одеській, Вінницькій, Харківській, Миколаївській, Черкаській областях та інших населених пунктах. Створена мережа курсів із вивчення польської мови. Лише в Києві за 2001 р. заняття відбувалися на двох паралельних курсах. Було також організовано вивчення польської мови в десятках шкіл. Разом із Генеральним консульством РП СПУ організувала дві олімпіади польської мови та польської культури [273].

Вперше за десятиріччя в Києві був проведений 1–й огляд художніх колективів Спілки поляків, у якому взяли участь 400 осіб. У журі були представники з Польщі. Чотири учасники огляду були запрошені на виступи до Польщі. Також СПУ був створений дитячий самодіяльний лялькoвий театр, що показав у Польщі три своїх спектаклі.

У вересні 2001 р. СПУ організувала 5 вечорів польської поезії за участю артиста Краківського театру Яна Адамського, з яких 2 пройшли в Києві, а 3 – в Житомирі. Також відбувся вечір, присвячений ювілею видатної польської поетеси Марії Конопницької, на якому виступили два колективи з Польщі [421, с. 15].

Польське культурно-освітнє товариство ім. А.Міцкевича у Києві, яке налічувало близько 300 членів, організовувало курси з польської мови, виставки та лекції. З 2002 р. при товаристві діяла літературна секція, що згуртувала навколо себе понад 30 осіб. У приміщенні бібліотеки ім. А.Міцкевича проводилися літературно-музичні вечори на честь видатних діячів польської та світової культури, таких як А.Міцкевич, Ю.Словацький, Я.Івашкевич та В.Котарбінський [380, с. 73].

Три активних діячі цього товариства, зокрема Г.Єлісєєва, Л.Слесарєва-Вікторовська та А.Кондрацький в 2003 р. отримали подяку з відзнакою від голови Київської держадміністрації О.Омельченка. Активному члену цього Товариства полоністу професор Ю.Булаховській було вручено диплом почесного академіка Академії вищої школи України [313, с. 4]. Польська сторона в 2006 р. нагородила Ю.Булаховську дипломом "За видатні заслуги для польської культури в світі", що поповнив колекцію її нагород, серед яких орден "Заслужений діяч польської культури" (1976 р.).

Римо-католицьке товариство в Києві діє при костьолі Св. Миколая. Його основними завданнями стала релігійна та освітня діяльність. Існує також Клуб католицької думки, який займається видавництвом бюлетеню та проводить освітню діяльність із 2002 р. [262, с. 9].

Київське національно-культурне об'єднання поляків "Згода" має у своєму складі більш ніж 250 осіб. За ініціативи об'єднання проводилися курси польської мови та організувано дитячий хор "Ластівки", що з успіхом виступав в Україні та Польщі. В 2000 р. від імені Клубу польських публіцистів і комісії Сейму Польщі по зв'язках з діаспорою товариство отримало статуетку "Золотий Польонус" – на відзнаку заслуг київської громади поляків у популяризації польської культури, патріотичному вихованні молоді та піднесенні престижу польської ідентифікації [442, с. 82].

Діяли організації, що займалися лише освітньою діяльністю та мали тісні зв'язки з Польщею й нараховували у своєму складі приблизно від 100 до 200 членів. До цих організацій належали: Клуб любителів польської літератури та

культури “Варшава” в Луганську та Польська суспільна організація “Відродження” в Житомирі. Приблизно таку ж кількість нараховувало і Київське об’єднання поляків “Солідарність”, що організовували літні табори в Польщі. Освітньою діяльністю займалася й Польська організація ім. Любінського в Новограді-Волинському, яку очолювала вчителька, народна поетеса М. Якубовська [223, с. 62].

Польське доброчинне товариство Вінницької області “Польський Дім” було організоване в січні 2003 р. на базі доходів із власних швейної та трикотажних майстерень. Воно організувало курси польської мови та налічувало 500 осіб. Товариство польської культури львівської землі, що нараховує близько 3300 членів, проводило навчання польської мови, мистецьку та лекційну діяльність, займалося впорядкуванням могил на польських кладовищах та організовувало літні табори в Польщі. З грудня 2005 р. почало видавати двотижневик “Газета Львівська” тиражем 5 тис. примірників. Має свою постійну резиденцію у Львові [223, с. 92].

На Поліссі живе понад 80 тис. поляків. На початку осені 2000 р. в Житомирі відкрито “Польський Дім” для популяризації польської культури серед населення краю. У приміщенні Дому проводилися курси з вивчення польської мови, які відвідували багато мешканців міста незалежно від їх віку, що свідчило про актуальність та необхідність проведення цих заходів.

Крім об’єднань та товариств культурно-освітнього характеру почали створюватися і професійні організації, такі як Спілка польських учителів на Україні (2000) та Осередок польських лікарів (2001). Цілі діяльності всіх цих організацій подібні: охорона політичних прав польської меншості, суспільний та культурний розвиток поляків, вивчення польської мови, налагодження дружніх стосунків між поляками та українцями, розвиток контактів з поляками з усього світу. Джерелом фінансування цієї діяльності були членські внески, допомога з Польщі як державних організацій - головна “Спільнота Польська”, так і суспільних, оскільки, на думку А.Хлебовича, Українська держава надавала організаціям польської меншості порівняно невелику допомогу [223, с. 72].

У березні 2000 р. був створений Центр українсько-польських студій на чолі з Т.І.Зарецькою, до роботи в якому долучалися державні, громадські діячі, представники польської меншини в Україні та меценати. Цей центр увійшов до складу Товариства "Україна – Світ" та Федерації товариств зв'язків із зарубіжними країнами під егідою І.Драча . До складу почесної ради увійшли посол України в Республіці Польща Д.Павличко, академіки Я.Ісаєвич, М.Жулинський, В.Смолій. Центром українсько-польських студій було заплановано публікацію архіву С.Петлюри, видання книги "Думки Пілсудського про Україну" та проведення ряду міжнародних науково-практичних конференцій [238, с. 52].

Разом з Національною науковою бібліотекою України ім. В.Вернадського, Товариством опіки над Літературним інститутом у Парижі, за сприяння Посольств України в Польщі та Республіки Польща в Україні, Товариства "Україна - Світ", особисто М.Прушинського, Б.Бердиховської, Центр українсько-польських студій провів книжкову та фотовиставки й міжнародний "Круглий стіл" "Роль паризької "Культури" в становленні українсько-польського взаєморозуміння" (2001) [313, с. 7].

У цьому Центрі була створена молодіжна секція, до якої входили студенти та аспіранти, що займалися проблемами українсько-польських відносин. Для підтримки молодих учених польський меценат та громадський діяч М.Прушинський запропонував фінансування стипендій, що дало змогу працювати в Польщі, вивчати безпосередньо культуру та звичаї сусіднього народу [313, с. 8].

Польська культурна дипломатія реалізувалася й за допомогою Інститутів польської культури. Такий Інститут у Києві на чолі з П.Козакевичем був відкритий на початку 1999 р. і став одним із 16 подібних представництв польського Міністерства закордонних справ, що розміщені в найважливіших політичних та культурних центрах Європи [318, с. 9]. Інститут мав на меті формування образу Польщі як сучасної демократичної держави, що досягла певних успіхів у галузі економіки, має великий культурний та науковий потенціал і готова до європейської інтеграції.

Головним його завданям стало збудження інтересу та підтримка розвитку безпосередніх зв'язків між громадянами обох країн, пов'язаними з науковими інституціями чи осередками, для взаємного пізнання та обміну думками і подолання негативних стереотипів. Популяризація польської культури в Україні: ознайомлення громадськості з культурним доробком, науковими досягненнями, історією польського народу, надання інформації зацікавленим особам, підтримка розвитку безпосередніх контактів і співробітництва між організаціями і осередками культури та науки України та Польщі; організація чи співорганізація семінарів, конференцій, круглих столів за участю українських та польських науковців, спеціалістів і експертів сприяли б формуванню спільного бачення шляху до об'єднаної Європи [438, с. 52].

До сфери діяльності належала робота бібліотек, читалень, організація концертів художніх колективів, солістів, перегляду фільмів, художніх, фото- та музейних виставок, проведення зустрічей для дітей та молоді, організація курсів вивчення своєї мови. Польський інститут став культурним центром, що розширював ареал культурної обізнаності і знання національного творчого доробку, що є виявом самобутності, самоцінності та саморефлексії наших народів.

Діяльність Інституту полягала і в презентації всіх напрямів творчої активності: показ фільмів, вистав, концертів, творчі зустрічі з митцями-художниками, музикантами, літераторами, авторами фотовиставок та іншими діячами. Польський інститут проводив роботу із створення бібліотеки з добіркою як художньої, так і наукової та навчальної польської літератури, інформації туристично-відпочинкового характеру, формуванням відео- та фонотеки, в яких мали бути представлені фільми польського кіно та всі напрями польської музики - від класичної до популярної. Все це надавалося в користування інституціям, особливо навчальним закладам, і приватним особам. Значна увага приділялася новим засобам комунікації - комп'ютерам, Інтернету, відео з огляду на необмежені можливості передачі інформації. Також нові медіа винятково зручні для презентації сучасних досягнень польської науки [273, с. 42].

Протягом 2000–2005 рр. Польським інститутом було проведено ряд заходів. Так, з лекціями на тему польсько-українських стосунків, що відбулися у Києво-Могилянській Академії та Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка, виступив відомий публіцист, історик М.Козловський, колишній віце-міністр закордонних справ Польщі. У лютому і травні 2000 р. Інститут ознайомив киян з історією виникнення та головними дієвими особами польського кіноавангарду, показавши найбільш характерні зразки цього мистецтва, завдяки зусиллям відомого в Польщі спеціаліста, директора Центру сучасного мистецтва "Замок Уяздовський" Р.Клюшчинського [273, с. 43].

У червні 2000 р. Інститут став ініціатором проведення в Києві Тижня польського кіно переважно останніх років, що зібрав велику аудиторію. До Києва було запрошено композитора зі світовою славою К. Пендерецького, якому було присуджено ступінь почесного доктора Київської музичної академії.

За сприяння Польського інституту відбулися також: виступи краківського вуличного театру КТО в Києві і в Криму; виставка польського художнього плаката у Вінниці; дводенний семінар і демонстрація циклу фільмів про творчість видатного реформатора світового театру С.Гротовського; наукова конференція і виставка книжок "Ю.Словацький і Україна", "А. Міцкевич і Україна" та "Я. Івашкевич" [273, с. 44].

Діяльність Інституту не обмежувалася виключно Києвом, а охопила інші міста України, свідченням чого є доповідь П.Козакевича на конференції "Україна і Польща: культурні взаємини кінця XIX – початку XX століть", що проходила в Одесі в липні 2005 р.

Розглянемо культурно-освітні організації українців у Польщі. Так, у 2000 р. на базі існуючого Українського суспільно-культурного товариства був створений Союз українців Польщі (СУП). До його першочергових цілей належала робота, пов'язана з контролем за дотриманням відповідності громадянських прав української національної меншості в Польщі нормам міжнародного права, гарантованим конституцією та законами Республіки Польща; інтегрування української меншості на ґрунті народних традицій та культури; діяльність,

спрямована на розвиток української культури в Польщі та на українсько-польське зближення. Союз, що нараховував понад 7500 осіб, видавав власний тижневик "Наше слово", на сторінках якого представлялася інформація з історії та культури лемків, діяльності українських товариств та об'єднань у Польщі, висвітлювалися важливі політичні та історичні події в Україні [278, с. 55].

У культурно-освітній галузі СУП особливу увагу приділяв збереженню та розвитку української культури. Важка економічна ситуація української спільноти в Польщі унеможливила самофінансування культурної діяльності, звідки обов'язковою стає державна допомога. Створення відповідних умов для осередків української культури, мистецьких колективів, музеїв, видавництв та бібліотек стало досить важливою справою.

У структурі цієї організації (СУП) діяло кілька товариств. Так, у Польщі існувало Об'єднання українок, створене в жовтні 2000 р. До завдань цієї організації належала охорона та розвиток народних традицій, організація пунктів для вивчення української мови, допомога хворим, непрацездатним та вченим. Це об'єднання є членом Світової федерації українських організацій жінок з центром у м. Торонто [273, с. 22].

У Польщі, як і в Україні, існували товариства вчителів та лікарів. Українське товариство вчителів у Польщі, засноване 9 листопада 2001 р., турбувалося про розвиток українського шкільництва та співпрацювало із закладами освіти у вивченні української мови, проводило підвищення кваліфікації працівників товариства, виховувало на засадах гуманізму в української молоді дух патріотизму, сприяло порозумінню українського та польського народів, пропагувало засади толерантності в суспільному житті. Товариство є членом СУП та членом Українського товариства професійних учителів з осередком у м. Філадельфії. Українське товариство лікарів утворилося 28 квітня 2000 р. Ця організація мала на меті інтеграцію лікарського осередку, популяризацію медичних знань, надання допомоги хворим та непрацездатним особам та студентам, що здобувають медичну освіту. Її територіальні осередки

розташовувалися в Гданську, Перемишлі, Кракові, Щецині та Вроцлаві [273, с. 23].

Поряд з організаціями суспільного характеру українці створили дві фундації, що мали основною метою піднесення української культури на терені Польщі: Фундацію української культури та Фундацію Св. Володимира Хрестителя Русі Київської, створену в Кракові В. Мокрим [245, с. 7].

Названі вище організації налічували від кількох десятків до кількох осіб і в більшості були членами Союзу українців у Польщі. Міністерство культури та мистецтв Польщі фінансувало їх організаційну і видавничу діяльність.

Культурна діяльність української спільноти в Польщі спиралася на функціонування осередків культури, які створювалися бібліотеки, читальні зали, проводили святкування національних та релігійних свят, проходили навчали української мови дітей та молодь, організовували концерти та різні заходи.

Осередки СУП проводили значну роботу. Так, осередок цього об'єднання в с. Гребінне був ініціатором спорудження пам'ятника з нагоди 120-ї річниці українського поета О.Козловського, який помер тут у 22-річному віці. Краківський осередок Союзу, співпрацюючи з Українським товариством сліпих, запрошував з гастрольними поїздками до Кракова капелу бандуристів "Карпати" [245, с. 8].

Українці в Польщі видавали кілька журналів. Так, СУП друкував українською мовою тижневик "Наше слово" ще з 1956 р., Союз українців Підляшшя з 2001 р. – квартальник "Над Бугом і Нарвою". Разом з тим виходили у світ місячник "Благовіст", що є органом Греко-католицької церкви в Польщі; "Український календар" та "Український альманах", "Православний Календар" та "Греко-католицький Календар" (обидва виходили українською мовою). Раз на два місяці друкувалися обома мовами "Перемишльські Дзвони", журнал "Зустрічі", місячник "Огляд Православний" українською мовою та "Пластовий Вісник" – журнал українських скаутів [245, с. 8].

Значна роль у діяльності культурно-освітніх та релігійних організацій відвадиться Перемишлю та перемишшлянам. Саме місто розташоване на перетині

культур. Протягом століть тут спільно проживають українці, поляки, євреї та інші народи, що склало своєрідний мультикультурний візерунок міста. Традиційно в цьому місті є міцний осередок української громади, який проводить значну культурно-освітню діяльність, зокрема працює українська школа ім. Маркіяна Шашкевича.

На сьогодні існує проблема повернення українській громаді Народного дому, який до 1939 р. був його власністю. Деякі домовленості були досягнуті завдяки зусиллям Президента України В.Ющенка та Надзвичайного і Поважного Посла у Республіці Польща О.Моцика [171, с. 55].

Таким чином, створення та діяльність вищезгаданих культурних, освітніх та релігійних організацій сприяло збереженню та розвитку національної самобутності української меншості в Польщі та польської - в Україні. А це, у свою чергу, покращувало співробітництво та добросусідські відносини між двома країнами. Більшість заходів проводилися з ініціативи польської сторони із залученням зацікавлених в Україні. Діяльність цих суспільних об'єднань, насамперед, спрямована на національно-культурний саморозвиток. Вона охопила значну частину української та польської національних меншин на території Польщі та України. Держава через нестачу коштів не в змозі приділяти їм достатньої уваги. Така ситуація змушувала організації своїми силами роз'язувати власні проблеми. Результатом їх діяльності стало поступове руйнування антиукраїнських та антипольських настроїв шляхом кращого ознайомлення місцевого населення з культурою, носіями якої є національні меншини, які проживають на їх території. Адже завдяки взаємопізнанню культурного образу, національного колориту та етнічних особливостей поліпшуються стосунки між народами.

4.2. Форрми та напрямки культурно-мистецького обміну

Зв'язки в галузі кінематографу та театрального мистецтва дають змогу більш чітко сформувати уявлення про особливості іншого народу, його відмінності та схожість з іншими. Українсько-польське співробітництво неможливо уявити без

взаємних контактів у галузі кіно. Завдяки своїй масовості воно все більше стає сферою взаємовигідної співпраці між Україною та Польщею.

Кінематографісти Польщі та України брали участь у різноманітних фестивалях. У червні 2001 р. у Кракові завершився традиційний міжнародний кінофестиваль короткометражних фільмів, на якому Гран-прі – "Золотий дракон" – одержав фільм режисера М.Мамедова "Розторгнення договору" (Укркінохроніка). Третє місце – "Бронзовий дракон" – було присуджено фільму О.Роднянського "Побачення з батьком" (Т/О "Контакт" УВ Кінофонду СРСР) [351, с. 66].

Польські митці були учасниками міжнародних фестивалів анімаційних фільмів "Крок" та міжнародних кінофестивалів "Молодість" [351]. Український режисер М.Мамедов зі стрічкою "Не створи ворога собі", у свою чергу, взяв участь у Краківському фестивалі короткометражних фільмів [351, с. 67].

Спілка українських студентів-продюсерів при КДІТМ ім. І.Карпенка-Карого організувала міжнародний студентський фестиваль "Пролог". Перший такий фестиваль пройшов з 15 по 19 квітня 2005 р. у Будинку кінематографістів України. Одним із переможців конкурсу документальних, анімаційних та відеофільмів стала стрічка польського режисера Ф.Пена "Можливо, це те, про що я молю Бога" [26, с. 8].

Щорічний Фестиваль українських фільмів став однією з визначних подій у культурному житті Польщі. Перший фестиваль відбувся в кінці серпня 2005 р. в польських містах Гданськ, Гдиня та Сопот. Організаторами цієї культурної акції виступили Посольство Республіки Польща в Україні, Міністерство культури і мистецтва Польщі, Міністерство культури та мистецтв України і польська приватна радіокомпанія "Еска-Норд", з ініціативи якої цей фестиваль був присвячений четвертій річниці від дня проголошення незалежності України.

Проведення Днів польського кіно організовувалося за участю Посольства Республіки Польща в Україні. Зокрема, в 2005 р. для показу було відібрано шість найцікавіших фільмів, що здобули визнання та любов польських глядачів. Наступним заходом стало ознайомлення українських глядачів із творчістю

польських кінематографістів через ретроспективний показ їх фільмів. Так, у 2006 р. львівські глядачі могли переглянути поряд з фільмами таких визначних майстрів, як А.Вайда, багато робіт молодих польських кінематографістів, у чому велику підтримку надала кінознавець з Варшави І.Слободян. У листопаді цього самого року в столичних кінотеатрах "Україна" та "Дружба" демонструвалася знаменита трилогія кінорежисера К.Кесьльовського "Три кольори: синій", "Три кольори: білий", "Три кольори: червоний". Цей показ був присвячений дню пам'яті режисера, що пішов з життя у березні 2006 р. [26, с. 9]

Важливим кроком на шляху взаємного наближення культур стало створення в 2000 р. спільної українсько-польської фірми "Studio C2 Cinema. Ukraina", метою діяльності якої стало відновлення польсько-українських зв'язків та пропагування сучасного польського мистецтва в Україні, а також українського – в Польщі. Основними напрямами діяльності фірми є проведення кінематографічних проектів, рекламно-поліграфічна галузь та шоу-бізнес [26, с. 11]. Прикладом діяльності фірми став прем'єрний показ у лютому 2001 р. в Будинку кіно стрічки відомого польського кінорежисера Ю.Махульського "Кіллер".

Виникають нові можливості для розвитку та взаємообміну між митцями двох держав. Пріоритетною ланкою таких контактів може слугувати документальне кіно. Так, у київському будинку вчителя проходила прем'єра великого документального фільму режисера та сценариста Є.Любаха "Нелегке братерство", в якому розповідається про одного з фундаторів УНР С.Петлюру та його альянс на початку 20–х рр. з Ю.Пілсудським. Стрічка була знята з ініціативи редактора паризької "Культури" Є.Гедройця, під патронатом Президента Республіки Польща А.Квасьнєвського та польського міністерства оборони. В її створені також брали участь вчені з Києва та Львова. Кінопрем'єра супроводжувалася фотовиставкою на ту ж саму тему. На кінопоказі були присутні представники державних, громадських та військових організацій сусідньої держави [128, с. 65].

Добрим звичаєм стало проведення міжнародного фестивалю акторів кіно "Стожари", який проходив утретє, з 11 по 17 жовтня 2000 р., у столичному Будинку кіно. Перші нагороди – кришталеві дзвони – отримали видатні актори XX

ст., що присвятили кіно більше 35 років, та ті, чия творчість стала золотим фондом європейського кінематографа. Таку нагороду отримав і Д.Ольбрихський з Польщі. На фестивалі працювало два журі: акторське та критиків. Останнє яке оцінювало роботи непрофесійних акторів, очолював Я.Газда з Польщі. Однією з кращих було визнано роботу А.Влодарчика в картині "Сара" режисера М. Шлєсіцького з Польщі [30, с. 5].

Співпраця в театральній сфері між Україною та Польщею була ще однією ланкою в розвитку культурного співробітництва між двома народами. Значне місце в цій співпраці займало проведення різноманітних театральних фестивалів та гастролей до сусідньої країни. Традиційним став міжнародний театральний фестиваль "Золотий Лев", що проходив у Львові раз на два роки. У ньому брали участь зі своїми кращими виставами театральні колективи з багатьох країн Європи, в тому числі з Польщі. Зокрема, на цьому фестивалі в 2006 р. театр "Акт" з Варшави представив львів'янам вуличну виставу "Перперуна", а театр з м. Бєльсько-Бяла показав "Бал в опері".

Існувала також практика проведення спільних міжнародних фестивалів. Так, у 2004 р. театральні колективи з Росії, Польщі, Молдови разом із українськими провели в Одесі І Міжнародний фестиваль "Інтертеатр" [50, с. 87].

Водно час на сценах київських театрів проходили прем'єри п'єс польських авторів.

Активною була гастрольна діяльність театральних колективів обох країн.

До перспективних форм контактів належать документальне кіно та стрічки на спільну історичну тематику. Значне місце в українсько-польській співпраці в галузі кінематографу та театрального мистецтва займало проведення різноманітних театральних та кінофестивалів.

Порівняльний аналіз активності сторін у сфері кінематографу дає підстави говорити про більшу активність з боку України [50, с. 88]. При цьому, можна констатувати значне посилення цієї тенденції протягом вказаного періоду. Якщо в Україні у 2001 р. відбувся лише один захід – перегляд кращих художніх фільмів польських кіномитців, то у 2005 р. відбулося вже 5 подібних заходів. В одно час

польська сторона щорічно обмежувалася лише одним заходом – проведенням фестивалів українського кіно.

У галузі театрального мистецтва спостерігалася дещо інша ситуація. Більшу активність проявляла польська сторона, особливо в 2003 та 2006 рр. При цьому спостерігалося поступове зниження активності як з українського, так і з польського боку. Зокрема, якщо у 2003 р. Україною було проведено 7 заходів, то у 2005 р. тільки 2, що пов'язано із втратою популярності серед глядацької аудиторії. На нашу думку, це стало наслідком пов'язана сформованого, почасти повторюваного, запрограмованого сценарію проведення відповідних заходів. Тому сьогодні необхідний пошук нових форм та тенденцій з обох сторін для зацікавлення глядача та підвищення співробітництва в цій галузі.

Завдяки своїй масовості ці контакти можуть стати сферою взаємовигідної співпраці між Україною та Польщею. Співробітництво кінематографістів і театральних діячів України та Польщі дало б змогу ближче й детальніше ознайомитися з культурою сусідньої країни, знайти спільні риси в історії двох народів, визначити позитивний та негативний досвід й виробити певні категорії для співпраці.

Гастрольна, виставкова та фестивальна діяльність. Культурне співробітництво між Україною та Польщею є одним з факторів розвитку стратегічного партнерства. Важливим чинником такого партнерства стало проведення Днів української культури в Польщі та польської в Україні, що з часом перетворилися на великий українсько-польський культурний проект. У приморських містах Польщі – Гданську, Гдині та Сопоті – з 5 по 14 вересня 2000 р. проходили Дні України, що вже стали традиційними. Польські глядачі мали змогу ознайомитися з виставками "Сучасний живопис України" і "Традиційне українське народне мистецтво", подивитися виступи ансамблю "Гайдамаки", послухати солістів Одеського театру опери та балету Р.Зінкевича і Т.Шевченко у виставі Гданської опери "Травіата". Організатори провели кілька конференцій і дружніх зустрічей, які викликали зацікавленість з обох сторін [512, с. 67].

Ці Дні в Ягеллонському університеті у Кракові проходили 6 - 8 грудня 2001 р. Вечір був присвячений духовній спадщині Київської Русі. Потім представники Студентського братства Львівського університету ознайомили присутніх зі своїми поглядами на ситуацію в Україні, на зміни в політичному та релігійному житті [512, с. 68].

Протягом Днів культури відбувалося ознайомлення з архітектурою центру Кракова та зустрічі зі студентами Польщі, України, Литви, Росії, Башкирської Республіки (Уфа), Словаччини (Пряшів), Чехії (Прага). На вечорі релігійної музики в Галереї українського мистецтва виступили: киянка О.Богомолець, квартет з Криму, хор студентів зі Львова, вокально-інструментальний ансамбль під керівництвом О. Левчишин-Попович із Перемишля.

У рамках Днів культури пройшов відкритий семінар "Майбутнє польсько-українських відносин, пропозиції і завдання для вчених, творців культури, видавців, політичних, суспільних і релігійних діячів". Також відбувся студентський літературно-музично-танцювальний вечір під назвою "Муза – доля – любов". Учасники заходів мали можливість взяти участь у богослужіннях за греко-католицьким та православним обрядами. Крім того, проходили постійні зустрічі з митцями, авторами малярської виставки зі Львова, перегляд робіт студентів різних осередків із Польщі та з-за кордону [512, с. 69]. З 2002 р. Дні культури почали проходити під патронатом президентів України та Польщі.

У вересні 2003 р. у Варшаві проходили Дні Волині. У межах свят у приміщенні етнографічного музею експонувалася виставка "Волинський народний одяг", яку підготували наукові працівники Волинського обласного краєзнавчого музею. Також у програмі заходів проходив показ фільмів про голодомор 1932–1933 рр. в Україні та концерти відомих ансамблів області [512, с. 70].

Рік Польщі в Україні відкрився 30 березням 2004 р. Фестивалем польського мистецтва в Україні в приміщенні Національного театру опери і балету ім. Т.Г.Шевченка. На відкритті були присутні президенти України та Республіки Польща. В рамках Фестивалю польського мистецтва відбулося понад 30

культурно-мистецьких акцій, серед яких: виставка польських живописців Доба романтизму (виставкова зала Національної спілки художників України, березень-квітень), виставка графіки Бруно Шульца (квітень, м. Київ), фортепіанний концерт та майстер-класи польського композитора та виконавця З.Краузе в рамках Фестивалю «Два дні і дві ночі» (квітень, м. Одеса) відкриття пам'ятника видатному польському поету Адаму Міцкевичу в Одесі (вересень), V Фестиваль польської культури в Україні (вересень-жовтень, Київ, Луцьк, Одеса, Харків, Донецьк, Львів, Хмельницький).

Відкриття Року України в Польщі відбулося 11 квітня 2005 р. Великому Театрі Національної Опери у м. Варшава концертом української симфонічної музики. Програма культурних заходів Року України в Польщі містила понад 50 заходів: концерти, театральні вистави, кінопокази, фестивалі та тощо.

У Києві з 26 по 31 жовтня 2005 р. проходили Дні культури Польщі. В їх організації взяли участь Посольство Республіки Польща в Україні, Головне управління культури Київської міськдержадміністрації, фірма "Київкіно", представництво кіноклубів ADF (м. Варшава) за спонсорської підтримки фондів ім. Св. Баторія та "Ренесанс". Урочисте відкриття Днів відбулося в столичному кінотеатрі "Україна", в фойє якого було розгорнуто фотовиставку "Обличчя кіно".

Отже, проведення Днів культури України в Польщі та Днів культури Польщі в Україні є одним із заходів співробітництва в галузі культури між двома країнами. На грунті культурного порозуміння формувалися відносини в різних сферах діяльності двох народів. Тому так необхідно їх проведення для України та Польщі на сучасному етапі.

Однією з найбільш дієвих та перспективних форм добросусідських відносин були гастролі професійних та самодіяльних творчих колективів обох країн. Так, на гастролях у Польщі в 2001 р. побувала заслужена капела бандуристів "Кобзар" із Тернопільської області, народний артист України, професор Київської консерваторії Б.Которович, самодіяльний хор "Надбужжя" Сокальського району Львівської області, ансамбль бандуристів Самбірської дитячої музичної школи "Писанка" та фольклорний ансамбль "Колосочки" [499, с. 50].

Не лише народні колективи, а й сучасні естрадні групи виїжджали до сусідньої країни на гастролі. Так, у 2002 р. в Україні у м. Чернівці протягом трьох вечорів провели свої концерти вокально-інструментальний ансамбль "Ліберо" та оркестр електро-поп-музики "Геа" з м. Сташова Тарнобжезького воєводства Республіки Польща [499, с. 51].

Виконавці класичної та камерної музики дарували своє мистецтво. Так, Львів приймав оркестр Варшавського камерного оперного театру. Твори Й.С.Баха "Страсті від Св. Луки " були виконані у Домініканському соборі. У м.Пісочне Сокальського району на Львівщині побував з концертами хор товариства "Холмщина" (Польща).

Серед студентських колективів обох країн існувала зацікавленість сучасними політичними, економічними й культурними процесами. Талановита молодь своєю працею сприяла поглибленню пізнання культури сусідніх країн. Таким прикладом може слугувати факт запрошення працівниками культури міст Катовіце та Закопане до Польщі талановитого піаніста, учня IV курсу Сєвєродонецького музичного училища Ю.Багмета, який отримав спеціальний приз Міністерства культури та мистецтва Республіки Польща за свій виступ у польському посольстві у Москві. А студенти музично-педагогічного факультету Національного педагогічного інституту ім. М.Драгоманова в 2003 р. побували у творчій подорожі до Польщі. Цей хор молодих виконавців під керівництвом викладача ВНЗ В.Федоришина виступив у Кракові в костьолі історичного центру Вавель [496].

Польські глядачі були вражені виступами дитячих колективів з України. У Польщі гастролювали: зразковий хор хлопчиків і юнаків Мукачівської хорової школи Закарпатської області, дитячий колектив бального танцю "Сучасник" з Івано-Франківська, фольклорний гурт "Візерунок" із Чернівців. З гастролями в Польщі побували також учасники зразкового хореографічного ансамблю "Калейдоскоп" Севастопольського Палацу дитинства і юності [480].

По лінії Міністерства культури і мистецтв України у Польщі гастролював Камерний оркестр Національної філармонії. Виконання класичної музики стало об'єднуючим фактором для музикантів двох країн. Підтвердженням цього є два

концерти класичного струнного квартету “Радоменсіс” з польського міста Радом, що проходили 23–24 травня 2004 р. в Києві у костьолі Св. Олександра. Виступи колективу було організовано з ініціативи та за сприяння Посольства Республіки Польща в Україні, яке взяло на себе витрати, пов’язані з гастролями. Унікальність колективу полягала в тому, що в ньому виступали два українських скрипалі - солістка Національної філармонії України Н.Минко та соліст оркестру Національної опери України Б.Криса.

Гастролі з огляду їх багатоплановість і можливість спілкування з широкою аудиторією мають займати одне з провідних місць у культурному діалозі. Контактування учасників гастролей та глядачів сприяє розширенню знань про іншу країну, покращує взаєморозуміння між народами, дає можливість формувати нові сприятливі відносини для обох народів з урахуванням національних особливостей. Проведення таких заходів між двома країнами слугує стверджуючим фактором розвитку добросусідських відносин та підтвердженням того, що Україна і Польща є стратегічними партнерами.

Слід зазначити, що, на жаль, гастрольна діяльність не мала сталого та прогресуючого характеру: відбувалися як підйоми, так і спади. Зокрема, якщо зіставляти інтенсивність гастролей за ці роки, то на 2005 р. порівняно з 2002 р. їх кількість збільшилась в Польщі в 4 рази, а в Україну у 2 рази. Найбільш активну участь у гастрольній діяльності брали колективи зі Київської, Львівської, Івано-Франківської, Чернівецької, Хмельницької, Волинської, Тернопільської областей та м. Києва. Центрами, які постійно приймали польські колективи, стали Львів та Київ. На жаль, сільська місцевість майже не була охоплена гастрольною діяльністю, що, безумовно, шкодило пізнанню культури сусіднього народу.

Аналізуючи активність сторін у царині виставкової діяльності слід зазначити, що Україна почала проведення виставок з 1998 р., надалі діяльність пожвавилася і починаючи з 2001 р. вийшла на пік своєї активності, яка дорівнювала шістьом заходам на рік, що у двічі більше порівняно з 90-ми рр.

У стінах Державної історичної бібліотеки досить часто відбувалися книжкові виставки, пов’язані з польською історією та культурою. Зокрема, в 2004 р.

посольство Республіки Польща влаштувало виставку “Культура” – за незалежну Україну”. Вона була організована з метою ознайомлення українців з польським журналом “Культура”, який видається у Франції з 1947 р. польською мовою. Цей журнал надходить у 18 країн світу, де розташовані осередки емігрантів з Польщі. Експозиція була організована за допомогою бібліотеки Академії наук у Гданську, бібліотеки університету ім.М.Коперніка у Торуні. Кияни ознайомилися з цим унікальним журналом, в якому було вміщено близько 500 статей, присвячених Україні [471, с. 77].

Часопис заснований видатним польським політичним та громадським діячем Єжи Гедройцем, який був його незмінним редактором. “Культура” мала на меті поширення української літератури в усьому світі, у зв’язку з чим там друкувалися переклади творів П.Тичини, М.Рильського, М.Бажана, М.Зерова, потім І.Драча, Л.Костенко. Разом з ним працювали такі прихильники українсько-польського порозуміння, як Юліуш Мерошевський, Єжи Стемповський, Єжи Клочовський, Юзеф Лободовський. Співпрацювали з часописом редактор журналу “Сучасність” Іван Кошелівець, письменник Юрій Лавриненко, професор Берлінського університету Богдан Осадчук та інші [471, с. 78].

У 2005 р. Україна взяла участь у 50-му Варшавському міжнародному книжковому ярмарку, де були представленні українські видавництва, такі як ″Веселка″, ″Либідь″, ″Наукова думка″, ″Основи″ та ін. У рамках виставки проведено переговори щодо участі України у цьому престижному заході в жовтні 2006 р, складено плани спільних брифінгів та прес-конференцій.

З 2005 р. у Варшаві почало діяти Товариство опіки над архівом Літературного інституту в Парижі. Завдяки його роботі було передано в дар Україні два комплекти “Культури”, “Історичних зошитів” та книг з “Бібліотеки “Культури”: чотири томи бібліографії “Культури”, “Зошитів”, окремі книги Збігнева Бжезинського, Чеслава Мілоша, Пьотра Вандича, Гражини Помян, Яніни Ковальської, Станіслава Швянєвіча, Густава Герлінга-Груджинського, Павела Смоленського [434, с. 9]. Національна бібліотека ім. В.Вернадського від Товариства отримали комплект “Культури” та “Історичних зошитів”, а Перший

секретар Посольства Республіки Польща Богуслав Вожьняк подарував примірник "захалявної" книжечки "Культури", яку читали польські та українські дисиденти в 70–80-х рр.

Значну роль у популяризації польської культури на території України відіграє київська бібліотека ім. А.Міцкевича. Вона обслуговувала киян польського походження, студентів, які вивчають польську мову, та всіх бажаючих, яких цікавить культура сусіднього народу. При бібліотеці працювала літературно-музична вітальня "Пшиязнь", яка проводила різноманітні заходи щодо ознайомлення та розширення знань серед населення про досягнення в літературі та музиці польських митців. У 2004 р. до бібліотеки приїздили працівники польського радіо і телебачення для зйомок фільму про цю бібліотеку [434, с. 10]. Значну допомогу в поповненні сучасної, класичної літератури та періодичної преси надавало закладу Посольство Республіки Польща.

Серію книжкових виставок проводила й Національна парламентська бібліотека України. Виставка під назвою "Шляхами співпраці" пройшла в рамках оголошеної Генеральною Асамблеєю ООН всесвітньої програми "За діалог між народами". У 2005 р. відбулася демонстрація літератури, періодичних видань, книг з різних галузей науки, освіти, економіки, політики, культури Польщі. Також на цій виставці були представлені раритетні видання, що висвітлюють українсько-польські відносини і мають не тільки науковий та пізнавальний характер, але й історичний.

Слід зазначити, що багато відомих митців у Польщі, які народилися в Україні, поверталися до неї хоч на короткий час. Одним із них є відомий польський художник-авангардист Е.Красінський, уродженець Луцька, який побажав зустріти своє 70-річчя в Україні, в місті, де пройшло його дитинство. Його виставка проходила в березні 2005 р. в художньому відділі Луцького обласного краєзнавчого музею [411].

Відкриття музею відомого діяча польської культури стало доброю традицією. Так, у с.Тимошівці Кам'янського району Черкаської області в сільському Будинку

культури було відкрито музейну кімнату видатного польського композитора і піаніста К.Шимановського.

У контексті нашого дослідження, слід звернути увагу і на проведення міжнародних виставок, в яких українські та польські майстри брали безпосередню участь. Досить часто організаторами таких виставок виступали фонд "Відродження" та "Український дім". Одним із прикладів проведення таких спільних дій може слугувати українсько-російсько-польська міжнародна виставка "Київські мистецькі зустрічі", що проходила з 3 по 19 листопада 2005 р. в м. Києві [398].

Чисельними були візити співробітників музеїв до своїх колег з метою ознайомлення з колекціями та обміну досвідом роботи. Проведення виставок фотографії займало значне місце в розвитку культурних відносин між Україною та Польщею. Зокрема, у 2003 р. в Музеї етнографії та художнього промислу АН України експонувалися фотографії українських храмів на Лемківщині польських фотоаматорів з Жешува М. та Г. Гадлів [414, с. 87].

Польське Товариство опіки над пам'ятками та польська Громадська комісія опіки над пам'ятками церковного мистецтва постійно організовували у Варшаві виставки "Пам'ятки церковного мистецтва в малюнках дітей і молоді".

Підсумовуючи, слід сказати, що виставкова діяльність є структурним елементом культурної співпраці між Україною та Польщею. Культурні і наукові досягнення кожної країни втілювалися безпосередньо в написанні літературних та мистецьких творів, за допомогою яких можна простежити еволюційний шлях розвитку певної спільності. Проведення виставок таких робіт розширювало кругозір та давало певні уявлення про особливості досягнень різних культур.

Виставкова діяльність мала найбільш сталий характер порівняно з іншими видами культурної співпраці України та Польщі. Упродовж 2003, 2005, 2006, 2007 рр. в Україні та 2003, 2006, 2007 рр. в Польщі організовувалася максимальна кількість виставок. Проведений аналіз свідчить, що великою популярністю користувалися книжкові, мистецькі, фотовиставки, експозиції дитячих малюнків, робіт знаних майстрів та початківців.

Особливе місце в цьому процесі, на нашу думку, займають книжкові та фотовиставки, практика проведення яких показує, що документальне відображення окремих фактів історії сусіднього народу дає надзвичайно велику інформацію для роздумів. А книги, представлені на виставках, дають змогу ознайомитися з поглядами багатьох учених та науковців на проблемні питання та спробувати знайти шляхи їх спільного вирішення. Представлені таким чином історія та досягнення двох народів допомагають з'ясувати спорідненість двох культур, простежити їх закономірності, створити уявлення про розвиток важливих історичних подій.

Необхідно спинитися на величезній популярності фестивального руху, завдяки якому ознайомлення з культурою сусідньої держави охоплює одночасно велику кількість населення. Починаючи з 2001 р. спостерігається підвищення активності у сфері організації різноманітних фестивалів в Україні. Так, їх кількість неухильно зростала з 1 в 2001 р. до 6 в 2004 та 2005 рр. Найбільшої активності фестивальний рух в Україні набув у 2007 р., в якому було проведено 10 фестивалів. 2006 та 2007 рр. ознаменувалися невеликим спадом – до 9 та 8 фестивалів відповідно. Фестивальна діяльність у Польщі розвивалася не так активно і являє собою чергування як підйомів (2003, 2005, 2007 рр.), так і спадів (2004, 2006–2007 рр.). Серед проведених фестивальних заходів можна виділити такі групи: фольклорні, пов'язані із святкуванням Днів визначних особистостей, дитячі та молодіжні, музичні, церковні, народних колективів, старовинної й камерної музики та фестивалі національних культур [414, с. 88].

Розглянемо фольклорні фестивалі, в яких часто брали участь дитячі колективи. У 2001 р. в Сумах відбувся всеукраїнський фольклорний дитячий фестиваль, що був організований Міністерством освіти України, Всеукраїнською музичною спілкою, Товариством "Україна" та Міністерством у справах молоді [337]. Польські фольклорні колективи з 2002 р. постійно беруть участь у Міжнародному фестивалі українського фольклору "Берегиня" (Луцьк) та фольклорному фестивалі "Коломийка" (с.Корничі Коломийського району Івано-Франківської області). Самодіяльний ансамбль танцю "Карпати" Івано-

Франківського обласного науково-методичного центру народної творчості і культурно-освітньої роботи отримав у 2003 р. диплом лауреата міжнародного фестивалю фольклору гірських земель, якій відбувся в м. Закопане [337].

Стосовно церковних фестивалів: молодий столичний колектив –Державний камерний хор "Київ", очолюваний диригентом М. Гобдичем, був удостоєний звання "Кращий хор церковної музики на території Європи 2003 року" на фестивалі церковної музики в невеличкому місті Хайнука [175, с. 38], що розташований на кордоні Польщі, України та Білорусі. У фестивалі брали участь близько 50 творчих колективів із 16 країн Європи, Азії та Африки.

Величезна кількість дитячих та молодіжних фестивалів сприяла глибшому порозумінню молоді.

Фестивалі народних колективів, що знайомили з традиціями та звичаями набули популярності серед українських та польських глядачів.

Видовищними стали фестивалі національних культур. Зокрема, фольклорний ансамбль "Родовід" зі Львова, Львівський театр ім.Л.Курбаса та київський театр-студія "Будьмо!" з успіхом виступили на першому Загальнопольському фестивалі національних меншин, що проходив у Тримісті [172, с. 70].

Фестиваль української культури, що з 1993 по 2003 рр. проходив у Сопоті, був перенесений ближче до українсько-польського кордону, в Перемишль, що посилило його організаційно-консолідуюче значення. На фестивалі завжди була присутня велика група виконавців з обох країн. Щорічне традиційне свято лемківської культури "Від Русаля до Яна" відбувалося в с. Зиндранові, поблизу м. Дуклі (Польща) [172, с. 71].

Фестивальна діяльність набула популярності завдяки охопленню широкого кола глядачів. Різноманітність таких заходів задовольняло велику кількість зацікавлених в особливостях культури та традицій сусіднього народу. Поляки та українці, які мешкають на території сусідньої країни, мали змогу вільно спілкуватися, виконувати різні твори мовою своїх пращурів. Їх підтримка та проведення є свідченням виконання положень нормативно-правових актів щодо національних меншин на території двох держав.

Підбиваючи підсумок, зазначимо, що Україна та Польща здійснювали культурний взаємообмін, використовуючи різноманітні форми співпраці. Обома країнами проводилися Дні культури, концерти, виставки, фестивалі. Проведене дослідження свідчить про те, що країни зацікавлені у подальшому безпосередньому співробітництві між областями, воєводствами, містами, культурними та мистецькими установами, музеями, художніми школами, творчими спілками, об'єднаннями, установами та центрами культури. Адже це сприяє взаємозбагаченню культур українського та польського народів.

Активна діяльність культурно-освітніх та релігійних товариств сприяла розширенню вивчення української мови, літератури, історії та географії в Республіці Польща і польської мови, літератури і полоністики в Україні. Україна та Польща співпрацюють у сфері збереження на своїх територіях об'єктів історико-культурної спадщини та здійснюють відповідні заходи з їх охорони, реставрації, наукового дослідження та використання. Популяризація національного кіномистецтва проходила завдяки збільшенню обміну кінопродукцією, організації прем'єрних показів фільмів і проведення кінотижнів за участю кінематографістів двох країн. Проведення Днів культури, гастрольної, виставкової та фестивальної діяльності створювало можливості для формування уявлення про культуру сусіднього народу. Вбачається за доцільне розглянути можливість і необхідність здійснення таких заходів Міністерству культури та мистецтв України і Міністерству культури та мистецтва Республіки Польща: розбудова інфраструктури інформаційної мережі України та Польщі щодо відомостей про культуру сусіднього народу; удосконалення механізмів здійснення культурної співпраці, з особливою увагою до гастрольної та театральної діяльності сусідньої країни; розширення території та кількісного складу учасників культурного діалогу України та Польщі [172, с. 73].

Українсько-польський культурно-мистецький обмін включав співпрацю театральних, музичних самодіяльних та фольклорних колективів, літераторів, митців, дитячих та молодіжних ансамблів, що брали участь у різноманітних конкурсах, фестивалях та виставках. Обома країнами проводилися Дні культури,

концерти, виставки, фестивалі, що свідчать про зацікавленість обох країн у подальшому співробітництві між областями, воєводствами, містами, культурними центрами та творчими спілками. Ще одним підтвердженням прагнення до культурно-мистецької співпраці стало проголошення 2004 року Роком Польщі в Україні та в 2005 року Роком України в Польщі. Домовленості які уклали дві держави про спільні творчі заходи, пройшли на високому рівні за підтримки президентів України та Польщі.

Основними напрямами культурно-мистецького діалогу стали кіно, театр, виставкова діяльність та виступи співочих колективів. Разом з тим українсько-польське співробітництво в галузі культури у досліджуваний період гальмується недостатнім фінансуванням на проведення культурних заходів.

Для поліпшення культурно-мистецького співробітництва необхідно провести ряд економічних законопроектів для підтримки та фінансування різних культурних, мистецьких і виставкових заходів.

4.3. Взаємодіяльність організацій по збереженню та поверненню культурно-релігійних цінностей

Питання реституції культурних цінностей займало особливе місце в системі міжнародної і національної охорони культурної спадщини. В міжнародному реституційному процесі йдеться про повернення втрачених і незаконно вивезених культурних цінностей, що є невід'ємною частиною національної культурної спадщини. У Стаття 9 Конституції України гарантує чинність всіх міжнародних договорів, які ратифіковані Верховною Радою України, в тому числі ті договори та угоди, які гарантують право нашої держави на повернення пам'яток культури, збагачення духовної спадщини народу, що внаслідок насильницького вторгнення була незаконно вивезена з території нашої держави і зазнала насильницької міграції. Це право дає змогу прогнозувати стратегію культурної політики держави у сфері реституції (повернення) [303].

Проблема повернення культурних цінностей врегульовується Договором між Україною та Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і

співробітництво від 18 травня 1992 р., в якому зазначається, що сторони вживатимуть заходів, спрямованих на виявлення і повернення культурних та історичних цінностей, які були втрачені, незаконно вивезені або іншим нелегальним шляхом опинилися на території другої сторони [7].

Для реалізації цих положень у грудні 1992 р. була створена Національна комісія з питань повернення в Україну культурних цінностей при Кабінеті Міністрів України, яка працює з усіма закладами науки й культури в тісній взаємодії та веде цілеспрямовану роботу з розшуку і повернення культурних цінностей [17, с. 7]. Її головним завданням було розроблення стратегії, її практична реалізація та запобігання вивезенню за межі країни пам'яток культури.

Велике значення в цій співпраці належало двостороннім переговорам на державному рівні з дотриманням норм міжнародного права, зокрема конвенцій та угод ЮНЕСКО. Міністерство закордонних справ України та Інститут української археографії НАН України видали збірник документів "Міжнародна охорона, захист і повернення культурних цінностей". У поданих у ньому вироблених під егідою ЮНЕСКО актах сформульовано засади і норми міжнародного права, яких мали дотримуватися держави при вирішенні цих складних питань [17, с. 8].

У 1999 р. набув чинності Закон України ″Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей″ [7]. Відповідно до Закону було створено Державну службу контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України. Згідно із завданнями, які стоять сьогодні перед Державною службою контролю, визначено такі пріоритетні напрями: робота з повернення в Україну втраченої історико-культурної спадщини; виконання контрольно-наглядових функцій у сфері переміщення культурних цінностей; координація роботи органів державної влади щодо вивезення; ввезення культурних цінностей.

До її компетенції віднесено виявлення і облік культурних цінностей, що були вивезені до інших держав і підлягають поверненню в Україну. Комісія координувала роботу відповідних міністерств і відомств щодо визначення напрямів проведення досліджень та вживала практичних заходів для повернення

на батьківщину культурних цінностей, брала участь у реалізації заходів, пов'язаних із виконанням Україною своїх зобов'язань як учасниці міжнародних угод з питань захисту культурних цінностей, запобіганням їх незаконному вивезенню й ввезенню та сприянням поверненню їх державам, яким вони належать [294, с. 6], займалася проблемами переміщених архівів і спільної культурної спадщини України та Польщі.

У 2000 р. почало діяти Польське бібліографічне товариство, що займалося встановленням втрат книжкових цінностей у різні роки та питаннями повернення пам'яток культури. Загальна програма базувалася на активному співробітництві з національними комісіями інших держав, а також інших установ, які уповноважені вести міжнародні переговори у справах повернення цінностей [22].

Розпочато видання бюлетеня "Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи", що надавав вичерпну інформацію стосовно культурних цінностей. Понад 200 міжнародних документів і законодавчих актів України, що супроводжувалися грунтовним науковим коментарем, представлені на його сторінках. Збірник, що вийшов за редакцією академіка НАН України Ю.С.Шемшученка і доктора юридичних наук В.І.Акуленка, отримав підтримку від Національної комісії з питань повернення в Україну культурних цінностей та Фонду сприяння розвитку митців України [30].

15-16 лютого 2000 р. в Кракові відбулося Перше засідання групи експертів із питань архівної спадщини відповідно до протоколу Другого засідання Міжурядової українсько-польської комісії на запрошення Департаменту Уповноваженого Уряду Республіки Польща у справах польської спадщини за кордоном. У ньому взяли участь з української сторони - заступник Голови Державного комітету архівів України Геннадій Боряк (співголова засідання), заступник Голови Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України Валентина Врублевська, директор Центрального державного історичного архіву України, м. Львів; з польської сторони - Генеральний директор Головної дирекції державних архівів Анджей Бернат (співголова засідання), заступник Головного директора державних архівів

Владислав Стемпняк, заступник директора Департаменту Уповноваженого Уряду Республіки Польща у справах польської спадщини за кордоном Яцек Мілер, керівник Наукового інституту архівістики Головної дирекції державних архівів Яцек Крохмаль, директор Державного архіву в Жешові Ян Баста, директор Державного архіву в Кракові Славомир Радонь [47, с. 97].

Засідання відзначалося конструктивним діалогом, відкритістю намірів, взаємоповагою, прагненням сторін будувати стосунки на взаємовигідних умовах згідно з нормами міжнародного права і практики щодо переміщених у результаті військових дій архівів; розподілу архівів між державами-спадкоємцями; між сусідніми державами після зміни державних кордонів, а також у результаті масових переселень.

Констатовано прагнення створити легітимні підвалини для проведення подальшого переговорного процесу з надзвичайно складних проблем взаємної реституції архівних цінностей, незаконно переміщених під час Другої світової війни. Сторони продемонстрували добру волю й цілковите порозуміння з багатьох порушених питань; дійшли згоди в результаті обговорення дискусійних проблем [47, с. 98].

Група архівних експертів висловила бажання запропонувати вироблену нею модель діалогу іншим експертним групам з проблем музеїв і бібліотек, що діятимуть у рамках Міжурядової комісії.

Під час засідання обговорювалися такі проблеми: переміщені архіви: міжнародні правові норми і практика; принципи і критерії визначення належності до архівних фондів обох сторін документальних матеріалів, що мають відношення до історії України і Польщі; стан поінформованості сторін про наявність у складі національних архівних фондів Польщі та України переміщених архівів або матеріалів спільної архівної спадщини.

У результаті дискусії погоджено, що за критерій належності до польських і українських національних архівних фондів слугуватиме принцип територіального походження документів, утворених у результаті діяльності державних органів влади та місцевого самоврядування. Одночасно належність документів

приватного та громадянського походження до національних архівних фондів Польщі та України визначатиметься в кожному конкретному випадку, залежно від волі фондоутворювача, власника або його правонаступника [30, с. 4].

Сторони також дотримуватимуться принципу неподільності архівного фонду, якому надаватиметься пріоритетне значення під час вирішення спірних питань.

У процесі вирішення спірних питань щодо належності документів до національних архівних фондів двох держав визнано також за доцільне застосовувати концепцію спільної культурної спадщини, запропоновану ЮНЕСКО у 1998 р. Сторони погодилися, що до Програми дій Міжурядової комісії, крім проблем переміщених під час Другої світової війни архівів, можуть також включатися інші матеріали польського та українського територіального походження, що зберігаються в архівах обох держав. Сторони домовилися обмінятися попередніми переліками архівних матеріалів, які, на їхню думку, ймовірно могли б належати до Національного архівного фонду іншої сторонни [30, с. 5].

На пропозицію української сторони обговорено питання про переміщену під час Другої світової війни частину архіву Наукового товариства ім. Тараса Шевченка, що нині зберігається в Національній бібліотеці у Варшаві. Погоджено, що доля архіву буде предметом обговорення на наступному засіданні Міжурядової комісії за участю представників бібліотеки.

Обговорено також низку українсько-польських проектів та ініціатив, що підпадають під концепцію спільної архівної спадщини двох країн, зокрема: участь України в міжнародних програмах "Спільна архівна спадщина держав і народів Центральної та Східної Європи" та "Відновлення Пам'яті Польщі"; підготовка спільних документальних та довідкових видань ("Руська (Волинська) метрика. 1569–1673: Корпус регестів документів, що стосуються Київського, Волинського, Брацлавського та Чернігівського воєводств"); Путівник по фондах Центрального державного історичного архіву України, м. Львів); створення і наповнення

спільними зусиллями комп'ютерних баз даних по кадастрових картах, а також по метричних книгах Галичини [294, с. 54].

Сторони дійшли згоди, що ще до остаточного розв'язання складних реституційних проблем, пов'язаних з переміщеними архівами, існує можливість обговорення питання можливості передачі на засадах взаємності окремих матеріалів, які належать до архівного фонду іншої сторони.

За результатами засідання заступниками керівників архівних служб України і Польщі підписано протокол. Відбулося третє засідання Міжурядової українсько-польської комісії у справах охорони та повернення втрачених і незаконно переміщених під час Другої світової війни культурних цінностей 3–6 березня 2001 р. у Києві. Під час засідання було, зокрема, схвалено пропозиції експертної групи з питань архівної спадщини. Обговорювалися проблеми подальшої долі частини архіву Наукового товариства ім. Тараса Шевченка, що зберігається в Національній бібліотеці у Варшаві, а також львівського зібрання "Оссолінеуму". Досягнуто домовленості щодо проведення в 2002 р. міжнародної наукової конференції з проблем спільної культурної спадщини України та Польщі.

До науково-координаційної ради Національної комісії входили провідні вчені, практики та представники творчих спілок. Навколо неї згуртувалися діячі культури, науки, представники міністерств культури і мистецтв, закордонних справ, дипломатичних місій України і в Україні, Головархіву та Держмитслужби [294, с. 57].

Велике значення в цій співпраці належало двостороннім переговорам на державному рівні з дотриманням норм міжнародного права, зокрема конвенцій та угод ЮНЕСКО. Міністерство закордонних справ України та Інститут української археографії НАН України видали збірник документів "Міжнародна охорона, захист і повернення культурних цінностей". У поданих у ньому вироблених під егідою ЮНЕСКО актах сформульовано засади і норми міжнародного права, яких мали дотримуватися держави при вирішенні цих складних питань [294, с. 58].

У липні 2003 р. у Львові відбулася регіональна нарада з питань повернення в Україну культурних цінностей, на якій обговорювалася робота Національної

комісії з питань повернення в Україну культурних цінностей та основні принципи роботи комісії [294, с. 59].

З метою подальшого міжнародного співробітництва, спрямованого на повернення культурних цінностей, та обміну досвідом з цього питання в грудні 2005 р. у Києві відбувся науково-практичний симпозіум "Правові аспекти реституції культурних цінностей: теорія і практика" [26]. У його роботі взяли участь провідні вчені, діячі науки, культури України, народні депутати, провідні представники профільних міністерств та закордонні фахівці. Проблеми, що порушувалися на цьому симпозіумі, викликали зацікавленість і у зарубіжних фахівців: Уповноваженого Уряду Республіки Польща з питань національної спадщини за кордоном Т.Поляка та професора Польської академії наук Я.Прушинського. Порушувалися питання відповідності національного законодавства міжнародному праву у сфері охорони культурних цінностей, міжнародно-правові проблеми і механізми розшуку та повернення культурних цінностей.

Одним із шляхів вирішення питання реституції стало укладення двосторонніх угод між державами. Так, усвідомлюючи необхідність охорони та збереження культурного надбання України та Польщі, що є невід'ємною частиною всесвітньої культурної спадщини, а також беручи до уваги ті величезні втрати, що їх зазнали культури двох народів унаслідок історичних подій, зокрема під час Другої світової війни, Україна та Республіка Польща підписали міжурядову Угоду про співробітництво у справі охорони та повернення втрачених і незаконно перміщених під час Другої світової війни культуриних цінностей [17]. Сторони погодилися, що повернення народам втрачених і незаконо переміщених культурних цінностей сприятиме розвитку національних культур і служитиме зміцненню співробітництва між нашими державами.

У музеях було розпочато роботу з вивчення культурних цінностей, що перебувають у так званих "спецфондах", ведення спільного обліку, інвентаризації і дослідження з метою встановлення кількості, вартості та стану рухомих культурних цінностей, пов'язаних з історією та культурою однієї з держав.

Національну спадщину, повернуту в Україну завдяки роботі Національної комісії, було передано на постійне зберігання до архівного, бібліотечного, музейного фондів України, введено до наукового та культурного обігу в нашій державі. За роки свого існування Національна комісія розробила державну програму "Повернуті імена", для виконання якої була сформована експертно-фондова група у складі мистецтвознавців, науковців, практиків архівної, бібліотечної та музейної справи. Прикладом реалізації програми став проект "Богдан Лепкий: повернення в Україну" до 125-річчя поета, прозаїка, критика, перекладача, історика літератури, громадського і культурного діяча. Відбувся ряд науково-практичних конференцій, круглих столів, вийшло з друку чимало публікацій з цієї проблематики [294, с. 32].

Правонаступницею Національної комісії стала Державна служба контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон, яку також очолив О.Федорук (його батько - українець з Тернопільщини, а мати - полька з Люблінського воєводства). Українсько-польській тематиці він присвятив більшу частину життя: тема кандидатської дисертації була пов'язана з українсько-польськими зв'язками в образотворчому мистецтві другої пололовини XIX – початку XX ст., яка в мистецтвознавстві України до нього не розглядалася. Першою грунтовною публікацією стала книга "Джерела культурних взаємин: Україна у творчості польських художників II пол. XIX – поч. XX ст.". Дослідження українсько-польських взаємин у мистецтві показало зацікавленість багатьох польських митців народним життям, історією та природою України. Докторська дисертація та наступні монографії О. Федорука були присвячені польському малярству [380].

Основним у розв'язанні проблеми реституції культурних цінностей став принцип походження культурних цінностей з території України. До цінностей України, за принципом походження, належали такі, що були створені на території України особами незалежно від їх громадянства; знайдені на території держави; отримані в дарунок або придбані на законних підставах в інших країнах, у тому числі в Польщі, і перевезені до України; набуті внаслідок добровільних обмінів

археологічними, етнологічними та іншими експедиціями в інших країнах за згодою їх компетентних органів [59].

Відповідно до Основ законодавства України про культуру Кабінет Міністрів України затвердив Положення про державний реєстр національного культурного надбання. Метою цього документа став облік об'єктів матеріальної та духовної культури виняткової історичної, художньої, наукової чи іншої культурної цінності, що мали важливе значення для формування національної самосвідомості українського народу і визнавали його вклад у всесвітню культурну спадщину. До Державного реєстру заносилися пам'ятки історії, археології, містобудування і архітектури, мистецтва, документальні пам'ятки, а також ті, що становили виняткову цінність [86, с. 53]. Ці об'єкти є державною власністю і не підлягають роздержавленню та приватизації.

Основними засадами у вирішенні спірних питань є поміркованість, об'єктивність, виваженість поглядів обох сторін у роботі з розгляду культурних цінностей, які є об'єктами інтересу комісії по реституції. Процес переговорів та передачі культурних цінностей - повільний і довготривалий. За період двостороннього співробітництва в цій галузі, під час візиту колишнього Президента Республіки Польща Л.Валенси в Україну, було повернуто частину архіву товариства "Просвіта" з 1868 по 1923 рр. (т. I-VI) [86, с. 54].

Передані матеріали становили цілісний комплект протоколів засідань товариства "Просвіта" – від початку становлення, розширення сфери діяльності, напрямів роботи, створення структури товариства та перших загальних зборів і зборів головного відділу. До складу товариства довгий час входили кращі представники української інтелігенції, громадськості, на його засідання запрошувалися відомі діячі культури та науки. Протоколи містили цікавий матеріал про визначних діячів української історії та культури, зокрема П.Озаркевича, М.Коцюбу, К.Левицького, В.Бачинського, Т.Лежогубського, О.Левицького, І.Брика, Л.Залужного, А.Жука, Я.Весьоловського, Я.Колшунюка, І.Романчука, П.Огоновського [294].

Українські вчені отримали вичерпну інформацію про діяльність філій товариства на теренах Галичини, його стосунки з науковими, культурними й громадськими інституціями, надання матеріальної допомоги учням гімназій. Архівні документи становлять велику цінність для українських учених та науки в цілому, допомагаючи у висвітленні невідомих сторінок історії і культури України.

Окрім вищеописаних позитивних результатів співпраці в галузі повернення культурних цінностей, є й певні складнощі, які виникають переважно під час роботи над визначенням культурно-історичного походження та належності тих чи інших пам'яток. Яскравим прикладом цього є ситуація, яка склалася навколо повернення до Польщі бібліотеки Оссолінських. Польська сторона вимагає повернення всіх фондів бібліотеки. Проте історія свідчить, що цю книгозбірню заснував у Відні вчений просвітитель граф Ю.М.Оссолінський, на прохання якого цю приватну колекцію в 1827 р. було перевезено до Львова й згідно із заповітом її власника передано місту як столиці Галичини. За часи свого існування бібліотека поповнилася також і українською літературою, насамперед церковними виданнями [127].

Міжурядова українсько-польська комісія у справах охорони та повернення втрачених і незаконно переміщених під час Другої світової війни культурних цінностей проводила свої засідання двічі на рік. Метою їх було проведення повної інвентаризації, створення відповідних умов для збереження та реставрації, вивчення можливості повернення культурних цінностей на основі паритетного вирішення спірних питань з урахуванням національних інтересів обох країн. Незважаючи на труднощі, Україні вдалося повернути собі деякі культурні цінності, що стало скоріше результатом особистої ініціативи дипломатів, журналістів, мистецтвознавців.

За загальновизнаними нормами міжнародного права кожен народ має право на збереження своєї історично-культурної самобутності. Створення сприятливих умов для розвитку української культури, охорони її пам'яток залежить від розв'язання завдань національного і міжнародного характеру. Приведення вітчизняного законодавства у відповідність із нормами міжнародного права

сприятиме вдосконаленню механізму повернення культурних цінностей. Взаємна зацікавленість наших країн у поглибленні всебічного співробітництва в гуманітарній сфері та відповідна нормативно-правова база свідчать про перспективність відносин у цій галузі. Визнання кожною стороною історичних прав і обов'язків на цивілізованому рівні дасть змогу розв'язати реституційну проблему в майбутньому. Проблема ця складна, вимагала довготривалих переговорів, поміркованості та виваженого підходу.

У зазначений період актуальною стала проблема повернення культурних цінностей релігійним організаціям. Україна та Республіка Польща визнали право членів національних меншин на збереження, вираження та розвиток своєї релігійної самобутності, у зв'язку з чим уживають заходів щодо реалізації права на сповідування своєї релігії [128, с. 68].

Остаточне розв'язання цієї проблеми ускладнюється вкрай напруженою релігійною ситуацією в Україні, яка є переважно християнською країною. Християнство представлене тут римо-католицькою, греко-католицькою церквами, членами яких є багато етнічних поляків, православною церквою, віруючі якої складають більшість релігійного населення України, та різноманітними протестантськими церквами і сектами. За такої багатоконфесійності, яка склалася історично, ситуація ще більше ускладнюється розколом серед православних віруючих, які розподілилися сьогодні переважно по трьох православних церквах, вороже налаштованим по відношенню одна до одної, – Українська Православна Церква (Московський патріархат), Українська Православна Церква (Київський патріархат) та Українська Автокефальна Православна Церква. Виникнення розколу безпосередньо пов'язане з вибухом українського національно-визвольного руху, що призвів до становлення України як незалежної держави. В цих умовах держава намагається забезпечувати релігійні та культурні інтереси всіх націй, які проживають на її території, дотримуючись принципу відокремлення церкви від держави та рівності всіх перед законом.

Держава усвідомлює, що важлива роль у збереженні та розвитку народної культури українців, що проживають поза межами своєї батьківщини, належить

релігії. Велика їх кількість, зокрема греко-католиків, розпорошена у селах Жешувського, Красненського та Перемишльського воєводств сучасної Польщі. Найбільшим скупченням українців став Перемишль, де їх нараховувалося близько 1500–2000 осіб [128, с. 68]. Наступними за кількістю осередками можна назвати Ярослав та Санок. На всіх інших територіях українці становили національну меншість.

Пам'ятники старовини акумулювали історію взаємних стосунків між двома народами. Взаємна співпраця та взаєморозуміння в справі охорони пам'яток веде до гармонійних стосунків українсько-польської співпраці в цілому. Однак у супереч цій істині, після Другої світової війни в Польщі був порушений розвиток релігійного життя, що позначилося на становищі Греко-католицької церкви. Зокрема, до 1994 р. в Перемишльському воєводстві було цілком знищено 116 церков. Частково були зруйновані об'єкти, передані Римо-католицький церкві з метою перетворення їх на костьоли для польського населення. У зв'язку з пристосуванням до потреб римо-католицького обряду церкви розбудовувалися зі створенням більш комфортабельних умов, але ці роботи часто проходили без належного контролю, внаслідок чого пам'ятки почали втрачати свою первісну оригінальність і набувати нових рис. Хоча слід відмітити, вживалися заходи щодо збереження інтер'єру та оригінальної субстанції церкви, прикладом яких можуть слугувати Гораєць та Лежахов [294, с. 72].

Позбавлення релігійних організацій можливості забезпечення духовних потреб своїх віруючих, як православних, так і католиків, протестантів та інших, призвело до рішучих кроків, які позитивно вплинули на розвиток релігійного життя в Україні. Представники організацій неодноразово зверталися до Президента України з проханням відновити культові споруди, повернути будівці церков, костьолів та сінагог які знаходяться у використанні інших не релігійних організацій. На жаль більшість із цих звернень не були виконані органами влади.

У Києві функціонувало два костьоли – Св. Олександра та Св. Миколая. До 2000 р. католикам було передано 106 костьолів, у 2001 р. – 56, в 2002 р. – 41. Збудовано 5 нових костьолів. Необхідно підкреслити, що повернуті святині

перебували в катастрофічному стані, були позбавлені оснащення та майже повністю зруйновані. Майже 90% із них потребували ремонту або навіть повної відбудови, з яких 15% були маленькі каплички та цвинтарі [294, с. 73]. Заподіяла шкоди також згубна практика перебудови давніх католицьких святинь з порушенням їх історичних архітектурних форм.

Кожна конкретна пам'ятка потребувала особистого підходу до її збереження. В одному випадку потрібна була консервація та охорона, в другому – реконструкція чи відбудова або рішення про пристосування історичного об'єкта до потреб сьогодення. Для кожної конкретної місцевості мала бути опрацьована наукова концепція комплексного утримування на її території традиційного характеру архітектури. Для цього необхідно було прийняти відповідні рішення на державному та регіональному рівнях та профінансувати роботи в галузі наукових досліджень і збереженні пам'яток.

Отже, кроки, які робилися в галузі рятування та повернення пам'яток української культури в Польщі, є вираженням взаємності стосовно тих, які робила влада в Україні для збереження пам'яток польської культури. Вважаємо, що пам'ятки обох культур на наших територіях слід трактувати як елемент багато в чому спільної історико-культурної спадщини. Досягнення порозуміння в цій галузі є складним та потребує толерантного і поміркованого підходу. Для розв'язання непорозумінь необхідно максимально полегшувати доступ до фондів і колекцій й поширювати інформацію про них серед науковців та зацікавлених осіб.

За загальновизнаними нормами міжнародного права кожен народ має право на збереження своєї історично-культурної самобутності. Створення сприятливих умов для розвитку культури, охорони її пам'яток залежить від розв'язання завдань національного й міжнародного характеру. Взаємна зацікавленість наших країн у поглибленні всебічного співробітництва в гуманітарній сфері, організація та функціонування державних органів, які займаються цими питаннями, та створена нормативно-правова база свідчать про перспективність відносин у цій галузі.

Підбиваючи підсумок зазначеного вище, слід констатувати, що Україна та Польща здійснювали культурний взаємообмін, використовуючи різноманітні

форми співпраці. В обох країнах створюються і діють освітні організації, які займаються видавничою, освітянською, культурною та іншими видами діяльності, що пов'язані із співпрацею українців та поляків. Проведене дослідження свідчить про те, що країни зацікавлені в подальшому безпосередньому співробітництві між областями, воєводствами, містами, культурними та мистецькими установами, музеями, художніми школами, творчими спілками, об'єднаннями, установами та центрами культури. Адже це сприяє взаємозбагаченню культур українського та польського народів.

Активна діяльність культурно-освітніх та релігійних товариств сприяла розширенню вивчення української мови, літератури, історії та географії в Республіці Польща і польської мови, літератури та полоністики в Україні. Україна та Польща співпрацюють у сфері збереження на своїх територіях об'єктів історико-культурної спадщини та здійснюють відповідні заходи щодо їх охорони, реставрації, наукового дослідження та використання. Популяризація національного кіномистецтва проходила завдяки збільшенню обміну кінопродукцією, організації прем'єрних показів фільмів та проведення кінотижнів за участю кінематографістів двох країн. Проведення Днів культури, гастрольної, виставкової та фестивальної діяльності створювало можливості для формування уявлення про культуру сусіднього народу. Вбачається за доцільне розглянути можливість і необхідність здійснення таких заходів Міністерством культури і мистецтв України та Міністерством культури та мистецтва Республіки Польща: розбудова інфраструктури інформаційної мережі України та Польщі щодо відомостей про культуру сусіднього народу; удосконалення механізмів здійснення культурної співпраці з особливою увагою до освітньої та наукової діяльності сусідньої країни; розширення території та кількісний склад учасників культурного діалогу України та Польщі.

ВИСНОВОК

У дисертації запропоновано теоретичне узагальнення і новий підхід до вирішення важливого й актуального завдання, що полягає в науковому обгрунтуванні тенденцій та закономірностей розвитку українсько-польських культурно-освітніх і наукових відносин. Отримані в процесі дослідження результати дають змогу, згідно мети та завдань, сформулювати висновки й рекомендації щодо використання результатів дослідження.

1. Встатановлено, що українсько-польські культурно-освітні та наукові зв'язки 2000–2005 рр. не стали предметом спеціального вивчення як у зарубіжній, так і в українській історіографії. Інтерес дослідників зосереджувався переважно на політико-економічних проблемах розвитку двостороннього співробітництва або на фрагментарному вивченні окремих напрямів культурно-освітніх та наукових відносин двох держав. Джерельна база представлена різноманітними документами та матеріалами, більшість яких зберігається в поточних архівах міністерств та відомств України. Їх маловивченість зумовлена однобокістю та розпорошеністю. Як кількісний склад, так і обсяг інформації дають змогу констатувати, що наявні джерела цілком достатні для написання наукової роботи. Окремими авторами лише частково порушено проблему двосторонніх культурно-освітніх та наукових відносин України та Польщі. Аналіз української та польської історіографії переконує, що проблема українсько-польських культурно-освітніх і наукових відносин лише частково вивчалася як українськими, так і польськими авторами. Серед таких дослідників слід виділити українських авторів О.Антонюка [146; 147; 148], І.Афанасьєва [153], О.Васильєва [175], Л.Зашкільняка [226], Г.Зеленька [229], О.Знахоренко [232], О. Калакура [240; 241; 245], В. Кирилич [261], В.Литвина [287], С.Стоєцького [347], М.Сівець [341], та зарубіжних: В.Балюка [392], К.Бахмана [49], Б.Бердиховську [81], З.Бжезинського [168], Я.Браткевича [521], С.Бурантань [73], А.Хойновської [423], З.Шмид [524] та ін. Вищевказані автори в контексті інтеграційних, політичних, економічних, соціальних та міжкультурних

процесів розглядають питання українсько-польських культурно-освітніх та наукових відносин.

Вивченню теми дослідження присвячені спеціальні роботи таких українських авторів, як І.Добрянський [209], В.Тригобчук [355], А.Павлишин [321], В.Трощинський [356], та зарубіжних: Є.Бар [162], В.Баранівський [165], Т.Герасимчук [186], Є.Козакевич [404] та ін. Окремі дисертаційні дослідження торкаються, зокрема, Д.Горуна [456], І.Афанасьєва [453], В.Моцока [465], В.Гевко [455], А.Васюк [454] та ін. проблематики культурно-освітніх та наукових відносин 2000–2005 рр.

Польські архівні матеріали, архівні фонди державної Академії наук Польщі, Архіви Варшавського наукового товариства, які були нами досліджені вперше, є надзвичайно важливим джерелом для вивчення українсько-польських культурно-освітніх та наукових відносин. Більшість із них перекладена автором цього дисертаційного дослідження з польської мови і не була до цього часу представлена для широкого загалу. Завдяки детальному аналізу архівів можна виокремити проблеми з польської точки зору. На думку польських фахівців, українсько-польське співробітництво на початку XXI ст. вийшло на прагматичний та якісно новий рівень співпраці. Досить поширеним стало співробітництво міжрегіональне, особливо це стосується питань освіти. Цікавими для поляків стали питання спільних освітніх осередків, зокрема створення українсько-польського університету. Водночас міждержавні взаємини характеризуються реалізацією досягнутих домовленостей та стабільністю. Суспільно-політичні зміни в Україні та Польщі у 2000–2005 рр. започаткували якісно новий етап розвитку відносин між двома країнами та вихід їх на рівень стратегічного партнерства. Активну участь у співпраці брали президенти України та Польщі, представники урядових кіл, громадських організацій, науковці, освітяни, професійні та самодіяльні колективи.

2. Визначено, протягом досліджуваного періоду була сформована нормативно-правова база двосторонніх відносин українсько-польського співробітництва в галузі культури. За підрахунками автора в період 1990-1999 рр. було підписано і узгоджено близько 110 доворів, угод та міжурядових домовленостей, які стосуються гуманітарних українсько-польських відносин, в той час як протягом 2000–2005 рр. – близько 200. Велике

значення відігравали й особисті стосунки представників культури, освіти, науки, політичних, державних та громадських діячів. Міждержавна співпраця України і Польщі повинна постійно підсилюватися взаємодією в межах постійно діючих міждержавних механізмів, подальшим зміцненням договірно-правової бази двостороннього співробітництва. З самого початку новітніх відносин між Україною та Польщею вищі державні органи, зокрема і парламенти наших країн, тісно співпрацювали у вирішенні важливих питань розвитку двосторонніх культурних відносин. Успішний міжпарламентський діалог, який регулярно відбувається між Україною та Польщею, сприяє швидкій ратифікації міждержавних угод, гармонізації правових норм, зміцнює взаєморозуміння політичних еліт. Показовим у цьому контексті є й те, що саме українські та польські парламентарі започаткували політичний діалог та були ініціаторами перших, формально ще не офіційних зустрічей між українцями та поляками, в умовах радикальних змін у Радянському Союзі, що фактично було першими кроками до налагодження повноцінних стосунків між Україною та Польщею як незалежними та демократичними державами. Значною мірою інтенсифікації міжпарламентських відносин сприяло створення позафракційних депутатських груп "Україна – Польща" та "Польща – Україна. Створення таких політичних структур в обох країнах засвідчили сталу зацікавленість політичних сил обох держав у розвитку парламентського політичного діалогу з метою узгодження позицій України та Польщі щодо питань культурного співробітництва. З'ясовано, що в процесі наукового співробітництва між Україною і Польщею були сформовані відповідні напрями та групи фахівців, які безпосередньо працюють над виконанням підписаних угод і договорів.

Аналіз документальних матеріалів доводить, що одночасно із активізацією процесу становлення України як суб'єкта міжнародних відносин розпочинається активне формування українсько-польських стосунків у правовому полі. З початком офіційного визнання Польщею незалежності України діяльність українських та польських політичних сил була спрямована на створення політично-правових засад двостороннього співробітництва та пошуку оптимальних форм взаємодії. Протягом досліджуваного періоду було створено повноцінну правову базу українсько-

польського співробітництва в усіх сферах, яке в процесі розвитку підкріплюється новими угодами.

3. Доведено, що двостороння співпраця освітян та науковців відбувається в різних напрямах та формах, які у своєму розвитку вдосконалювалися й набували нового змісту. Позитивними рисами українсько-польського культурно-освітнього співробітництва були: прагнення до порозуміння та здійснення спільних проектів культурного будівництва. Спираючись на проведений аналіз, зазначимо, що в 2000–2005 рр. українсько-польське співробітництво в галузі культури гальмувалося недостатнім обсягом фінансування спільних культурних заходів та зволіканням у вирішенні відповідних питань, пов'язаних із виконанням встановлених формальностей.

Контакти в галузі освіти та науки налагоджувалися у процесі спільної діяльності відповідних міністерств України та Польщі. В окремих містах України намітилася чітка тенденція до зростання кількості бажаючих опанувати польську мову. Незадовільним натомість залишився стан з вивченням польської мови в сільській місцевості. Завданням учених-гуманітаріїв була інтенсифікація процесу взаємообміну, зокрема дослідницькими здобутками, ліквідація "білих плям" у сфері вивчення спільної історико-культурної спадщини. У тематичній співпраці вчених України та Польщі домінували проблеми культурно-історичного розвитку, археології та літератури за низького загального відсотка гуманітарних досліджень. Співробітництво українських та польських науковців відбувалося чітко визначеній правовій основі шляхом взаємного обміну публікаціями та науковою інформацією про нові дослідження, організації спільних наукових заходів, рецензування підготовлених до друку праць, виступів опонентів на захисті кандидатських дисертацій, відряджень, з метою читання лекцій, підвищення кваліфікації, збирання матеріалів. На нашу думку, слід ширше впроваджувати в практику конкурси на кращі науково-дослідні праці, статті, нариси з проблем українсько-польського співробітництва.

У процесі роботи були сформовані напрями наукового співробітництва та групи фахівців, які безпосередньо працюють над виконанням підписаних угод та договорів. Вивчення дослідницьких методик своїх колег і виконання науковцями академічних

установ обох країн спільних проектів дають можливість об'єктивно висвітлювати історію формування української та польської нації, складні процеси еволюції національної самосвідомості обох народів на різних етапах їх історичного розвитку. Постійний діалог українських та польських учених у формі проведення міжнародних наукових конференцій, присвячених обговоренню або широкого кола проблем, або вузькоокреслених тем сприяє послідовному встановленню об'єктивності та виявленню достовірних фактів в історії розвитку обох народів. Саме завдяки спільним діям науковців України та Польщі щодо детального перегляду складних подій минулого і створюються необхідні умови для взаємного зближення, налагодження дружніх відносин та співробітництва.

Розкриваючи інтеграційні процеси, які відбувалися в Україні та Польщі, слід зазначити, що особливе значення для розвитку спільних українсько-польських культурно-освітніх та наукових відносин стало розширення Євросоюзу, зокрема входження до цієї структури в 2004 р. Польщі. У політичному плані цей процес позитивний, адже модернізує культурно-освітнє співробітництво з новими членами ЄС, Польщею зокрема, розширює рамки співробітництва з ЄС, дає певні можливості впливу на його рішення через нових членів ЄС, сприяє запровадженню в Україні європейських стандартів. Польща як член Європейського Союзу зможе відіграти активну посередницьку роль у діалозі між Україною та Євросоюзом, будучи в українських справах не лише найініціативнішою, а й найкомпетентнішою державою з-поміж членів ЄС. Відзначимо, що Республіка Польща постійно надавала підтримку Україні стосовно євроінтеграційних прагнень і намагається виконати роль своєрідного механізму, який формально приведе Україну в сім'ю європейських народів. Водночас, без здійснення комплексу заходів стосовно адаптації правових, економічних та культурних умов України до загальноєвропейських параметрів може виникнути лінія поділу між Україною та розширеним ЄС. Конструктивним та виваженим є співробітництво між дипломатичними представництвами України та Польщі. Ще до офіційного встановлення дипломатичних відносин були здійснені кроки для повноцінного функціонування їх у майбутньому. Зокрема, до встановлення дипломатичних відносин на офіційному рівні обидві держави вирішили обмінятися

спеціальними посланниками урядів, що було досить незвичною формою дипломатичних відносин, їх практика на той час нічого подібного не знала. Але вже тоді обидві держави хотіли засвідчити свої наміри і створити основу для дипломатичних відносин на державному рівні. Революційні події, які мали місце в Україні у листопаді – грудні 2004 р., також значною мірою позначились на розвитку українсько-польських стосунків. Саме в Польщі, з-поміж усіх країн Європи, вони отримали найвищий ступінь підтримки більшості суспільства – від звичайних громадян до урядових структур, парламенту, Міністерства закордонних справ Польщі, польських депутатів Європарламенту, колишнього президента А.Кваснєвського, а з часом і Л.Качинського, що свідчить не лише про позитивну динаміку розвитку міждержавного діалогу на офіційному рівні, а й про значні зміни у позитивному сприйнятті поляками українців, а українцями – поляків, відмову від стереотипів, що позитивно позначаються на розвитку українсько-польських відносин.

Загальні тенденції та особливості розвитку культурно-освітнього та наукового співробітництва Польщі та України. Для них характерні періоди активізації, гальмування, пошуків компромісів і певного охолодження. Це пов'язано як із внутрішнім розвитком українського і польського суспільства, так із зовнішніми факторами: світовою кон'юнктурою, позицією провідних західних держав стосовно тих чи інших подій у світі і їх впливом на зовнішню політику України та Польщі. Тому українсько-польські культурно-освітні та наукові відносини необхідно розглядати в контексті євроінтеграційних і глобальних світових процесів, враховуючи міжнародну ситуацію, наявні інтереси провідних держав і міжнародних структур. Важливою ланкою стратегічного партнерства є створення і діяльність спільних організаційних структур та механізмів, завдання яких сприяти поглибленню культурно-освітнього та наукового співробітництва між Україною та Польщею. В Україні протягом досліджуваного періоду створені відповідні інститути міждержавної співпраці, зокрема Консультаційний комітет президентів України та Польщі, Інститут Польщі в Києві, Постійна українсько-польська конференція з питань європейської інтеграції, функціонує Українсько-польський / Польсько-український Форум та ін.

4. Проаналізувавши співробітництво вищих навчальних закладів Польщі та

України на прикладі найбільших університетів наших держав, можна констатувати, що такі польські ВНЗ, як Варшавський політехнічний університет, Університет ім. Марії Кюрі, Сілезький університет, Католицький університет в Люблені та ін. співпрацюють та мають низку спільних договорів з українськими вишами, у цих навчальних закладах також успішно працюють кафедри української історії, мови та культури. В польських університетах навчаються українські студенти відповідно до спільних програм українських та польських ВНЗ. Польську мову вивчають у Київському університеті ім. Тараса Шевченка, Національному педагогічному університеті ім. М.П.Драгоманова; польські викладачі згідно з умовами договору (2004 р.) по обміну науковцями читають курси лекцій у Київському політехнічному університеті, Львівському університеті ім. І.Франка тощо. Процес розвитку вищої освіти в Україні та Польщі в період 2000-2005 рр. характеризується реалізацією створення нових освітніх технологій у навчальному процесі та управлінні, поширення приватної освіти, гнучкої системи оплати за навчання, розширення практики обміну викладачами, аспірантами та студентами між двома країнами. Польща та Україна протягом досліджуваного періоду провадили низкку освітніх програм та наукових проектів. Зокрема, країни беруть участь у міжнародних програмах TEMPUS, ERASMUS, MUNDUS та ін. Університетська співпраця між обома країнами започаткована ще за часів Радянського Союзу, але для початку XXI ст. характерним є укладання довгострокових угод між ВНЗ та спільна робота в різних освітньо-наукових проектах. Наприклад, такі договори існують між Національним педагогічним університетом ім. М.П.Драгоманова, Кам'янець-Подільським педагогічним університетом, Житомирським педагогічним університетом тощо. Ця співпраця сприяє покращенню форм та методів підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів для вищої освіти України та Польщі.

5. Показано, що роль української і польської діаспори у розвитку міждержавних відносин є особливо важливою. Демократичні процеси в Україні та Польщі сприяли пожвавленню культурно-освітнього й громадсько-політичного життя національних меншин, підтвердженням чого стало створення та функціонування відповідних організацій на майже всій території Польщі та України, де компактно проживають

українська і польська національні меншини. В Польщі відкрито понад 50 шкіл, де викладають українською мовою. У Варшавському та Краківському університетах працюють кафедри українознавства та української мови і літератури. Матеріали всіх спільних проектів, зокрема конференцій, симпозіумів, круглих столів тощо друкуються польською та українською мовами. У Польщі видаються також відмінні за спрямуванням, тематикою, розраховані на різну читатську аудиторію книги українських авторів.

Національні меншини визначають сутність взаємозв'язків між країною їх проживання та етнічною Батьківщиною, тому вбачаємо за необхідне здійснення таких заходів, як: утворення дієвого механізму підтримки польського шкільництва на Україні та українського в Польщі, належне забезпечення навчально-методичною та художньою літературою, поширення виважених та об'єктивних досліджень польських істориків та науковців. Встановлено, що однією з головних перешкод на шляху до примирення двох народів стала наявність негативних стереотипів та упередженості, подекуди й ворожих настроїв, сформованих на основі конфліктів і драматичних подій у їх спільній історії. Створення нового образу українця інколи не в змозі перекрити вже існуючий. Розгляд фактичних даних у дисертації дав можливість з'ясувати динаміку розвитку українсько-польських зв'язків у галузі культури, яка мала характер синхронних піднесень і спадів.

Розгдядаючи особливості гастрольної, виставкової та фестивальної діяльності протягом 2000–2005 рр., слід зазначити, що саме в цей період оголошені Рік Польщі в Україні (2004 р.) та Рік України в Польщі (2005 р.). Президентами України Л.Кучмою та Польщі А.Квасьневським було укладено ряд домовленостей про представлення української та польської культури, в ряді музикальних, театральних та виставкових проектах. Українсько-польський культурний обмін включав співпрацю театральних, музичних самодіяльних та фольклорних колективів, дитячих і молодіжних груп, кінематографістів, літераторів, митців.

З'ясовано, що кроки, які робилися в галузі збереження та повернення пам'яток української культури в Польщі, є вираженням взаємності стосовно тих, які робила влада в Україні для збереження пам'яток польської культури. На нашу думку пам'ятки

обох культур на наших територіях слід трактувати як елемент багато в чому спільної історико-культурної спадщини. Досягнення порозуміння в цій галузі є складним та вимагає толерантного і поміркованого підходу. Для розв'язання непорозумінь необхідно максимально полегшувати доступ до фондів та колекцій і поширювати інформацію про них серед науковців та зацікавлених осіб. За загальновизнаними нормами міжнародного права кожен народ має право на збереження своєї історично-культурної самобутності. Створення сприятливих умов для розвитку культури, охорони її пам'яток залежить від вирішення завдань національного й міжнародного характеру. Взаємна зацікавленість наших країн у поглибленні всебічного співробітництва в гуманітарній сфері, організація та функціонування державних органів, які займаються цими питаннями, та створена нормативно-правова база свідчать про перспективність відносин у цій галузі.

6. З'ясовано, що активна діяльність культурно-освітніх організацій та товариств сприяє розширенню вивчення української мови, літератури, історії та географії в Республіці Польща і польської мови, літератури та полоністики в Україні. Україна та Польщі співпрацюють у сфері збереження об'єктів історико-культурної спадщини та вживають відповідних заходів щодо їх охорони, реставрації, наукового дослідження та використання. Культурно-освітні організації, зокрема, Спілка українських вчителів в Польщі, Товариство української молоді та ін. також успішно займаються видавничою діяльністю, це насамперед стосується збірників наукових праць та статей, дитячої літератури, а також перекладацкою діяльністю.

Отже, предметне вивчення українсько-польських культурно-освітніх та наукових відносини 2000-2005 рр. дає підстави стверджувати, що стосунки між Україною та Польщею пройшли тривалий, не позбавлений суперечностей, але динамічний та конструктивний шлях становлення і розвитку. Розглядаючи відносини між Україною і Польщею, відзначимо їх насиченість, результативність, виваженість підходів на урядовому, дипломатичному і міжпарламентському рівнях. Українсько-польське стратегічне партнерство може і повинно бути піднесено на якісно новий рівень завдяки більшому усвідомленню необхідності змін, чіткій визначеності у пріоритетах внутрішньої та зовнішньої політики, подальшому зміцненню контактів та прагненню

до діалогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела

1. Архівні джерела

Архів Міністерства закордонних справ України

1. Встановлення дипломатичних відносин між Україною та Республікою Польща у вигляді обміну нот // Історико-архівне управління МЗС України. – Ф.: Міжнародні договори. 2000 р., Од. зб. 2456. 3 арк.
2. Консульська конвенція між Україною і Республікою Польща // Історико-архівне управління МЗС України. – Ф.: Міжнародні договори. 2000 р., Од. зб. 22. – 22 арк.
3. Протокол про консультації між Міністерством закордонних справ України і Міністерством закордонних справ Республіки Польща // Історико-архівне управління МЗС України. – Ф. Міжнародні договори. 2000 р., Од. зб. 21. – 2 арк.
4. Протокол про створення Консультаційного комітету Президентів України та Республіки Польща // Історико-архівне управління МЗС України. – Ф. Міжнародні договори. 2001 р., Од. зб. 204. – 2 арк.
5. Спільна декларація Президента України і Президента Республіки Польща // Історико-архівне управління МЗС України. – Ф. Міжнародні договори. 2002 р., Од. зб. 1320. – 4 арк.
6. Спільна заява Міністрів закордонних справ Республіки Польща і України // Історико-архівне управління МЗС України. – Ф.: Міжнародні договори. 2003 р., Од. зб. 2. – 1 арк.
7. Спільне комюніке Міністрів закордонних справ Республіки Польща та України // Історико-архівне управління МЗС України. – Ф.: Міжнародні

договори. 2003 р., Од. зб. 2. – 1 арк.

Поточний архів Варшавського університету

8. Польська діаспора у Харкові: історія та сучасність / Diaspora Polska w Charkowie: historia i wspolczesnosc: матеріали наук. конф., Харків, 24 квіт. 2004 р. / Генеральне консульство Республіки Польща в Харкові; "Польський Дім" у Харкові. – Х.: Майдан, 2004. – 208 с.
9. Століття живи – століття навчайся [Електронний ресурс] // 8иисіуіпро1апс1. – Режим доступу: http://www.studyinpoland.pl/ukraine/index.php?option=com_content&tak=view&id=76&Itemid=96.
10. Czudowska-Kandyba I. Stereotyp Polaka w prasie ukrainskiej, виступ на з'їзді Польського соціологічного товариства в Жешові, вересень 2000.
11. Czas kultury: Sprzedaz W. Fenrych. – Poznan.
12. Historia dyplomacji polskiej, X – XX w. / PAN. Inst, Studi6w Politycznych etc; Pod red.: G. Labudy, W. Michowicza. – Warszawa: Wyd-wo Sejmowe, 2002. – 758 s. [32] 1. il, fot.
13. Historia-mentalnosc-tozsamosc: Miejsce i rola historii oraz historykow w zyciu narodu poiskiego i ukrairiskiego w XIX i XX witku. – Rzeszow: Wydawmctwo Uniwersytctu Rzeszowskiego, 2008.
14. Historia-mentalnosc-tozsamosc: Studia z historii, historii historiografii i metodologii historii / pod redakcija Karoliny Plasik-Wrzosek, Wojcicha Wrzoska i Leonida Zaszkilnjaka. – Poznan, 2010.
15. Hud' B. Polityka wschodnia Unii Europejskiej: poglad z Ukrainy / Bohdan Hud' // Rola Polski w ksztaftowaniu polityki wschodniej Unii Europejskiej na przykiadzie Ukrainy. Redakcja: Jan Borkowski. – Warszawa: Uniwersytet Warszawski, 2006. - S. 65–70.

16. Hud' B. Problem wybaczenia i pojednania we wspotczesnych stosunkach ukrainsko-polskich / Bohdan Hud' // Przebaczenie – Rozliczanie – Pojednanie. Globalne i lokalne problemy wspolczesnej Europy. Redaktor naukowy: Zbigniew Drozdowicz. – Poznari: Uniwersytet im. A.Mickiewicza, 2002. – S. 163–172.
17. Hud' B. Ukraina w globalizujcym si? swiecie / Bohdan Hud' // Megatredy we wspolczesnym swiecie. Pod redakcja naukowy Marianny Lipiec-Zajchowskiej. – Warszawa: Uniwersytet Warszawski, 2006. – S. 207 – 211.
18. Hartman K. Pollens Impolitic und die Ukraine // Osteuropa. October, 1999. – P. 954.
19. Hnatiuk O. Bunt pokolenia. Rozmowy z intelektualistami ukrainskimi. – Lublin: / O. Hnatiuk, B. Berdychowska Wyd. UMCS, 2000. Unia nasza // Gazeta Wyborcza. – 2002. – 14 grudna – S. 1. Olchowski J. Kulturowo-cywilizacyjna tozsamosc Ukrainy / J. Olchowski // Ukraina w stosunkach miedzynarodowych / Pod red. M.Pietrasia i T. Kapusniaka. Lublin: UMCS, 2007.
20. Pronobis W. Polska i swiat w XX wieku / W. Pronobis. – Wyd. popr. i uzupel. – Warszawa: Editions Spotkania, S. a. – 479 s.: il.
21. Studia Polsko-Ukrainskie, red. nacz. Startislaw Stepien, Poludniowo – Wschodni Instytut Naukowy, Przemysl 2006 – Польсько-українські студії**,** Південносхід. наук. ін-т, Перемишль, 2006.
22. Strzeszewski M. Milczenie nie got ran II "Rzeczpospolita", "Plus-Minus", 6.11.1999.

2. Електронні джерела

Поточний архів Польського Інституту в Києві

23. Авторські зустрічі з польськими письменниками Мірославом Нагачем і Міхалом Вітковским та презентація перекладів їхніх книг українською мовою [Електронний ресурс] // Архів подій 2006. Польський Інститут в Києві. – Режим доступу: http://www.polinst.kiev.ua/ua/podii2/archive.htm?year=2006&id=179

24. Архів подій 2001 [Електронний ресурс] // Польський Інститут в Києві. – Режим доступу: http://www.polinst.kiev.ua/ua/podii2/archive.htm?year=2001&id
25. Архів подій 2002 [Електронний ресурс] // Польський Інститут в Києві. – Режим доступу: http://www.polinst.kiev.ua/ua/podii2/archive.htm?year=2002&id
26. Архів подій 2003 [Електронний ресурс] // Польський Інститут в Києві. – Режим доступу: http://www.polinst.kiev.ua/ua/podii2/archive.htm?year=2003&id
27. Архів подій 2004 [Електронний ресурс] // Польський Інститут в Києві. – Режим доступу: http://www.polinst.kiev.ua/ua/podii2/archive.htm?year=2004&id
28. Архів подій 2005 [Електронний ресурс] // Польський Інститут в Києві. – Режим доступу: http://www.polinst.kiev.ua/ua/podii2/archive.htm?year=2005&id
29. Виставка «Україна - світові» [Електронний ресурс] // Культурно-інформаційний центр при Посольстві України в РП. – 14 квіт. 2008 р. – Режим доступу: http://www.mfa.gov.ua/poland/ua/news/detail/12298.htm
30. Виставка ікон на І Міжнародному пленері іконопису в Новиці [Електронний ресурс] // Культурно-інформаційний центр при Посольстві України в РП. – 15 груд. 2009 р. – Режим доступу: http://www.mfa.gov.ua/poland/ua/news/detail/32297.htm

Поточний архів Посольства Республіки Польщі в Україні у м. Києві

31. Виставка про Голодомор у Познані [Електронний ресурс] // Культурно-інформаційний центр при Посольстві України в РП. – 13 трав. 2008 р. –Режим доступу: http://www.mfa.gov.ua/poland/ua/news/detail/12797.htm
32. Виставка сучасних київських художників «Єднає нас мистецтво» [Електронний ресурс] // Культурно-іиформаційний центр при Посольстві України в РП. – 4 верес. 2009 р. – Режим доступу: http://www.mfa.gov.ua/poland/ua/news/detail/28431.htm
33. Все про освітні, наукові, культурні стипендійні програми та стажування в Республіці Польща [Електронний ресурс] // Польсько-освітній фонд Перспективи. – Режим доступу: http://www.stypendyst.pl/login.php

34. Генеральне консульство Республіки Польща у Луцьку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.luckkg.polemb.net/index.php?document=104

35. Декламаторський конкурс української поезії в м. Щецині [Електронний ресурс] // Культурно-інформаційний центр при Посольстві України в РП. –Режим доступу: http://www.mfa.gov.ua/poland/ua/news/detail/22734.htm

36. Європейський колегіум польських і українських університетів [Електронний ресурс] // Комітет з питань науки і освіти. – Режим доступу: http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article\?art_id=45826&cat_id=45822

37. Інформаційно-довідковий матеріал про стан і перспективи розвитку співпраці в галузі освіти і науки між Україною і Республікою Польща [Електронний ресурс] // Комітет з питань науки і освіти. – Режим доступу http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/printable_article;jsessiond=48DE8DCE41DBCFFA9AD985173CFFD7DD?art_id=45823

38. Інформаційно-культурна акція "Запрошуємо в Україну!" [Електронний ресурс] // Культурно-інформаційний центр при Посольстві України в РП. – Режим доступу: http://www.mfa.gov.ua/poland/ua/news/detail/8530.htm

39. Інформація про освітні програми навчальних закладів держав-членів ЄС, в яких можуть також брати участь громадяни України [Електронний ресурс) // Посольство України в Республіці Польща. – Режим доступу: http://www.mfa.gov.ua/ mfa/en/publication/content/5743.htm

40. Кордони і система безпеки в Європі: роль України і Польщі [Електронний ресурс] // Архів подій 2001. Польський Інститут в Києві. – Режим доступу: http://www.polinst.kiev.ua/ua/podii2/archive.htm?year=2001&id=49

41. Міжнародна наукова конференція "Історична пам'ять українців і поляків у період формування національної свідомості в XIX – першій половині XX століття" [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Українського інституту національної пам'яті. – Режим доступу: http://www.memory.gov.ua/ua/publication/content/1531.htm

42. Міжнародна програма DAGNY [Електронний ресурс] //Осередок Willa Decjusza. – Режим доступу: http://www.villa.org.pl/p_stypendialny_dagny.php

43. Особливий партнер. Марек Зюлковський: Рік Польщі має залишати "знак" сучасної країни у свідомості українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.day.ua/27936/

44. Польський інститут у Києві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.polinst.kiev.ua/ua/res_center/tvor_step.htm

45. Президент України Віктор Ющенко називає українсько-польські відносини зразком для побудови демократичного Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nrcu.gov.ua/index.php?id=4&listid=98958

46. Програма Ерасмус Мундус [Електронний ресурс] // Представництво Європейської комісії в Україні. – Режим доступу: http://www.delukr.ec.europa.eu/erasmus_mundus_uk.html

47. Програма Темпус [Електронний ресурс] // Представництво Європейської комісії в Україні. – Режим доступу: http://www.delukr.ec.europa.eu/page31528.html

48. Проект “Teraz Wroclaw”[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.study-in-wroclaw.pl

49. Проектування Плаката [Електронний ресурс] // Архів подій 2003. Польський Інститут в Києві. – Режим доступу: http://www.polinst.kiev.ua/ua/podii2/archive.htm?year=2005&id=210

50. Сівец М. Україна і Польща: підсумовуючи досягнуте / Марек Сівец [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dt.ua/1000/1600/32037/

51. Сікорський Ю. Генеральний консул Республіки Польща Сильвестр Шостак взяв участь у Вінниці в урочистостях з нагоди відкриття Року Польщі в Україні [Електронний ресурс] / Ю. Сікорський // Укрінформ. – 31 берез. 2004 р. – Режим доступу: http://polska.ukrinform.com/article.php?a=0065

52. Скарби Херсонесу на Вармії і Мазурах [Електронний ресурс] // Консультаційо-інформаційний центр при Посольстві. – Режим доступу: http://www.mfa.gov.ua/poland/ua/news/detail/15729.htm
53. "Слідами Тараса Шевченка та української культури" [Електронний ресурс] // Консультаційо-інформаційний центр при Посольстві. – Режим доступу: http://www.mfa.gov.ua/poland/ua/news/detail/11520.htm
54. Спільна декларація Президента України і Президента Республіки Польща, 26 черв. 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.chi?nreg=616_088
55. Спільна заява Президентів України і Республіки Польща "До порозуміння і єднання". – 21 трав. 1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/
56. Справи полонійні [Електронний ресурс] // Генеральне консульство Республіки Польща у Львові. – Режим доступу: http://lwowkg.polemb.net/index.php?document=81
57. Стан та перспективи українсько-польських відносин [Електронний ресурс] // Посольство Україна в республіці Польща. – Режим доступу: http://www.mfa.gov.ua/poland/ua/publication/content/29136.htm
58. Століття живи – століття навчайся [Електронний ресурс] // 8iисіуіпро1апс1. – Режим доступу: http://www.studyinpoland.pl/ukraine/index.php?option=com_content&tak=view&id=76&Itemid=96.
59. Творчий вечір відомого українського поета з Польщі Остапа Лапського [Електронний ресурс] // Консультаційо-інформаційний центр при Посольстві. – Режим доступу: http://www.mfa.gov.ua/poland/ua/news/detail/25723.htm
60. Трансграничний соціально-культурний проект Korczmin/Корчмин: транскордонний діалог культур, Korczmin/Стаївка, Polska/Україна [Електронний ресурс] // Польський Інститут в Києві. – 26 серп. 2006 р.

– Режим доступу: http://www.polinst.kiev.ua/ua/podii2/archive.htm?year=2006&id=177

61. Український центр культурних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://culturalsudies.in.ua
62. Українсько-польські відносини [Електронний ресурс] // Посольство України в Республіці Польща. – Режим доступу: http://www.mfa.gov.ua/poland/ua/publication/content/981.htm
63. У Любліні пройшли польсько-українські зустрічі майстрів слова [Електронний ресурс] // Західно-інформаційна корпорація. – Режим доступу: http://zik.com.ua/ua/news/2010/05/18/229045
64. Українсько-польський центр академічних обмінів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.euro-osvita.com.ua/home.aspx
65. У Польщі проходить фестиваль української культури [Електронний ресурс] // ForUm. – Режим доступу: http:ua.for-ua.com/ukraine/2007/12/12/070652.html
66. У Польщі у третє пройшов фестиваль "Україна в Центрі Любліна" [Електронний ресурс] // Захід.-інформ. корпорація. – 18 трав. 2010 р. – Режим доступу: http://zik.com.ua/ua/photoreport/2010/11/11/255869
67. Україна і Польща обговорили стратегію співпраці [Електронний ресурс]. – 26 жовт. 2009 р. – Режим доступу: http://vkurse.ua/ua/politics/ukraina-i-polsha-obsudili.html
68. Україна - Польща [Електронний ресурс] // Просто багато книг: chitalka.org – Режим доступу: http://chitalka.org/article.php?book=148&article=7887
69. Українсько-польські стосунки не зміняться після трагічної загибелі Л. Качинського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kolomyya.org/se/sites/pb/?nid=26712&page=1.
70. Фонд ім. Юзефа Дітля [Електронний ресурс] // Польсько-освітній фонд Перспективи. – Режим доступу: http://www.stypendyst.pl/login.php?pre_nid=1828

71. Bosacki M. "Gazeta Wyborcza" zawiozła swój specjalny ukraiński dodatek do Kijowa / M. Bosacki M. Wojciechowski // http://servisy.gazeta.pl/suwiat/1,34180,2 415206.html
72. Borowska M. Pomarańczowo w gazetach lokalnych / M. Borowska // http://wv. –w.media.ngo.pl/labeo/app/cms/x/S763O;jsessionid=923132FDA307E140D62 563CBA99D 460502.12.200417:34:06
73. Brzeziecki A. Wiedza, że Polska jest z nimi. / A. Brzeziecki // – Режим доступу: http://tygodnik.onet.p1/0,1206365, druk.html
74. Expose Ministra Spraw Zagranicznych RP prof. Adama Daniela Rotfelda [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.stosunki.pl/?q=node/1134
75. Expose Ministra Spraw Zagranicznych RP Wlodzimierza Cimoszewicza [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.stosunki.pl/?q=node/1135
76. Krzemiński A.,Ostrowski M. Misja kijowska / A. Krzemiński, M. Ostrowski и // http://polityka.onet.pl/162,120790 4,10,,druk.html
77. Gawryś F. Tak dla Juszczenko, nie dla Rosji / F. Gawryś // http://www.rzeczpospolita.pl/ dodatki/specjal_041210/specjal_a_2.html
78. Polacy na Ukrainie – dzialalnosc organizacji polskich i mozliwe formy pomocy [Електронний ресурс] //Stowarzyszenie Gmin I Powiatow Malopolski. – Режим доступу: http://www.sgpm.krakow.pl/artykuly/formatka.php?idwyb=162
79. Polacy na Ukrainie – rozmowa ze Stanislawem Kosteckim – prezesem Zwiazku Polakow na Ukainie [Електронний ресурс] // Polonia portal. – Режим доступу: http://www.expatpol.com/index.php?stsid=16595&kid=39
80. Polsko na Ukrainska Wymiana Mlodziezy [Електронний ресурс] // Narodowy centrum kultury. – Режим доступу: http://www.nck.pl/kategoria/235/polskoukrainska-wymiana-mlodziezy/pr/true

81. Program Thesaurus Poloniae [Електронний ресурс] // Miedzynarodowy centrum kultury. – Режим доступу: http://www.mck.krakow.pl/view.php?idt=615 (поточний архів)
82. Rok Polski w Ukrainie [Електронний ресурс] // Instytut Adama Mickiewicza. – 2004. – Режим доступу: http://www2.iam.pl/pl/site/projekty/ukraina
83. Polscy Internauci solidaryzują się z "pomarańczową rewolucją" na Ukrainie – wynika z ankiety przeprowadzonej przez portal Wirtualna Polska. – Режим доступу: http://deili.webd.pl/modules.php?name=Newsweb.wweb&id=txt_404
84. Stypendia rzadu polskiego dla mlodych naukowcow [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Режим доступу: http://www.msz.gov.pl/STYPENDIA,RZADU,POLSKIEGO,DLA,MLODYCH,NAUKOWCOW,766.html
85. Juszczenko: Lechu, pomóż! – Режим доступу: http:// www. wprost. pl/ar/?O=70470 (поточний архів) Нове покоління програм Європейського Союзу [Електронний ресурс] // Міжнародні зв'язки. – Режим доступу: http://lp.edu.ua:8180/irsite/internationalPrograms.action;jsessionid=12A82DF63292753725F7309181EBA25B
86. Informacji o priorytetach polskiej polityki zagranicznej w 2009 r. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sejm.gov.pl/wydarzenia/kronika/6kad/kronika031_6.pdf .
87. Klimiuk Chris M. Polacy na Ukrainie [Електронний ресурс] / Chris M. Klimiuk // Po-prostu: magazyn polonii Bawarskiej. – 06.02.2008. – Режим доступу:http://www.poprostu.eu/index.php?option=com_content&view=article&id= 1665:polacy-na-ukrainie&catid=23&Itemid=48

Поточний архів «Об'єднання Українців у Польщі»

88. Інформація щодо 50-ї річниці зорганізованої діяльності українців в Польщі (Електронний ресурс] // Об'єднання Українців у Польщі. – Режим

доступу: http://www.oup.ukraina.com.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=3&Itemid=26

89. Конкурс на "Видання сучасної польської наукової, науково-методичної літератури та естетики українською мовою" [Електронний ресурс] // Об'єднання Українців у Польщі. – Режим доступу: http://www.oup.ukraina.com.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=3&Itemid=26

3. Опубліковані документи та матеріали

90. Акт проголошення незалежності України // Національні відносини в Україні у XX ст.: зб. док. і матер. (упоряд. М. І. Панчук та ін.). – К.: Наук. думка, 1994. – С. 461–462.

91. Декларація Міністрів закордонних справ України та Республіки Польща про принципи формування українсько-польського партнерства // Зібрання чинних міжнародних договорів України: офіц. вид. / за заг. ред. А. М. Зленка. – К.: Видавн. дім «Ін Юре», 2004. – Т. 4. – Кн. 1: січень – червень 1994 р. – С. 934–935.

92. Декларація прав національностей України: схвалена Верхов. Радою України 1 листоп. 1991 р. // Голос України. – 1991. – 8 груд.

93. Декларація про державний суверенітет України // Зібрання чинних міжнародних договорів України. офіц. вид. / за заг. ред. А. М. Зленка. – К.: Видавн. дім "Ін Юре", 2001. – Т. І: 1990 – 1991 рр. – С.17–21.

94. Декларація про принципи та основні напрямки розвитку українсько-польських відносин // Зібрання чинних міжнародних договорів України: Офіц. вид. / за заг. ред. А. М. Зленка. – К.: Видавн. дім "Ін Юре", 2001. – Т. 1: 1990– 1991 рр. – С. 105–107.

95. Договір між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини і співробітництво від 18 травня 1992 року // Зібрання чинних міжнародних договорів України : Офіц. вид. / за заг. ред.

А. М. Зленка. – К.: Видавн. дім "Ін Юре", 2003. – Т. 2. Кн. 2: серпень –грудень 1992 р. – С. 613–618.

96. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – К.: Парлам. видавництво, 2002. – 87 с.

97. Зібрання чинних міжнародних договорів України: офіц. вид. / за заг. ред. А. М. Зленка. – Т. 1 – 5. – К.: Видавн. дім "Ін Юре", 2001. – 2004.

98. Зовнішня політика України в умовах глобалізації 1991–2003. Анотована історична хроніка міжнародних відносин. – К.: Ґенеза, 2004. – 616 с.

99. Національний склад населення України та його мовні ознаки. За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 р. / за ред. О.Г.Осауленка. – К.: Держкомстат, 2003. – 245 с.

100. Національні відносини в Україні у XX ст.: зб. док. і матеріалів. (упоряд. М.І.Панчук та ін.) – К.: Наук. думка, 1994. – 560 с.

101. Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали: довідник: у 2 ч. за заг. ред. В. Ф. Панібудьласки. – К.:Вища шк., 1997. – Ч. 1. – 583 с.; Ч. 2. – 704 с.

102. Про Концепцію державної етнонаціональної політики України: Закон України // Міжнаціональні відносини і національні меншини в Україні: стан і перспективи. – К.: [б.в.], 2004. – С. 371–376.

103. Про Основні напрями зовнішньої політики України: Постанова Верховної Ради України // Україна на міжнародній арені: Зб. док. і матеріалів (1991 –1995 рр.): У 2 кн. / упоряд. В. В. Будяков та ін. МЗС Укр. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – Кн. 1. – С. 37–52.

104. Про національні меншини в Україні: Закон України від 25 черв. 1992 р. № 36 // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 36. – С.1187–1189.

105. Рамкова конвенція про захист національних меншин та пояснювальна доповідь // Права людини в Україні. – К., 1998. – Вип. 21. – С.135– 160.

106. Стратегічні партнери України: декларації і реалії: аналіт. доп. УЦЕПД // Нац. безпека і оборона. – 2000. – № 12. – С. 21–26.

107. Статистичний збірник «Регіони України». 2010 / за ред. О. Г. Осауленка. – К.: Держкомстат, 2010. – Ч. І. – 367 с.

108. Україна і Європа 1990–2000. Ч. 1. Україна в міжнародних відносинах з країнами Центральної та південно-Східної Європи. Анотована історична хроніка. – К.: [б.в.], 2001. – 314 с.

109. Україна. Договори. Зібрання чинних міжнародних договорів України: офіційне вид. / М-во закордон. справ України; голов. ред. А. М. Зленко. – К.: Видавн. дім "Інюре", 2002. – Т. 2. – кн. 1. – 657 с.

110. Україна на міжнародній арені: зб. док. і матеріалів (1991–1995 рр.): у 2 кн. / упоряд. В. В. Будяков та ін.; МЗС Укр. – К.: Юрінком Інтер, 1998.

111. Україна на міжнародній арені: зб. док. і матеріалів (1991–1995 рр.) – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 265 с.

112. Polska-Ukraina: trudna odpowiedz // Dokumentacja spotkan historykow (1994 - 2001). Kronika wydarzen na Wolyniu I w Galicji Wschodniej (1939 – 1945). – Warszawa: NDAP; KARTA, 2003. – 184 s.

113. Rocznik Demograficzny 2010. – Warszawa: Glowny Urzad Statystyczny, 2010. – 530 s.

114. Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. Polska w latach 1946 – 2002. – Warszawa, 2003.

4. Спогади, листування, доповіді та заяви офіційних осіб

115. Виступ Президента України з нагоди 60-ї річниці Волинської трагедії // Уряд. кур'єр. – 2003. – 15 лип. – С. 3.

116. Геремек Б. Основні напрямки зовнішньої політики Польщі / Броніслав Геремек // Політ. думка. – 1998. – №1. – С. 62–75.

117. Голібард Є. По-сусідськи. Польський вектор: Документальна розповідь про динамічне п'ятнадцятиріччя 1989–2004 рр., про роль і наслідки використання національної ідеї в Україні та Польщі: суспільно-економічне порівняння на тлі української нерішучості, невпевненості й невизначеності / Є. Голібард. – К.: Пульсари, 2004. – 432 с.

118. Єжи Ґедройць та українська еміграція. Листування 1950–1982 років / упор., перед. слово і ком. Б. Бердиховської; пер. з пол. і англ. – К.: Критика, 2008. – 752 с.

119. Залевскі П. Якщо Україна думає про членство в Євросоюзі, вона повинна переглянути роль Бандери в історії / П. Залевскі [Електронний ресурс] інтернет-портал «zn.ua» [доступ 24.05.2010]. – Режим доступу: http://www.zn.ua/1000/1550/68817/

120. Зленко А. М. Дипломатія і політика: Україна в процесі динамічних геополітичиик змін. / А. М. Зленко – Х.: Фоліо, 2003. – 559 с.

121. Зюлковскі М. Польсько-українські взаємини як складова архітектури сучасної Європи / М. Зюлковскі // Віче. – 2003. – № 6. – С. 72–75.

122. Квасневский А. Место Польши в новой Европе: выступление президента РП на международной конференции во Французском институте международных отношений (IFRI) в Париже / А. Квасневский // Новая Польша. - Варшава, 2000. – № 1. – С. 6–11.

123. Кваснєвський А. Україна – важливий наш партнер у європейських відносинах: (Українсько-польські відносини) / А. Кваснєвський // Час. – 1996. – 13 груд. – С. 8.

124. Кінах А. Скористаймося сприятливим моментом. Нові підходи до польсько-українського співробітництва / А. Кінах, П. Залевскі // День. – 2010. – 7 верес. – № 159.

125. Кравчук Л.М. Маємо те, що маємо: Спогади і роздуми / Л. М. Кравчук. – К.: Століття, 2002. – 392 с.

126. Кравчук Л. М. Україна – не Росія / Л. Д. Кучма. – М.: Время, 2004. – 557 с.

127. Кравчук Л. М. После майдана: Записки президента. 2005–2006 / Л. Д. Кучма. – К.: Довира; М.: Время, 2007. – 688 с.

128. Моцик О. Ф. Україна і Польща – стратегічні партнери / О. Ф. Моцик // Політика і час. – 2006. – № 5. – С. 3–9.

129. Осадчук Б. Україна, Польща, світ: Вибрані репортажі та статті

/ Б. Осадчук; пер. В. Гриник-Сутанівської. – К.: Смолоскип, 2001. – 353 с.

130. Павличко Д. Випробування стратегічного партнерства // Урядовий кур'єр. – 2000. – 25 лип. – С. 3.

131. Павличко Д. Шляхом порозуміння: (Українсько-польські відносини) // Уряд. кур'єр. – 2001. – 18 верес. – С. 5.

132. Павличко Д. Українсько-польські відносини на сучасному етапі / Д. Павличко // Голос України. – 1993. – 24 лют. – С. 1, 3.

133. Спільна заява Президента України і Президента Республіки Польща // Уряд. кур'єр. – 2003. – 15 лип. – С. 3.

134. Україна-Польща: історія і сучасність: зб. наук. ст. і спогадів пам'яті П. Калиниченка (1923–1983). – К.: [б.в.], 2003. – Вип. 13. – Ч. 2. – 330 с.

135. Giedroyc J. Zrozumiec znaczenie Ukrainy / J. Giedroyc // Warszawskie Zeszyty Ukrainoznaweze. – Warszawa, 1999. - №8 – 9. – S. 352–353.

136. Kerski B. Wiek polsko-ukrainski. Rozmowy z Bochdanem Osadczukiem / B. Kerski, A.S.Kowalczyk. – Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Sklodowskiej, 2001. – 180 s.

137. Kozakiewicz J. Polska I Ukraina na progu trzeciego tysiaclecia / Kozakiewicz J. // Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze. – Warszawa, 2000. – № X . – S. 294–300.

138. Kwasniewski A. Polska polityka wschodnia / A.Kwasniewski // Polska polityka wschodnia: materially konferencij zorganizowanej w dniach 28–29 pazdziernika 2005 roku we Wroclawiu. – Wroclaw: Kolegium Europy Wschodniej, 2005. – S. 13–15.

139. Lelewel J. Wybor pism historycznych / J. lelewel / Oprac. H. Wieckowska. – Wroclaw: Zakl. Narodowy im. Ossolinskich, 1950. – LIX, 305 s. – (Bibl. Narodowa; Nr. 133).

140. Rozmowa z prezydentem Aleksandrem Kwasniewskim. Rozmawial B. Osadczuk // Dziennik Kijowski. – 1997. - № 4 (59). – Luty. – S. 1, 3.

Література

5. Монографії, статті

141. Алексієвець Л. Україно-польські відносини на етапі стратегічного партнерства та європейської інтеграції / Л. Алексієвець, І. Ільницький // Наук. праць / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. – Тернопіль: ТДПУ, 2005. – Вип. 2. – С. 319–325.

142. Алексієвець М. Об'єктивна необхідність наукового вивчення історії України і Польщі та їх міждержавних відносин // Наук. зап. Тернопіл. держ. пед. ун. ім. Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – Вип. 5. – Тернопіль : ТДПУ, 2002. – С. 96–98.

143. Андрухович Ю. Моя Європа. Два есеї про найдивнішу частину світу / Ю. Андрухович, А. Стасюк / пер. з пол. Н. Чорпіти. – Львів: Класика, 2001. – 190 с.

144. Антоненко А. Київські мандри Джозефа Конрада / А. Антоненко // День. – 2007. – № 200.

145. Антонюк С. Стратегічне партнерство України і Польщі: сучасний стан, пріоритети розвитку і перспективи / С. Антонюк, О. Антонюк // Університет. – 2006. – №1 – С. 11–19.

146. Антонюк С. Антонюк О. Європейська інтеграція в зовнішній політиці Республіки Польща в 1989-2004 роках / С. Антонюк, О. Антонюк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2012. – С. 7–10.

147. Антонюк О.С. Становлення та розвиток українсько-польських відносин (1991-2003) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2004. – С. 4–7.

148. Антонюк О. Європейський досвід формування механізму захисту прав національних меншин // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2000. – С. 15–19.

149. Астаф'єв О. Єжи Гедройць та українська еміграція: знаки взаєморозуміння, ідентичності й культурно-політичної стратегії / О.Астаф'єв // Київські полоністичні студії: зб. наук. праць ; відп. за вип. Р. П. Радишевський, проф., член-кор. НАН України. – К.: Видавн. – поліграф. центр „Київ. ун.", 2009. – Т. XV. – С. 349–358.

150. Афанасьєв І. Ю. Зміни обсягу польсько-українського товарообігу у 1992– 2000 рр.: основні причини / І. Ю. Афанасьєв // Наукові записки НаУКМА. – Історичні науки. – Т. 21. – 2003. – С. 34–37.

151. Афанасьєв І. Ю. Південь України в польсько-українських відносинах 1999 – 2000 рр. / І. Ю. Афанасьєв // Гуманітарний журнал. – 2000. – № 1(5). – С. 98–103.

152. Афанасьєв І. Ю. Польсько-українські відносини 1998–1999 рр. у європейському векторі зовнішньої політики України / І. Ю. Афанасьєв // Наук. вісн. Дипломатичної академії України. – К.: ДАУ, – 2000. – Вип. 4. – С. 87– 96.

153. Афанасьєв І. Ю. Польсько-українські відносини у 1991– 1999 рр.: спроба узагальнення / І. Ю. Афанасьєв // Наукові зошити історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка: зб. наук. праць – Львів: ЛНУ ім. Франка, 2001. – Вип. 4. – С. 295– 301.

154. Бабак О. І. Польська солідарність і Україна / О. І. Бабак // Міжнародні звязки України: наукові пошуки і знахідки: Міжвідом. зб. наук. праць – К.: [б.в.], 2002. – Вип. 11. – С. 111–119.

155. Бабак О. І. Україно-польські відносини (кінець 1980-х – 1990-і рр.): історіографічний аспект проблеми / О. І. Бабак // Україна – Польща: наукові студії сусідів-партнерів. – Кіровоград; Кошалін. .: [б.в.], 2004. – Вип. 3. – С. 44–54.

156. Бабак О. І. Кіровоградщина у міжрегіональних зв'язках України та республіки Польща / О. І. Бабак // Історія України. Маловідомі імена, події, факти: зб.ст. – Вип.16. – К.:, Донецьк: Рідний край, 2001. – С. 175 – 178.

157. Бабак О. І. Національні меншини у зовнішній політиці Польщі (1990-і роки) / О. І. Бабак // В кн.: Роль паризької "Культури" в становленні українсько-польського взаєморозуміння: зб. наук. праць – К.: [б.в.], 2002. –С. 102–111.

158. Бабак О. И. Республика Польша и Украина: предпосылки сотрудничества / О. И. Бабак // Менталитет славян и интеграционные процессы. история, современность, перспективи: материалы II Междунар. науч. конф. (г. Гомель, Республика Беларусь, 27–29 мая 2001г.) – Гомель: ГТТУ им. П.О.Сухого, 2001. – С. 295–296.

159. Бабак О. І. Складники формування договірно-правової бази сучасних українсько-польських відносин // Наукові записки: збірник праць молодих вчених та аспірантів. – К.: Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАНУ, 2001. – С. 630–643.

160. Бабак О. І. Українці в країнах Центральної та Східної Європи: діалог культур / О. І. Бабак //Ukrajinistika na prahu novugo stoletu a tisuciletu. Problumy jazyka, literatury a kultury. Sbornuk pratc. – Olomouc, 2001. – S. 253–258.

161. Бабак О. І. Україно-польські відносини (від 1980-х рр. до 2005 р.): наук. вид. / О. І. Бабак / відп. ред. В. М. Даниленко. – Кіровоград: / Є. Бар[б.в.], 2005. – 144 с.

162. Бар Є. Наше стратегічне партнерство має багато вимірів // Діловий вісник – 1999. – № 8–9. – С. 4–5.

163. Бар Є. Польща може бути хорошим союзником для України // Українське слово. – 1999. – 27 трав. – С. 6.

164. Бар Е. Мы готовы поделится опытом / Е. Бар // Деловая Украина. – 1999. – 26 нояб. – С. 1.

165. Баранівський В. Ф. Філософсько-методологічні засади українознавства / В. Ф. Баранівський // Збірник наукових праць. Наук.-дослід. ін-ту українознавства / за заг. ред. проф. П. Кононенка. – К.: Рада, 2004. – Т. II. – С. 25 – 3.

166. Басараб М. Євроінтеграція Польщі. У сусіда "хата біла?" // Віче. – 2002.– №10. – С. 39–42.

167. Бершеда Є. Українсько-польські стосунки та європейська безпека / Є.Бершеда // "Ї": незалеж. культуролог. часоп. – Вип. 14. – Львів: Жовква, 1998. – С. 50–56.

168. Бжезинський З. Велика шахівниця: монографія / З.Бжезинський. – Львів –Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 2000. – 236 с.

169. Бжезинський З. Україна й Польща в контексті європейської інтеграції / З. Бжезинський // Стратегічна панорама. – 1998. – № 3–4. С. 26–29.

170. Бокало Н. Проблеми і перспективи демократизації в країнах центрально-східної Європи (на прикладі Вишеградської четвірки) / Н. Бокало, С. Трохимчук / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка; Факультет міжнар. відносин, Ін-т Польщі. – Львів: [б.в.], 2000. – 68 с.

171. Брусиловська О. У пошуках місця під сонцем: Відносини України з країнами Східної та Центральної Європи: крізь призму наукових досліджень та реальної політики / О. Брусиловська // Політика і час. – 2005. – № 8. – С. 64–72.

172. Будкін В. Співробітництво прикордонних регіонів України і Польщі: сучасний стан та можливі перспективи / В. Будкін В., З. Петренко // Україна і Польща – стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє. – К.: Вид-во Укр-го фітосоціолог. центру, 2002. – Ч. ІІ. – С. 46 –52.

173. Будкін В. Українсько-польське співробітництво в контексті відносин України з СНД та ЄС. / В. Будкін // Україна і Польща у Східно-Центральній Європі: спадок і майбуття. – К.: [б.в.] 1999. – С. 48–49.

174. Васюк А. В. Культурно-освітня співпраця між Україною та Польщею: українознавчий вимір / А. В. Васюк // Дні науки історичного факультету: міжнар. наук. конф. молод. учених (Київ, квіт. 2011 р.). – К.: КНУ, 2011. – С. 42–43.

175. Васильєв Д., Чекаленко Л. Українсько-польські відносини наприкінці XX століття / Д. Васильєв, Л. Чекаленко // Нова політика. – 1998. – № 4. – С. 13–17.

176. Вахніна Л. Розвиток культури поляків України в незалежній українській державі / Лариса Вахніна // Українсько-польські культурні взаємини. – К.: [б.в.], 2008. – Вип. 2. – С. 177–184.

177. Вдовенко С. Закордонне українство в національному державотворчому процесі: ідентифікація, організація, взаємовідносини / С. Вдовенко. –Чернігів: ЧДТУ, 2004. – 209 с.

178. Вдовенко С. Чинники формування системи сучасних національно-державницьких відносин із закордонним українством / С. Вдовенко // Актуальні проблеми внутрішньої політики. – 2004. – № 3. – С. 151–153.

179. Відданість демократії і правам людини // Урядовий кур'єр. – 2005. – 27 січ. – С. 3.

180. Возник Т. Україна – Польща: спадщина століть: альбом / Тарас Возник, Ірина Магдиш, Станіслав Стемпень; Олена Крушинська (фотогр.). – К.: Грані – Т, 2007. – 160 с.

181. Винниченко І. Про перспективи розвитку гуманітарних та культурних польсько-українських взаємин // Україна і Польща – стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє. – К.: Вид-во Укр. фітосоціолог. центру, 2002. – Ч. II. – С. 146–150.

182. Гаврот А. Українсько-польські культурні зв'язки / Агнешка Гаврот // Наше слово. – 2008. – 25 травня.

183. Гайдуков Л. Геогполітичний чинник у становленні та розвитку відносин України і Республіки Польща / Л. Гайдуков, Т. Александрова // Геополітичне майбутнє України: міжнародна науково-практична конференція (19 – 20 березня 1998 р., м. Київ,) – К.: Дипломат. акад. України при МЗС України, 1998. – С. 87– 92.

184. Гевко В. Українсько-польські відносини на сучасному етапі: історіографія проблеми / В. Гевко // Наукові записки / Терноп. нац. пед.

ун-т ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. – Тернопіль: [б.в.], 2007. – Вип. 1. – С. 237–248.

185. Гевко В. Історичні передумови встановлення і поглиблення двосторонніх міждержавних відносин між Україною і Польщею в нових геополітичних умовах / В. Р. Гевко // Динаміка наукових досліджень: Матеріали ІІ міжнар. наук.-практ. конф. – Т. 3. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2003. – С. 38 – 40.

186. Герасимчук Т. Україна – Польща: стратегічне партнерство / Т. Герасимчук // Наук. зап. Терноп. держ. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – Вип. 5. – Тернопіль: ТДПУ, 2002. – С. 168–174.

187. Гілла Н. Відносини Польщі з Україною в 1989-1993 рр. – К.: / Н. Гілла, В. Гілла, [б.в.], 1995. – 234 с.

188. Гомотюк О. Українознавство як чинник легітимізації українства у світовому просторі / О. Гомотюк // зб. наук. пр. Наук.-дослід. ін-ту українознавства. – К.: [б.в.], 2008. Т. XIX. – С. 25– 32.

189. Гонтар Т. Депортація українців з Польщі в історичній свідомості суспільства / Т. Гонтар // Україна – Європа – Світ.: міжнар. зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 5. – Ч. 2. – С. 51– 55.

190. Гончаренко С. Міфи української дипломатії / С. Гончаренко // Дзеркало тижня. – 1999. – 17 лип. – С. 1–2.

191. Горенко Л. Національна культура в системі українознавства: актуальність, проблематика дослідження та перспективи / Л. Горенко // Українознавство. –2010. – № 1 (34). – С. 148–153.

192. Горун Д. Українсько-польські гуманітарні відносини в 1991–2001 рр. / Д. Горун // Історія в школі. – 2002. – № 5 – 6. – С. 40–49.

193. Горун Д. О. Українсько-польські гуманітарні відносини в 1991–2001 рр. / Д. О. Горун // Україна і Польща в ХХ ст.: пробл. і перспективи взаємовідносин: збірнпик наукових праць. – К.: Краків, 2002. – С. 269 –273.

194. Горун Д. О. Українсько-польське регіональне співробітництво / Д. О. Горун // Нова політика. – 1999. – № 3. – С. 15–18.

195. Грон В. Деформація історичної складової українознавства під впливом вульгарного марксизму / В. Грон // Українознавство. – 2010. – № 2 (35). – С. 70–75.

196. Грач Л. И. Украина после Кучмы. / Л. И. Грач – К.: [б.в.], 2005

197. Гудь Б. Українці – поляки: хто винен? У пошуку першопричин українсько-польських конфліктів першої половини ХХ століття: монографія. – Львів: Кальварія, 2000. – 192 с.

198. Гук Б. Українська молодь в Польщі. Пошуки місця для національної тотожності: збірник доповідей і матеріалів молодіжної конференції (листоп. 1999). – К.: [б.в.], 2000.

199. Даниленко В.М. Сучасна українська література у пошуках національної гармонії // Українська літературна газета. – Вишгород, 2013. – 20 вересня (№ 19). – С. 4–5

200. Даниленко В.М. Україна в міжнародних науково-технічних зв`язках (70-80 рр.) / В.М. Даниленко; АНУ, Ін-т української археографії. – Київ, 1993. – 148с.

201. Даниленко В.М. Шлях до незалежності: громадські рухи й суспільні настрої в УРСР другої половини 1980-х рр. / В.М. Даниленко, М.К. Смольніцька // Український історичний журнал : науковий журнал / НАН України, Ін-т історії України, Ін-т політич. і етнонаціон. досліджень ім. І.Ф. Кураса. – Київ, 2011. – № 4 (499). – С. 4–22.

202. Даренська В. Українознавство як інтегративна культурологічна дисципліна / В. Даренська // Збірник наукових праць. Наук.-дослід. ін-ту українознавства. – К.: [б.в.], 2008. – Т. ХХ. – С. 42–50.

203. Дашкевич Я. Р. Фальсифікація новітньої історії українського народу в сучасній Польщі (Товариства кресов'яків та їх діяльність) / Я. Р.Дашкевич // Укр. час. – Львів: [б.в.], 1991. – № 1.

204. Дашкевич Я. Р. Шляхи подолання упереджень (Перешкоди нормалізації польсько-українських стосунків) / Я. Р. Дашкевич // Україна – Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – К.: Либідь, 1993. – С. 26–27.

205. Дзюба І. М. Що за обрієм? (наша культурна спадщина і культурне майбуття) / І. М. Дзюба // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: – Міжвідом. зб. наук. праць. – Вип. 1. – К.: Наук. думка, 1992. – С. 20–34.

206. Дмитренко Н. В. Україні за Бродив Рік Польщі / Н. Дмитренко // Україна Молода. – 2004. – №16.

207. До асоційованого членства – через реформи // Урядовий кур'єр. – 2005. – 29 січ. – С. 3.

208. Добросусідське партнерство має перспективи // Урядовий кур'єр. – 2003. – 15 лют. – С. 1, 2.

209. Добрянський І. Україна – Польша: наукові студії сусідів-партнерів. / І. Добрянський, – Кіровоград: [б.в.], – 2004.

210. Досвід країн Вишеградської четвірки на шляху до ЄС: Можливості для України: аналіт. оцінки. – Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2003. – 136 с.

211. Дробот І.І. Трансформації націоналістичної ідеології в першій половині ХХ ст. // Український історичний журнал : науковий журнал / НАНУ, Ін-т іст. України, Ін-т політич. і етнонац. досліджень. – Київ, 2001. – № 6. – С. 110-122.

212. Дыбковская А. История Польши с древнейших времен до наших дней / А. Дыбковская, М. Жарын, Я. Жарын. – Варшава : Изд. ПВН, 1995. – 380 с.

213. Етнонаціональна структура українського суспільства: Довідник / В. Б. Євтух, В. П. Трощинський, К. Ю. Галушко, К. О. Чернова; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка: факультет соціології та психології. – К.: Наук. думка, 2004. – 344 с.

214. Єременко Т. І. Польська меншина в Україні в 20-30-і рр. ХХ століття. – К.: Ін-т історії України НАНУ, 1994. – 74 с.

215. Жовква І. І. Виклики українсько-польському стратегічному партнерству / І.Жовква // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2003. – № 42. – С. 130–138.

216. Жовква І. І. Стратегічне партнерство в Україні. Теорія і практика / І. І. Жовква / за заг. ред. акад. НАН України, д. т. н. В. П. Горбуліна. – К.: ДП «НВЦ», «Євроатлантикінформ», 2006. – 156 с.

217. Журавський-Граєвський П. Україна – Польща – ЄС. Хто у трикутнику зайвий? / П. Журавський-Граєвський // Україна молода. – 2002. – 2 лип. – С. 5.

218. Жулинський М. Україна і Польща: перспективи набуття реальної Європи / М. Жулинський // Всесвіт. – 2002. – № 1/2. – С. 143–150.

219. Жулканич Н. Стан релігійної ситуації і утвердження духовності в сільській місцевості областей українських Карпат (1965-2000 рр.) // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса. – Київ, 2008. – Вип. 37. – С. 325-335.

220. Журба М.А. Громадські об’єднання України та зарубіжний світ (20-30-ті роки ХХ століття) : монографія / М.А. Журба, С.М. Свистович. – Київ : МП Леся, 2010. – 180 с.

221. Журба М.А. Селянська кооперація радянської України і Міжнародний кооперативний альянс (20-ті рр. ХХ ст.) // Український історичний журнал : науковий журнал / НАНУ, Ін-т іст. України, Ін-т політич. і етнонац. досліджень. – Київ, 2001. – № 2. – С.61-74.

222. Сторінки історії Ужгородського національного університету: Документи і матеріали / МОНУ; Ужгородськ. нац. ун-т; Уклад., коментарі та передм. Н.М. Жулканич. – Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2005. – 219с.

223. Зарецька Т. Україна і Польща – стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє. / Т. Зарецька – К.: [б.в.], 2002. – 345с.

224. Зарецька Т. Переднє слово / Т. Зарецька // Роль Паризької "культури" в становленні українсько-польського взаєморозуміння. – К.: Вид-во Укр. фітосоціолог. центру, 2004. – С. 5–6.

225. Зашкільняк Л. Українсько-польські стосунки у ХХ ст.: Традиції та сучасність // Проблеми слов'янознавства. – Вип. 49. – К.: [б.в.], 1996. – С. 71–76.

226. Зашкільняк Л. О. Історія Польщі: від найдавніших часів до наших днів / Л.О.Зашкільняк, М.І.Крикун. Львів, нац. ун-т ім. І. Франка; Ін-т іст. дослідж.; Центр іст. полоністики / – Львів: [б.в.], 2002. – 752 с., 8 мап: іл. – Бібліогр.: с. 701–727.

227. Зашкільняк Л. О. Історична пам'ять і соціальні функції історії у сучасному світі / Л. О. Зашкільняк // Україна – Європа – Світ. – Вип. 2: міжнар. зб. наук. пр. Серія: Історія, міжнародні відносини / голов. ред. Л. М. Алексієвець. –Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2009. – С. 155–158.

228. Зленко А. Україна та Польща – на порозі нового тисячоліття / А. Зленко, В. Бартошевський // День планети. – 2001. – 14 берез. – С. 1, 3.

229. Зеленько Г. Україна – Польща: політико-владні структури в умовах модернізації / Г. Зеленько // Людина і політика. – 2000. – № 2. – С. 28–34.

230. Зеленько Г. "Невздогінна модернізація": досвід Польщі та України: монографія / Г. Зеленько – К.: Критика, 2003. – 216 с.

231. Зерній Ю. О. Ґенеза та сучасний зміст поняття історичної пам'яті / Ю.О. Зерній // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 1(6). – С. 32–39.

232. Знахоренко О. М. Налагодження українсько-польського стратегічного партнерства і позиція провідних держав Заходу / О. М. Знахоренко // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. праць. – К.: Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка; Ін-т міжнар. відносин, 2003. – Вип. 41. – Ч. І. – С. 25– 30.

233. Знахоренко О. М. Нова східна політика Польщі та українсько-польське стратегічне партнерство / О.М. Знахоренко // Вісн. Львів. ун-ту. (Серія "Міжнародні відносини"). – Львів: Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2004. –Вип. 12. – С. 44–52.

234. Знахоренко О. М. Співпраця у галузі вищої освіти – складова українсько- польського стратегічного партнерства / О. М. Знахоренко // Проблеми розвитку та управління інтеграційними процесами на міжнародному ринку вищої освіти і науки: Матеріали міжнародної наукової конференції15–17 жовт. 2003 р., Ужгород (Україна) – Сніна (Словаччина). – Ужгород.: [б.в.] 2004. – С. 31– 35.

235. Зюлковскі М. Польсько-українські взаємини як складова архітектури сучасної Європи / М. Зюлковскі // Віче. – 2003. – № 6. – С. 72–75.

236. Імпульс для розвитку дружніх відносин // Урядовий кур'єр. – 2004. – 14 лют. – С. 1, 2.

237. Ісаєвич Я. Українсько-польська наукова і культурна співпраця: сучасний етап / Я. Ісаєвич // Україна і Польща у Східно-Центральній Європі: спадок і майбуття. – К.: [б.в.], 1999. – С.18–21.

238. Ісаєвич Я. Українсько-польські відносини: спадщина історії і суспільна свідомість / Ісаєвич Я. // Україна - Польща: Історична спадщина і суспільна відомість. Вип. 2.: Депортації 1944–1951. – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, 2007. – 294 с.

239. Історичне джерелознавство: підручник / Я. С. Калакура, І. Н. Войцехівецька, С. Ф. Павленко та ін. – К.: Либідь, 2002. – 488 с.

240. Калакура О. Я. Питання національних меншин у процесі міжнародного визнання України / О. Калакура, О. Рафальський // Наукові записки – К.: ІПіЕНД, 1999. – Вип. 9. – С. 261– 268.

241. Калакура О. Я. Правовий статус етнічних меншин України / О. Я. Калакура // Етнічна історія народів Європи. – К.: [б.в.], 2000. – Вип. 4. – С. 109–113.

242. Калакура О. Я. Польська етнічна група в процесі становлення громадянського суспільства в Україні / О. Я. Калакура // Наукові записки – К.: ІПіЕНД, 2000. – Вип. 14. – С. 175–185.

243. Калакура О. Я. Етнокультурне життя регіонів України: тенденції розвитку / О. Я. Калакура // Наукові записки – К.: ІПіЕНД, 2002. – Вип. 19. – С. 140–169.

244. Калакура О. Я. Теоретико-методологічні засади Історико-етнополітологічного дослідження польської меншини в Україні XX століття / О. Я. Калакура // Етнічна історія народів Європи. – К.: [б.в.], 2006. – Вип. 21. – С. 59–64.

245. Калакура О. Я. Поляки на землях України: ментально-етнографічний портрет XX століття / О. Я. Калакура // Наукові записки. – К.: ІПіЕНД, 2006. Вип. 30. кн. 1. – С.173– 186.

246. Калакура О. Я. Мовно-культурний розвиток сучасної польської меншини в Україні / О. Я. Калакура // Наукові записки. – К.: ІПіЕНД, 2007. – Вип. 34. – С. 238– 253.

247. Калакура О. Я. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у XX столітті / О. Я. Калакура. – К.: Знання України, 2007. – 508 с.

248. Калакура Я. С. Методологічний інструментарій українознавця / Я. С. Калакура // Збірник наукових праць. Наук.-дослід. ін-ту українознавства / за заг. ред. проф. П. П. Кононенка. – К.: Рада, 2003. – Т. 1. – С.174–181.

249. Калакура Я. С. Новітнє українознавство в джерельному та історіографічному вимірах / Я. С. Калакура // Українознавство. – 2008. – № 4. – С. 40– 44.

250. Калакура Я. С. Українознавство як засіб формування історичної свідомості молоді / Я.С.Калакура // Українознавство. – 2009. – № 4. – С. 35– 40.

251. Калакура Я. С. Студії з теоретичних засад науки самопізнання українського народу (до 75-річчя Л. К. Токаря) / Я. С. Калакура // Зб. наук.

праць. Наук.-дослід. ін-ту українознавства / за заг. ред. проф. П. П. Кононенка. – К.: Рада, 2009. – Т. XXV. – С. 48– 57.

252. Карасьов В. Ю., Звонков Е. Ю. Східна політика Польщі та польсько-українське стратегічне партнерство / В. Карасьов, Е. Звонков // Стратегічна панорама. – 1999. – № 1– 2. – С. 59–64.

253. Катиренчук Б. А. Відносини України з країнами Європи / Б. А. Катиренчук, М. П. Гетьманчук, А. В. Панюк, Л. П. Шлемкевич // Європейський вибір України: навч. посіб. – Львів: Військ. ін-т, 2000. – С. 72– 161.

254. Киридон А. М. Європейська інтеграція України: дискурс майбутнього / А. М. Киридон, В. Л. Мартинюк // Вісн. Київ. міжнар. ун-ту / редкол.: В. А. Мандрагеля (голова) та ін. (Серія: Міжнародні відносини). – К.: КиМУ, 2007. – Вип. 6. – С. 29–37.

255. Киридон А. М. Євроінтеграційний курс України: адекватність реалій / А. М.Киридон // Україна в умовах європейської інтеграції та глобалізації: Проблеми державного будівництва в Україні. – К.: [б.в.], 2008. – Вип. 15. – С. 38–44.

256. Киридон А. М. Українсько-польські відносини на зламі тисячоліть: становлення, етапи, проблеми / А. М.Киридон // Історичний архів. Наукові студії: зб. наук. праць. Вип. І. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – С. 116–119.

257. Киридон А. М. Українсько-польські відносини: "нова ера співпраці"? / А. М. Киридон // Українсько-польські відносини: еволюція чи "перезавантаження"?: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Яремча, 23–25 верес.2010 р. – Івано-Франківськ: [б.в.], 2010. – С. 68–77.

258. Киридон А. М. Українсько-польські відносини: "нова ера" співпраці / А. М. Киридон // Україна - Європа - Світ: міжнар. зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 5. – Ч. 2. – С. 128–135.

259. Киридон А. М. Минуле в інтерпретаціях істориків: п'ять розвідок про пам'ять: монографія / А. М. Киридон. – Рівне: РІС КСУ, 2010. – 128 с. (Серія: Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії).

260. Кирилич В. П. Акцептація України й українця польським суспільством (компаративний аналіз) / В. П. Кирилич // Міжнародні відносини: Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка.. – 2001. Вип.20. – С. 73–79.

261. Кирилич В. П. Державна етнополітика Польщі та питання збереження самобутності української меншини. 1989–1998рр. / В. П. Кирилич // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – 2000. – Вип. 4. – С.82–87.

262. Кирилич В. П. Рідна мова і шкільництво як важливі чинники збереження національної ідентичності українців у Польщі / В.П. Кирилич // Вісник Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка. (Серія «Міжнародні відносини»). – 2000. – Вип. 2. – С. 253–259.

263. Кирилич В. П. Проблема задоволення духовних потреб українців у Польщі / В.П. Кирилич // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2000. – Вип. 23. – Ч. 1. – С. 48–55.

264. Кіндрат К. Українсько-польські стосунки на зламі тисячоліть / К. Кіндрат, С. Трохимчук; / наук. ред. М. З. Мальський; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка.; ф-т. міжнар. відносин. – Львів: [б.в.], 2002. – 112 с. – Бібліогр.: с. 109–112.

265. Кіт Я. Освітні впливи versus сфери впливів. Ян Маліцький: Польща зацікавлена мати навколо себе людей, вихованих на демократичних і європейських цінностях / Я. Кіт // День. – 2009. – № 210.

266. Кіш Є. Концептуальні засади міжрегіонального співробітництва України / Єва Кіш // Вісник Львів. ун-ту. (Серія: Міжнародні відносини). – 2008. – № 23. – С. 220–226.

267. Кіш Є. Стратегічний вимір співробітництва між прикордонними регіонами в Центральній Європі / Єва Кіш, Юдія Шолох Соціально-

економічні дослідження в перехідний період. Міжрегіональне співробітництво: стан та перспективи; Інс-т регіон. дослідж. – 2007. – Вип. 4(66). – С. 113–123.

268. Кіш Є. Українсько-польський кордон в контексті розширення Європейського Союзу / Єва Кіш // Актуальні проблеми міжнародних відносин; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – 2003. – Вип. 42. – Ч. І. – С. 55–61.

269. Коваленко О.М. Історіографія українсько-польських культурних відносин 2000-2005 рр. / О. М. Коваленко // Вісник Академії праці і соціальних відносин федерації профспілок України. – 2009. – 4 (51). – С. 106–110.

270. Козлов Ю. М. Поляки в Україні. Спроба ретроспективні національність - мова - культура / Ю.М. Козлов // Проблеми історії України XIX - початку XX ст. – Вип. XII. – К.: [б.в.], 2006. – С. 191 – 200.

271. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: монографія / Микола Адамовим Козловець. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І Франка, 2009. – 558 с.

272. Колесник М. З історії українсько-польських наукових взаємин (1994–2003) / М. Колесник, М. Кучерепа // Україна-Польща: історія і сучасність. – Ч. 2. – К.: [б.в.], 2003. – С. 95–104.

273. Колесник В. З історії українсько-польських наукових взаємин / В. Колесник, М. Кучерепа // Україна – Польща: історія і сучасність.– К.: [б.в.], 2003. – Ч. ІІ. – С. 95–102.

274. Конвергенція економічних моделей Польщі та України: монографія / за наук. ред. Д. Лук'яненка, В. Чужикова, М. Вожняка. – К.: КНЕУ, 2010. – 719 с.

275. Кононенко П. Українознавство в системі освіти / П. Кононенко, Т. Кононенко // Українознавство. – 2009. – № 2. – С. 8–19.

276. Кононенко П. Українознавство XXI століття: проблеми методології і шляхи їх розв'язання / П. Кононенко, Т. Кононенко // Зб. наук. праць. Наук.-дослід. ін-ту українознавства. – К.: [б.в.], 2009. – Т. XXIII. – С. 6–32.

277. Кононенко П. П. Ще раз про українознавство - науку про Україну й українство, їх пізнання, самопізнання, самотворення / П. П. Кононенко // Зб. наук. праць. Наук.-дослід. ін-ту українознавства / за заг. ред. проф. П. П. Кононенка. – К.: Рада, 2009. – Т. XXV. – С. 7–47.

278. Крамаревський О. С. Польсько-українські відносини: Погляд і України / О. С. Крамаревський, С. І. Пирожков. – Warszawa, 1995. – 51 с.

279. Краткая история Польши: С древнейших времен до наших дней / Л. Е. Горизонтов, В. А. Дьяков, Ф. Г. Зуев и др.; РАН. Ин-т славяноведения и балканистики. – М.: Наука, 1993. – 528 с.: ил. – (История стран Центр, и Юго-Восточ. Европы / ред. кол.: В.К. Волков (председатель) и др.

280. Кремень В. Політична стратегія України. Порівняльні перспективи // Віче. – 1994. – № 10. – С. 3–12.

281. Кузьменко О. У серці Люблина - Україна / О. Кузьменко // Наше слово. – 2010. – № 2. – С. 8–14.

282. Культурна експансія починається з Року Польщі в Україні // Львівські новини. – 2004. – 30 березня.

283. Кульчицький С. Українсько-польська «підручникова» комісія: досвід і підсумки роботи / С. Кульчицький // Україна.Польща: історія і сучасність. –К.: [б.в.], 2003. – Ч. 2. – С. 90–93.

284. Лащук Ю. Україна – Польща: культура взаємин / Ю. Лащук // Культура і життя. – 2002. – 1 травня.

285. Левицький М. Польські ініціативи в Україні / М. Левицький // Наше слово. – 2008. – № 49.

286. Литвин В. XX століття в українсько-польських відносинах / В Литвин // Україна -Польща: історія і сучасність. - К.: [б.в.], 2003. – Ч. І.– С. 14–76.

287. Литвин В. В. Тисяча років сусідства і взаємодії / В. В. Литвин / НАН України. Ін-і історії України; відп. ред. В. А. Смолій. – К.: [б.в.], 2002. – 133 с.

288. Лишко В. В. Виставкова діяльність як елемент культурної співпраці між Україною та Польщею / В. В. Лишко // Вісник Київ. ін-ту «Слов'ян. ун-т». Історія. – К.: [б.в], 2001. – Вип. 11. – С. 232–240.

289. Лишко В. В. Зміни стереотипів - крок до поглиблення українсько-польського культурного співробітництва / В. В. Лишко // Слов'янський світ. – К.: КСУ, 2002. – Вип. 3. – С. 192–200.

290. Лишко В. В. Культурний взаємообмін як фактор стратегічного партнерства / В. В. Лишко // Наукові записки: Історичні науки: зб. наук. ст. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. – К.: Науковий світ, 2000. – Вип. 36. – С. 235–242.

291. Лишко В. В. Культурно-освітні та релігійні товариства як гарант добросусідства між Україною та Польщею / В. В. Лишко // Вісник Київ. ін-ту "Слов'ян. ун-т". Історія. – К.: [б.в.], 2000. – Вип. 7. – С. 90–100.

292. Лишко В. В. Нові підходи до українсько-польських культурних зв'язків / В. В. Лишко // Український альманах. – 2001. – Варшава: Об’єднання українців у Польщі, 2001. – С. 52–63.

293. Лишко В. В. Освітянська політика України та Польщі щодо національних меншин / В. В. Лишко // Зб. наук. ст. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Педагогічні та історичні науки. – К.: НПУ, 2001. – Вип. 38. – С. 201–211.

294. Лишко В. В. Політика України та Польщі щодо повернення культових цінностей релігійним організаціям / В. В. Лишко // Вісник Київ. ін-ту "Слов'ян. уні-т". Історія. – К.: [б.в.], 2001. – Вип. 10. – С. 53–60.

295. Лыкошина Л. С. Александр Квасьневский: Политический портрет / Л. С. Лыкошина / РАН. Ин-т науч. информ. по обществ. наукам. – М.: [б.в.], 2000. – 71 с.

296. Макар Ю. І. Українці в Польщі: кількість і сучасне становище / Ю. І. Макар // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – К.: [б.в.], 1999. – Вип. 8. – С. 135–153.

297. Макаренко Є. Історико-політичні реалії та динаміка українсько-польського міжнародного співробітництва на початку XXI ст. // Слов'янський вісник (Серія: Історичні науки Рівненського державного гуманітарного університету та Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету). – Вип. 4 – Рівне: РІСКСУ, 2004. – С. 150–159.

298. Матійчик Я. Європейський екзамен. Українсько-польські відносини на тлі пан'європейської інтеграції / Я. Матійчик // Політика і час. – 2001. – № 8. – С. 40–48.

299. Мельничук І. Стратегічне партнерство України: Росія і Польща / І. М. Мельничук, В. І. Моцок // Політологічні та соціологічні студії: зб. наук. праць – Т.1. – Чернівці: Місто, 2000. – С. 124–138.

300. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980–2000 рр.): підручник / Л. Ф. Гайдуков, В. Г. Кремень, Л. В. Губерський та ін. – К.: Либідь, 2001. – 624 с.

301. Міжнародна наукова конференція «Українсько-польські відносини в XX столітті: державність, суспільство, культура» // Український історичний журнал. – 2005. – № 6. – С. 148 –150.

302. Мілош Ч. Родинна Європа / Ч. Мілош; пер. з пол. Л. Стефановська та Ю. Іздрик. – Львів: Літопис, 2007. – 384 с.

303. Митрофанова О. Євроінтеграційний курс України в західних вимірах / О. Митрофанова // Дослідження світової політики: зб. наук, праць / відп. ред. Є. Є. Камінський. – К.: Ін-т світової економіки і міжнар. відносин НАН України, 2005. – Вип. 31. – С. 31 – 42.

304. Мокляк Я. Роль польськомовних видань у транскордонній комунікації: приклад "Нової України" та "Глобальної політики" / Я. Мокляк // Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культуриих

взаємодій зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. для студентів, аспірантів, науковців. – Суми: Видавн.-вироб. п-во "Мрія" ТОВ, 2011. – С. 58–62.

305. Мороз І. Динаміка розвитку взаємовідносин між Україною та Польщею на етапі "Стратегічного партнерства" / І. Мороз // Політологічні та соціологічні студії: зб. наук. пр. – Чернівці: Прут, 2006. – Т. 4. – С. 446–456.

306. Моцок В. Польський вектор зовнішньої політики України (деякі аспекти стратегічного партнерства) / В. І. Моцок // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук пр. Історія. – Чернівці: Рута, 2000. – Вип. 73–74. – С. 218–227.

307. Моцок В. Становлення українсько-польських міждержавних відносин (1991-1996 рр.) / В. І. Моцок // Наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. пед. ун-ту. Іст. науки. – Кам'янець-Подільський: ОІЮМ, 2001. – Т. 5. (Т. 7.) – С.295–302.

308. Моцок В. І. "Стратегічне партнерство" України та Польщі: приклад взаємокорисного співробітництва / В. І. Моцок // Матеріали IV Буковин. Міжн. іст.-краєзнав. конф., присвяченої 125-річчю заснування Чернівец. нац. уні-ту ім. Юрія Федьковича, 5 жовт. 2000 р., Чернівці. – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – С. 249–253.

309. Моцок В. І. Польська політика "двох шляхів" у контексті формування українсько-польських міждержавних відносин / В. І. Моцок // Історико-політичні проблеми сучасного світу: зб. наук. ст. – Чернівці: Рута, 2001. – Т. 8. – С. 268 – 276.

310. Моцок В. І. Європейська й євроатлантична стратегії щодо "поширення демократи" на східноєвропейський простір і регіональне партнерство між Україною та Польщею / В. І. Моцок // Історико-політичні проблеми сучасного світу: зб. наук. ст. – Чернівці: ЧНУ, 2011. – Т. 23–24. –С. 64–68.

311. Мякушко С. Стан та перспективи українсько-польського міжакадемічного співробітництва С. Мякушко, А. Мирончук // Україна і

Польща – стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє. – К.: Вид-во Укр. фітосоціолог. центру, 2002. – Ч. ІІ. – С. 159–165.

312. Нагорна Л. П. Регіональна ідентичність: український контекст / Лариса Нагорна. – К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2008. – 405 с.

313. Нахлік О. Особливості польсько-українського культурного діалогу другої половини XX - початку XXI ст. / О. Нахлік // Київські полоністичні студії: зб. наук. праць.; відп. за вип. Р. П. Радишевський, проф., член-кор. НАН України. – К.: Видавн.-поліграф. центр "Київ. ун-т", 2009. – Т. XV. – С. 394–403.

314. Національні меншини України у XX столітті: політико-правовий аспект. авт. кол., М. Панчук (кер.) та ін. – К.: ІПІЕНД, 2000. – 450 с.

315. Олійниченко А. М. Новий формат Європи: Польща та Україна /А. М. Олійниченко // Вчені записки / Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. –К.: [б.в.], 2007. – Вип. 9. – С. 219–226.

316. Онуфрів С. Польща в ЄС: український фактор // Наукові записки Терноп. держ. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Серія: Історія. – Вип. 5.– Тернопіль: ТДПУ, 2002. – С. 174–179.

317. Павлів В. Українсько-польські відносини на новому етапі серйозних випробувань // Дзеркало тижня. – 2002. – 25 трав. – С. 5.

318. Павленко С. Сучасний стан українсько-польських взаємин та перспективи співпраці РП і України в контексті майбутнього членства Польщі в ЄС // Україна і Польща стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє. – К.: Вид-во Укр. фітосоціолог. центру, 2002. – Ч. ІІ – С. 97–107.

319. Павличко Д. Випробування стратегічного партнерства // Урядовий кур'єр. – 2000. – 25 лип. – С. 3.

320. Павличко Д. Шляхом порозуміння: (Українсько-польські відносини) // Уряд. кур'єр. – 2001. – 18 верес. – С. 5.

321. Павлишин А. Українська громада в Польщі молода й динамічна. Розмова з Петром Тимою, головою Об'єднання Українців у Польщі / А. Павлишин // Львів. газ. – 2006. – № 62 (1043).

322. Парахонський Б. Україна в Центральноєвропейському регіоні: геополітичні ситуація та перспективи розвитку // Україна і Польща у Східно-Центральній Європі: спадок і майбуття. – К.: [б.в.], 1999. – С. 30–38.

323. Петрук Н. Про деякі методологічні засади українознавства / Н.Петрук // Українська освіта у світовому часопросторі: Матеріали Третього міжнар. конгресу (21-22 жов. 2009 р., м. Київ) – К.: [б.в.], 2009. Кн. 1. – С. 287–288.

324. Пивоваров А. Україна і Польща: виміри стратегічного партнерства / А. Пивоваров // Історико-політичні проблеми сучасного світу: зб. наук. ст. –Чернівці, 2007. – Т. 15–16. – С. 181–185.

325. Поляки на Хмельниччині: погляд крізь віки // Зб. наук, праць за матеріалами міжнар. наук. конф. – Хмельницький: Поділля, 1999. – 600 с.

326. Польща та Україна в боротьбі за незалежність 1918–1920 / за ред. Тадеуша Кшонстка. – Варшава: Віпарт, 2010. – 524 с.

327. Помяновський Є. Всі помилки вже зроблено // Уряд. кур'єр. – 2001. – 19 трав. – С. 6–7.

328. Присташ Я. Українська культура – далека і близька / Я. Присташ // Наше слово. – 2010. – № 49.

329. Присяжнюк Ю. Особливості розвитку польсько-українського співробітництва за сучасних геополітичних умов / Ю. Присяжнюк // Історія в школі. – 2002. – № 5– 6. – С. 35–40.

330. Пирожков С. В контексті загальної архітектури безпеки. Польсько-українські відносини: погляд з України / С. Пирожков, О. Крамаревський // Політика і Час. – 1996. – № 1. – С. 14–24.

331. Рафальський О. О. Національні меншини України у ХХ столітті. Історичний нарис / О. О. Рафальський. – К.: Полюс, – 2000. – 372 с.

332. Рік Польщі сприятиме партнерству // Урядовий кур'єр. – 2004. – 6 лют. – С. 3.

333. Рік Польщі в Україні: установче засідання оргкомітету // Урядовий кур'єр. – 2004. – 10 лют. – С. 2.

334. Рік Республіки Польща в Україні: Наук.-презентац. альм. / Форум громадськості України "Державність". – К.: Загальновоїн. спілка України, 2006. – 544 с.

335. Романець Д. Україна буде в Європі. Але коли, невідомо / Д. Романець // Україна молода. – 2002. – 2 лип. – С. 5.

336. Романюк І.М. Виставкова співпраця України та Польщі 2000–2012 рр. // Науковий вісник Східноєвроп. нац. ун-т імені Лесі Українки. Серія: Історичні науки – Луцьк, 2013. – № 12(261). – С. 76–81.

337. Романюк І.М. Співробітництво істориків України та Польщі як складова примирення і порозуміння в кін. XX – поч. XXI ст. // Зб. наук. праць: Матеріали VI Волинської всеукраїнської історико-краєзнавчої конференції (Житомир, 15 – 16 листоп. 2013 р.). – Житомир: Житомир. держ. ун-т імені Івана Франка, 2013. – С.170–173.

338. Романюк І.М. Історіографія українсько-польських культурного співробітництва в 2000-2012 рр. // Гілея. – 2014. – Вип. 80. – С. 130–135.

339. Сачок О. Рецепція польської літератури на сторінках журналу "Всесвіт" (1991-2005) / Олеся Сачок // Проблеми слов'янознавства: зб. наук. праць. Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка. – Львів.: [б.в.], 2007. – Вип. 56. – С. 260–270.

340. Семенюченко О. "Світогляд" як українознавче базове поняття / О. Семенюченко // Українознавство. – 2008. – № 4. – С. 156–160.

341. Сівець М. Україна і Польща: підсумовуючи досягнуте / М. Сіввець // Дзеркало тижня. – 2001. – 23 серп. – С. 5.

342. Сирцов О. Поляки – віддані громадяни України / О. Сирцов // Львів. газ. – 2009. – № 1582.

343. Стоєцький С. Концепція стратегічного партнерства в політиці Республіки Польща щодо України / Сергій Стоєцький // Політичний менеджмент. – 2005 р. –№ 3 (12). – С. 147–158.

344. Стоєцький С. Польща і европейький вибір України: стратегічне партнерство в дії / Сергій Стосцький // Дослідження світової політики: зб. наук. праць – 2004. – Вип. 26. – С. 225–240.

345. Стоєцький С. Україна і Польща в сучасних геополітичних координатах: проблема стратегічного вибору і асиметрії партнерства / С. Стоєцький // Україна і Польща – стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє. – К.: Вид-во Укр. фітосоціолог. центру, 2002. – Ч. II – С. 76–79.

346. Стоєцький С. Незалежна Україна в історії політичної думки XX століття: ідейно-політичні передумови становлення двосторонніх відносин в сучасну добу / С. Стоєцький // Україна – Польща: історія і сучасність. – К.: [б.в.], 2003. – Ч. II. – С. 33–48.

347. Стоєцький С. Україна в геополітичній концепції "Культури": історія і сучасність / С. Стоєцький // "Роль Паризької "культури" в становленні українсько-польського взаєморозуміння. – К.: Вид-во Укр. фітосоціолог. центру, 2002. – С. 73–79.

348. Стратегічне партнерство Польщі та України / А. Подрача, В. Гізіцький (наук. ред.). – Люблін: КУЛ, 2008. – 72 с.

349. Стратегія українсько-польського соціально-економічного партнерства – Stategia Ukrainsko-Polskiego Partnerstwa Spoieczno-Gospodarczego: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 7-8 груд. 2000 р.). – Львів : Львів. нац. ун-т ім. І.Франка, 2000. – 164 с.

350. Сундюков І. Пам'ять як ресурс впливу / І. Сундюков // День. – 2007. – № 95.

351. Сухомлинов О. М. Культурні пограниччя: Новий погляд на стару проблему: монографія / О. М. Сухомлинов. – Донецьк: "Юго-Восток" Лтд, 2008. – 212 с.

352. Східне партнерство ЄС: Додаткові можливості для євроінтеграції України / [І. Ф. Гачічуллін, М. М. Гончар, О. В. Коломієць [та ін.]; за ред. В.Мартинюка; Укр. нечалеж. центр політ. дослідж. – К.: Агентство «Україна», 2009. – 84 с.

353. Титар О. В. Сучасні проблеми національно-культурної ідентичності / О. В. Титар // Наука і соціальні проблеми суспільства: освіта, культура, духовність. - Х.: Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. Сковороди, 2008. – С. 55–58.

354. Траба Р. «Другий бік пам'яті». Історичні досвіди та їхнє пам'ятання в Центрально-Східній Європі / Роберт Траба // Україна модерна. – 2009. – № 4 (15). Пам'ять як поле змагань. – С. 53–62.

355. Трегобчук В. Україна і Польща в геополітичній архітектурі об'єднаної Європи // Україна і Польща у Східно-Центральній Європі: спадок і майбуття. – К.: [б.в.], 1999. – С. 51–57.

356. Трощинський В. П. Українці в світі / В. П. Трощинський, А. А. Шевченко. – К.: Альтернативи, 1999. – 351 с.

357. Троян С. С. Політичні дискусії в Польщі довкола політики держави в Європейському Союзі (2004–2008 рр.) / Сергій Троян // Історичний архів. Наукові студії: зб. наук. праць. – Миколаїв: Вид-во МАГУ ім. Петра Могили, 2008. – Вип. 1. – С. 142–145.

358. Трохимчук С. Геополітична роль і місце України в контексті польсько-українського партнерства // Україна в європейському геополітичному вимірі: Статті і доповіді. – Львів.: [б.в.], 1999. – С. 22–40.

359. Трохимчук С. Українсько-польське стратегічне партнерство як чинник розвитку української держави // Україна в європейському геополітичному вимірі: ст. і доп. – Львів.: [б.в.], 1999. – С. 49–52.

360. Трохимчук С. Польсько-українські відносини на сучасному етапі / С. Трохімчук // Україна в європейському геополітичному вимірі: ст. і доп. – Львів.: [б.в.], 1999. – С. 62–65.

361. Троян С. С. Міжвоєнний період у політиках пам'яті України і Польщі: точки біфуркації / С. С. Троян // Українсько-польські відносини: еволюція

чи «перезавантаження»?: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Яремча, 23-25 верес. 2010 р. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 77–85.

362. Токар Л. Україна і Польща в Центрально-Східній Європі: спадок і майбутнє / Л. Токар // Україна і Польща у Східно-Центральній Європі: спадок і майбуття. – К.: [б.в.], 1999. – С. 16–17.

363. Україна – Польща: євроінтеграційним курсом // Урядовий кур'єр. – 2002. – 5 лют. – С. 1, 2.

364. Українсько-польські відносини у новому контексті // Урядовий кур'єр.

– 2003. – 26 черв. – С. 1, 2.

365. Україна - Польща: історія та сучасність. – К.: Вид-во Укр. фіто-соціолог. центру, 2003. – 455 с.

366. Україна - Польща: роль та місце у європейській інтеграції: Незалеж. культуролог. часоп. "І" 14, 1998 / ред. Т. Возняк. – Жовква.: [б.в.], 1998. – 173 с.

367. Україна і Польща поглиблюють співробітництво // Урядовий кур'єр. – 2003. – 31 лип. – С. 1, 2.

368. Україна Польща: позитивна динаміка відносин // Урядовий кур'єр. – 2003. – 1 серп. – С. 1, 2.

369. Україна - Польща: спадщина століть / Т. Возняк, І. Магдиш, С. Стемпень. К.: Грані–Т, 2007. – 157 с.

370. Україна і Польща: складові добросусідської співпраці // Урядовий кур'єр. – 2003. – 9 січ. – С. 1, 3.

371. Україна в сучасному геополітичному вимірі: теоретичні і прикладні аспекти / за ред. Ф. М. Рудича. – К.: МАУП, 2002. – 488 с.

372. Україна – Польща: євроінтеграційним курсом // Уряд. кур'єр. – 2002. – 5 лют. – С. 1, 2.

373. Україна і Польща: між минулим і майбутнім: [зб. ст.] / ред., упоряд. А. Павлишин. – Львів : Фенікс, 1991. – 247 с. – (Україна в серці).

374. „Українська весна" в Познані // Наше слово. – 2009. – 14 черв. – № 24.

375. Українсько-польські відносини сьогодні: потреба «перезавантаження» чи продовження?: Міжнар. наук.-практ. конф. (Яремча, 24-26 верес. 2010 р.). – Івано-Франківськ; Яремча, 2010. – 160 с.

376. Українсько-польські культурні взаємини / Г. А. Скрипник (гол. ред. кол). – К.: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2008 – Вип. 2. – 199 с.

377. Україна-Польща: позитивна динаміка відносин // Урядовий кур'єр. – 2003. – 1 серп. – С. 1, 2.

378. Україна – Польща: шлях до європейської співдружності: Програма ІІІ Міжнар. конф. молод. вчених (16–17 трав. 2002 р.) – Тернопіль: Терноп. держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка, 2002. – 155 с.

379. У рамках підготовки до Року Польщі // Урядовий кур'єр. – 2004. – 3 лют. – С. 2.

380. Федоренко О. Історична пам'ять як фактор розвитку українознавства та становлення національної системи освіти / О. Федоренко // Українська освіта світовому часопросторі: Матеріали Третього міжнар. конгресу (21–22 жовтня 2009 р., м. Київ). – К.: [б.в.], 2009. – Кн. 1. – С. 334–335.

381. Філіпенко І. Регулювання процесів трудової міграції в Польщі: досвід для України / І. Філіпенко // День. – 2009. – № 21.

382. Флишко У. Україномовні школи в Польщі [Електронний ресурс] / У. Флишко // Львівська газета – 2008. – № 167 (475).

383. Цепенда І. Ідея українсько-польського переселення: позиція "верхів" та сприйняття "низів" / І. Цепенда // Історико-політичні проблеми сучасного світу: зб. наук. ст. – Чернівці: ЧНУ, 2011. – Т. 23–24. – С. 120–124.

384. Чекаленко Л. Україна – Польща: нові тенденції взаємин / Л. Чекаленко // Україна – Польща: історія і сучасність. – К.: [б.в.], 2003. – Ч. ІІ. – С. 51–59.

385. Чернега П. Українсько-польський діалог в контексті стратегічного партнерства / П. Чернега // Історія в школі. – 2002. – № 5–6. – С. 1–5.

386. Швидюк С. Помаранчева революція і українсько-польські відносини // Форум. Свобода: український вибір. – № 1 (1). – 2005. – С. 82–92.

387. Шумейко Т. Від ЄКПіУУ до університету / Т. Шумейко // Наше слово. – 2010. – № 28.

388. Щегельська Ю. Вплив Помаранчевої революції на світогляд українців і поляків / Ю. Щегельська // Пам'ять століть . – 2005. – № 6. – С. 113–117.

389. Щоб не зашкодити двостороннім відносинам // Урядовий кур'єр. – 2003.– 12 квіт. – С. 3.

390. Ярошинський О. Б. Основні напрями розвитку і методологізації сучасного українознавства в концепції В. І. Шевченка / О. Б. Ярошинський // Зб. наук. Праць. Наук.-дослід. ін-ту українознавства / за заг. ред. проф. П.П.Кононенка. –К.: Рада, 2009. – Т. XXIV. – С. 31–37.

391. Ярошинський О. Б. Українознавство в системі освіти і науки: бібліографія (1990 – 2010 рр.) / Олег Богданович Ярошинський. – К.: ННДІУ, 2010. – 94 с.

392. Baluk W. Stosunki ukraiftsko-polskie w kontekscic geopolityki / W. Baluk // Ukraina a Polska – partnerstwo strategiczne. Histeria. Czas terainjstzy, Przysziosc. – K., 2002. – Czes druga. – S. 20–29.

393. Bralczyk J. O jezyku polskiej polityki lat osiemdziesiatych i dziewiecdziesiatych / J. Bralczyk. – Warszawa: Trio, 2003.

394. Bralczyk J. O uzywaniu jezyka w polskiej polityce w latach dziewiecdziesiatych / J. Bralczyk // Polszczyzna 2000, Oredzie o stanie jezyka na przelomie tysiacieleci. – Krakow: UJ, 1999.

395. Cependa I. Ukraina i Polska w poszukiwaniu wspolnej przyszlosci / I. Cependa // Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze. – Warszawa, 2000. – № X. – S. 301– 306.

396. Czubek J. Polska – Ukraina. Wspolpraca organizacji pozarzadowych / J. Czubek, P. Kosiewski. – Warszawa, 2003. – 107 s.

397. D'Anieri P. Politics and Society in Ukraine. / P. D'Anieri, R. Kravchuk, T. Kuzio – Oxford: Westview, 1999.

398. Dolinska X. Polska-Niemcy. Wzajemny wizerunek w okresie rozszerzania Unii Europejskiej. / X. Dolinska, M. Falkowski –Warszawa: ISP, 2000.

399. Habermas J. Europa na biegunach / J. Habermas // Polityka. – 2007. – № 51/52. – 22 – 29 grudnia. – S. 26–27.

400. Hud' B. Przez poznanie prawdy historii - do porozumienia. Polska i Polacy na kartach podrecznikow historii Ukrainy XIX-XX wieku / Bohdan Hud' // Tematy polsko-ukrainskie. Historia. Literatura. Edukacja. Pod redakcja Roberta Traby. – Olsztyn, 2000. – S. 319–327.

401. Jakubowska U. Preferencje polityczne / U. Jakubowska. – Warszawa: PAN, 1999.

402. Jedraszczyk K. Kalendarium stosunkow polsko-ukrainskich w latach 1991 –2003 / K. Jedraszczyk // Sprawy Wschodnie. – 2003. – № 2–3.

403. Jendraszczyk K. Strategiczne partnerstwo ukrainsko-polskie. Polska w polityce niepodleglej Ukrainy / Katarzyna Jendraszczyk. – Poznan: Wydawnictwo Poznariskie, 2010. – 426 c.

404. Козакевич П. Сучасний стан українсько-польських культурних взаємин // Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze. – Warszawa, 2005. – № 19-20. -S. 27-35.

405. Kulczycki A. Konferencja historykow w Iwano-Frankiwsku / A. Kulczycki // Polska - Ukraina. Terazniejszosc i przyszlosc. Studia spoleczno – polityczne pod redakcja A. Andrusiewicza. – Rzeszow - Sanok. – 2010. – S. 466–469.

406. Kyrydon A. Eurointegracja Ukrainy w ramach samoidentyfikacji panstwowej / A. Kyrydon // Polityczne dylematy Europy / Redakcja naukowa Wojciech Gizicki. Torun: Wydawnictwo Adam Marszalek, 2009. – S. 86–95.

407. Madera A. J. Ukraina na rozdrozu. Miedzy Rosja. a Europa / A. J. Madera. – Rzeszow: SAS, 2000. – 243 s.

408. Madera A. J. Polska polityka zagraniczna. Europa Srodkowo-Wschodnia 1989 – 2003 / A. J. Madera. – Krakow, 2003. – 328 s.

409. Mazurkiewicz M. Prasa mniesyjsci polskiej na Ukrainie / M. Mazurkiewicz // Polska - Ukraina. Terazniejszosc i przyszlosc. Studia spoleczno - polityczne / Pod redakcja A. Andrusiewicza. – Rzeszow - Sanok. – 2010. – S. 275–232.

410. Muszynski M. Zmora traktatowa / M.Muszynski, K.Rak // Wprost. – 2008. – Nr. 14. – 6 kwietnia. – S. 26–27.

411. Modnicka N. Owo monstrwn – stereotyp. Ukraincy dawniej i dzis II "Tygiel Kultury" / N. Modnicka, 1 – 3 (37–39), 1999.

412. Olszański T. A. Historia Ukrainy XX w. – Warszawa: Volumen, 2008. – 279 s.

413. Ozog K. Jezyk w sluzbie polityki / K. Ozog. – Rzeszow: UK, 2004.

414. Paczek E. Wymiary i mozliwosci polityki w Polsce na przetomie tysiacleci / E. Paczek. – Wfoclawek: PWSZ, 2007. – 236 s.

415. Pavliuk O. Ukrainian-Polish relations: a pillar of regional stability? / Chaillot Paper 26. The effects of enlargement on bilateral relations in Central and Eastern Europe. – Paris: Institute for Security Studies of Western European Union, 1999. – P. 43–62.

416. Paradowska J. Kleska pod Kurskim / J. Paradowska // Polityka. – 2008. – Nr. 14. – 5 kwietnia. – S. 12–14.

417. Polityka. – 1999. – 2 stycznia. – S. 19.

418. Polska i Ukraina w nowej Europie: Materiały polsko-ukraińskiej konferencji naukowej. – Warszawa (16– 17 Listopada 2000 r.). – Warszawa : PISM 2000. – 132 s.

419. Polska – Ukraina. Współpraca organizacji pozarządowych. Fundacja im. Stefana Batorego, Fundacja Edukacja dla Demokracji.– Warszawa. – 2003. – 107 s.

420. Polska-Ukraina: partnerstwo kultur / Pod. red. B.Bakufy. – Poznan, UAM, 2003. – 218 s.

421. Polska-Ukraina: trudne pytania // Materialy III miedzynarodowego seminarium histoiycznego „Stosunki polsko-ukrainskie w latach II wojny swiatowej", Warszawa, 8-10 pazdziernika 1998 r. / Swiatowy Zwiazek

Zolnierzy Armii Krajowej; Zwiazek Ukraincow w Polsce. – Warszawa: KARTA, 1999. – T. 4. – 367 s.

422. Polska-Ukraina: trudne pytania // Materialy V miedzynarodowego seminarium historycznego „Stosunki polsko-ukrainskie w latach II wojny swiatowej", Luck, 27-29 kwietnia 1999 r. / Swiatowy Zwiazek Zolnierzy Armii Krajowej; Zwiazek Ukraincow w Polsce. – Warszawa: KARTA, 1999. – T. 5. – 379 s.

423. Polska-Ukraina: trudne pytania // Materialy VI miedzynarodowego seminarium historycznego “Stosunki polsko-ukrainskie w latach II wojny swiatowej", Warszawa, 3-5 Hsiopada 1999 r. / Swiatowy Zwiazek Zolnierzy Armii Krajowej, Zwiazek Ukraincow w Polsce. – Warszawa: KARTA, 2000. – T.6. – 348 s.

424. Polska-Ukraina: trudne pytania // Materialy VII miedzynarodowego seminarium historycznego „Stosunki polsko-ukrainskie w latach II wojny swiatowej", Luck, 24-26 maja 2000 r. / Swiatowy Zwiazek Zolnierzy Armii Krajowej; Zwiazek Ukraincow w Polsce. – Warszawa: KARTA, 2000. – T. 7. – 291 s.

425. Polska-Ukraina: trudne pytania // Materialy VIII miedzynarodowego seminarium historycznego „Stosunki polsko-ukrainskie w latach II wojny swiatowej", Warszawa, 6-8 listopada 2000 r. / Swiatowy Zwiazek Zolnierzy Armii Krajowej; Zwiazek Ukraincow w Polsce. – Warszawa: KARTA, 2001. – T. – 324 s.

426. Polska-Ukraina: trudne pytania // Materialy IX i X miedzynarodowego seminarium historycznego „Stosunki polsko-ukrainskie w latach II wojny swiatowej", Warszawa, 6-10 listopada 2001 r. / Swiatowy Zwiazek Zolnierzy Armii Krajowej; Zwiazek Ukraincow w Polsce. – Warszawa: KARTA, 2002. – T. – 455 s.

427. Safian M. Magiel lizbonski / M. Safian // Newsweek. – 2008. – Nr. 14. – 6 kwietnia. — S. 30–31.

428. Serednicki A. Polsko-ukraicski dialog pojednawczy / A. Serednicki. – Warszawa, 2000. – 43 s.

429. Serednicki A. Z dziedziny stosunkow polsko-ukrainskich / A. Serednicki. - Warszawa, 2001. – 97 s.

430. Sinkewycz E. Rozpad Zwiazku Radzieckiego i uwarunkowania procesow migracyjnych na terytorium postsowieckim / E. Sinkewycz // Migracje i spoleczenstwo / Instytut istorii Polskiiej Akademii Nauk; Mazowiecka Wyzsza Szkola humanistyczno-pedagogiczna w Lowiczu. – Warszawa, 2003. – T. 8: Upadec imperiow i rozwoj migracji / Pod redakcja E. Zamojskiego. – S. 108–112.

431. Surmacz B. Wspolczesne stosunki polsko-ukrainskie. Politologiczna analiza traktatu o dobrym sasiedztwie / Beata Surmacz. – Lublin: UMCS, 2002. – 267 s.

432. Sikorska M. Polska-Austria. Wzajemny wizerunek w okresie rozszerzania Unii Europejskiej. – Warszawa: ISP, 2000.

433. Trojan S. Wplyw procesow demokratyzacji w panstwach Europy Srodkowo- Wschodniej na wspolprace transgraniczna / S.Trojan, J.Tyszczenko // Granice i pogranicza nowej Unii Europejskiej: Z badan regionalnych, etnicznych I lokalnych / Red. M.Malikowski, D.Wojakowski. – Krakow, 2005. – S. 98 – 117.

434. Trojan S. Rozwoj stosunkow transgranicznych w Europie Srodkowo-Wschodniej / S.Trojan. – Lublin: EKPiUU, 2007. – 86 s.

435. Walerian B. Style komunikacji w wypowiedziach liderow polskich parti politycznych / B. Walerian // Zblizenia cywilizacyjne: Zeszyty naukowe. – T. II. – Wloclawek: PWSZ, 2006. – S. 245–265.

436. Wasiljewa L. Społeczno-polityczne i ekonomiczne aspekty przemian Ukrainy, zeszyt 13. – Warszawa: Uniwersytet Warszawski. Centrum Badan Radzieckich, 2000 – 27 s.

437. Warchala M.,Polska-Francja. Wzajemny wizerunek w okresie rozszerzania Unii Europejskiej. – Warszawa: ISP, 2000.

438. Wojakowski D. Polacy i Ukraincy. Pzecz o pluralizmie i tozsamosci na pograniczu / D. Wojakowski. – Krakow: Nomos, 2002. – 298 s.

439. Wojakowski D. Swojskosc i obcosc w zmieniajacej sie Polsce / D. Wojakowski. – Warszawa: PAN, 2007. – 383 s.

440. Wojciechowski M. Polska – Ukraina. Nie ma jednej pamieci / M. Wojciechowski // Gazeta Wyborcza. – 2008. – 22 kwietnia.

441. Wujec H. Polsko-ukrainskie stosunki w perspektywie polskiej / H. Wujec // Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze. – Warszawa, 2002. – № 13–14. – S. 78 – 82.

442. Wyrozumska A. Umowy miedzynarodowe. Teoria I praktyka / A. Wyrozumska. – Warszawa: Prawo i Praktyka Gospodarcza, 2006. – 751 s.

5. Збірники матеріалів конференцій, круглих столів

443. Проблеми освіти у Польщі та в Україні в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (22–24 квіт. 2009 р., Київ–Житомир) / за ред. В. Кременя, Т. Левовицького, С. Сисоєвої. – К.: КІМ, 2009. – 800 с.

444. Роль Паризької "культури" в становленні українсько-польського взаєморозуміння. Україна і Польща стратегічне партнерство // Зб. наук. праць міжнародного круглого столу (25–26 травня 2000 р.). – К.: Вид-во Укр. фітосоціолог. центру, 2002. – 111 с.

445. Україна – Польща – стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє – Ukraine a Polska – partnerstwo strategiczne. Historia. Czasterazmejszy. Prezyszlosc: зб. наук. праць. / Центр Укр.-пол. студій; [за заг. ред. Т. І. Зарецької]. – Ч. 2. – К.: Вид-во Укр. фітосоціолог. центру, 2002. – 237 с.

446. Україна - Польща: важкі питання. Матеріали 1-10 міжнародного семінару істориків "Українсько-польські відносини під час Другої світової війни". – Луцьк; Варшава: КАРТА, 1996–2006.

447. Україна - Польща: Діалог культур: (Мовно-літературні та суспільно політичні відносини): зб. наук. праць. / [редкол.: М. В. Моклиця (наук. ред.) та ін.]. – Луцьк: РВВ "Вежа" Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. – 520 с.

448. Україна і Польща – стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє. Роль паризької «Культури» в становленні українсько-польського взаєморозумінна – Ukraina a Polska – partnerstwo strategiczne. Historia. Czasterazmejszy. Prezyszlosc. Rola “Kultury” paryskiej w ksztaitowaniu ukraicsko-polskiego zrozumienia wzajemnego: 3б. наук. праць міжнар. круглого столу (Київ, 25-26 трав. 2000 р.) / Центр укр.-пол. студій; За заг. ред. Т. Зарецької. – К.: Укр. фітосоціолог. центр, 2002. – 111с.

449. Україна і Польща - стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє – Ukraina a Polska – Partnerstwo Strategiczne. Historia. Czasterazmejszy. Prezyszlosc: 3б. наук. пр. / Центр укр.-пол. студій; за заг. ред. Т. Зарецької. – К.: [б.в.], 2002. – Ч. 2. – 238 с.

450. Україна і Польща в XX столітті: проблеми і перспективи взаємлвідносин: Зб. наук. пр. / МОН України; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова; Краків. пед. акад. ім. Комісії Едукації Народової; ред. кол.: П.М. Чернега (відп. ред.) та ін. – К. – Краків: [б.в.], 2002. – 311 с.

451. Україна і Польща у Східно-Центральній Європі: спадок і майбуття: Конф. під патронатом прем'єр-міністрів України і Польщі (Київ, 25–27 черв. 1999 р.) / Ін-т Центрально-Східної Європи та ін.; упоряд.: Т. Балабушевич, Н. Довженко. – Київ.; [б.в.], 1999. – 159 с.

452. Хрестоматія з історії західних та південних слов"ян. Давня доба, Середньовіччя : навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / за ред. В.І. Яровго ; [упоряд. : В.І. Яровий, О.С. Антонюк, І.В. Малацай та ін.]. – Київ : Либідь, 2011. – 416 с.

6. Автореферати дисертацій

453. Афанасьєв І. Ю. Польсько-українські відносини 1991–2000 рр.: політична та економічна взаємодія: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.02 – «всесвітня історія» / Афанасьєв І. Ю. – К., 2004. – 20 с.

454. Васюк А. В. Українсько-польські відносини у сфері культури (2001–2010 рр.) українознавчий аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.02 – «всесвітня історія» / Васюк А. В. – К., 2012. – 19 с.

455. Гевко В. Р. Україна і Польща: особливості розвитку двосторонніх відносин (1991–2004 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 – «історія України» / Гевко В. Р. – Чернівці, 2005. – 20 с.

456. Горун Д.І. Українсько-польські гуманітарні відносини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. іст. наук: спец. 09.00.12 – «українознавство» / Горун Д. І – К, 2000. – 32 с.

457. Гудзеляк П.І. Прикордонні соціально-економічні зв'язки України з Польщею (географічний аналіз на матеріалах Львівської області): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. геогр. наук: спец.: 07.00.01 – «історія України» / Гудзеляк П.І. – Львів, 1997. – 17 с.

458. Знахоренко О. М. Стратегічне партнерство в українсько-польських відносинах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. політ. наук: спец.: 23.00.04 – «політологія» / Знахоренко О. М. – К., 2005. – 19 с.

459. Калакура О. Я. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ столітті: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. політ. наук: спец.: 23.00.04 – «політологія» / Калакура О. Я. – К., 2008. – 35 с.

460. Кирилич В. П. Українці в Польщі: проблема збереження етнонаціональної ідентичності як чинник українсько-польських відносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. політ. наук: спец.: 23.00.04 – «політологія» / Кирилич В. П. – К., 2001. – 20 с.

461. Кононенко Л. М. Культурно-інформаційна діяльність України за кордоном: тенденції та шляхи оптимізації (1991–1999 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 – «історія України» / Кононенко Л.М. – К., 2000. – 17 с.

462. Лагутов Ю. Е. Політико-управлінські засади взаємодії України з українською діаспорою в державах ЄС: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 – «державне управління» / Лагутов Ю. Е. – К., 2008. – 20 с.

463. Лишко В. В. Українсько-польські зв'язки в галузі культури 1991 – 1999 рр.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 – «історія України» / Лишко В. В. – К., 2002. – 17 с.

464. Медведчук Н. А. Україно-польське співробітництво в гуманітарній сфері: кінець 80-х - 90-і рр. XX століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. іст. наук: спец. 07.00.01 – «історія України» / Медведчук Н. А. – Львів, 2004. – 20 с.

465. Моцок В. І. Сучасні українсько-польські міждержавні відносини: політичний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. політ. наук: спец.: 23.00.04 – «політологія» / Моцок В. І. – Чернівці, 2002. – 20 с.

466. Октисюк А. М. Правове регулювання двостороннього співробітництва України та Республіки Польща: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кан. юрид. наук: спец. 12.00.03 – «правознавство» / Октисюк А. М. – Х., 2006. – 20 с.

467. Ошуркевич Я. М. Українсько-польські економічні відносини в процесі загальноєвропейської інтеграції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кан. юрид. наук: спец. 12.00.03 – «правознавство» / Ошуркевич Я.М. – К., 2002. – 20 с.

468. Попова І. М. Механізм реалізації державної етнонаціональної політики щодо національних меншин України: регіональний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 – «державне управління» / Попова І. М.– К., 2007. – 20 с.

469. Рибак Н. Б. Наукове співробітництво України з країнами Східної Європи в соціально-гуманітарній сфері (1970 - 1990-і рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 – «історія України» / Рибак Н.Б. – К., 1998. – 17 с.

470. Самойлов М. О. Цивільно-правове становище громадян України в республіці Польща: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кан. юрид. наук: спец. 12.00.03 – «правознавство» / Самойлов М.О. – Х., 2003. – 20 с.

471. Совінська Н. В. Внесок української діаспори країн Західної Європи в розвиток економіки та культури незалежної України (1991–2001 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 – «історія України» / Совінська Н.В. – Чернівці, 2002. – 20 с.

472. Фостачук О. О. Соціальна пам'ять як соціокультурний феномен: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соціолог. наук: спец. 22.00.04 – «спеціальні та галузеві соціології» / Фостачук О. О.; – Х., 2005. – 19с.

7. Електронні ресурси

473. Баженов Л. Важкі питання українсько-польського діалогу істориків (1991 – 2004 рр.) [Електронний ресурс] / Л. Баженов // Товариство «Товтри». – Режим доступу: http://www.tovtry.km.ua/ru/history/statti/dialog.html

474. Борисенко О. Тепер до Польщі емігрують українці-прагматики [Електронний ресурс] / О. Борисенко // Міст-online. – 23 жовт. 2009 р. – Режим доступу: http://www.meest-online.com/index.php?potion=com_content&task=view&id=224&Itemid=96

475. Вейденталь Ян Б. Польща: Нова зовнішня політика / Я. Б. Вейденталь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ucipr.kiev.ua/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=412

476. Гетьманчук О. Рік Польщі в Україні: мінімум політики, максимум культури [Електронний ресурс] / О. Гетьманчук // Українсько-польський

журнал – 3 квіт. 2004 р. – Режим доступу: http://www.ukraine-poland.com./u/publicystyka/publicystyka.php?ip=2257

477. Гнатюк О. Архітектори українсько-польського порозуміння // О. Гнатюк // Польське посольство в Україні. – 20 трав. 2010 р. – Режим доступу: http://www.kijow.polemb.net/files/Tekstowe%20pliki/Stypendia%202010/O%20konferencji%20Sojusz%20PP%20ukr.%20maj%6010.doc

478. Державний візит до Республіки Польща [Електронний ресурс] // Час і події. – 9 жовт.2009 р. – Режим доступу: http://www.chasipodil.net/article/5498/

479. Декларація до злагоди і єднання від 21 травня 1997 року [Електронний ресурс] // Верхов. Рада України. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi bin/laws/main.chi?nreg=616_151

480. Декларація міністрів закордонних справ України та Польщі про принципи формування українсько-польського партнерства від 13 берез. 1994 р. [Електронний ресурс] // Верхов. Рада України. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi bin/laws/main.chi?nreg=616_241

481. Декларація про принципи та основні напрямки розвитку українсько- польських відносин від 13 жовт. 1990 р. [Електронний ресурс] // Верхов. Рада України. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi bin/laws/main.chi?nreg=616_172

482. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua (12.03.2005)

483. Договір між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини і співробітництво (Договір ратифіковано Постановою ВР № 2611 – XII від 17 верес. 1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/

484. Договір між Урядом України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в сфері науки і технологій від 12 січ. 1993 р. [Електронний ресурс] // Закони України. – Режим доступу: http://uazakon.com/document/tpart17/isx17416.htm

485. Європейська освіта тепер доступна [Електронний ресурс] // Покоління Майдану. – 25 черв. 2010 р. – Режим доступу: http://www.maidangeneration.org.ua/?p=830

486. Європейський українсько-польський університет буде створено до кінця року [Електронний ресурс] // Освітній портал. – 8 лип. 2010 р. – Режим доступу: http://osvita.ua/vnz/news/7279

487. Єрмоленко В. Польські освітні програми для українських студентів та вчених: інтерв'ю з Олею Гнатюк [Електронний ресурс] / В. Єрмоленко // Європейський освітній портал. – 24 лют. 2009 р. – Режим доступу: http://eu.prostir.ru/library/232932.html

488. Іванченко Т. Європейська освіта українському студенту [Електронний ресурс] // Українські файли. – 15 жовт. 2010 р. – Режим доступу: http://uafiles.com/vropejska-osvita-ukrayinskomu-studentu.html

489. Карасьов В. Ю. Східна політика Польщі та польсько-українське стратегічне партнерство / В. Ю. Карасьов, Є. Ю. Звонков [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niurr.gov.ua/ukr/publishing/panoramal1– 2_99/sp_3ka.htm

490. Кінець Року святкування Україна у Польщі [Електронний ресурс) // Сиішге.рі. – Режим доступу: http://www.culture.pl/pl/culture/artykuly/wy_in_rok_ukrainy_polska_zakonczenie_2006

491. Клен О. Культурно-економічний бум [Електронний ресурс] / О. Клен // Українсько-польський журнал – І4 верес. 2003 р. – Режим доступу: http://www.ukraine-poland.com./u/kultura/ kultura.php?id=309

492. Климець Н. Співпраця України та Польщі: два роки після розширення ЄС [Електронний ресурс] / Н. Климець // Європейський простір. – 13 груд. 2006 р. – Режим доступу: http://eu.prostir.ua/library/1274.html

493. Корж Р. Через Люблін – до Болоньї та Брюсселя, або Чи злетить український слон? [Електронний ресурс] / Р. Корж // Освітній портал. – Режим доступу: http:// osvita.ua/vnz/high_school/6104

494. Кравчук Н. Сопот "2003" – візитка українців у Польщі [Електронний ресурс] // Н. Кравчук // Укр.-пол. журн. – 7 лип. 2003 р. – Режим доступу: http://www.ukraine-poland.com./u/kultura/ kultura.php?id=245

495. Крамар Р. Поляки згадують Єжи Ґедройця, редактора "Культури" [Електронний ресурс] / Р. Крамар // Радіо Свобода. – 14 верес. 2010 р. – Режим доступу: http://www.radiosvoboda.org/content/article/2157864.html

496. Куспись П. Польща: тиждень з Україною [Електронний ресурс] / П. Куспись // BBC. – 27 трав. 2010 р. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/blogs/ukrainian/kuspys/2010/05/post–24.html

497. Леонова Н. У Харкові відкривається виставка «Польща і поляки на межі двох століть» [Електронний ресурс] / Н. Леонова // МедиаПорт (За матеріалами офіційного сайту облдержадміністрації). – 20 лют. 2009 р. – Режим доступу: http://ukr.mediaport.ua/news/culture/15649

498. Ліщенко Ю. Усі культури Підкарпаття - в Галичині [Електронний ресурс] / Ю. Ліщенко // Українсько-польський журнал – 12 черв. 2004 р. – Режим доступу: http://www.ukraine-poland.com./u/kultura/ kultura.php? id=558

499. Майна Н. Україна і Польща: від сентиментів до прагматизму [Електронний ресурс] / Н. Майна, О. Палій // Главред. – 6 серп. 2010 р. – Режим доступу : http://ua.glavred.info/print/articles/17048.prn

500. Маценко Г. Виставка "Ян Собєський в колекціях львівського історичного музею" відкрито в рамках Року Польщі в Україні [Електронний ресурс] / Г. Маценко // Укрінформ. – 18 серп. 2004 р. – Режим доступу: http://polska.ukrinform.com/article.php?a=0367

501. Міжнародна науково-практична конференція "Європейський вимір української полоністики" 11 – 13 жовтня 2008 р. [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-evropejskij-vimir-ukrayinskoyi-polonistiki.html

502. Найчастіше учасниками стипендійних програм у Польщі стають українці. – Режим доступу: http://www.zaxid/net/newsua/2007/12/17/164025/

503. Перспективи українсько-польських відносин: прес-конференція в "Главреді" // Главред. – 2010. – 5 серп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.glavred.info/print/articles/17042.prn

504. Польський "моноліт" [Електронний ресурс] // Український тиждень. – Режим доступу: http://www.ut.net.ua/art/168/0/1241/

505. Польські ВНЗ відчиняють двері для українських студентів [Електронний ресурс] // УНІАН. – Режим доступу: http://education.unian.net/ukr/detail/189319

506. Пономарьов А. Етнічність та етнічна історія України: формування національного складу населення [Електронний ресурс] / А. Пономарьов // Українська електронна бібліотека – Режим доступу: http://libr.org.ua/book/78/2392.html

507. Протокол співробітництво між Міністерством культури і мистецтв України та Міністром культури Республіки Польща на 2003–2005 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi bin/laws/main.chi?nreg=616_121

508. Протокол про створення Консультаційного Комітету Президентів України та Республіки Польща [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi bin/laws/main.chi?nreg=616_228

509. Редько Д. Рік Орла в країні Тризуба [Електронний ресурс] / Д. Редько // Українсько-польський журнал – 6 берез. 2004 р. – Режим доступу: http:// www.ukraine-poland.com./u/publicystyka/publicystyka.php?id=2143

510. Роком Польщі – по стереотипах [Електронний ресурс] // Українсько-польський інтернет – журнал – 31 січен. 2004 р. – Режим доступу: http://www.ukraine-poland.com./u/publicystyka/publicystyka.php?id=1996

511. Сидоренко В. Важкий шлях до ринку Європейського Союзу / В. Сидоренко, О. Барановський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dt.ua/2000/2675/45215

512. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про академічне взаємовизнання документів про освіту та рівноцінність ступенів від 11 квіт. 2005 р. [Електронний ресурс] // Закони України. – Режим доступу: http://uazakon.com/document/fpart49/idx49192.htm

513. Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про співробітництво молоді і молодіжні обміни від 1991 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.chi?nreg=616_025

514. Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польщі з питань культурного і наукового співробітництва від 18 трав. 1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.yur-info.org.ua/index.php?lang_id=1&menu_id=1813&article_id=286046

515. Угода між Урядом України й Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі культури, науки і освіти від 20 трав. 1997 р. [Електронний ресурс] // Верхов. Рада України. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.chi?nreg=616_058

516. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про міжрегіональне співробітництво. – 24 трав. 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/

517. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про співробітництво у справі охорони та повернення втрачених і незаконно перемішених під час Другої світової війни культурних цінностей. 25 черв. 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/

518. Угода про співробітництво між Міністерством освіти і науки України та Міністром національної освіти Республіки Польща 2 лип. 2001 р.

[Електронний ресурс] // Верхов. Рада України. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.chi?nreg=616_037

519. Україна – Почесний гість 52-го Міжнародного книжкового ярмарку [Електронний ресурс] // Консультаційо-інформаційний центр при Посольстві. – Режим доступу: http://www.mfa.gov.ua/poland/ua/news/detail/25718.htm

520. Українсько-польський інтернет-журнал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukraine-poland.com

521. Фонд Ю. Мяновского. Польские стипендии для научных работников Центральной и Восточной Европы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.mianowski.waw.pl/program.htm

522. Чекаленко Л. Україна і Республіка Польща: від історичних стереотипів до стратегічного партнерства / Л. Чекаленко [Електронний ресурс] // Зовнішні справи. – 2010. – № 3. – Режим доступу: http://uaforeignaffairs.com/article.html?id=510

523. Bieszczady bez granic po raz piaty [Електронний ресурс] // Culture.pl. – 30 січ. 2010 р. – Режим доступу: http://www.culture.pl/pl/culture/artykuly/wy_in_bieszczady_bez_granic_sanok_2010

524. Dni Kultuy Ukrainskiej Gizycko 2010 oraz 10-lecie wspolpracy miast partnerskich Gizycka i Dubna [Електронний ресурс] // Gizycko.pl. – 26 черв. 2010 р. – Режим доступу**:** http://www.gizycko.pl/dni-kultury-ukrainskiej-2010.html

525. Dowganiuk T. Status prawny mniejszosci polskiej na Ukrainie [Електронний ресурс] / T. Dowganiuk // Stosunki Miedzynarodowe. – 25 лют. 2010 р. – Режим доступу: http:// www.stosunki.pl/?q=ontent/status-prawny-mniejszo%C5%9Bci-polskiej-na-ukrainie

Додаток А

Офіційні зустрічі президентів України та Республіки Польща з вирішення освітніх та наукових питань

Президент України Л. Кучма(1994–2005 рр.) та Президент Польщі А. Квасьневський (1995–2005 рр.)

Президент України В. Ющенко (2005–2010 рр.) та Президент Польщі Л. Качинський (2005–2010 рр.)

Додаток Б

Україна

Україна – держава у Східній Європі, у південно-західній частині Східноєвропейської рівнини. Площа становить 603 628 км². Друга країна за величиною на європейському континенті після Росії або найбільша країна, яка повністю знаходиться в Європі. Межує з Білоруссю на півночі, Польщею, Словаччиною та Угорщиною — на заході, Румунією та Молдовою — на південному заході і Чорним й Азовським морями — на півдні і південному сході, Росією на сході і північному сході.

Україна – унітарна держава. Вона складається з 24 областей, однієї автономної республіки Крим і двох міст з особливим статусом: Київ, столиця і найбільше місто, і Севастополь. Україна є президентсько-парламентською республікою з окремою законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади. Найвищим органом державної влади є Верховна рада України, а головою держави – Президент України.

Президентом України з 2010 року є Віктор Янукович.

За останнім переписом населення 2001 року в Україні проживало понад 48 млн осіб. З них 77,8 % становили українці, 17,3 % – росіяни і 4,9 % – представники інших національностей. Частка міського населення складала 32,5 млн осіб (67,2 %). Кількість жінок (53,7 %) переважала над кількістю чоловіків (46,3 %). Офіційною мовою в Україні є українська. В результаті багатовікової русифікації у східних і південних областях поширена російська мова. Більшість населення належить до християн східного обряду – православних і греко-католиків. Серед інших конфесій представлені римо-католицизм, протестантизм, іслам.

Додаток В

Республіка Польща

Польща, Республіка Польща (пол. Polska, Rzeczpospolita Polska) – держава у Центральній Європі, член Європейського союзу. На півночі омивається водами Балтійського моря, на північному сході межує з Росією (Калінінградською областю) і Литвою, на сході – з Білоруссю і Україною, на півдні – з Чехією і Словаччиною, на заході – з Німеччиною. Польща займає 9-е місце в Європі за площею і 8-е за кількістю населення.

Президент Польщі з 2010 року є Броніслав Комаровський.

Польща межує з такими державами:

на заході з Німеччиною – 467 км

на півдні з Чехією – 796 км та Словаччиною – 541 км

на сході з Україною – 535 км і Білоруссю – 418 км

на півночі з Литвою – 104 км і Росією (Калінінградська область) – 210 км.

Українці в Польщі

У Польщі проживає 300–350 тисяч. Вони становлять тут національну меншину, предки якої споконвіку проживали в історичних областях Бойківщини, Лемківщини, Підляшші, Холмщині, Надсянні. У 1947 році за рішенням польського уряду була проведена акція «Вісла» – примусове переселення українців з південно-східних земель в глиб Польщі: на північні та північно-західні землі. Акція мотивувалася тим, що українське населення становило для загонів УПА велику матеріальну і людську базу, що утруднювало їх ліквідацію. Основна маса українського населення ще й досі живе розсіяно на західних і особливо північних територіях – в Ольштинському, Гданському. Кошалінському та інших воєводствах. Українці Польщі дбають про свої національні корені Тут діють українські

громадські організації, видається газета «Наше слово», українознавчі факультети у вищих навчальних закладах. Основна частина українського населення, 5–10 тис. українців, живе у Варшаві, близько 3 тис. – у Кракові.

Найбільші міста міста:

Варшава (Warszawa) – (місто 1 707 тис., агломерація 2 680 тис.)

Краків (Kraków) – (756,6 тис.)

Лодзь (Łódź) – (753,2 тис.)

Вроцлав (Wrocław) – (632,8 тис.)

Познань (Poznań) – (560,9 тис.)

Ґданськ (Gdańsk) – (455,7 тис.)

Щецін (Szczecin) – (416,7 тис.)

Бидґощ (Bydgoszcz) – (361,2 тис.)

Люблін (Lublin) – (351,8 тис.)

Додаток Д

Державні наукові та освітні установи України та Республіки Польща

Міністерство освіти і науки України

Очолює Міністерство з 27 лютого 2014 Квіт Сергій Миронович.

Сайт: http://mon.gov.ua

На міністерство також покладені функції ліквідованої Вищої атестаційної комісії України. Міністерством керує Міністр освіти і науки України. Через нього Кабінет Міністрів України спрямовує і координує діяльність таких центральних органів виконавчої влади: Державна служба інтелектуальної власності України та Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України.

Структура

Департаменти та відділи Міністерства освіти і науки України:

- Адміністративно-господарський департамент
- Департамент загальної середньої та дошкільної освіти
- Департамент професійно-технічної освіти
- Департамент вищої освіти
- Департамент науково-технологічного розвитку
- Департамент інновацій та трансферу технологій
- Департамент роботи з кадрами вищої школи та державної служби
- Управління ліцензування, акредитації та нострифікації
- Департамент міжнародного співробітництва та європейської інтеграції
- Юридичний відділ

- Департамент економіки та фінансування
- Контрольно-ревізійний сектор

Міністерство національної освіти Республіки Польща

Сайт: www.men.gov.pl

Міністерство національної освіти Польщі було створене в 2006 році. У прерогативу Міністерства не входить вища освіта, яка підпадає під Міністерство науки і вищої освіти.

Міністр національної освіти – Катажіна Хол.

Департаменти міністерства

- Бюро генерального директора
- Бюро міністрів
- Департамент бюджету і фінансів
- Департамент Інструментів Наукової Політики
- Департамент Контролю і Нагляду
- Законодавчо-юридичний Департамент
- Департамент Нагляду і Організації науки і вищої освіти
- Департамент розвитку і стратегії
- Департамент інформаційних систем

Національна академія наук України

Національна академія наук України (НАНУ) – вища наукова установа України з самоврядною організацією. НАНУ об'єднує дійсних членів, членів-кореспондентів та іноземних членів, а також всіх наукових працівників, що працюють у її наукових установах, здійснюючи дослідження у галузі природничих, гуманітарних, суспільних та технічних наук. На кінець 2007 року в НАН України працювало 43349 співробітників, з них 19024 – науковці. Керівні органи НАН України перебувають у Києві.

Назва Академії неодноразово зазнавала змін. У 1918–1921 рр. вона іменувалася Українська академія наук (УАН), з 1921 по 1936 р. – Всеукраїнська академія наук (ВУАН), у 1936–1991 рр. – Академія наук Української РСР, з 1991 по 1993 р. – Академія наук України, а з 1994 р. – Національна академія наук України.

Президент Національної академії наук України є Борис Євгенович Патон.

Після досягнення незалежності НАН України вперше стала справді самоврядною організацією з правами власності на матеріальну базу, якою вона користувалася. Перед вченими, особливо в галузі гуманітарних наук, розкрилися великі перспективи творчої праці. Юристи, історики, соціологи, економісти взяли активну участь у процесах державотворення. Якісно поліпшилися умови спілкування вчених із колегами за рубежем.

Академія нині налічує 173 наукові інститути та установи, де працює більше 43 тисяч співробітників, з них понад 10 тисяч докторів і кандидатів наук. У складі Академії 478 академіків і членів-кореспондентів.

Сайт: http://www.nas.gov.ua

У період між сесіями Загальних зборів керівництво роботою Академії здійснює Президія НАН України, яка обирається Загальними зборами строком на п'ять років. До нинішнього складу Президії НАН України входить 36 осіб. На виборах у квітні 2009 року було обрано 35 осіб: президент Борис Патон, перший віце-президент Анатолій Шпак, три віце-президенти (Антон Наумовець, Віталій Походенко та Валерій Геєць), головний учений секретар Анатолій Загородній, 13 академіків-секретарів відділень та один в.о. академіка-секретаря, 6 голів регіональних наукових центрів та 9 інших членів Президії. Загальні збори НАН України у квітні 2010 року додатково обрали членом Президії НАН України Бориса Гриньова. У засіданнях також беруть участь з правом дорадчого голосу три виконуючі обов'язки членів Президії та 13 радників Президії НАН України.

Регіональна структура:

- Західний науковий центр. Місце перебування керівництва – м.Львів, налічує 18 установ: Львів (15), Чернівці (2), Ужгород (1).
- Північно-східний. Місце перебування керівництва – м. Харків, налічує 17 установ: Харків (15), Суми (1), Полтава (1).
- Донецький науковий центр. Місце перебування керівництва – м. Донецьк, налічує 9 установ: Донецьк (7), Луганськ (2).
- Кримський науковий центр. Місце перебування керівництва – м. Сімферополь, налічує 8 установ: Сімферополь (4), Севастополь (3), Керч (1).
- Придніпровський науковий центр. Місце перебування керівництва – м. Дніпропетровськ, налічує 7 установ: Дніпропетровськ (5), Запоріжжя (1), Кривий Ріг (1).

- Південний науковий центр. Місце перебування керівництва – м. Одеса, налічує 7 установ: Одеса (5), Миколаїв (1), Херсон (1).
- Установи, розташовані в Києві (108 установ), не входять до жодного з регіональних центрів.

Стуктура відділень НАН України: математики; інформатики; механіки; фізики і астрономії; наук про Землю; фізико-технічних проблем матеріалознавства; фізико-технічних проблем енергетики; ядерної фізики та енергетики; хімії; біохімії, фізіології і молекулярної біології; загальної біології; економіки; історії, філософії та права; літератури, мови та мистецтвознавства.

Працюють 6 регіональних наукових центрів. Основною ланкою структури НАН України є науково-дослідні інститути та прирівняні до них інші наукові установи. Вони діють на підставі власних статутів, затверджених і зареєстрованих у НАН України.

Дослідно-виробнича та конструкторська база Академії охоплює дослідні підприємства, конструкторсько-технологічні організації, інженерні та обчислювальні центри. При установах НАН України функціонують малі та спільні підприємства, які сприяють комерціалізації результатів наукових досліджень. За активної участі установ НАН України працюють 8 технопарків, на які законодавчо поширено спеціальний режим інноваційної та інвестиційної діяльності.

До структури Академії входить Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського, яка є депозитарієм ООН і фонди якої містять близько 15 млн. одиниць зберігання, та Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника. Академія має видавництва «Наукова думка» і «Академперіодика».

Національна академія педагогічних наук України

Національна академія педагогічних наук України бере активну участь у методологічному та науково-методичному забезпеченні розвитку освіти, розробленні її законодавчої і нормативної бази, створенні концепцій розвитку загальноосвітньої, професійної та вищої школи, здійсненні виховного процесу.

Президентом Національної академії педагогічних наук України є Василь Григорович Кремень, академік Національної академії наук і Національної академії педагогічних наук; академік Василь Миколайович Мадзігон - перший віце-президент; академік Володимир Іларіонович Луговий – віце-президент; академік Михайло Іванович Бурда – головний вчений секретар.

Сайт: http://www.apsu.org.ua/

Основними завданнями Академії є: опрацювання нової філософії освіти; обгрунтування цілей і шляхів розвитку національної системи освіти; комплексний аналіз психічного розвитку дітей і молоді, формування у них сучасного світогляду, моральної і громадянської позиції; створення теорії цілісного розвитку особистості; опрацювання методології і теорії змісту освіти та процесу навчання в різних типах навчальних закладів; створення підручників, навчальних посібників, засобів навчання нового покоління; розроблення державних стандартів і системи оцінювання якості освіти на різних рівнях; дослідження актуальних питань інформатизації і комп'ютеризації навчального процесу; розроблення проблем професійної, вищої освіти та освіти дорослих; розвиток спеціальної освіти та ін.

Підвідомчі установи НАПН України – науково-дослідні інститути, центри та Університет менеджменту освіти об'єднано в п'ять відділень: загальної педагогіки та філософії освіти (академік-секретар Ольга Василівна Сухомлинська); психології, вікової фізіології та дефектології (академік-секретар Сергій Дмитрович Максименко); загальної середньої освіти (академік-секретар Олександр Іванович Ляшенко); професійної освіти і освіти дорослих (академік-секретар Нелля Григорівна Ничкало); вищої освіти (академік-секретар Микола Борисович Євтух).

Здійснюється плідне співробітництво з науковими установами та начальними закладами зарубіжних країн (Білорусія, Болгарія, Естонія, Іспанія, Казахстан, Канада, Китай, Латвія, Литва, Молдова, Німеччина, Польща, Португалія, Росія, Словаччина, США, Угорщина, Франція, Чехія, Швеція та ін.) та міжнародними фондами й організаціями: ЮНЕСКО, Світовий банк, Європейський Союз, Рада Європи, Європейський фонд підготовки, Американські ради з міжнародної освіти, Британська рада, що сприяє інтеграції України в європейський та світовий освітній простір, збагаченню педагогічної і психологічної наук.

Польська Академія Наук

Польська Академія Наук (пол. polska Akademia Nauk, ПАН) – державна академія наук Польщі, що є з одного боку, за зразком французької академії наук, установою, що поєднує польських учених, а з іншого – мережею керованих із центру державних наукових інститутів, головним завданням яких є проведення наукових досліджень на високому рівні.

Заснувати ПАН було вирішено на I-у конгресі польської науки (29.06–2.07.1951). Це рішення було пов'язане з ліквідацією Польської академії мистецтв (пол. polska Akademia Umiejętności) і Варшавського наукового товариства (пол. towarzystwo Naukowe Warszawskie)[1]. Була утворена згідно зі статутом про Польську академію наук від 30 жовтня 1951 р., і її політичним завданням був контроль ученого середовища[2]. Спочатку була тільки об'єднанням учених, однак, у 1960 р. була перетворена в центральну урядову організацію, що відає наукою в Польщі й керує мережею інститутів. У 1990 р. ПАН втратила статус урядової організації. Функції контролю науки на урядовому рівні прийняв на себе Комітет наукових досліджень.

Президенти:

- Ян Богдан Дембовський 1952–1956
- Тадеуш Котарбинський 1957–1962

- Януш Грошковський 1962–1971
- Влодзимеж Тшебятовський 1971–1977
- Вітольд Новацький 1977–1980
- Олександр Гейштор 1980–1983
- Ян Кароль Костшевський 1984–1990
- Олександр Гейштор 1990–31 грудня 1992
- Лешек Кузьницький 1 січня 1993–31 грудня 1998
- Мирослав Моссаковський 1 січня 1999–26 грудня 2001
- Єжи Колодзейчак 16 січня 2002–31 березня 2003 (в. о. президента)
- Анджей Легоцький 1 квітня 2003–31 грудня 2006
- Міхал Клябер з 1 січня 2007–

ПАН зібрала у своєму середовищі найвидатніших польських учених, які носять титули дійсних членів. Їхня кількість обмежена 3505 місцями. Крім того, існують також член-кореспонденти. Членство в академії є довічним. Правом висувати кандидатів у член-кореспонденти мають дійсні члени, а також вчені ради Вузів і інститутів ПАН. Дійсні члени обираються в міру звільнення місць з член-кореспондентів шляхом голосування дійсних членів. Членами ПАН є не тільки польські вчені, але іноземці (близько 30% загальної кількості). Дійсні члени й вітчизняні член-кореспонденти утворюють загальні збори ПАН, на якім обирається президент, президія, керівники тематичних відділень, комітетів нормалізації ономастики, а також схвалює кандидатури керівників місцевих відділень.

Мережа інститутів ПАН

ПАН також є мережею декількох десятків НДІ. Формально вони підкоряються керівникам тематичних відділень ПАН і фінансуються безпосередньо Комітетом наукових досліджень. Ці НДІ створюють бл. 2000 місць для науковців, а витрати на їхнє утримання становлять бл. 1/3 витрат державного бюджету Польщі на наукові дослідження (0,5% ВВП). У них не навчаються студенти, але зате існує аспірантура, закінчивши яку аспірант має право одержати ступінь доктора наук і пройти процедуру габілітації.

Головним завданням інститутів є проведення наукових досліджень на світовому рівні. Дослідження, проведені ПАН приносять відчутну фінансову вигоду.

Додаток Е

Українські вищі навчальні заклади, які співпрацюють з польськими вищими навчальними закладами

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (КНУ імені Тараса Шевченка) – державний вищий навчальний заклад України, розташований у місті Києві, самоврядний (автономний) дослідницький національний університет

Історія Київського Університету, як осередку освіти і духовності, тісно сполучена з історією вищої освіти в Києві і на українських землях. У XIX ст. враховуючи потребу українських земель у вищій освіті, в Києві було відкрито Київський Імператорський Університет Святого Володимира, з якого і ведеться відлік сучасної історії університету. Таким чином, історія університету виглядає наступним чином: після 988 – до 1241 рр.: вища духовна школа (Академія) в Києві, заснована Київськими князями. 1241 – поч.XVII ст.: вища школа в умовах підпілля (в монастирях навколо Києва).

1834–1917: Київський Імператорський Університет Святого Володимира.

1917–1919: Київський Університет Святого Володимира

У добу Гетьманату розділено на:

Київський український державний університет

Російський київський університет

1920–1926: Вищий інститут народної освіти імені Михайла Петровича Драгоманова

1926–1932: Київський інститут народної освіти імені Михайла Петровича Драгоманова

1933–1939: Київський державний університет

1939–1994 Київський державний університет імені Тараса Григоровича Шевченка (КДУ)

1959: Київський ордена Леніна державний університет імені Тараса Григоровича Шевченка

1984: Київський ордена Леніна й ордена Жовтневої Революції державний університет імені Тараса Григоровича Шевченка

1994–1999: Київський університет імені Тараса Шевченка (КУ)

1999 — по сьогодні: Київський національний університет імені Тараса Шевченка (КНУ)

2008: Київський національний дослідницький університет імені Тараса Шевченка (згідно Указу Президента України цього ж року)

Кампуси і корпуси

Після заснування університет містився у приватних приміщеннях на Печерську; йому було присвоєно ім'я святого Володимира. Зараз головний корпус університету (1837–42, архітектор В. І. Беретті) міститься на вулиці Володимирський 60, окремі гуманітарні факультети – на бульварі Шевченка 14 (колишня Перша гімназія, О. В. Беретті), ряд факультетів – на вулиці Академіка Глушкова 6 (1954–70-і, В. Є. Ладний, В. Є. Коломієць, інж. В. Я. Дрізо) та вулиці Васильківській 90; бібліотека (1939, В. О. Осьмак і П. Ф. Альошин) та ректорат університету (40-і рр. 19 ст.) на вулиці Володимирський 58 та 64.

Червоний корпус

Червоний корпус Київського університету. Стіни корпусу пофарбовано у червоний колір, чавунні бази та капітелі колон – у чорний. Це відповідає кольорам стрічок ордену Святого Володимира (заснований у 1782 р.), чиє ім'я носив університет, тому девіз ордену «Користь, честь і слава» (лат: «Utilitas, Honor et Gloria») був і його девізом. На фасаді головного корпусу

встановлено пам'ятний знак викладачам і студентам університету, меморіальну дошку Шевченку Т. Г. та меморіальну дошку Штабу винищувального батальйону. На фасаді гуманітарного корпусу встановлено меморіальну дошку М. І. Пирогову. Офіційні кольори Київського університету.

Будинок Головного («Червоного») корпусу університету (вул. Володимирська, 60); збудований у 1837–1842 рр. у формах класицизму за проектом архітектора Вікентія Івановича Беретті (1781—1842 рр.). Будівля являє собою величезний замкнений корпус з внутрішнім двором, довжина фасаду сягає 145.68 м. Стіни корпусу пофарбовано у червоний колір, чавунні бази та капітелі колон – у чорний. Це відповідає кольорам стрічок ордену Святого Володимира (заснований у 1782 р.), чиє ім'я носив університет, тому девіз ордену «Користь, честь і слава» (лат: «Utilitas, Honor et Gloria») був і його девізом. Зведений на вершині пагорба, будинок університету суттєво вплинув на формування архітектурного обличчя Києва в XIX столітті.

Жовтий корпус

Будинок Гуманітарного («Жовтого») корпусу університету (бульв. Т.Шевченка, 14); збудований в 1850-52 рр. у формах класицизму за проектом архітектора Олександра Вікентійовича Беретті (1816-95 рр.), сина В. І. Беретті, автора проекту Головного корпусу університету. Будинок належав Першій гімназії (в гімназії викладали визначні історики М. Берлінський та М. Костомаров, серед вихованців – художники Микола Миколайович Ґе та В.Левандовський, історик М. Закревський, економіст М. Бунге, поет М.Гербель, скульптор П. Забелло, письменники М. Булгаков та К. Паустовський, майбутні академіки Є. Тарле та О. Богомолець, А. Луначарський). У 1919 р. в будинку гімназії жив перший президент Академії Наук України академік В. Вернадський. З 1959 року будівля є учбовим корпусом університету.

Бібліотека Максимовича

Будинок Бібліотеки університету ім. М. Максимовича (вул. Володимирська, 58); збудований у 1939–40 рр. у стилі неокласицизму за проектом архітекторів В. О. Осьмака та П. Ф. Альошина як гуманітарний корпус університету. Бібліотечні фонди складають 3.52 млн. видань. Це найбільша за розмірами своїх фондів наукова університетська бібліотека в Україні.

Університетське містечко

Корпуси факультету кібернетики та механіко-математичного факультету Київського університету.

Університетський Ботанічний Сад [9] імені Академіка Олександра Васильовича Фоміна (1869–1935 рр.) закладений у 1839 році за планом архітектора В. І. Беретті ботаніком Р. Е. Траутфеттером. Загальна площа складає 22.5 гектара, в колекції саду понад 10 тисяч видів, форм та сортів рослин.

Астрономічна обсерваторія

Астрономічна обсерваторія Київського університету [10] (вул. Обсерваторна, 3) заснована в 1845 році. Спершу планувалося розмістити університетську обсерваторію в приміщенні головного корпусу університету (про що свідчать наявні архітектурні проекти будівлі), однак пізніше вирішили побудувати для неї окрему будівлю. Це завдання знову довірили Вікентію Беретті, за чиїм проектом вона і була побудована в 1841–1845 роках і офіційно відкрита 7 лютого 1845 року.

Барельєф зі стін Радіофізичного корпусу Київського університету з цитатами з віршів українських поетів Т. Шевченка та П. Тичини (частина барельєфної композиції «Підкорення простору» (автори – А. Григоров, М. Машко, В. Прядка, А. Гайдамака, 1975–79 р.р.))

Київський національний університет імені Тараса Шевченка – багатогалузевий навчально-науковий комплекс, який об'єднує:

15 факультетів: філософський, психології, юридичний, історичний, біологічний, географічний, геологічний, економічний, кібернетики, механіко-математичний, підготовчий, радіофізичний, соціології, фізичний, хімічний;
6 навчальних Інститутів: журналістики, міжнародних відносин, філології, військовий, післядипломної освіти, високих технологій;

- Центр підготовки та перепідготовки іноземних громадян,
- Центр українознавства,
- Науково-дослідний інститут фізіології,
- Ботанічний сад,
- Зоологічний музей,
- Наукову бібліотеку,
- Інформаційно-обчислювальний центр,
- Астрономічну обсерваторію,
- Видавничо-поліграфічний центр,
- Канівський державний заповідник.
- Детальніше: Канівський природний заповідник
- Детальніше: Київський університет (газета)

Університет є співзасновником трьох інститутів та двох коледжів. В цих структурах вчаться понад 30 тис. студентів.

В університеті здійснюється підготовка та перепідготовка фахівців з 31 напрямку й 81 природничих та соціально-гуманітарних спеціальностей і 157 спеціалізацій за ступеневою системою – бакалаври (4 роки) та спеціалісти (1 рік) або магістри (1,5–2 роки).

Щорічний конкурс до університету становить понад 3 чол. на місце, а на окремих факультетах – 6–11 чол. Це свідчить про високий рейтинг Київського університету.

В університеті працюють понад 2000 науково-педагогічних та понад 1000 наукових працівників на 160 кафедрах. Вчені ступені і звання мають понад 72 % викладачів, зокрема 18,25 % (371) викладачів – доктори наук, професори; 12 академіків та 19 членів-кореспондентів державних академій.

Щороку науковцями та викладачами університету публікуються монографії, підручники, навчальні посібники та наукові статті, у тому числі за кордоном і у фахових виданнях.

Ректори:

- Цих Володимир Францович (в. о. ректора 1833–1834 рр.)
- Максимович Михайло Олександрович (1834–1835 рр.)
- Цих Володимир Францович (1836–1837 рр.)
- Неволін Костянтин Олексійович (1837–1843 рр.)
- Федоров Василь Федорович (1843–1847 рр.)
- Траутфеттер Рудольф Ернестович (1847–1859 рр.)
- Бунге Микола Християнович (1859–1862 рр.)
- Іванишев Микола Дмитрович (1862–1865 рр.)
- Мітюков Каллиник Андрійович (1865 р.)
- Матвєєв Олександр Павлович (1865–1871 рр.)
- Бунге Микола Християнович (1871–1875 рр.)
- Матвєєв Олександр Павлович (1875–1878 рр.)
- Бунге Микола Християнович (1878–1880 рр.)
- Феофілактов Костянтин Матвійович (1880–1881 рр.)
- Рахманінов Іван Іванович (1881–1883 рр.)
- Ренненкампф Микола Карлович (1883–1890 рр.)
- Фортинський Федір Якович (1890–1902 рр.)
- Бобрецький Микола Васильович (1903–1905 рр.)
- Цитович Микола Мартініанович (1905–1917 рр.)
- Де-Метц Георгій Георгійович (1917 р.)
- Садовень Олексій Андрійович (1917—1918 рр.)
- Спекторський Євген Васильович (1918—1919 рр.)

(1919-1937)

- Чупис Микола Максимович (1937–1938 рр.)
- Русько Олексій Микитович (1938–1944 рр.)
- Бондарчук Володимир Гаврилович (1944–1951 рр.)

- Голик Олександр Захарович (1951–1955 рр.)
- Швець Іван Трохимович (1955–1969 рр.)
- Білий Михайло Улянович (1970–1985 рр.)
- Скопенко Віктор Васильович (1985–2008 рр.)
- Губерський Леонід Васильович (2008–?)

Почесні доктори і випускники

- **Філософи:** М. О. Алданов, В. Ф. Асмус, М. О. Бердяєв, В. С. Горський, О. С. Забужко, С. Б. Кримський, М. В. Попович (з 2001 року – директор Інституту філософії НАНУ),П. В. Копнін, Г. І. Челпанов, Л. І. Шестов, В. І. Шинкарук;
- **Юристи:** К. О. Неволін, М. Д. Іванишев, М. Ф. Владимирський-Буданов, О. Ф. Кістяківський;
- **Медики:** В. О. Бец, М. С. Скліфосовський, Ф. Г. Яновський, В. П. Образцов, М. Д. Стражеско, Й. О. Рустицький, І.Ф. Сабанєєв, К. Сапєжко, Ф. С. Цицурін;
- **Громадські та політичні діячі:** В. М. Білозерський, М. Х. Бунге, П. Б. Аксельрод,М. І. Міхновський,В. К. Винниченко, М. С. Урицький, І. І. Огієнко, В. В. Шульгин, Г. Й. Удовенко, Л. М. Кравчук,А. М. Зленко, В. М. Чорновіл,М. Н. Саакашвілі,В. С. Брюховецький, В. М. Литвин, Л. М. Черновецький, Д. В. Табачник, М. В. Томенко, В. Ф. Шевченко, А. В. Шевченко, О. Б. Рибачук, В. С. Шевченко;
- **Історики й філологи:** М. О. Максимович, М. І. Костомаров, В. Б. Антонович, І. В. Лучицький, М. П. Драгоманов,М. С. Грушевський,В. М. Перетц, О. І. Білецький, А. Ю. Кримський, Є. В. Тарле, Сушицький Теоктист, О. В. Романович-Славатинський, Соломія Павличко, М. О. Чмихов, В.Т.Позняк, Б.Г.Курц;
- **Журналісти:** Л.І.Ройтман, О.В.Ткаченко, Ю.В.Макаров, Ю.О.Горбань
- **Економісти:** М. І. Зібер; П. П. Бідак; Є. В. Дяченко; С. В. Мочерний

- **Математики:** В. П. Єрмаков, Д. О. Граве, М. М. Боголюбов, А. В. Скороход, Гнєденко Б. В., М. Й. Ядренко, А. М. Самійленко;
- **Механіки:** І. І. Рахманінов, Г. К. Суслов, П. В. Воронець;
- **Кібернетики:** В. М. Глушков, І. І. Ляшко
- **Фізики:** М. П. Авенаріус, М. М. Боголюбов, М. М. Шіллер, Й. Й. Косоногов; А. П. Александров (з 1975 – президент АН СРСР
- **Хіміки:** С. М. Реформатський; А. К. Бабко, А. М. Голуб, А. Т. Пилипенко, А. У. Кіпріяно, Бабічев;
- **Біохімік:** О. В. Палладін;
- **Ботаніки:** І. Ф. Шмальгаузен, С. Г. Навашин, К. А. Пурієвич, О. В. Фомін, М. Г. Холодний;
- **Зоологи:** К. Ф. Кеслер, О. О. Ковалевський, О. М. Сєверцов, О. О. Коротнєв;
- **Геологи:** К. М. Феофілактов, В. М. Чирвинський, М. І. Андрусов, П. А. Тутківський;

З університетських стін вийшла ціла плеяда визначних діячів науки та культури:

- **Композитори:** М. В. Лисенко, Л. М. Ревуцький, М. А. Завадський;

- **Письменники:** та поети М. П. Старицький, М. Т. Рильський, І.Ю.Коваленко, А. П. Свидницький, В. І. Самійленко, Я. Івашкевич, М. Зеров, М. Драй-Хмара, П. Филипович, Ю. Клен, М. Орест, М. О. Булгаков, Т.Осьмачка, В. Петров (Домонтович), О. Є. Корнійчук, К. Г. Паустовський, О. Забужко, В. І. Положій

- **Політолог:** О. В. Картунов;

- **Історик:** О.Л. Нарочницький - академік Академії наук СРСР.

Львівського національного університету імені Івана Франка

20 січня 2011 року виповнюється 350 років з дня заснування Львівського національного університету імені Івана Франка.

Ректор – Іван Олександрович Вакарчук

Історія створення Львівського університету сягає витоками XVII ст. У XVI – XVII ст. центрами культурного життя на українських землях були церковні братства. Користуючись підтримкою міщан та духовенства, вони сприяли поширенню ідей гуманізму, розвитку науки і шкільництва. Найдавнішим в Україні було Успенське ставропігійське братство у Львові, яке стало визначним українським культурним центром. З 1586 р. у Львові діяла братська школа, яка була середнім навчальним закладом. Тут вивчались церковнослов'янська, грецька, латинська і польська мови, математика, граматика, риторика, астрономія, філософія та інші дисципліни. Члени Львівського братства планували навіть перетворити свій «гімнасіон» (так вони називали цю школу) у вищий навчальний заклад. У Львівській братській школі працювали і здобули освіту визначні діячі української культури кінця XVI – першої половини XVII ст.: Лаврентій Зизаній (Кукіль) і його брат Степан, Кирило Ставровецький, Іван Борецький та ін.

У 1772 р. Галичина увійшла до складу Австрійської імперії. З метою централізації і германізації багато національної держави уряд імператора Йосифа II велику увагу приділяв освіті, в тому числі вищій. У Львові передбачалось створити університет. Заміщення викладацьких посад на кафедрах мало відбуватися шляхом конкурсу, з допущенням кандидатів без урахування віровизнань та національної належності.

Університетові було передано приміщення колишнього ордену тринітаріїв при Краківській вулиці. Урядовим рішенням від 17 червня 1784 р.

визначено персональний склад викладачів та бюджет університету. У жовтні цього ж року видано диплом та інструкцію для університетської адміністрації. У дипломі вказувалося, що Львівський університет створюється у складі чотирьох факультетів: філософського, юридичного, медичного і теологічного. Урочисте відкриття університету відбулось 16 листопада 1784 р.

Проголошення незалежності України – нова сторінка в історії Університету. У 1990 р. очолив Університет професор, доктор фізико-математичних наук Іван Олександрович Вакарчук. Відкриття нових факультетів та підрозділів – виконання масштабної програми реформ організації навчання у Львівському університеті. У 1992 р. започатковано факультет міжнародних відносин, філософський факультет; у 1997 р. – факультет доуніверситетської підготовки. У 1992 р. засновано Інститут історичних досліджень, який очолив доктор історичних наук Я. Грицак. З 1997 р. діють такі структурні підрозділи Університету – Правничий коледж, Центр гуманітарних досліджень, Інститут літературознавчих студій, Центр вивчення італійської мови і культури. Ще з 1978 р. триває співпраця з Львівською обласною Малою академією наук, у якій щороку навчається близько 1000 учнів. В університеті відбуваються заняття-лекції, семінари-практикуми, науково-дослідницька робота учнів під керівництвом учених, підсумкові конференції відділень Малої академії. 11 жовтня 1999 року Указом Президента України Львівському державному університету імені Івана Франка надано статус «національний».

Ректори:

- Антоні Вацлав Бетанський – (1784–1785, перший ректор університету)
- Антоній Ангелович – (1796–1797)
- Іван Земанчик – (1803–1804)
- Август Кунцек – (1832–1833)
- Барвінський Мартин Григорович – (1837–1838)
- Головацький Яків Федорович – (1862 – 1864)

- Сарницький Климент Кароль – (1880 – 1881 і 1889–1890)
- Броніслав Радзішевський – (1882 – 1883)
- Жмурко Лаврентій (Вавжинець) – (1885–1886)
- Тадеуш Пилат (пол) – (1886–1887)
- Антоні Реман – (1887–1888)
- Тадеуш Войцеховський – (1894–1895)
- Ридигер Людвік – (1901–1902)
- Фіялек Ян – (1903–1904)
- Юзеф Пузина – (1904–1905)
- Скородинський Микола
- Казимеж Єжи Адольф Твардовський – (1914–1917)
- Ян Каспрович – (1921–1922)
- Юліус Макаревич – (1923–1924)
- Йосип Семирадський – (1926–1927)
- Гертсман (1927–1928 і 1932–1933)
- Станіслав Вітковський (пол) – (1930–1931)
- Марченко Михайло Іванович — (1939—1940)
- Георгій (Юрій) Биченко (1940—1941)
- Микола Паше-Озерський (1944, виконувач обов'язків ректора)
- Іван Білякевич – (1944–1948)
- Савін Гурій Миколайович – (1948–1951)
- Лазаренко Євген Костянтинович – (1951–1963)
- Микола Максимович – (1963–1981)
- Володимир Чугайов – (1981–1990)
- Вакарчук Іван Олександрович – (1990–2007, 2010-досі)
- Височанський Василь Степанович – (2007–2010, виконувач обов'язків ректора)

Сьогодні Львівський національний університет імені Івана Франка є одним із провідних вищих навчальних закладів України та Європи. У структурі Університету функціонують 18 факультетів, Інститут

післядипломної освіти, 3 коледжі, 7 науково-дослідних інститутів, Астрономічна обсерваторія, Ботанічний сад, Наукова бібліотека, 6 музеїв. Здійснюється підготовка фахівців відповідно до отриманих ліцензій за 16 галузями, 52 напрямами та 91 спеціальністю. Сьогодні в Університеті функціонує 130 кафедр, три з яких відкрито за останні роки.

У 2010 році відповідно до отриманих ліцензій розпочато набір студентів на нові напрями та акредитовано спеціальності. Починаючи з 2009–2010 навчального року розпочато підготовку фахівців за освітньо-професійною програмою магістр зі спеціальностей «Фізика», «Фізика твердого тіла», «Астрономія» із дворічним терміном навчання.

На факультетах та у коледжах Університету активно діє низка студентських громадських організацій – Профком студентів, студентське самоврядування, «Молода дипломатія» (факультет міжнародних відносин), студентський «Англійський клуб» (факультет іноземних мов), «Об'єднання студентів правників» та «Європейська асоціація студентів права» (юридичний факультет та Правничий коледж), «Студентське братство» та інші. Студентське самоврядування сформовано у 2005 році. Його виконавчий орган – Студентський уряд, який складається з 20 представників студентських рад факультетів. очолює Студентський уряд студент історичного факультету Роман Яцикович.

Навчальний процес у 2008–2009 році забезпечували 1708 штатних науково-педагогічних працівників, у тому числі 166 докторів наук, професорів, і 841 кандидатів наук, доцент (якість – 59%). У 2008/2009 навчальному році скеровано на стажування 294 викладачі, а саме: 1 проректора, 7 деканів, 30 завідувачів кафедр, 8 професорів, 157 доцентів, 15 старших викладачів, 76 асистентів і викладачів.

В Університеті навчаються 860 аспірантів та 11 докторантів. Для їх ефективної роботи, а також роботи всіх науковців Університету важливою є можливість швидкої публікації одержаних наукових результатів. В аспірантурі Університету у 2008/2009 рр. навчалося 842 особи за 94

спеціальностями, з відривом від виробництва – 476 осіб. У 2008 році аспірантуру закінчила 91 особа стаціонарного навчання та 58 осіб заочного. Своєчасно захистили кандидатські дисертації 45 осіб, що складає 30,2%.

Сайт: www.lnu.edu.ua

Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

Історія

Історія університету тісно пов'язана з історією вищої освіти на українських землях з найдавніших часів, її можна прослідкувати від першої вищої школи або грецькою академії, як її називають в деяких джерелах, заснованої в Києві вченими мужами за сприяння великих князів руських, через епоху монгольського панування до Києво-Могилянської Академії і Київського університету святого Володимира.

На середину 1920 р. в Києві діяло кілька вищих навчальних закладів гуманітарного спрямування – університет імені Святого Володимира та Український університет, організований у роки Української Народної Республіки, Вищі жіночі курси, два народні університети – український і російський. Управління вищих шкіл м. Києва 1834 р. ухвалило створити на базі Київського університету Св. Володимира та Вищих жіночих курсів Київський вищий інститут народної освіти, якому радою професорів було присвоєно ім'я видатного українського вченого, культурного і громадського діяча М. П. Драгоманова. Першим директором інституту був український математик, педагог К. М. Щербина. Згодом, у тому ж році, в інститут були влиті народні університети, географічний, фребелівський та вчительський інститути, а також приватні жіночі педагогічні курси.

Так у 1933 р. утворився Київський педагогічний інститут. На початок 1933–34 навчального року він мав такі відділи: математичний, фізичний, хімічний, географічний, біологічний, історичний, мовно-літературний, дошкільний, педагогічний, шкільно-педагогічний, позашкільний, комуністичного дитячого руху, на базі яких наступного року було створено

факультети – історичний, мовно-літературний, фізико-математичний, біохімічний (існував до 1938 р.), географічний. У червні 1936 р. інститутові присвоюється ім'я М. О. Горького. Тоді ж було відкрито вечірній відділ. У 1945–53 роки інститут (директори – доценти Павло Романович Чамата, І. Д. Золотоверхий) мав вісім факультетів: – історичний; – філологічний з двома відділами – української та російської мови і літератури; – іноземних мов з трьома відділами – англійської, німецької, французької; – фізико-математичний; – географічний; – біологічний, дефектологічний; – педагогічний.

У 1956 р. до Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка було переведено історичний і природничо-географічний факультети. В 60-і роки в інституті за ректорства академіка АПН СРСР, проф. М. М. Підтиченко вводиться п'ятирічний строк навчання.

В 1972 році відновлено природничо-географічний факультет.

У 1986 р. відкрито Переяслав-Хмельницький філіал інституту з трьома факультетами – філологічним (з відділенням української і російської мови і літератури), педагогічним (з відділенням дошкільної педагогіки і психології, педагогіки початкового навчання) і фізичного виховання, де на денному відділенні навчається 1291 студент і на заочному – 945. У 1990 р. на 51 кафедрі інституту з-поміж 705 викладачів працювало 46 професорів та докторів наук (7 % від загального числа і 372 доценти, кандидати наук (53 %)). З осені 1989 року колектив вузу став активно домагатися повернення інститутові несправедливо відібраного в середині 20-х років імені Михайла Петровича Драгоманова. Це питання постійно стало порушуватися на зборах викладачів і студентів, засіданнях ради інституту і рад філологічного, історичного, педагогічного та інших факультетів, у статтях в періодичній пресі.

Усі ці вимоги й акції завершилися перемогою справедливості: в 1993 році інститутові було повернуто ім'я видатного українського вченого-енциклопедиста, борця за вільну українську школу М. П. Драгоманова.

Ректор - Андрущенко Віктор Петрович

Назви університету:

- 1834 – "особливий виховний заклад" при Київському університеті Св. Володимира;
- 1920 – Київський інститут народної освіти імені М.П. Драгоманова;
- 1936 – Київський педагогічний інститут імені М. О. Горького;
- 1993 – Київський Державний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова;
- 1997 – Національний педагогічний університет імені Михайла Драгоманова.

Структура Національного педагогічного університету імені Михайла Петровича Драгоманова у 2009/2010 навчальному році.

1. Фізико-Математичний
2. Дистанційного навчання
3. Філософської освіти і науки
4. Фізичного виховання та спорту
5. Гуманітарно-технічної освіти
6. Інформатики
7. Іноземної філології
8. Історичної освіти
9. Корекційної педагогіки та психології
10. Природничо-географічної освіти та екології
11. Педагогіки та психології
12. Перепідготовки та підвищення кваліфікації
13. Політології та права
14. Розвитку дитини
15. Соціології, психології та управління
16. Української філології
17. Соціальної роботи та управління

Офіційний сайт - www.npu.edu.ua

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»

Історія

Рішення про заснування в Києві Політехнічного інституту було прийнято 25 листопада 1896 року на приватній нараді, яка відбулася в будинку почесного громадянина міста, комерційного радника Л. І. Бродського за участю представників міської влади, адміністрації Південно-західної залізниці, інженерів та промисловців. Згідно з прийнятим протоколом навчальний заклад мав бути політехнічним інститутом за типом і складатися з кількох відділів різних спеціальностей, за прикладом політехнікумів у Цюріху, Мюнхені, Відні, Карлсруе, Ризі тощо.

У червні 1898 р. оголошено набір перших студентів: на 330 місць було подано 1100 заяв, було зараховано 360 осіб. Перший випуск студентів відбувся в 1903 році – диплом отримало 93 випускника. Першим головою Державної екзаменаційної комісії КПІ у 1903 році став Д. І. Менделєєв, який дав спеціалістам високу оцінку і наголосив на тому, що крім теоретичних знань, студенти КПІ набувають ще й практичних навичок.

Інститут зростав і поповнювався матеріальною базою до 1941 року. У 1941 році інститут було евакуйовано до Ташкенту, де він функціонував у складі Середньоазіатського індустріального інституту.

За довгий період існування назва інституту змінювалась декілька разів:
1898–1918 рр. – Київський політехнічний інститут Імператора Олександра II;
1918–1934 рр. – Київський політехнічний інститут;

1934–1948 рр. – Київський індустріальний інститут;

1948–1968 рр. – Київський ордена Леніна політехнічний інститут;

1968–1992 рр. – Київський ордена Леніна політехнічний інститут ім. 50-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції;

1992–1995 рр. – Київський політехнічний інститут;

1995 р. – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». (Указ Президента України за № 289/95 від 8 квітня 1995 року «Про Київський політехнічний інститут»).

Сайт: www.kpi.ua

Сьогодні Київський політехнічний інститут – найбільший вищий навчальний заклад України, один із найстаріших і найбільших технічних університетів світу. Університет працює і розвивається як кампус, в якому на одній території у 160 гектарів органічно поєднані умови для навчання та спорту, підвищення рівня культурного, наукового та інтелектуального розвитку, відпочинку всього 50-тисячного колективу. Головною метою діяльності НТУУ «КПІ» є підготовка висококваліфікованих фахівців і проведення наукових досліджень для «проривного» розвитку економіки України насамперед з таких пріоритетних напрямків:

1. сучасні технології в галузі інформатики, машинобудування, хімії, матеріалознавства;
2. інформаційні мережі та інформаційні телекомунікаційні технології;
3. проблеми енергозбереження і розвиток енергозберігаючих технологій;
4. моніторинг і охорона навколишнього середовища;
5. ліквідація наслідків ядерних і техногенних катастроф;
6. космічні та авіаційні технології;
7. дослідження і використання людських ресурсів;
8. біотехнологія, біотехніка та медична інженерія;
9. системний аналіз і прийняття рішень та ін.

Ректор - ак. М. З. Згуровський

Міжнародна співпраця

Департамент міжнародного співробітництва здійснює організаційне, методичне та представницьке забезпечення міжнародного співробітництва університету. Міжнародне співробітництво, зовнішньоекономічна діяльність НТУУ «КПІ» здійснюються згідно з чинним законодавством України, Статутом НТУУ «КПІ» та нормативною базою університету за зазначеними напрямками. Співробітництво із зарубіжними партнерами та підготовка фахівців із числа іноземних громадян у КПІ розпочалася з дня його заснування.

Особливо широкого розмаху набула підготовка фахівців для зарубіжних країн у повоєнний період. За роки своєї діяльності КПІ підготував більше 5000 інженерів, кандидатів, докторів наук для 112 країн світу.

Серед випускників КПІ з числа іноземних громадян відомі інженери, конструктори, видатні вчені, викладачі, професори університетів, ректори, міністри і державні діячі.

На сьогодні міжнародне співробітництво НТУУ «КПІ» здійснюється ректоратом, Відділенням міжнародних зв'язків, факультетами, кафедрами, НДІ, окремими підрозділами та фахівцями за такими напрямками:

- підготовка спеціалістів із числа іноземних громадян (бакалаврів, спеціалістів, магістрів, кандидатів, докторів наук);
- співробітництво із зарубіжними університетами-партнерами на основі міждержавних, міжуніверситетських угод;
- участь у різних міжнародних проектах, програмах, наприклад TEMPUS (TACIS), COPERNICUS та інших;
- виконання наукових досліджень на замовлення іноземних партнерів;
- співробітництво в соціальній, гуманітарній сфері.

Факультети:

Зварювальний факультет (ЗФ); Інженерно-фізичний факультет (ІФФ); Інженерно-хімічний факультет (ІХФ); Міжуніверситетський медико-інженерний факультет (ММІФ); Приладобудівний факультет (ПБФ);

Радіотехнічний факультет (РТФ); Теплоенергетичний факультет (ТЕФ); Факультет авіаційних і космічних систем (ФАКС); Факультет біотехнології і біотехніки (ФБТ); Факультет електроенерготехніки та автоматики (ФЕА); Факультет електроніки (ФЕЛ); Факультет інформатики та обчислювальної техніки (ФІОТ); Факультет лінгвістики (ФЛ); Факультет менеджменту та маркетингу (ФММ); Факультет прикладної математики (ФПМ); Факультет соціології і права (ФСП); Фізико-математичний факультет (ФМФ); Хіміко-технологічний факультет (ХТФ); Міжнародний факультет – МФ; Спільний факультет машинобудування – СФМ

Інститути:

- Навчально-науковий комплекс «Інститут прикладного системного аналізу» (ІПСА)
- Видавничо-поліграфічний інститут (ВПІ)
- Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації (ВІТІ)
- Інститут енергозбереження та енергоменеджменту (ІЕЕ)
- Інститут спеціального зв`язку та захисту інформації (ІСЗЗІ)
- Інститут телекомунікаційних систем (ІТС)
- Механіко-машинобудівний інститут (ММІ)
- Фізико-технічний інститут (ФТІ)
- Інститут доуніверситетської підготовки та професійної орієнтації
- Навчально-методичний комплекс «Інститут післядипломної освіти»
- Український інститут інформаційних технологій в освіті

Відокремлені структурні підрозділи:

- Науково-технічна бібліотека КПІ
- Славутицька філія

Наукові підрозділи:

- Науково-технічна бібліотека
- Державний політехнічний музей
- Вчена Рада НТУУ «КПІ»
- Науковий парк «Київська політехніка»

- Науково-Технічне Об'єднання «КПІ-Телеком»

Ректори:

- Кирпичов Віктор Львович, перший ректор, професор (1898 – 1902)
- Коновалов Михайло Іванович, професор (1902 – 1904)
- Зворикін Костянтин Олексійович, професор (1904 – 1905)
- Чирвинський Микола Петрович, виборний ректор, професор (1905 – 1906)
- Тимофєєв Володимир Федорович, професор (1906 – 1908)
- Дементьєв Костянтин Григорович, професор (1908 – 1911)
- Жуков Іван Діомидович, професор (1911 – 1917)
- Єрченко Петро Феофанович, професор (1917 – 1919)
- Де-Метц Георгій Георгійович, професор (1919 – 1920)
- Ступін Олексій Якович, в.о.ректора, професор (1919 – 1920)
- Веселовський Сергій Феофанович, професор (1920 – 1921)
- Кухаренко Іван Антонович, професор (03.1921 – 12.1921)
- Бобров Вікторін Флавіанович, професор (1921 – 1929)
- Мельников Дмитро Федорович, професор (1929 – 1930)
- Єфімов Микола Пилипович, професор (1934 – 1936)
- Жихарев Павло Григорович, професор (12.1936 – 08.1937)
- Шпилько Микола Пилипович, професор (1937–1941)
- Плигунов Олександр Сергійович, професор (1944—1952)
- Гриднєв Віталій Никифорович, академік АН УРСР (1952 – 1955)
- Швець Іван Трохимович, академік АН УРСР (09.1955 – 12.1955)
- Плигунов Олександр Сергійович, професор (1955 – 1971)
- Денисенко Григорій Іванович, член-кореспондент НАНУ (1971 – 1987)
- Таланчук Петро Михайлович, професор (1987 – 1992)
- Згуровський Михайло Захарович, академік НАНУ (1992 –)

Випускники:

Атрощенко Василь Іванович – хімік-технолог, педагог, розробник методів виробництва азотної кислоти.

Барвінок Борис Володимирович – інженер, автор технічно-наукових праць

Бардін Іван Павлович – вчений-металург, конструктор першої промислової устави для безперервного розливання сталі.

Гармаш Олександр Андрійович – український радянський науковець у галузі технології будівельного виробництва, обґрунтував теорію будівельного виробництва, теорію ліквідації сезонності у будівництві.

Згурський Валентин Арсентійович – київський міський голова (1979 – 1990).

Калашников Борис Сергійович – український кіноінженер.

Комар Антон Пантелеймонович – фізик, здійснив запуск першого в СРСР бетатрона.

Корольов Сергій Павлович – керівник радянської космічної програми.

Кузнєцов Юрій Миколайович – науковець та педагог, професор кафедри конструювання верстатів і машин, доктор технічних наук

Люлька Архип Михайлович – конструктор турбореактивних двигунів.

Мокренко Анатолій Юрійович – оперний співак (баритон), генеральний директор і художній керівник Національної опери України імені Тараса Шевченка.

Патон Борис Євгенович – вчений у галузі зварювальних процесів, металургії і технології металів; Президент АН України (з 1962), перший нагороджений званням Герой України.

Привалко Валерій Павлович – вчений у галузі фізико-хімії полімерів; лауреат премії ім. Л. В. Писаржевського НАН України за цикл наукових праць «Фізико-хімія гетерогенних полімерних систем».

Сігал Ісаак Якович – вчений, дослідник методів захисту атмосфери від промислових забруднень.

Сікорський Ігор Іванович – конструктор перших у світі багатомоторних літаків, конструктор першого у світі гелікоптера.

Скрипка Олег Юрійович – український рок-музикант.

Сухомел Георгій Йосипович – вчений-гідрограф.

Фіалков Яків Анатолійович – хімік, дослідник комплексних сполук кольорових металів.

Челомей Володимир Миколайович – конструктор безпілотних літальних апаратів (ракет), один з засновників радянської космічної програми.

Чиженко Іван Миронович – український вчений у галузі електротехніки.

Штаєрман Ілля Якович – математик і механік.

Черняховський Павло Григорович – український кінооператор.

Шац Михайло Ірмович – український кінооператор.

Науковці:

Алексєєв Євген Венедиктович – лісознавець, професор;

Артем'єв Микола Андрійович – електротехнік, засновник кафедри електротехніки, розробник проектів першої в Харкові центральної електростанції та електромережі міста;

Кочо Валентин Степанович – засновник і завідувач кафедрою АТЕП теплоенергетичного факультету, доктор технічних наук, професор.

Кравчук Михайло Пилипович – математик, академік АН УРСР, працював в КПІ з 1921 по 1938 рік;

Менделєєв Дмитро Іванович – хімік, автор періодичної таблиці хімічних елементів;

Патон Євген Оскарович – вчений у галузі зварювальних процесів і мостобудування;

Рудник Сергій Сергійович – український вчений у галузі різання металів;

Тимошенко Степан Прокопович – механік, основоположник школи прикладної механіки;

Сльозкін Петро Родіонович – агроном, професор.

Недужко Ігор Маркович – український кінооператор.

Івано-Франківський університет права імені короля Данила Галицького

Івано-Франківський університет права імені короля Данила Галицького – приватний вищий навчальний заклад Івано-Франківська, заснований у 1997 році. Університет заснований ректором-священником академіком УАН, кандидатом юридичних наук, доктором права, доктором філософії, доктором канонічного права, відмінником освіти України отцем Іваном Михайловичем Луцьким. **Сайт** www.iful.at.ua

Ректор – Луцький Іван Михайлович

Тут працюють 78 викладачів, у тому числі: доктори наук – 10; кандидати наук – 35.

Для читання лекцій залучаються кваліфіковані викладачі-науковці провідних ВУЗів України: Міжнародного науково-технічного університету, Харківської Національної Юридичної Академії України ім. Ярослава Мудрого, Львівського національного державного університету ім. І.Франка, Тернопільської академії народного господарства та ін.

Структура:

Факультети:

Юридичний. Діють 4 кафедри, де працюють 40 викладачів (4 доктори наук, 21 кандидати наук). Напрям підготовки – «Правознавство» (6.030402);

Економічний. Діють 4 кафедри, де працюють 33 викладачі (4 доктори наук, 24 кандидати наук). Напрям підготовки: Управління персоналом та економіка праці (6.030505), Фінанси і кредит (6.030508), Облік і аудит (6.030509);

Архітектури та будівництва. Діють 3 кафедри, де працюють 50 викладачів (5 доктори наук, 20 кандидати наук). Напрям підготовки: Будівництво (6.060101), Архітектура (6.060102).

Також ІФУП готує фахівців за спеціальністю Філософія (6.020301)

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Історія

Створений у 16 жовтня 1919 році як Житомирський педагогічний інститут, згодом називався Житомирським державним педагогічним інститутом, а з 1999 р. – Житомирським державним педагогічним університетом. З 2004 р. стає Житомирським державним університетом.

Ректор Саух Петро Юрійович

Факультети:

- Історичний факультет
- Факультет післядипломної освіти та довузівської підготовки
- Природничий факультет
- Соціально-психологічний факультет
- Фізико-математичний факультет
- Факультет фізичного виховання і спорту

Сайт www.zu.edu.ua

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Кам'яне́ць-Поді́льський націона́льний університе́т і́мені Іва́на Огієнка – вищий навчальний заклад у Кам'янці-Подільському.

http://www.kpnu.edu.ua/content/view/84/99/

Історія

Прабатьком сучасного Кам'янець-Подільського національного університету і́мені Іва́на Огієнка є Кам'янець-Подільський державний український університет, який діяв у 1918–1921 роках.

17 серпня 1918 року гетьман України Павло Скоропадський затвердив закон «Про заснування Кам'янець-Подільського державного українського університету», ухвалений Радою Міністрів. Урочисте відкриття університету відбулося 22 жовтня 1918 року. 9 січня 1921 року науково-шкільна рада Кам'янець-Подільського університету, відповідно до розпорядження відділу вищих навчальних закладів Народного комісаріату освіти УСРР від 31 серпня 1920 року, реорганізувала заклад в Академію теоретичних знань. 2 лютого 1921 року академію реорганізовано в Інститут теоретичних наук у складі трьох автономних інститутів: фізико-математичних, гуманітарних і сільськогосподарських наук.

26 лютого 1921 року колегія Укрголовпрофосу України ухвалила реорганізувати Інститут теоретичних наук у два самостійні заклади – інститут народної освіти (ІНО, нині – Кам'янець-Подільський національний

університет імені Івана Огієнка) та сільськогосподарський інститут (нині – Подільський державний аграрно-технічний університет).

1930 року ІНО перейменовано в інститут соціального виховання (ІСВ) з трирічним терміном навчання.

У 1933–1934 навчальному році ІСВ реорганізовано у педагогічний інститут з чотирирічним терміном навчання. 1935 р. на підставі розпорядження наркома освіти УРСР Кам'янець-Подільський інститут було ліквідовано. Студенти і матеріальна база розподілялися між Київським, Черкаським, Одеським, Ніжинським та Вінницьким педагогічними інститутами.

1939 року в Кам'янці-Подільському відкрито учительський інститут із дворічним терміном навчання у складі двох факультетів – історико-філологічного і мовно-літературного. 2 липня 1941 року інститут припинив існування у зв'язку з приближенням фронту. У травні 1944 року Кам'янець-Подільський обкомом партії та облвиконком оголосили про відновлення роботи Кам'янець-Подільського учительського інституту. У 1948–1949 навчальному році за ухвалою Ради Міністрів СРСР Кам'янець-Подільський учительський інститут реорганізовано у педагогічний інститут із чотирирічним терміном навчання.

28 червня 1997 року за пропозицією Міністерства освіти України на базі педагогічного інституту створено Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет.

17 березня 2003 року Кабінет Міністрів України видав розпорядженя «Про утворення Кам'янець-Подільського державного університету».

22 січня 2008 року указом Президента України Кам'янець-Подільському державному університету надано статус національного.

20 серпня 2008 року розпорядженням Кабінету Міністрів України університету надано ім'я Івана Огієнка – одного з фундаторів і першого ректора навчального закладу.

Факультети: історичний**;** фізико-математичнй**;** економічний**;** української філології**;** іноземної філології**;** фізичного виховання**;** педагогічний**;** природничий**;** психологічний**;** дефектологічний**;** військової підготовки

Ректори Кам'янець-Подільського університету і́мені Іва́на Огі́єнка

- Огієнко Іван Іванович (1918 – 1921)
- Бучинський Петро Миколайович (1922 – 1923)
- Геринович Володимир Олександрович (1923 – 1928)
- Кондрацький Франц Андрійович (1928 – 1931)
- Палько П. С. (1931 – 1932)
- Тостоган Назар Васильович (1933 – 1935)
- Бєліцький Василь Михайлович (1944 – 1947)
- Івах Іван Вікторович (1967 – 1977)
- Копилов Анатолій Олексійович (1977 – 2001)
- Завальнюк Олександр Михайлович (з 2002 –)

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка

Ректор - Носко Микола Олексійович

Сайт - chnpu.edu.ua

Історія

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка — один з найвідоміших серед вищих навчальних закладів освіти в Україні. Його родовід сягає сивої давнини — Чернігівського колегіуму, заснованого у 1700 р. за взірцем Києво-Могилянської академії. Колегіум відіграв важливу роль у становленні вищої педагогічної освіти на північному Лівобережжі України. Педагогічні ідеї його засновників Л.Барановича, І.Максимовича, А.Стаховського, І.Галятовського увійшли до скарбниці педагогічної думки і заклали підвалини вищої освіти.

У 1786 році колегіум було реорганізовано в духовну семінарію, яка, як і її попередник, продовжила підготовку вчителів. Нові соціально-економічні умови і культурні запити суспільства привели на початку XX ст. до суттєвої перебудови системи педагогічної освіти. Естафету в підготовці вчителів перейняв Учительський інститут (1916), який розпочав свою діяльність як навчальний заклад вище середнього типу з словесно-історичним, фізико-математичним і природничо-географічним відділами. Новостворений навчальний заклад успадкував унікальну бібліотеку духовної семінарії. Крім того, в його стінах продовжили роботу найдосвідченіші викладачі семінарії.

У 1919 р. інститут зробив свій перший випуск — 13 чол. і був реорганізований у педагогічний з чотирирічним строком навчання. в подальші роки в залежності від завдань, які стояли перед суспільством і школою, інститут неодноразово реорганізовувався (інститут народної освіти — 1920 р., інститут соціального виховання — 1930 р., педагогічний — 1933 р., учительський — 1935 р., об'єднаний учительський і педагогічний − 1939 р.). У 1954 р., за рішенням Колегії Міністерства освіти УРСР, реорганізується в педагогічний і діє аж до 13 березня 1998 р., до надання йому нового статусу Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Указом Президента України В.А.Ющенка від 8 січня 2010 р. вищому навчальному закладу, "ураховуючи загальнодержавне і міжнародне визнання результатів діяльності Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка", присвоєно статус національного. Нова назва — Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка.

Серед випускників ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка — вчителі, педагоги, вихователі, керівники шкіл, державних установ, діячі науки, техніки, культури. Серед них-відомий український письменник Олекса Десняк (О. Г. Руденко), доктори педагогічних наук, професори О. Г. Богданов та І. І. Стебун; доктори історичних наук, професори В. А. Дядиченко і Ф. Є. Лось; доктор філософських наук, професор Ф. Я. Москаленко; колишній заступник міністра освіти УРСР П. А. Миргородський та багато інших діячів.

Велика заслуга у відродженні і становленні інституту в післявоєнний період належить професору В. М. Костарчуку, який очолював внз понад чверть століття.

Навчально-виховний процес забезпечують 40 кафедр, понад 70 % професорсько-викладацького складу яких — доктори наук і професори, кандидати наук і доценти.

Підготовка педагогічних працівників освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» здійснюється на всіх факультетах ЧНПУ.

В університеті склалася система наукової роботи. Наукові творчі колективи в галузі математичного аналізу, біохімії, фізики рідких кристалів, астрономії, історії, філософії, методики викладання фізико-математичних дисциплін мають широке міжнародне визнання. На базі університету проводяться різнопланові наукові, міжнародні, всеукраїнські та регіональні, конференції. Створено Астрономічний науково-дослідний центр. На історичному факультеті працює Чернігівський сектор польової археографії Інституту археографії та джерелознавства імені М. Г. Грушевського НАН України.

Університет має сучасну матеріальну базу: три навчальні і один спортивний корпуси, біля 20 комп'ютерних класів, Астрономічну обсерваторію та планетарій. Книжковий фонд університетської бібліотеки нараховує понад 750 тис. одиниць. Створено редакційно-видавничий центр. Університет має періодичні наукові видання з 5 фахів. До послуг студентів 3 гуртожитки, спортивний корпус, студентський санаторій-профілакторій.

До складу університету входять такі основні підрозділи:

- Фізико-математичний факультет з власним планетарієм
- Технологічний факультет
- Інститут історії, етнології та правознавства ім. О. М. Лазаревського
- Факультет фізичного виховання
- Факультет початкового навчання
- Хіміко-біологічний факультет
- Психолого-педагогічний факультет
- Філологічний факультет
- Заочне відділення
- Астрономічний науково-дослідний центр
- Редакційно-видавничий відділ
- Наукова Бібліотека
- Система довузівської підготовки
- 2 спеціалізовані Вчені ради по захисту кандидатських дисертацій

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Ректор - Побірченко Наталія Семенівна

Заснований у серпні 1930 року під назвою Інститут соціального виховання, мав 4 факультети: техніко-математичний, соціально-економічний, мовно-літературний, біологічний. Навчання тривало 3 роки. Перший набір — 120 студентів.

Історія

1933 — перейменовано на Педагогічний інститут з чотирирічним терміном навчання. 4 факультети: історичний, мовно-літературний, математичний, біологічний. 1935 — зміна назви на Учительський інститут, 2 факультети — фізико-математичний та природничо-географічний.Німецько-радянська війна тимчасово припинила існування інституту. У 1941 році Умань була окупована, 10 березня 1944 року Умань було звільнено і в червні Раднарком УРСР видав постанову про відновлення діяльності навчального закладу. З 15 червня 1944 року він відновив свою роботу у складі 2 відділень: фізико-математичного та природничо-географічного. 1946 — відновив свою діяльність історичний факультет, у 1947 було приєднано природничий

факультет Одеського учительського інституту, через рік — такий же факультет Київського інституту. 1952 — Уманський учительський інститут реорганізовано в Уманський державний педагогічний інститут. 1960 — створено факультет педагогіки і методики початкової освіти. 1967 — інституту було присвоєно ім'я Павла Григоровича Тичини. 1976 — інститут розпочав підготовку вчителів загальнотехнічних дисциплін і праці.

Факультети

- Факультет дошкільної освіти
- Факультет початкової освіти
- Факультет соціальної педагогіки та практичної психології
- Мистецько-педагогічний факультет
- Факультет фізичного виховання
- Економічний факультет
- Історичний факультет
- Факультет іноземної філології
- Факультет української філології
- Природничо-географічний факультет
- Технолого-педагогічний факультет
- Фізико-математичний факультет

Інститути

Інститут розвитку дитини (факультети: дошкільної освіти, початкової освіти, мистецько-педагогічний);

Інститут соціальної та економічної освіти (факультети: соціальної педагогіки та практичної психології, фізичного виховання, економічний);

Інститут природничо-математичної та технологічної освіти (факультети: фізико-математичний, природничо-географічний, технолого-педагогічний);

Інститут філології та суспільствознавства (факультети: української філології, іноземної філології, історичний).

Канівський гуманітарний інститут

Міжнародна діяльність

Університет плідно співпрацює з вищими навчальними закладами Польщі, Франції, США, Канади, Німеччини, Росії, Білорусі. Основні напрями міжнародної діяльності: спільна підготовка фахівців із зарубіжними партнерами; проведення міжнародних наукових конференцій, симпозіумів; підвищення кваліфікаційного рівня науково-педагогічних працівників у зарубіжних освітніх закладах, участь у міжнародних проектах.

У 2007 році в університеті створений Польський культурно-освітній центр.

Почесні доктори і випускники

- Мартинюк Михайло Тадейович — доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, Заслужений працівник освіти України.
- Кузь Володимир Григорович – доктор педагогічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, дійсний член НАПН України.
- Крикун Олександр Володимирович — випускник педагогічного факультету, бронзовий призер Олімпіади −96 в Атланті, учасник Олімпійських ігор в Сіднеї, член Національного олімпійського комітету України, голова комісії атлетів.
- Бодров Юрій Іванович — міський голова м. Умані.
- Павленко Марина Степанівна — член Національної Спілки письменників України.
- Поліщук Петро Миколайович — український поет, член Національної спілки письменників України (від 2002 року).
- Побірченко Наталія Семенівна — ректор Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, завідувач кафедри соціальної педагогіки та історії педагогіки, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України.
- Шевчук Антон Юрійович— український футболіст, півзахисник ФК «Полтава».

- Денисик Григорій Іванович — український фізико-географ, ландшафтознавець, доктор географічних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України, завідувач кафедри географії природничо-географічного факультету Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, відмінник освіти України.
- Яценко Тамара Семенівна — доктор психологічних наук, професор, дійсний член Національної Академії педагогічних наук України.
- Кривошея Володимир Володимирович — головний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, перший заступник директора Українського інституту національної пам'яті, доктор історичних наук. Член президії правління Національної спілки краєзнавців України.
- Шевчук Василь Петрович — доктор історичних наук (1975), професор (1976), науковець, педагог, фахівець у галузі історії.
- Макеєв Сергій Олексійович — доктор соціологічних наук, професор.
- Пометун Олена Іванівна – доктор педагогічних наук, професор.
- Комар Ольга Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор.
- Рогальська-Яблонська Інна Петрівна– доктор педагогічних наук, професор, керівник лабораторії “Дошкільна освіта: історія, перспективи розвитку в XXI столітті”.
- Колногузенко Борис Миколайович – професор, народний артист України.
- Гнатюк Микола Васильович – професор, народний артист України.
- Яценко Антон Володимирович — український політичний діяч, народний депутат України, доктор економічних наук.
- Клещар Геннадій Анатолійович– ст. викладач кафедри образотворчого мистецтва, художник-графік, член Національної спілки художників України

Додаток З

Польські вищі навчальні заклади та наукові установи, які співпрацюють з українськими вищими навчальними закладами

Варшавський університет

Uniwersytet Warszawski

Варша́вський університе́т (пол. Uniwersytet Warszawski) – один з найбільших державних вищих учбових закладів Польщі, заснований 19 листопада 1816.

Засновано Варшавський університет 1816 року. Після придушення Польського визвольного повстання 1830–1831 років було закрито. 1862 року відновив діяльність як Головна школа, яка відіграла істотну роль у розвитку польської науки та культури. 1869 року знову відкрито університет із викладанням російською мовою. Від 1917 року став польським університетом.

Сайт - http://www.uw.edu.pl

Структура

Навчання в університеті охоплює 80 навчальних програм, понад 100 спеціальностей та спеціалізацій. Навчаються майже тисяча іноземних студентів з 70 країн. В університеті працює понад 600 ос., у тому числі понад 3100 викладачів.

Факультети:

Економічний факультет

Факультет прикладної лінгвістики і східнослов'янської філології

Факультет управління

Факультет суспільних наук

Фізичний факультет

Педагогічний факультет

Біологічний факультет

Хімічний факультет

Геологічний факультет

Факультет математики, інформатики і механіки

Міждисциплінарний центр математического і комп'ютерного моделювання

Інститут соціології

Інститут міжнародних відносин

Державний Університет Люблінська Політехніка

Державний університет "Люблінська Політехніка", – один з найвідоміших та найстаріших польських технічних навчальних закладів, що пропонує навчання на бакалавраті, магістратурі та докторантурі за 16 технічними напрямками, що об'єднують понад 50 спеціальностей: **Механіки**, **Електротехніки та Інформатики**, **Будівництва та Архітектури, Факультет Інженерії навколишнього середовища, Основ техніки**, **Менеджменту. Офіційний веб-сайт: www.pollub.pl**

Люблінська Політехніка знаходиться в центрі Любліна, усі навчальні корпуси, спортивні бази, бібліотека, гуртожитки та їдальня розташовані в одному місті. Гуртожитки включають в себе 3-х місні кімнати, окремі кімнати для подружжя з вартістю проживання приблизно 900 грн./місяць та постійний доступ до Інтернету. Політехніка має велику кількість студентських спілок та організацій. Тут є можливість записатися в хор, різні танцювальні секції та музичні гуртки, користуватися сучасною спортивною базою, футбольними полями, тенісними кортами та великою кількістю спортивних секцій.

Вивчення іноземних мов при Університеті є акредитованим в закордонних екзаменаційних осередках, між іншим в Лондоні та Принстоні, що дає можливість отримати міжнародний сертифікат з англійської мови.

Католицький Університет Любліна

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawla II

Люблінський католицький університет Яна Павла II (пол. Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, лат. Universitas Catholica Lublinensis Ioannis Pauli II) – приватний католицький університет в Любліні, Польща. Має всі права публічного навчального закладу. Заснований 1918 року, до 1928 мав

назву Люблінський університет пол. Uniwersytet Lubelski. З 2005 ухвалою Сенату, затвердженою Польським Єпископатом, заклад змінив назву на «Люблінський католицький університет Яна Павла II».

Сайт - http://www.kul.pl/

Наприкінці 1980-х українські студенти Люблінського католицького університету почали підпільну видавничу діяльність для пропагування християнських цінностей українською мовою. Темою перших брошур були літургічні питання, постать Митрополита Андрея Шептицького, його листи, історія Української греко-католицької церкви. Загалом на першому етапі видано 15 книжок і брошур загальним накладом 80 000. Велику кількість перевезли різними способами в Україну, розповсюджувати допомагали монахи Студитського уставу[11]. Незабаром, за умов лібералізації системи влади у Польщі, 1987 року засновано видавництво «Свічадо».

Сілезький (Шльонський) університет
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Сілезький (Шльонський) університет в Катовіцах

Шльонський університет в м. Катовіце є одним з найбільших ВНЗ у Польщі, до складу якого входить 12 факультетів. На 43-х напрямах і понад 114-и спеціальностях бакалаврську та магістерську підготовку отримують 40 тис. студентів. Всі напрями передбачають Європейську трансферну систему балів (ECTS), що робить можливим вільний міжнародний обмін між студентами, як наприклад, це відбувається в рамках програми Lifelong Learning Programme/Erasmus. Загалом університет заключив 443 двосторонні угоди з 36 країнами світу про науково-дослідницьку і академічну.

Університет Інформатики в м. Лодзь

Wyższa Szkoła Informatyki w Łodzi – WSInf

Університет Інформатики є найбільшим навчальним закладом інформаційного напрямку в Лодзькому і Куявсько-Поморському регіонах. Діє з 1997року. У ВНЗ та гуртожитках кожен студент має доступ до безкоштовних Інтернет-послуг. У кампусі діє спортивно-відновлювальний центр "Анжеліка", що включає: басейн з гіркою, джакузі, сауни, зал для фітнесу, тренажерний і спортивний зали.

Спорт у WSInf: баскетбол, футбол, плавання, волейбол, біг по пересічній місцевості, веслування, фут зал, дзюдо, тріал, баскетбол, легка атлетика, гірськолижний спорт, плавання, волейбол жіночий, баскетбол

чоловічий, пляжний волейбол, шахи, сноубординг, силове триборство, альпінізм, скелелазіння.

Офіційний Веб-сайт: www.wsinf.edu.pl **Спеціальності напрямки:** Педагогіка; Інформатика; Фізичне виховання; Фізіотерапія; Косметологія; Управління; Художня комп'ютерна графіка; Внутрішня архітектура.

Варшавський політехнічний університет

Politechnika Warszawska

Варшавський Політехнічний Університет

Варшавський Політехнічний Університет, названий так у 1915 році, продовжує традиції підготовчої школи технологічного інституту, створеного у Варшаві в 1826 році завдяки зусиллям Станіслава Сташица. Варшавський Політехнічний Університет працює в партнерстві з іншими вищими навчальними закладами у Варшаві, які особливо близькі до нього за природою. Разом ці школи прагнуть організувати взаємодоповнюючі освітні та наукові центри.

Також, університет має багаті традиції у співпраці з іншими науковими центрами в Польщі та за кордоном. Така співпраця стає все більш важливим в умовах прискорення цивілізаційних змін у всьому світі.Варшавський Політехнічний Університет, визнаний в Європі і в усьому світі, неухильно

увлічівает свій внесок у міжнародні освітні та дослідницькі проекти. Варшавський Політехнічний Університет посів перше місце в 2010 році серед технічних університетів (він зберіг свою позицію з 2008), перше місце в категорії "Технічна область досліджень та інформаційні технології", "Визнання серед роботодавців" і "Інновація", друге місце в категорії "Наукові галузі дослідження "і четверте місце в загальному рейтингу вузів у Польщі.

Варшавський Політехнічний Університет - це державна школа з повною академічної незалежністю, це кращий технологічний ВНЗ у Польщі, що показують не тільки численні рейтинги, але також наукові досягнення. Діяльність університету зосереджена на трьох основних цілях: освіта, наукові дослідження і передача технологій.

Місія Варшавського Політехнічного Університету залишається завжди незмінною: знання та навички, отримані студентами і виконувані наукові дослідження завжди повинні служити людині і людству.

На сьогоднішній день, університет складається з Міжнародної Школи Бізнесу і 20 факультетів, які охоплюють практично весь спектр областей техніки.

Яґеллонський університет

Uniwersytet Jagielloński

Яґеллонський університет (пол. Uniwersytet Jagielloński), часто Краківський університет – заснований 1364 року Казимиром III, реорганізований 1400 року Владиславом II Ягайлом (назва була надана університетові у 19 столітті щоб підкреслити зв'язок з династією Яґеллонів). Цей вищий навчальний заклад у місті Кракові є найдавнішим у Польщі і одним з найдавніших у Європі, сьогодні має 15 факультетів.

Сайт - http://www.uj.edu.pl/

Після розквіту в другій половині 15 – на початку 16 століть занепав у 17 столітті за часів приналежності Кракова до Австрії став осередком польської науки.

Факультети:

На даний час Яґеллонський Університет (включаючи Collegium Medicum UJ) має 15 факультетів:

- Факультет юриспруденції та адміністрації (Wydział Prawa i Administracji)
- Філософський факультет

- Факультет фізики, астрономії та прикладної інформатики (Wydział Fizyki, Astronomii i Informatyki Stosowanej)
- Історичний факультет (Wydział Historyczny)
- Філологічний факультет (Wydział Filologiczny)
- Факультет полоністики (Wydział Polonistyki)
- Факультет математики та інформатики (Wydział Matematyki i Informatyki)
- Факультет хімії (Wydział Chemii)
- Факультет біології та наук про Землю (Wydział Biologii i Nauk o Ziemi)
- Факультет управління та соціальної комунікації (Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej)
- Факультет міжнародних і політичних досліджень (Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych)
- Факультет біохімії, біофізики та біотехнології (Wydział Biochemii, Biofizyki i Biotechnologii)
- Collegium Medicum
- Лікарський факультет (Wydział Lekarski)
- Фармацевтичний факультет (Wydział Farmaceutyczny)
- Факультет наук про здоров'я (Wydział Nauk o Zdrowiu)

Університет здійснює підготовку за 46 напрямами і 127 спеціалізаціями. На 2006 рік у Ягеллонському Університеті навчалось 44 214 студентів.

Бібліотека університету – одна з найбільших і найдавніших в Польщі, має більше 6 млн одиниць зберігання. У фондах бібліотеки велика колекція середньовічних рукописів, серед яких, наприклад, De revolutionibus orbium coelestium Коперніка, Кодекс Балтазара Бегема. Тут є велике зібрання літератури польського самвидаву часів комуністичної влади (1945–1989). До бібліотеки належать фонди так званої Берлінки, статус якої залишається спірним.

Українці в університеті

Від самого початку в Ягеллонському університеті навчалось багато українців. Студентом і засновником кафедри астрономії Краківського університету був Мартин Русин. На кафедрі Русина, який в числі перших звернув увагу на недоліки системи Пієрбаха, навчалися Яків з Залісся, Іван Брошка з Підляшшя, Микола з Шадка, Михайло з Довгопілля, Амброзій з Бардієва, Григорій з Нового Села, Бернард Ваповський з Радохонець, Юрій Котермак з Дрогобича, який, власне, і став першим вчителем Миколи Коперника. Також в університеті навчався й викладав поет і науковець Григорій Самбірчик.

За австрійських і польських часів сотні українців закінчили Ягеллонський В 19 столітті на теологічному факультеті Ягеллонського університету викладали Ф. Кудревич, Л. Лаврисевич та інші. У Кракові українці вивчали переважно медицину (з 1889 професором медицини був Валерій Яворський), а також інші предмети.

Наприкінці 19 століття українські студенти Ягеллонського університету заснували «Академічну Громаду», а в 1920-их роках – Українську Студентську Громаду в Кракові, що у 1930 році нараховувала близько 400 студентів.

У Ягеллонському університеті навчалися Василь Стефаник, Катря Гриневичева, І. Прийма, Роман Яросевич, Володимир Старосольський, В. Вітошинський та багато інших. У 1926 році при Ягеллонському університеті була створена кафедра української філології (література – Богдан Лепкий, мова – Іван Зілинський); крім того, працювали як доценти українці: Степан Томашівський, Ю. Панейко, Володимир Кубійович, лектор української мови – Ю. Ґеник-Березовський, Володимир Мокрий (з 1972 року).

З 1962 року Ягеллонський університет підтримує дружні зв'язки з Київським національним університетом імені Тараса Шевченка.

З 1999 року Факультет права та адміністрації Яґеллонського університету співпрацює з українськими вищими навчальними закладами – у Києві, Львові й Тернополі.

Відомі випускники

- Микола Коперник – астроном, математик, автор геліоцентричної теорії побудови Сонячної системи
- Станіслав Лем – письменник-фантаст
- Кароль Войтила – Папа Римський Іван Павло II
- Антоній Реман – географ, геоботанік, дослідник рослинності Карпат, Поділля й Криму.
- Казимеж Пшерва-Тетмаєр – польський поет
- Святослав Оржельський – польський громадський діяч, мемуарист
- Ян Болеслав Ожуґ – польський поет
- Єжи Штур – польський актор та режисер

В 19 столітті на теологічному факультеті Яґеллонського університету викладали Ф. Кудревич, Л. Лаврисевич та інші. У Кракові українці вивчали переважно медицину (з 1889 професором медицини був Валерій Яворський), а також інші предмети.

Наприкінці 19 століття українські студенти Яґеллонського університету заснували «Академічну Громаду», а в 1920-их роках – Українську Студентську Громаду в Кракові, що у 1930 році нараховувала близько 400 студентів.

Державний Університет ім. Марії Кюрі-Склодовської м. Люблін

Один з найбільших, найвідоміших та найпрестижніших державних університетів Польщі, заснований 23 жовтня 1944 році. На даний момент в університеті навчається понад 30 тис. студентів на трьох освітніх рівнях: бакалавр, магістр, PhD. Щороку університет входить за рейтингом в десятку найбільш престижних навчальних закладів Польщі. ВНЗ має 10 факультетів в яких налічується 39 напрямків та понад 120 спеціальностей. Студмістечко має 8 гуртожитків, велику кількість спортивних залів, культурних осередків та 6 клубів. Спорт в UMCS: Чоловічий/жіночий баскетбол, чоловічий/жіночий волейбол, футбол, чоловічий/жіночий футзал, гандбол чоловічий/жіночий, легка атлетика, плавання, шахи, спортивний бридж,

настільний теніс, великий теніс, парусний спорт, сноубординг, лижний спорт, альпінізм, карате-шотокан, чоловіче/жіноче дзюдо, професійний кікбоксінг, бадмінтон, силове триборство, веслування.

Офіційний Веб-сайт: www.umcs.lublin.pl

Спеціальності напрямки: Біологія; Біотехнологія; Географія; Туризм та відпочинок; Хімія; Охорона навколишнього середовища; Математика; Фізика; Інформатика; Право; Адміністрація; Філологія польська; Філологія українська; Філологія англійська; Логопедія з аудіо фонологією; Славістика; Філологія українська; Філологія англійська; Германістика; Романістика; Філологія іберійська; Прикладна лінгвістика; Видавничо-редакційна діяльність; Наукова інформація та бібліотекарство; Культурознавство; Етнологія; Економіка; Фінанси та бухгалтерський облік; Управління; Педагогіка; Соціальна робота; Спеціальна педагогіка; Психологія; Філософія; Соціологія; Політологія; Міжнародні відносини; Журналістика та засоби масової інформації; Художня освіта в галузі образотворчого мистецтва; Графіка; Живопис; Художня освіта в галузі музики; Джаз та естрадна музика та інші.

Додаток Ж

Варшавське наукове товариство

Варшавське наукове товариство (ВНТ, пол. Towarzystwo Naukowe Warszawskie) – польське наукове товариство, розташоване у Варшаві, що має академічну структуру і двоступеневу виборну систему членства.

Сайт: http://www.tnw.waw.pl/

Завданнями Варшавського наукового товариства є розвиток і підтримка досліджень у всіх областях знань шляхом організації наукових зібрань, лекцій (у тому числі публічних), а також публікація відомостей про конкурси на наукові роботи, присудження нагород і видавнича діяльність.

Історія

З'явилося в 1907 р. було було продовжувачем діяльності Товариства друзів наук у Варшаві. Його завданнями були розвиток і підтримка досліджень у всіх областях знань. Члени-засновники ВНТ були, головним чином, варшавськими членами Польської академії мистецтв, а також випускниками Варшавського університету та членами Фонду ім. Юзефа Мяновського. На початок Першої світової війни ВНТ стало найбільшим науковим товариством на території російської частини Польщі. Праці невробіологічної лабораторії Варшавського наукового товариства, видані Едвардом Флатау. В жовтні 1911 Едвард Флатау передав ВНТ засновану ним при психологічному товаристві неврологічну лабораторію разом з усім інвентарем та грошовою допомогою в розмірі 2000 рублів. ВНТ отримало в дар від графа Юзефа Потоцького будинок на вул. Снядецьких, 8, де розміщувалася неврологічна лабораторія. Багато років Флатау був її

завідувачем. Лабораторія проводила дослідження в галузі загальної та порівняльної анатомії нервової системи, фізіології, патологічної анатомії, експериментальної патологанатомії, а також експериментальної терапії нервової системи.

Протягом Другої світової війни ВНТ діяло в підпіллі, організовуючи збори і підтримуючи функціонування таємної вищої освіти у Варшаві. За час війни загинула третина членів суспільства. Була знищена резиденція ВНТ в палаці Сташица у Варшаві, а також численні наукові установи та лабораторії. В 1951 р., у зв'язку з утворенням Польської академія наук ВНТ було ліквідовано, а його майно було передано ПАН. У травні 1981 р. на зборах було прийнято рішення про відновлення діяльності ВНТ. Список членів-засновників налічував 40 осіб, а очолив його хімік Віктор Кемуля. Офіційна реєстрація товариства була проведена 4 грудня 1981 р.

Структура ВНТ

В 1995 р. ВНТ об'єднувало бл. 400 вчених з декількох наукових центрів Польщі в 6 підрозділах: Мовознавства та історії літератури; Історичних, суспільних і філософських наук; Фізико-математичних наук; Біологічних наук; Медичних наук; Технічних наук (з сільськогосподарською секцією).
Крім того 3 комісії головного управління: ревізійна, видавнича та архівно-бібліотечна, а також 2 комісії відділень: культури слова і славістична комісія. ВНТ має бібліотеку і випускає журнал Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego .

Президенти ВНТ:

- Олександр Яблоновський (1907–1913)
- Теодор Дидинський (1913–1916)
- Броніслав Хлебовський (1916–1918)
- Ян Кароль Кохановський (1918–1925)
- Казимир Журавський (1925–1931)
- Вацлав Серпінський (1931–1952)
- Віктор Кемуля (1981–1985)
- Олександр Гейштор (1986–1992)
- Болеслав Гурницька (1992–1995)
- Вітольд Рудовський (1995–2001)

- Анджей Пашевський (2001–2007)
- Януш Липківський (2007–)

Програма Об’єднання українців у Польщі

I. Вступ

II. Основні принципи, напрямки й способи діяльності

III. Громадсько-політичне представництво

IV. Організаторська діяльність

V. Культурно-освітня праця

VI. Аматорський художній рух

VII. Шкільництво та виховання молодого покоління

VIII. Наука й мистецтво

IX. Видавнича діяльність і засоби масової інформації

X. Охорона пам’яток історії та національної культури

XI. Ставлення до України

XII. Нові поля активності

Прикінцеві зауваження

Представлена програма ОУП охоплює принципи, цілі, напрямки й способи діяльності. Одні з них представлені більш точно і детально, інші натомість загально і вимагатимуть окремих, більш конкретних опрацювань. Можливо, життя внесе якісь коректи й потребу доповнень чи змін. Сьогодні будьмо переконані, що обраний шлях і його суть правильні
і єдино реальні в існуючих обставинах.

Нова редакція

Ольштин 9–10 квітня 2005 р.

Статут

Житомирської обласної молодіжної громадської організації

«СОЮЗ ПОЛЬСЬКОЇ ШЛЯХТИ»

«ЗАРЕЄСТРОВАНО»
Головне управління юстиції в Житомирській обл.
Наказ № «Від/о»
від «02» 12 2010 р.
Свідоцтво № «[illegible]»
Начальник Головного управління [illegible] області [illegible]

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
рішенням Установчих Зборів
Житомирської обласної молодіжної громадської організації «Союз польської шляхти»
ПРОТОКОЛ № 1
від 01 серпня 2010 року
Голова [illegible] Іщук Н.В.

Зміни та доповнення затверджені рішенням Позачергових Зборів ЖОМГО «Союз польської шляхти» Протокол № 2 від 17.11.2010 року
Голова [illegible] Іщук Н.В.

СТАТУТ

Житомирської обласної молодіжної громадської організації

«СОЮЗ ПОЛЬСЬКОЇ ШЛЯХТИ»

м. Житомир - 2010 рік

І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Житомирська обласна молодіжна громадська організація «Союз польської шляхти» (далі ЖОМГО «Союз польської шляхти») є неприбутковою місцевою молодіжною громадською організацією, добровільним об‘єднанням громадян.

1.2. ЖОМГО «Союз польської шляхти» діє на засадах добровільності, рівноправності її членів, самоврядування і гласності. Реалізація статутних завдань здійснюється згідно з Конституцією України, Цивільним кодексом України, Законом України «Про об’єднання громадян», Законом України «Про молодіжні та дитячі громадські організації», чинним законодавством та цим Статутом.

1.3. Для досягнення своїх цілей і завдань ЖОМГО «Союз польської шляхти» може взаємодіяти з фондами і фундаціями, науковими та аналітичними організаціями, громадськими об’єднаннями, молодіжними організаціями,

політичними партіями, профспілками, релігійними організаціями та іншими юридичними та фізичними особами, які своєю діяльністю сприяють вирішенню статутних завдань ЖОМГО «Союз польської шляхти».

1.4. Юридична адреса ЖОМГО «Союз польської шляхти»: Україна, м. Житомир, вул. Монтана, 38-А.

1.5. Повна назва ЖОМГО «Союз польської шляхти»: Житомирська обласна молодіжна громадська організація «Союз польської шляхти». Скорочена назва: ЖОМГО «Союз польської шляхти».

1.6. Територія діяльності ЖОМГО «Союз польської шляхти» – Житомирська область.

ІІ. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

2.1. Основною метою ЖОМГО «Союз польської шляхти» є відродження польських шляхетських традицій та сприяння процесам піднесення престижності польської мови, культури і національних традицій в Житомирській області; допомога полякам Житомирщини у відродженні їхньої мовної, культурної та національної ідентичності, а також захист законних – національних, соціальних, економічних, творчих, духовних та інших спільних інтересів своїх членів.

2.2. Основними завданнями ЖОМГО «Союз польської шляхти» є:

а) налагодження контактів з Польськими і Полонійними організаціями Житомирщини, України, Польщі, Литви і Білорусі, а також усього Європейського Союзу, для реалізації спільних проектів з метою сприяння процесам примирення, порозуміння і зближення;

б) сприяння відродженню польської культури, традицій та об’єктивної історії польської громади Житомирщини;

в) участь у формуванні громадської думки про необхідність примирення і порозуміння між поляками та українцями на Житомирщині, популяризація ідей національної терпимості і толерантності, сприяння процесам європеїзації регіону і створення в Україні відкритого демократичного суспільства, сприяння захисту прав польської національної меншини;

г) співпраця з Римо-католицькою церквою, Фондами і Фундаціями, Польськими і Полонійними неурядовими організаціями в усьому світі, а також фінансово-економічними інституціями та політичними партіями;

г) проведення семінарів, конференцій, круглих столів, організація, для своїх членів, навчальних курсів та інших форм навчання;

д) робота із засобами масової інформації, випуск та розповсюдження періодичної та іншої поліграфічної продукції для виконання статутних завдань і досягнення мети організації;

є) внесення пропозицій до органів влади та управління;

е) обмін делегаціями з закордонними неурядовими організаціями, іншими юридичними та фізичними особами, розробка та здійснення спільних програм;

ж) сприяння процесам формування позитивного іміджу Польщі в Україні, та іміджу України в Польщі та країнах ЄС;

з) проведення конкурсів серед студентів і молоді на знання польської історії, мови, культури і національних традицій.

Додаток К

Нормативно-правові акти які стосуються українсько-польських культурно-освітніх та наукових відносин

Міжнародно-правові акти:

– Закон України “Про дію міжнародних договорів на території України” (10.12.1991р.) .

– Закон України “Про міжнародні договори України” (22.12.1993р.).

– Декларація про державний суверенітет України (16.07.1990 р.) .

– Конституція України .

– Конституція Республіки Польща.

– Uchwała Senatu RP z dnia 27 lipca 1990 r. “Do Narodu Ukraińskiego z okazji proklamowania suwerenności panstwowej Ukrainy”.

– Uchwała Sejmu RP z dnia 31 sierpnia 1991 r. w sprawie niepodległości Ukrainy.

– Uchwała Sejmu RP z dnia 6 grudnia 1991 r. w sprawie niepodległości Ukrainy .

– Постанова ВР України “Про ратифікацію Договору між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво”. Київ, 17.09.1992 р., № 2611 – XII.

– Постанова Президії ВР України “Про проект Постанови Верховної Ради України про ратифікацію Договору між Україною і Республікою Польща про правовий режим українсько-польського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань.” Київ, 14.05.1993 р., № 3214 – XII.

– Постанова ВР України “Про основні напрямки зовнішньої політики України”. Київ, 02.07.1993 р., № 2822 – XII.

– Постанова ВР України “Про ратифікацію Договору між Україною і Республікою Польща про правовий режим українсько-польського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань” Київ, 14.07.1993 р., № 3379 – XII.

– Постанова ВР України “Про ратифікацію Консульської конвенції між Україною і Республікою Польща”. Київ, 14.07.1993 р., № 3380 – XII.

– Постанова Президії ВР України “Про проект Постанови ВР України про ратифікацію Договору між Україною і Республікою Польща “Про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах.” Київ, 20.12.1993 р., № 3752 – XII.

– Постанова ВР України “Про ратифікацію Договору між Україною і Республікою Польща “Про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах”. Київ, 04.02.1994 р., № 3941 – XII.

– Постанова Президії ВР України “Про підсумки візиту делегації Верховної Ради України на чолі з О.О. Морозом до Республіки Польща”. Київ, 10.01.1995 р., № 3/95 – ПВ.

– Постанова Президії ВР України “Про склад групи народних депутатів України з міжпарламентських зв’язків з Республікою Польща”. Київ, 13.02.1995 р., № 91/95 – ПВ.

Також слід вдзначити міжурядові догори, протоколи, угоди які торкються наукової сфери життя наших держав. Насамперед Протоколи про співробітицтво між Міністерством культури і мистецтв України та Міністром культури Республіки Польщі на 2003-2005 рр. і про співробтництво між Міністерством культури і туризму України та Мністерством культури і національної спадщини Республіки Польща на 2009-2012 рр.Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про академіне взаємне визнання документів про освіту та рівноціннсть ступенів 11 вітня 2005 року.

Укази Президентів України і РП, постанови (розпорядження) Кабінету Міністрів (КМ) України, Ради Міністрів РП:

– Постанова КМ України від 12.10.1991 р. № 261, Київ: “Про спеціального посланника Кабінету Міністрів України при Уряді Республіки Польща”.

– Постанова КМ України від 05.09.1992 р. № 447, Київ: “Про подання на ратифікацію Верховній Раді України Договору між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво”.

– Постанова КМ України від 25.03.1993 р. № 223, Київ: “Про затвердження Угоди між Урядом України і Урядом Республіки Польща про пункти пропуску через державний кордон”.

– Указ Президента України від 13.04.1993 р. № 126/93, м. Київ: “Про створення Консультаційного Комітету Президентів України та Республіки Польща”.

– Постанова КМ України від 27.04.1993 р. № 300, Київ: “Про подання на ратифікацію Договору між Україною і Республікою Польща про правовий режим українсько-польського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань”.

– Постанова КМ України від 05.05.1993 р. № 329, Київ: “Про призначення Колосова А.І. головою Української частини Міжурядової Українсько – Польської Комісії з питань торгівлі та економічного співробітництва”.

– Постанова КМ України від 09.12.1993 р. № 1011, Київ: “Про Головного Прикордонного Уповноваженого України на українсько-польському державному кордоні та його заступника”.

– Розпорядження КМ України від 27.05.1994 р. № 376-р, Київ: “Про відкриття пункту пропуску через державний кордон України з Республікою Польща “Хирів”.

– Розпорядження Президента України від 18.11.1994 р. № 171/94-рп: “Про склад української частини Консультаційного Комітету Президентів України і Республіки Польща”.

– Указ Президента України від 28.12.1994 р. № 814/94, Київ: “Про призначення П. Сардачука Надзвичайним і Повноважним Послом України в Республіці Польща”.

– Постанова КМ України від 22.05.1998 р. № 730, Київ: “Про підписання Угоди між Кабінетом Міністрів України та Радою Міністрів Республіки Польща про кредитне співробітництво”.

– Указ Президента України від 11.06.1998 р. № 615/98, Київ: “Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу”.

– Постанова КМ України від 16.08.1999 р. № 1496, Київ: “Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”.

– Указ Президента України від 30.08.2000 р. № 1033, Київ: “Про Національну Раду з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”.

– Указ Президента України від 14.09.2000 р. № 1072/2000, Київ: “Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу”.

Договірні угоди між Україною і Республікою Польща:

– Декларація про принципи та основні напрямки розвитку українсько – польських відносин. Київ, 13.10.1990 р.: двостороння; міждержавна; локального рівня; доктринальна.

– Протокол про консультації між Міністерством закордонних справ Української Радянської Соціалістичної Республіки і Міністерством закордонних справ Республіки Польща. Київ, 07.09.1991 р. : (двостороння; міжвідомча).

– Консульська Конвенція між Україною і Республікою Польща. Варшава, 08.09.1991 р.: (двостороння; міждержавна; самостійний нормативний акт).

– Обмін нотами між Урядом України та Урядом Республіки Польща з нагоди визнання Республікою Польща України як незалежної, самостійної держави. Київ, 02.12.1991 р.: (двосторонній; міждержавний; міжурядовий; доктринальний).

– Договір між Республікою Польща і Україною про добросусідство, дружні відносини і співробітництво. Варшава, 18.05.1992 р.: (двосторонній; міждержавний; широкомасштабний; базисний).

– Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i wspolpracy (18.05.1992 р.): (двосторонній; міждержавний; широкомасштабний; базисний).

– Протокол про створення Консультаційного Комітету Президентів України та Республіки Польща. Київ, 12.01.1993 р. :(двостороння, міжурядова).

– Спільна заява Президентів України і Республіки Польща "До порозуміння і єднання" Київ, 21.05.1997 р.: (двостороння, міждержавна, доктринальна).

– Спільне Комюніке про встановлення ближчим часом дипломатичних відносин між Україною і Республікою Польща. Київ, 26.11.1991 р.: (двостороння; міждержавна; доктринальна).

– Deklaracja ministrów spraw zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej i Ukrainy o zasadach kształtowania polsko-ukrainskiego partnerstwa. Warszawa, 18.03.1992 : (двостороння; міжурядова).

Договори в галузі культури, освіти, науки:

– Protokoł o współpracy Międzynarodowej między Ministerstwem Kultury Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Kultury i Sztuki Ukrainy do końca I991 i na 1992-I993 rok : (двостороння, міжвідомча, практична).

– Попередня угода. Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща з питань культурного і наукового співробітництва. Варшава, 18.05.1992 р.: (двостороння, міжурядова).

– Протокол про тимчасове врегулювання питань взаємного визнання еквівалентності документів про закінчення середніх, середніх спеціальних і вищих навчальних закладів: (двостороння; міжвідомча; практична).

– Угода про співробітництво між Київським державним університетом ім. Т.Г. Шевченка та Варшавським університетом: (двостороння; міжвідомча; практична).

– Угода про співпрацю між Міністерством освіти України та Міністерством національної освіти Республіки Польща на 1996–1998 роки: (двостороння, міжвідомча).

– Угода про співробітництво між Міністерством освіти і науки України і Міністерством національної освіти Республіки Польща (02.07.2001 р.): (двостороння; міжвідомча; практична).

– Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі культури, науки і освіти (1997): (двостороння; міжвідомча; установчого характеру).

– Проект Угоди між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Польща про створення і діяльність Українського культурно-інформаційного центру у Варшаві та Польського інститутут в Києві: (двостороння; міжурядова; практична).

– Deklaracja w sprawie utwarzenia Europejskiego Kolegiumu Polskich i Ukrainskich Uniwersytetow: (двостороння; міжвідомча; установчого характеру).

– Protokół o współpracy Międzynarodowej między Ministerstwem Kultury Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Kultury i Sztuki Ukrainy [328]: (двостороння, міжвідомча, практична).

Правові акти з питань молодіжної політики:

– Угода між Урядом Української Радянської Соціалістичної Республіки і Урядом Республіки Польща про співробітництво молоді і молодіжні обміни. Варшава, 22.06.1991 р.:(двостороння; міжурядова; самостійний нормативний акт).

Правова охорона культурних цінностей:

– Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про співробітництво у справі охорони та повернення втрачених і незаконно переміщених під час Другої світової війни культурних цінностей. Варшава, 25.06.1996 р.:(двостороння; міжурядова; самостійний нормативний акт).

Правові документи про збереження місць пам’яті і поховання жертв війни і політичних репресій:

– Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про збереження місць пам’яті і поховання жертв війни та політичних репресій. Варшава, 21.03.1994 р.: (двостороння; міжурядова; самостійний нормативний акт).

Правові акти (норми) з питань міжрегіонального, транскордонного, прикордонного співробітництва та спільного обслуговування українсько-польського кордону:

– Соглашение между Правительством Союза Советских Социалистических Республик и Правительством Польской Народной Республики о создании и открытии дополнительных пунктов пропуска для международного автомобильного сообщения на советско-польской границе. Киев, 20.11.1990р.: (двостороння; міжурядова; регіонального рівня; норма-розпорядження; практична).

– Протокол намірів про співпрацю прикордонних воєводств Республіки Польща і областей України. Варшава, 18.12.1991 р.: (двосторонній; установчого характеру).

– Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про пункти пропуску через державний кордон. Варшава, 18.06.1992 р.: (двостороння; міжурядова).

– Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про залізничне сполучення через Державний кордон. Варшава, 18.08.1992 р. [280]: (двостороння; міжурядова; норма-розпорядження;).

– Угода про співпрацю між Волинською областю України і Замостським, Холмським воєводствами Республіки Польща. Замость, 01.08.1992 р.: (тристороння; установчого характеру).

– Протокол переговорів між делегаціями Польщі та України по розробці проекту угоди про залізничне сполучення через Державний кордон. Варшава, 01.10.1992 р.: (двосторонній; міжвідомчий).

– Договір між Україною і Республікою Польща про правовий режим українсько-польського державного кордону, співробітництво та взаємну

допомогу з прикордонних питань. Київ, 12.01.1993 р.: (двосторонній; міждержавний; базисний).

– Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про міжрегіональне співробітництво. Київ, 24.05.1995 р.: (двостороння; міжурядова; основоположна).

– Porozumienie między obwodem Wołyńskim a Komitetem koordynacyjnym porozumienia regionalnego obejmującego województwa:Bialskopodlaskie, Chełmskie, Lubelskie i Tarnobrzeskie : (багатостороння; установчого характеру).

– Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про передачу і прийом осіб через спільний державний кордон. Київ, 24.05.1993 р.: (двостороння; міжурядова; норма-розпорядження;).

– Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про залізничне сполученя через Державний кордон. Варшава, 18.06.1993 р.: (двостороння; міжурядова; норма-розпорядження;).

– Porozumienie o utworzeniu Związku Transgranicznego "Euroregion Bug": (багатостороння; установчого характеру).

– Statut Związku Transgranicznego „Euroregion Bug": (документ установчого характеру).

– Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про будівництво автодорожного мосту через ріку Західний Буг на українсько-польському державному кордоні в районі пункту-пропуску Ягодин-Дорогуськ. Казімеж Дольний, 22.01.1998 р.: (двостороння; міжурядова).

– Програма розвитку єврорегіонів. Київ, 29.04.2002 р.: (багатостороння; установчого характеру).